

POLITIEK & CULTUUR

DEN UYL EN DE ONDER-
NEMERS/EUROPEES PAR-
LEMENT/KAPING EN GIJ-
ZELING/HUUR-EN BOUW-
BELEID

35ste jaargang 1/1975

Den Uyl en het ondernemingsklimaat	Jaap Wolff	1
Voor volkswoningbouw en sociaal huurbeleid	W. van het Schip	11
Een week Straatsburg	W. Hartog	24
Kapen en gijzelen: misdaad en provocatie	R. v. d. Velde	33
Alice in Wonderland of Het Jaar van de Vrouw	H. Zwart	38

PARTIJDOCUMENTEN:

25ste congres op 6, 7 en 8 juni	45
Verklaring van het dagelijks bestuur van de CPN	

P O L I T I E K E N C U L T U U R

verschijnt twee-maandelijks bij uitgeverij Pegasus
Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 23.11.38
De abonnementsprijs is f 10,— per jaar,
losse nummers f 2,—
Studentenabonnement f 6,25 per jaar

Ons gironummer is 447416, Gem.giro: P 1527
Correspondentie over betaling en verkoop s.v.p.
zenden aan de administratie p/a Pegasus.
Alle correspondentie over de inhoud aan de
redactie van P. en C., Prinsengracht 473,
Amsterdam-C., tel. 62565

POLITIEK EN CULTUUR

tijdschrift, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Den Uyl en het ondernemingsklimaat

Het is opvallend hoe agressief de vertegenwoordigers van de rechtse politieke partijen en van het grote kapitaal de laatste tijd optreden. Vrijwel op elk gebied leggen zij een grote brutaliteit en verwatenheid aan de dag. Ofschoon het kapitalistische stelsel, waarmee zij zo nauw verbonden zijn, ernstige schokken doormaakt, zowel op economisch als ook op politiek gebied, tonen zij geen enkele bescheidenheid.

Allerlei gelegenheden worden aangegrepen om dreigementen in het rond te slingeren en hun eisen kenbaar te maken. Iedere tegemoetkoming wordt dan weer benut om verdere pressie uit te oefenen. Dit systeem, dat al toegepast is om een reeks minicrisissen in het parlement uit te lokken, is ook aangewend ten aanzien van de rede, die Den Uyl uitsprak voor het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond. Dat gebeurde op 1 oktober 1974 in Nijmegen, maar nog steeds wordt deze door rechtse kringen als handvat gebruikt om hun verlangens aan de orde te stellen en concessies af te dwingen.

De speech in Nijmegen heette bedoeld te zijn om fundamentele vraagstukken te behandelen. De titel luidde 'Socialisme en vrije ondernemingsgewijze produktie'. De laatste term is de uitdrukking die gebruikt wordt als de woorden kapitalisme en

uitbuiting niet toegestaan worden of ongenoemd moeten blijven. Het onderwerp was niet door hemzelf bedacht, aldus deelde Den Uyl zijn toehoorders mee; het was hem opgegeven door voorzitter Van Boven — zo ongeveer diens laatste daad in deze functie — en achteraf, gezien de zondvloed van reacties, is wel gebleken waarom. Het ging erom aanvalspunten voor de ondernemers en voor rechts open te leggen en deze dan volop te exploiteren.

Welnu, daarin zijn zij wonderwel geslaagd.

Vrijwel elke zinsnede uit de rede is in artikelen, in uitspraken van rechtse politici, van ondernemers en van allerlei professoren tot op het bot afgekloven. En dat, hoewel Den Uyl toch zo z'n best had gedaan alles heel slap en zoetjes te formuleren, herhaaldelijk een beroep deed op uitspraken van katholieke sociologen als Van Nell Breuning en vrijwel niet kon ophouden met het citeren van het rapport van de CDA 'Gerede twijfel'.

Zelfs het netjes om het eigendomsbegrip heenwandelen bij het definiëren van het socialisme — het werd daarmee een omschrijving, die zelfs niet eens meer reformistisch kan worden genoemd — is hem niet in dank afgenomen. De eenvoudige constatering, dat er in de huidige maatschappij tegenstellingen zijn tussen werkgevers en werknemers, een tegenstelling die Den Uyl aan het einde van zijn rede zei te willen overwinnen, leidde tot ware stormen van protest.

'De mens' en de klassentegenstellingen

Prof. mr. Van Esveld, bekend als veelschrijver en -prater en als altijd blinkend van VVD-ijver, kwam onmiddellijk opdraven met verhalen, dat we niet naar de plaats in het productieproces moesten kijken, maar naar 'de mens'. Het spreken over een 'tegenstelling' tussen werkgevers en werknemers moemde hij 'achterhaald'; maatschappelijke spanningen mochten niet uit zo'n 'rolverdeling' verklaard worden. Aldus kwam het sociologenjargon weer uit de requisietenkast rollen om de indruk te wekken, dat het bij het innemen van een positie, een klassenpositie, in de kapitalistische maatschappij, net zo vrijwillig en onbekommerd toegaat als bij het instuderen van een komedie door een amateur-toneelgezelschap.

Maatschappelijke vraagstukken mogen volgens Van Esveld niet verklaard worden uit een 'polaire positie' van verschillende klassen; het zijn, aldus zijn redenering, steeds 'algemeen-maatschappelijke' vraagstukken. Toenemende ziekteverschijnselen

len en arbeidsongeschiktheid van arbeiders en employés stelt hij daarom gelijk aan zenuw- en hartklachten van ondernemers. Waarmee de werkloosheid van honderdduizenden gelijk gesteld moet worden, verduidelijkt hij liever niet, mogelijk denkt hij aan een eindeloos verblijf in Zwitserland of aan de Rivièra.

Problemen en spanningen hebben niet een 'tegenstelling' als grondslag, maar het ligt aan 'de mens, die in de verscheidenheid van rollen die hij speelt niet altijd aardig is.' Een ieder moet maar eens 'naar de eigen oorzaak speuren'. Zelf op onderzoek uitgaand, komt Van Esveld dan tot de conclusie, dat het zeker niet aan de ondernemers ligt, want 'in een sociale rechtstaat als Nederland heeft het kapitaal niet veel meer in te brengen' . . .

Zo, zal hij gedacht hebben, dat leert het ze wel af al maar door te zeuren over de noden van de arbeiders en van de werklozen; er moet eerste maar eens goed nagedacht worden over de moeilijkheden van de ondernemers. NVV-voorzitter Kok bleek zo geschrokken te zijn van de ondernemersklachten over het gebruik van woorden als socialisme en tegenstellingen tussen ondernemers en arbeiders, dat hij in een gastoptreden in *Beleggersbelangen* sprak over de taak van 'het vermenschelijken van de maatschappij'; ja, zelfs dat was niet voldoende, hij begon over het 'verder vermenschelijken' ervan, want we zijn toch al zo'n eind gevorderd, zoals degenen die op straat gezet worden door beslissingen van het kapitaal, 'dat niet veel in te brengen heeft', hebben ervaren.

De multinationals

Multatuli's juffrouw Laps mocht diep in haar zielerust gestoord zijn door de mededeling, dat ze behoorde tot de orde der zoogdieren, het was niets in vergelijking met de nood die de ondernemers en hun schare van hoogleraren ondervond toen het woord klassentegenstellingen viel. Dat bleek hun vrijheid en het ondernemingsklimaat in Nederland ernstig aan te tasten. Even erg vonden ze het wel, dat multinationale ondernemingen genoemd werden in Den Uyls speech. Dat behoor je niet te doen in een land, waar Philips, Shell, Unilever en AKZO deelnemen aan Van Esvelts rollenspel.

Niet dat er nu een kritisch geluid was gehoord. Geenszins. Den Uyl vond zelfs woorden vol lof, omdat de multinationals 'een organisatie hebben opgebouwd, waar democratisch bestuurde instellingen nationaal en internationaal niet aan

kunnen tippen'. Zijn conclusie was alleen — en zachtzinniger kan het wel niet — dat het systeem van de multinationals tekortschoot 'uit een oogpunt van minimale waarborgen aan doorzichtigheid en mogelijkheid tot democratische controle'. Agressief klinkt het bepaald niet, eerder huilerig. Toch was het reeds voldoende om Biesheuvel uit zijn Unilever-burcht te voorschijn te laten schieten ten einde voor het eerst sinds hij bij de verkiezingen verjaagd werd, zijn mond open te doen. Hij fulmineerde tegen het onderscheid dat tussen klein en groot gemaakt werd, het feit dat de kruidenier op de hoek tegenover het grootwinkelbedrijf gesteld werd en zo voort. En dat op een manier alsof hij een modern aandoend maatschappij-criticus was, want de woorden 'reactionair', 'verouderd', 'versleten' ontglipten in een hoog tempo en in eendeloze herhaling aan zijn mond.

Ook professor Van Esveld ging aan de klacht over de multinationals niet voorbij. Als professor — en daaraan dus gewend — beperkte hij zich evenwel tot het citeren van anderen. Van Tinbergen, die ze een bron van welvaart acht, van Het Parool, dat eveneens in verzet is tegen hysterische najagerij van de multinationals, die zo mondiaal zouden denken en optreden.

Neokolonialisme en psychologie

Zalvend wordt dan gepraat over de mogelijkheid die de multinationals bieden aan de onderontwikkelde landen 'om zichzelf op te trekken'; het zou ook zo mooi zijn voor de mensen daar, die voor een loon dat vele malen lager ligt, het zelfde mogen doen dan nu in de fabrieken in de grote kapitalistische landen wordt verricht. Philips doet dat bijvoorbeeld door in Zuidoost-Azië uit te breiden en in West-Europa werkkrachten te laten afvloeien. Verheugd schrijft Van Esveld daarover: 'De hongerenden krijgen dan de kans hetzelfde werk voor lagere, maar voor hen uitstekende beloning te doen'!

Dat levert tegelijkertijd uitstekende winsten op. En daarom gaat het deze multinationals. Zij versterken de uitbuiting door de verplaatsing van kapitalen naar de onderontwikkelde landen, die zij op deze wijze tevens aan hun nekoloniale overheersing willen onderwerpen.

Op een eind vorig jaar in San Francisco gehouden conferentie gaf de Amerikaanse hoogleraar Miller aan, dat de Amerikaanse

monopolies in 1960 nog slechts 6 procent van hun winst uit beleggingen buiten de grenzen ontvingen, thans is dit gegroeid tot 30 procent. Het blad *Fortune* verwacht tot 1980 een verdubbeling van de in het buitenland gemaakte winsten. Terzelfdertijd betekent dit een relatieve (en op het ogenblik ook een absolute) daling van het aantal arbeidsplaatsen in de Verenigde Staten. Voor ons land geldt een zelfde ontwikkeling.

Iets feitelijks kan niet ingebracht worden tegen zo'n ontleding van het handelen der multinationals. Van Esveld zegt uiteindelijk niet anders dan dat als je klaagt er niet aan te kunnen tippen, je maar beter je best daartoe moet doen en liefst net zo mammoetachtig moet worden als deze concerns zelf. Als je dat niet doet, moet je je mond houden.

Deze terechtwijzing heeft Den Uyl spoedig in acht genomen. Reeds vrij kort na zijn rede in Nijmegen, bij de algemene beschouwingen over de rijksbegroting 1975, verbaasde hij zijn aanhangers door een plotseling pleidooi voor de olieconcerns te leveren, toen gesproken werd over de noodzaak hun winsten uit het Nederlandse aardgas af te romen. Hij vond dat maar bezwaarlijk en overdreven.

In ieder geval deed hij aldus alle mogelijke moeite, alle denkbare knievalen om te ontkomen aan de rechtse beschuldigingen over de verslechtering van het ondernemersklimaat.

Een van deze beschuldigingen moge hier nog aangehaald worden. Dr. Van den Brink, voorheen KVP-minister van Economische Zaken en daarna hoge ome bij de AMRO-bank, vond Den Uyls opmerkingen over klassetegenstellingen en multinationals 'schadelijk voor de werking van ons economisch stelsel' (als hij zegt ons, bedoelt hij zijn, het kapitalistische stelsel). Want, aldus ging Van den Brink verder in een rede bij de opening van een nieuw bankgebouw: 'Psychologische factoren spelen in bepaalde situaties in de werking van ons systeem een grote rol'.

Dat komt kort en goed neer op een psychologische crisisverklaring. Crisis, recessie, werkloosheid, het zou niet voortvloeien uit de werking van het kapitalistische stelsel, maar uit psychologische factoren, die bij 'de mens' (daar is hij weer, het abstracte, klasseloze wezen!) werkzaam zijn. Pessimisme of optimisme over economische factoren zijn echter geen oorzaak van de cyclische gang van het kapitalisme, doch juist omgekeerd het gevolg daarvan. De ondeugdelijkheid van het kapitalistische stelsel, zijn chaotische karakter, is niet goed te maken door een massage van de ziel, zoals Van den Brink suggereert.

Natuurlijk hebben allerlei figuren uit de rechtse hoek direct gebruik gemaakt van Den Uyls uiteenzettingen in zijn rede te Nijmegen over de inkomenspolitiek.

Dit onderdeel van de speech kwam neer op een pleidooi tegen loonsverhoging. Den Uyl voerde daartoe opnieuw het CDA-geschrift 'Gerede twijfel' ten tonele. Volgens het rapport zou een praktisch gelijk blijven van het vrij besteedbaar inkomen 'onvermijdelijk' zijn. De minister-president onderstreepte dit: 'Nu is het ook mijn opvatting, dat er binnen een stelsel van selectieve economische groei nog slechts een zeer beperkte ruimte zal zijn voor de toeneming van vrij besteedbare inkomens'. Een optrekking van de laagste inkomens zou, volgens deze gedachtengang, alleen plaats kunnen hebben door andere werknemers dit te laten betalen. Ook de gesuggereerde voortijdige pensionering van ouderen zou, zoals later nader werd toegelicht, gefinancierd moeten worden uit de lonen. Tezamen genomen komt het op niets anders neer dan op de nullijn voor de eeuwigheid.

Onmiddellijk is dit standpunt aangevat om de ene aanval na de andere in te zetten op de arbeiders die voor loonsverhoging opkomen en om van de vakbeweging te verlangen, dat zij zich onthoudt van elke eis in die richting.

Kenmerkend was bijvoorbeeld het optreden van prof. Schouten, kroonlid van de SER, die weer opdook met zijn aloude kapitalistische stelling: '... er is te weinig structurele vraag naar arbeid, dan moet een dalende arbeidsinkomenquote (of een stijgende spaar- en investeringsactiviteit) worden georganiseerd'. Prof. Van den Beld, de directeur van het Centraal Planbureau, kwam even nadien met de opvatting, dat er niet alleen dit jaar, doch zelfs in een reeks van jaren, geen sprake mocht zijn van een reële loonsverbetering. Ook bij hem was het een en al matiging wat de klok sloeg. Het is ook de lijn geweest, die de ondernemers volgden bij de besprekingen over een centraal akkoord en thans bij alle afzonderlijke cao-onderhandelingen.

Den Uyl beriep zich bij zijn pleidooi voor loonbeperking niet alleen op 'Gerede twijfel', hij deelde ook mee dat deze matiging reeds aardig was gelukt in 1973 en 1974. Zoals hij zei, is in deze jaren een bewuste poging gedaan de particuliere consumptie te verminderen en de stijging van het vrij besteedbare inkomen af te remmen. In vergelijking met wat er onder de rechtse kabinetten in de jaren van 1966 tot 1972 gebeurde,

was de stijging van de particuliere consumptie in 1973 en 1974 reeds gehalveerd. Het gehoor van ondernemers, dat de winsten in 1973 en 1974 aanzienlijk heeft zien stijgen, zal er niet van gegruwd hebben!

Daarop dan ook geen woord van kritiek van rechtse zijde. Zij hebben dit loonbeleid benut en de vruchten geïncasseerd. Ook herverdeling van inkomens binnen de groep van werknemers windt hen niet op; het kost hun niets. Pas wanneer hun eigen belangen in het geding komen, als degenen die in de bedrijven uitgezocht zijn om de kapitalistische belangen goed in de gaten te houden, geraakt zouden worden, gaan alle kanalen van verontwaardiging weer open. Dat mag niet gedoogd worden en dan weerklinkt weer de kreet, dat er maar bespaard moet worden op de sociale uitkeringen en op alle bedragen voor sociale zorg, die via de rijkskas gaan.

Technische vernieuwing

In de uiteenzettingen van Den Uyl in Nijmegen speelde de herhaling van de bekende redeneringen van de Club van Rome een grote rol. Termen als 'beperking van de groei', 'fundamentele schaarste', 'zelfbeperking', 'vervuiling en verstikking van het milieu', bewuste indamming van expansieve processen', die in de propaganda van de aanhangers van de Club van Rome steeds terugkeren, werden ook ditmaal weer vele malen gehoord.

Het zijn uiteenzettingen die ook met graagte zijn aangegrepen ten bate van het neo-kolonialisme, dat streeft naar investeringen in de landen van de derde wereld, daar de uitbuiting wil verscherpen en op deze manier niet alleen enorme winsten denkt te kunnen maken, maar de betreffende landen ook duurzaam in de houdgreep wil nemen. Geen wonder dan ook, dat ze steeds gepaard gaan met de bekende prietpraat over ontwikkelingshulp, die in wezen de zelfde bedoelingen heeft.

Op zichzelf zei Den Uyl dus niets anders dan men al een hele tijd van hem gewoon is. Alleen werd dit keer ook ten aanzien van deze theorieën het CDA-rapport 'Gerede twijfel' er bij gesleept als een solide rugdekking. Ook daarin wordt namelijk het begrip selectieve groei met graagte aangewend.

Opvallend was echter wel de waarschuwende vinger die werd opgestoken rondom de technische vernieuwing. In dat verband sprak Den Uyl over 'een zich willoos laten meesleuren door het tempo van technisch mogelijke vernieuwingen' en over de vraag

of het niet nodig zou zijn dit precies 'om te keren'. Er zou door de ondernemers niet alleen uitgegaan moeten worden van het rendementscriterium, maar van het criterium van maatschappelijk nut. Er is meer aandacht nodig voor het verschijnsel, dat diepte-investeringen (meer machines met minder mensen) op het ogenblik de overhand hebben.

Hoe terughoudend die ook geformuleerd werd, het huis bleek te klein! De hele meute van grote ondernemers draafde op om zich te verzetten tegen elke inmenging in wat zij als hún zaken beschouwden. Goed, de regering mag zich bemoeien met het laaghouden van de lonen, met het verlenen van steun aan ondernemers, met het treffen van neo-koloniaal gerichte maatregelen. Maar inmenging in investeringsbeslissingen? Nee, dat nooit!

Van alle kanten rukten de kolonnes uit. Het VNO (het verbond van ondernemers, dat oud-minister Van Veen van het kabinet-Biesheuvel heeft ingehuurd) liet een economisch instituut berekeningen uitvoeren, die moesten bewijzen, dat er zeer wel geïnvesteerd (en dan in de breedte) zou worden als de loonkosten maar daalden. Biesheuvel koos een minder prozaïsch doch even afgesleten antwoord. Somber voorspelde hij een 'dwangstelsel, zoals thans in de gevangenis bestaat'.

Zelfs de oude Drees werd in stelling gebracht. Door middel van de NRC/Handelsblad kwam hij meedelen, dat Den Uyl het standpunt van de Luddieten, de machinebestormers uit het begin van de industriële revolutie in Engeland, innam en dat Marx dat nooit goedgevonden zou hebben. Maar Marx heeft tevens uiteengezet, wat Drees verborgen probeert te houden, nl. dat technische vernieuwing onder het kapitalisme niet bedoeld is om de vooruitgang te dienen; het enige doel is het behalen van een hogere winst. De arbeiders moeten zich daarom richten op de verdediging van hun loon, het verhogen daarvan naarmate de grotere arbeidsproductiviteit meer eist voor het herstel van de arbeidskracht en om zich te beschermen tegen de grotere risico's op het gebied van hun gezondheid en hun werkgelegenheid. Het marxistische standpunt kan nooit benut worden om de drogredenen van de kapitalisten te rechtvaardigen!

Het trommelvuur bracht Den Uyl evenwel tot een snelle aanpassing bij de wensen van de ondernemers. Dit bleek, toen hij begin januari 1975 sprak bij de officiële ingebruikstelling van een nieuwe montagehal van Stork-Werkspoor-Diesel (VMF) in Amsterdam.

Daar hoorde men hem plotseling zeggen: 'Ik heb nooit

behoefte gevoeld om mee te doen aan de mode van het anti-industrialisme . . . Wij kunnen niet een soort pas op de plaats maken wat de toepassing van technische vindingen, wat de vernieuwing van de techniek in de industrie betreft.' Tevreden vond de NRC/Handelsblad (16-1-'75) dat er nu een essentiële correctie op de rede in Nijmegen was aangebracht. De Volkskrant (18-1-'75), altijd in de weer om als staatscourant van het kabinet-Den Uyl te fungeren, wist te vertellen, dat wel de indruk was gewekt dat de minister-president overstag was gegaan, maar dat het alleen om een nieuwe uitleg ging, waarin de nuances wat anders zijn gelegd.

Echter een zodanig nuance-verschil, dat het nu meteen onnodig werd geacht om op het gebied van milieubescherming maatregelen van de industrie te eisen, want Den Uyl vond in de montagehal in Amsterdam, dat de industrie te veel gezien wordt als de kwaaië pier, als de grote vervuiler.

Het aanpassingsvermogen van Den Uyl aan de eisen van de grote industrie bleek werkelijk enorm te zijn! Als het ware bij eerste vordering ging hij over tot het doen van alle geëiste diepe buigingen, waarbij hij tegen een tegenstrijdigheid te meer in zijn redeneringen beslist niet bleek op te zien.

Zeggenschap

De grote ondernemers en hun persorganen verlangden na het optreden van Den Uyl in Nijmegen, dat hij ook verduidelijking zou brengen in zijn standpunten over de daar genoemde medezeggenschap van de arbeiders en employés.

Het leek op het eerste gezicht heel wat. Medezeggenschap over investeringsbeslissingen, herstructurering van de onderneming, spreiding van macht en verantwoordelijkheid in de onderneming. Allemaal grote woorden, al bleef het vaag wat er mee bedoeld werd. In ieder geval zouden degenen die van mening zijn dat wat allemaal op het gebied van ondernemingsraden e.d. gebeurt, niet veel uithaalt, de indruk kunnen krijgen dat er iets te gebeuren zou staan.

Doch zelfs dat was de ondernemers niet naar de zin. Van Esveld verklaarde, dat plannenmakerij de orde maar verstoorde en dat als er besprekingen over nieuwe plannen worden aangekondigd 'onrust ontstaat, de ondernemingsraad niet meer wil vergaderen, werknemers het bedrijf bezetten, of met acties dreigen'.

Huiswerk overmaken, was de eis. Van Esveld zei openlijk, dat

hij als professor de rede niet als scriptie of werkstuk zou hebben aanvaard. Het stuk was 'onaf'.

Welnu, ook op dit gebied heeft Den Uyl snel aan de verlangens voldaan.

In Amsterdam vertelde hij 'met rode wangen' het sociaal verslag van het VMF-concern te hebben gelezen. Nu, dáár was dan een concreet stuk medezeggenschap gerealiseerd. En waar komt dat op neer? Op proefnemingen met werkoverleg en taakverruiming, waarvan nu werkelijk geen enkele arbeider opgewonden raakt. Trouwens, een burgerlijke, zojuist bij de VU tot doctor gepromoveerde socioloog, dr. J. Ramondt, heeft na een bestudering van zulk werkoverleg in een reeks bedrijven de conclusie moeten trekken, dat het alleen maar van belang is als poging van de ondernemers om de winsten op te voeren en dat elke reële betekenis ervan als verhoogde zeggenschap van de arbeiders en employés ontbreekt.

Zo is het duidelijk geworden waar Den Uyl met zijn rede, die aanvankelijk als zo geruchtmakend en vernieuwend werd voorgesteld, uiteindelijk is terecht gekomen. Op z'n knieën, in de koudegolf van het ondernemingsklimaat. Om daaraan weerstand te kunnen bieden is er eenheid van actie, strijdbereidheid, durf en consequent handelen nodig.

JAAP WOLFF

De rede van Den Uyl van 1 oktober 1974 is op velerlei wijze gepubliceerd en weergegeven. O.a. volledig in een uitgave van de Rijksvoorlichtingdienst 'Beleid beschouwd' op 7 november 1974. De nadere aanvulling van 15 januari 1975 is volledig afgedrukt in NRC-Handelsblad van 17 januari 1975.

Het herhaaldelijk geciteerde artikel, waarin prof. mr. Van Esveld kritiek levert op Den Uyl, is te vinden in het Sociaal Maandblad Arbeid van november 1974. Biesheuvel citeerden wij uit zijn rede voor het Nederlands Christelijk Ondernemersverbond in midden- en kleinbedrijf en een t.v.-gesprek van 15 oktober 1975; dr. Van den Brink uit een rede bij de opening van een nieuw bankgebouw in Arnhem op 17 november 1974. Drees sr. publiceerde zijn artikel in NRC-Handelsblad van 8 oktober 1974 en prof. Schouten in Economisch-Statistische Berichten van 16 oktober 1974. Het proefschrift van dr. J. Ramondt is getiteld 'Bedrijfsdemocratisering zonder arbeiders'. Een bespreking ervan verscheen in De Waarheid van 4 januari 1975.

Voor volkswoningbouw en sociaal huurbeleid

In de jaren 1967—1972 is het bouwbeleid van de toenmalige rechtse regeringen, die van De Jong en Biesheuvel, inzet geweest van scherpe strijd.

In die strijd stonden aan de ene kant de ministers Schut en (later) Udink, belast met het woningbeleid van hun regering, en duidelijk de woordvoerders van de grote woningbouw-exploitanten, hypotheekbanken en andere geldinstellingen, de grote woningbouwers.

Tegenover hen stonden de huurders en woningzoekenden, in vele gevallen de woningbouwverenigingen en ook het NVV.

Van de politieke partijen was het de CPN die het beleid van deze rechtse regeringen het duidelijkst en meest consequent van de hand wees. Zij gaf aan hoe een ander, op het belang der bevolking afgestemd beleid zou dienen te zijn en ze zette al haar krachten in om de bevolking voor te gaan in de strijd tegen de doelstellingen van Schut en Udink.

Op een aantal punten wees ook de PvdA die doelstellingen af. Haar parlementsleden stonden onder sterke druk van hun leden en kiezers, die op grote schaal met communisten en anderen samenwerkten in huuracties.

Als echte lakeien van de kapitaalgroepen die in de exploitatie van woningen extra winsten nastreefden, legden Schut en Udink in hun ministeriële jaren voor hen de looper uit. Schut begon, door als grondslag voor de huren van volkswoningen de zogenaamde marktrente te berekenen. Daarmee zette hij de deur open voor de particuliere geldgever en exploitant, om bij de financiering van particuliere huurwoningen een maximale rente te bereiken.

Deze lieden hebben hun kans met beide handen aangegrepen. In zeven jaar tijds steeg de kapitaalrente voor te bouwen woningen van 4 procent tot 10 à 11 procent! Gelijk met de invoering van de marktrente voor volkswoningbouw, werd het aantal jaarlijks te bouwen volkswoningen drastisch verminderd. Op die manier werd de woningnood nog meer het winstobject voor particuliere geldgevers. Was in 1967 het aantal woningwetwoningen nog 55% van de totale huizenbouw, in 1973 was het percentage gedaald tot 36!

Ook verder werd door Schut en Udink niets nagelaten om de woningbouw duur te maken.

De BTW werd verhoogd tot 16%, de bedragen aan grondkosten die in de woningprijs zaten werden verhoogd, de grote bouwmonopolies konden hun winsten ongeremd verhogen. Via BTW en grondaanlegkosten profiteert trouwens ook de schatkist danig mee van deze prijsstijging in de bouw. Een en ander maakte de woningbouw voor de geldschietster voortdurend interessanter. De bedragen waarover de hoge rente werd verkregen namen voortdurend toe.

Inmiddels is het nu zo ver, dat al vijftig procent van de bouwkosten van een nieuwe woning bestaat uit BTW, grondkosten en winst. Over die hoge kosten wordt de hoge rente van 10 à 11 procent gerekend die dan weer de hoogte van de huur bepaalt. Een huur, onbetaalbaar voor mensen met een laag of middelbaar inkomen.

De jaren van Schut en Udink waren zodoende gouden jaren voor geldgevers en grote woning-exploitanten.

En dat gold ook voor de oudere woningen.

Want de gelijktijdig doorgevoerde jaarlijkse vaste huurverhogingen, daar bovenop de huurharmonisatie en tenslotte de liberalisatie maakten de weg vrij om de huren van die oudere woningen op te trekken naar het peil van de steeds duurder wordende nieuwbouw, met als argument dat de grote verschillen in huur onrechtvaardig waren en weggewerkt dienden te worden . . .

In feite kwam door deze manipulaties de hogere huur in de zakken van de exploitanten en geldschietsters terecht, zonder dat er meestal ook maar iets tegenover stond voor de huurder in de vorm van onderhoud of verbetering.

Tegen deze situatie zijn talloze huurders, veelal ingelicht en voorgegaan door de CPN, in het geweer gekomen — vaak met succes.

Daarom was de verkiezingsuitslag van 1972 ook mede uit te leggen als een uitspraak voor een wezenlijk ander beleid. Die wens sprak uit de stemmen voor de CPN, maar ook uit de stemmen voor de PvdA, die o.a. als verkiezingsleuze voerde: 'afschaffing van huurharmonisatie en -liberalisatie' en 'huurverhogingen van maximaal 6%'.

Geen fundamenteel nieuw beleid

Thans is tenslotte bekend, welk bouw- en huurbeleid het kabinet Den Uyl wenst te voeren.

Er is een nota gepubliceerd, daarover zijn debatten gevoerd en op grondslag van een en ander dient helaas te worden vast-

gesteld, dat er in de komende jaren van een nieuw beleid geen sprake zal zijn.

Integendeel, het oude beleid wordt voortgezet — met hier en daar een verbetering, maar ook met verdere verslechtingen. In de eerste plaats volgen de tegenwoordige bewindslieden Gruyters, Van Dam en Schaefer de weg die Udink had betreden met een doelbewuste vermindering van de produktie van nieuwe woningen.

De teruggang daar is ontstellend.

Terwijl in 1973 nog 155.000 woningen gereed kwamen, werden er in 1974 slechts 110.000 in aanbouw genomen. De vooruitzichten voor 1975 zijn niet beter.

Deze terugval is niet, zoals zo graag beweerd wordt, een gevolg van de economische moeilijkheden. Het is een doelbewust beleid van Gruyters.

De bouwplannen voor vele duizenden woningen in dorpen en kleinere steden zijn door hem geblokkeerd of verworpen. Tal van andere plannen heeft hij teruggewezen, zeggend dat ze te luxueus waren.

Maar er wordt nog een ander argument gehanteerd, De woningmarkt, zo zegt men, raakt verzadigd. Dat moet dan blijken uit de leegstand van woningen, vooral van nieuwe.

Volgens de statistieken zijn dat er op dit ogenblik in Nederland maar liefst 100.000.

Wel, van dat totaal zijn er slechts 18.000 nieuwbouwwoningen. En die staan leeg, niet omdat er geen behoefte aan is, maar omdat ze te duur zijn.

Toen vorig jaar voor 6000 van zulke woningen een steunbijdrage werd gegeven, waren ze in een ommezien allemaal verhuurd!

Er is geen duidelijker bewijs te vinden dat de behoefte aan woningen groot blijft, maar dat de hoge huren beletten dat ze terecht komen bij diegenen die ze nodig hebben.

En hoe zit dat met de oudere woningen die leeg staan? Meer dan tienduizend daarvan zijn erkende krotten. Ze worden blijkbaar toch meegeteld, om het cijfer van de leegstand wat aan te dikken.

Zeker is verder, dat veel van de overige woningen slecht zijn, of zelfs zeer slecht. Dat zij enige tijd leeg staan bewijst alleen maar dat meer en meer mensen geen genoeg nemen met een slecht huis. Zij willen — en terecht — wonen volgens de eisen die deze tijd stelt.

Het verhaal van de vele leegstaande woningen wordt dus

gebruikt om het publiek een vals beeld voor ogen te toveren, en zodoende de teruggang in de nieuwbouw goed te praten.

Ook andere redeneringen worden opgevoerd, om een vermindering van de nieuwbouw goed te praten.

Eén daarvan luidt, dat de bevolking minder snel groeit dan een aantal jaren geleden werd aangenomen.

Dat is waar, en men moet er rekening mee houden bij de plannen op langere termijn.

Maar het is ook waar, dat de vraag naar nieuwe woningen is toegenomen in tal van groepen, die tot nu toe door de officiële instanties niet als woningzoekenden werden erkend.

Een miljoen slechte woningen

Zo is het aantal slechte en voor grote groepen van mensen onaanvaardbare woningen veel groter dan tot nu toe erkend werd. Overigens, mensen uit de praktijk, zoals de communisten, wisten al lang beter.

Dat aantal slechte woningen wordt bijvoorbeeld door de Nationale Woning Raad maar liefst op één miljoen geraamd, oftewel een kwart van alle bestaande woningen. Een deel daarvan kan worden hersteld en verbeterd, een deel zal echter moeten worden vervangen.

Een andere 'nieuwe' factor is dat mensen die zelfstandig willen wonen met honderdduizenden in aantal zijn gestegen. Daar zijn de jonggehuwden, die bijvoorbeeld in grote delen van het westen des lands pas enkele jaren nadat zij zijn gehuwd, als woningzoekenden worden erkend.

Zeer groot is het aantal bejaarden dat een passende woning zoekt, zonder dat altijd een bruikbare woning wordt achtergelaten.

Verder zijn er de tienduizenden buitenlandse arbeiders, de Surinamers en Antillianen, die nu vaak worden opgeborg in barakken of in pensions van soms bedenkelijk allooi, dan wel in slechte en zeer oude woningen.

Ten slotte zijn er de alleenstaanden.

Het is wel heel aardig dat wordt vastgesteld dat zij recht hebben op een zelfstandige behuizing vanaf hun achttiende jaar, maar zij kopen niets voor die vaststelling als de produktie van woningen die voor hen geschikt zijn zo drastisch omlaag wordt geschroefd als nu het geval is.

En om deze opsomming te voltooien: Als deze regering

werkelijk ernst wil maken met het verbeteren van woningen en het vernieuwen van wijken en stadsdelen, dan kan dat alleen maar slagen indien zulks hand in hand gaat met de produktie van vele nieuwe woningen.

Vernieuwing van stadswijken heeft nu eenmaal tot gevolg, dat het aantal woningen dat terugkomt bij de vernieuwing, niet meer is dan ongeveer zestig procent van wat er stond. De oorzaak ligt voor de hand. Vernieuwde wijken vragen meer licht, meer groen, meer gebouwen voor gemeenschapsvoorzieningen.

Bovendien zullen de nieuw te bouwen woningen doorgaans groter zijn dan wat er nu nog staat.

Ook voor stadsvernieuwing zijn dus vele nieuwe woningen nodig, deels als tijdelijke, vervangende woonruimte, maar vooral ter definitieve vervanging van wat niet meer terugkomt.

Het versoberingsbeleid, zoals dat nu gevoerd wordt, heeft tot een waanzinnige situatie geleid. Zo vertoont de begroting voor volkshuisvesting over het jaar 1974 een overschot van maar liefst bijna duizend miljoen gulden. Bovendien is het geld dat vrij kwam door bevrozing van de kinderbijslag voor het eerste kind, dat zou dienen voor de bouw van 13.600 zeer goedkope woningen, in het geheel niet gebruikt!

De CPN is van mening, dat jaarlijks minstens 150.000 nieuwe woningen zouden moeten worden gebouwd en dat de financiering daarvan zeker in 1975 geen enkel probleem kan geven. Immers, het geld is in ruime mate aanwezig door het overschot van vorig jaar, terwijl bovendien het voor dit doel bestemde kinderbijslagfonds maar liefst 500 miljoen gulden groot is.

Pas door zo'n bouwprogram ter hand te nemen breekt men drastisch met de afbraakpolitiek, die door de vorige regeringen is ingezet. Woningnood, stadsvernieuwing en renovatie maken het ook noodzakelijk.

Er zit ook nog een andere kant aan deze eis.

Veertig duizend woningen per jaar méér is ook van grote betekenis bij de bestrijding van de werkloosheid onder de bouwvakarbeiders.

Zo'n aantal geeft werk aan 10 tot 15.000 arbeiders, op de bouwplaats alleen al.

Daarbij komt dan nog het werk voor vele duizenden bij de voorbereiding en in het zgn. infrastructurele werk.

Verder schept het arbeid in de steen- en betonwarenfabrieken, de keramiek- en timmerfabrieken enz.

Wij kunnen ook niet accepteren dat Gruyters, in het voetspoor van Schut en Udink, voortgaat met het verminderen van het aantal woningwetwoningen. Immers, juist die zijn het voornaamste middel van de overheid om de woningbouw vooruit te helpen.

Als wij de verhoging van het bouwprogram met veertig duizend bepleiten, dan is het ook voornamelijk in die woningwetsector dat ze naar onze mening tot stand zouden moeten komen.

Bouwkosten

Wij hebben meer dan eens aangetoond, dat de bouwkosten voor een volkswoning — onder meer door verlaging van de BTW en halvering van de winst van woningbouwmonopolies — omlaag kunnen. Men ou op huren van f 180,— tot f 200,— per maand kunnen uitkomen. Gruyters wil daarvan echter niets weten en beweert zelfs, dat dan langs andere wegen verkapte subsidies zouden worden gegeven en de kosten van de woningbouw voor het rijk nog hoger zouden worden. 1) Het lijkt ons goed om met enkele duidelijke cijfers een eind te maken aan het sprookje, dat de regering zoveel geld op de woningbouw zou moeten toeleggen.

Uit de begrotingscijfers van 1975 blijkt, dat de regering in totaal 2125 miljoen gulden wil uitgeven aan subsidies, jaarlijkse bijdragen en ten behoeve van de stadsvernieuwing en woningverbetering. (De overige uitgaven zijn leningen, die moeten worden terugbetaald.)

Tegenover deze werkelijke uitgaven staan aan werkelijke inkomsten 2100 miljoen gulden uit de woningbouw e.d., te weten f 1400 miljoen aan rente over uitstaande leningen en f 700 miljoen aan BTW over de gesubsidieerde woningbouw e.d.

Het door ons voorgestelde gaat dan ook niet méér kosten. Het brengt een enkele post op die plaats in de begroting waar zij thuishoort, het maakt de nieuwe woningen zonder meer betaalbaar voor de meesten en het zou tot huurverlaging leiden voor vele anderen.

Minister Gruyters laat echter alles bij het oude. De bouwkosten, toch al zo hoog, zullen volgens hem jaarlijks met 10 procent stijgen; de huur van een nieuwe woning zal dan 10 procent hoger zijn dan die van eenzelfde woning, een jaar eerder gebouwd.

Er komt — waarschijnlijk — een nieuwe financieringsregeling.

De geldgever zal dan de eerste jaren genoeg moeten nemen met een lagere renteopbrengst, maar door een systeem van vaste en stijgende huurverhogingen zal hij in de vijftig jaar dat een woning bestaat dubbel en dwars aan zijn trek komen. Het is treurig om te moeten vaststellen, dat aldus het beleid van vorige regeringen in hoofdzaken onaangetast blijft; het is ook duidelijk, dat de regering haar beloften heeft laten schieten onderdruk van de eisen van de confessionele partijen — met op de achtergrond de VVD.

Harmonisatie en liberalisatie in nieuwe vorm

Volgens de plannen zal er een nieuw huurbeleid komen, geldend voor het gehele land, dat zou moeten ingaan op 1 april 1976.

Voor dat huurbeleid wordt als uitgangspunt genomen een verplichte verhoging van 8%, geldend voor de woningen die gebouwd zijn in de laatste vijf jaar. Om te beginnen is dat 2% méér dan Schut en Udink als basis hadden voor hun beleid.

Dit verhoogde uitgangspunt gaat de confessionele partijen echter nog niet ver genoeg. Zij verlangen dat als basis voor het nieuwe beleid een huurverhoging wordt genomen, die gelijke tred houdt met de inflatie en de stijging van de bouwkosten. Zij zeggen: Indien de verhoging niet meer dan acht procent wordt, dan verschuift deze regering 'het probleem' naar volgende regeringen, die dan genoodzaakt zullen zijn met grotere huurverhogingen de achterstand op de inflatie in te lopen.

Nu staat nergens geschreven, dat huurverhogingen gelijke tred moeten houden met de inflatie of met de stijging van de bouwkosten. Van onze kant hebben we ook aangetoond, dat de bouwkosten belangrijk omlaag kunnen.

Volgens deze inflatie-aanhangers is de zaak precies omgekeerd. Door het verzet van de huurders in de afgelopen jaren zijn de huurverhogingen beneden die van de inflatie en van de stijging van de bouwkosten gebleven.

Zij willen nu de regering voor de opgave stellen, om die inflatie in te lopen. Dat de confessionelen, de VVD, de huiseigenaren en de geldgevers vergaande eisen stellen, is een gevolg van de houding, die deze regering aanneemt.

Immers, ondanks alle beloftes, blijven huurharmonisatie en liberalisatie in hun volle omvang overeind, zij het in nieuwe vormen en versierd met enige franje.

De plannen zien er aldus uit:

Woningen gebouwd in de laatste vijf jaar zullen een verplichte huurverhoging van tenminste 8 procent ondergaan.

Alle overige woningen zullen in 8 klassen worden ingedeeld, naar een (nog onbekend) puntensysteem.

Voor elk van die klassen wordt een 'normhuur' vastgesteld, die jaarlijks wordt verhoogd met hetzelfde percentage als de huren van de woningen, gebouwd in de laatste vijf jaar.

De huren van de woningen uit zulk een klasse, die lager zijn dan de normhuur, zullen *verbindend* worden verhoogd met een *bedrag*, gelijk aan 8% van de normhuur voor die klasse. Daarmee kan de verhoging dan oplopen tot 12% . . .

De huren van de woningen uit zulk een klasse, waarvan de huur al boven die normhuur ligt, zullen 'vrij overeen te komen zijn'.

Bij verschil van mening moet de rechter via de weg van de Huur Advies Commissie beslissen of kan de minister voor deze woningen een maximum vaststellen. De verhoging wordt in ieder geval 8% . . .

Voor de woningen uit de laagste klasse zullen de huren vrij zijn; bij verschil van mening moet de rechter gaan beslissen. Dit is dus niet alleen huurharmonisatie en liberalisatie in een nieuwe vorm, het uitgangspunt is bovendien verhoogd van 6% naar 8% van de nieuwbouwhuren.

Wat ook niet verandert, dat is de rol van de bouwverenigingen en de gemeenten. Opnieuw zullen zij voorop moeten gaan en zullen zij als trekpaarden moeten dienen om de verhogingen voor de particuliere bezitters in gang te zetten.

Het moet kortweg belachelijk worden genoemd, dat de oud-ombudsman Van Dam, en de oud-actievoerder Schaefer de huurverhogingen motiveren met het argument: 'de verhoging is nodig voor het noodzakelijke onderhoud'. In hun vorige loopbaan hebben zij meer dan eens betoogd, dat de huurverhogingen vanaf 1950 merendeels in de zakken van de exploitanten en banken terecht is gekomen. Ook nu is er geen enkele garantie dat het anders zal gaan.

Niet alleen zien wij in hetgeen is voorgesteld een voortzetting van het oude beleid, ook tientallen huurdersverenigingen en actiecomités hebben op een 'hoorzitting' dat beleid met net zoveel kracht bestreden, als zij dat van Schut en Udink hebben gedaan. Van onze kant hebben wij de voorstellen van de hand gewezen en voorgesteld dat een huurverhoging, zowel voor 1975 als ingaande 1976 van nul tot ten hoogste zes procent zou mogen zijn.

Daarmee zouden huurharmonisatie en liberalisatie aan de kant worden gezet.

Ten hoogste zes procent, en dan alleen onder de voorwaarde dat strakke regels worden gesteld inzake het onderhoud en de verbetering van de woning. Bij het aanvaarden van een beperkte verhoging dachten wij in de eerste plaats aan de woningbouwverenigingen, die, gezien het feit dat zij ook van deze regering slechts een gering bedrag mogen behouden voor het onderhoud, veelal de grootste moeite hebben aan hun onderhoudsplichten te voldoen.

Indien deze regering zou teruggaan voor de eis van rechts, om de verhoging van de nieuwbouw op 9 of 10% te stellen, zullen alle andere verhogingen ook met 1 of 2% worden vergroot.)

Verbeterde woningen ingepast

Verliep de huurvaststelling van verbeterde woningen tot dusver langs nogal willekeurige lijnen, deze hadden toch het voordeel dat rekening werd gehouden met de huur van een vergelijkbare woning, maar vooral met de inkomens van de huurders die op grote schaal in actie gingen.

Bij de huidige voorstellen worden de nieuwe huren van een verbeterde woning aan vaste regels onderworpen.

Aan de huur van de woning in zijn oude staat wordt een bepaald percentage van het nieuw geïnvesteerde bedrag toegevoegd.

Bij een verbetering van enige omvang bedraagt op die manier de huurverhoging 70 tot 80 gulden per maand.

Vervolgens worden deze woningen als nieuwe woningen behandeld. Ze zullen gedurende 5 jaar een verplichte huurverhoging van 8% ondergaan. Na die 5 jaar worden zij in een klasse ingedeeld waarbij, zoals de minister zegt: 'de nieuwe huurprijs doorgaans lager zal zijn dan de norm-huurprijs'. Als we even terugdenken aan onze uiteenzetting over de klasse-indeling, betekent deze uitspraak van de minister, dat deze woningen na die 5 eerste jaren huurverhogingen zullen ondergaan van tenminste 8%, oplopend tot 12%! Een eenvoudig rekensommetje leert, dat zulke woningen binnen enige jaren het dubbele en nog meer zullen gaan kosten, vergeleken met de oude huur.

Aan deze methodiek zitten nog andere slechte kanten.

Tot dusver werden de kosten van het achterstallig onderhoud begrijpelijkerwijze buiten de berekening van de nieuwe huur

gelaten. Nu wordt achterstallig onderhoud en woningverbetering als één zaak gezien. Daardoor ontvangt de eigenaar in feite een beloning voor zijn nalatigheid, in de vorm van alle huurverhogingen waarvoor hij niets heeft gedaan aan de woning en vervolgens ontvangt hij nog eens subsidie voor de totale werkzaamheden.

De huurder echter betaalt dat achterstallige onderhoud met de grote huurverhoging ineens en met de verbindende huurverhogingen van 8 en later nog meer procenten.

Een even grote onrechtvaardigheid en bevoordeling van de huiseigenaren is, dat voor woningen waarvoor de eigenaar uit eigen middelen tot verbetering overgaat, net als tot dusver de huren worden vrijgegeven.

De ervaring leert, dat eigenaren in toenemende mate van dit buitenkansje gebruik maken.

Met name in de grote steden ziet men steeds meer dat eigenaren leegkomende woningen met eenvoudige middelen 'verbeteren'.

Vervolgens worden die woningen vaak tegen meer dan het dubbele van de oude huur op de 'vrije markt' aangeboden, of tegen hoge prijzen horizontaal verkocht.

Wij verlangen hiertegenover, dat zulke verbeteringen heel duidelijk alleen tot stand gebracht mogen worden onder goedkeuring van de plannen door de gemeente en dat, vóór de verhuur plaats vindt, door de Huur Advies Commissie de huur wordt vastgesteld.

Premie voor speculanten en woekeraars?

Het lijkt een goede zaak, dat binnen het nieuwe systeem extra subsidie kan worden gegeven, met name om uitzonderlijke hoge grondkosten te verlagen en daarmee de hoge huren enigszins te beperken.

Dat neemt niet weg, dat in veel gevallen en vooral bij herbouw in de oude stadswijken, die hoge grondkosten voortvloeien uit de hoge prijzen die vaak worden gevraagd voor te slopen krotten en de grond waarop deze staan. In deze gevallen dient de zgn. lokatiesubsidie als betaling op gemaakte speculatie-, om niet te zeggen woekerwinsten.

Een maatregel van beheersing van de grondprijzen ligt daarom méér voor de hand.

Het ligt eveneens voor de hand, dat de gemeenten door middel van een noodwet snel in het bezit moeten kunnen komen van grond e.d., nodig voor de herbouw van oude

buurten — en dan tegen een aanvaardbare prijs. Waarom niet déze weg, maar die van subsidies wordt gegaan, kan niet anders worden uitgelegd dan als een concessie aan de rechtse partijen, die er immers niets tegen hebben dat belastinggeld in de zakken van dit soort speculanten e.d. vloeit. Onze poging om via een voorstel de huren slechts van nul tot zes procent te verhogen, afhankelijk van de staat van onderhoud, werd niet aanvaard. Ook de PvdA was ertegen, daarmee de huurharmonisatie en liberalisatie van Gruyters, Van Dam en Schaefer aanvaardend.

Besteedbaar en belastbaar inkomen

Een nieuwe vorm van individuele huursubsidie moet tenslotte de mensen vrede doen hebben met een voortgaand beleid van steeds stijgende bouwkosten en verdergaande huurverhogingen. Deze subsidie wordt nu in beginsel uitgebreid tot alle woningen met een in 1974 geldende huur beneden de f 5000 per jaar.

De regering heeft een tabel gepubliceerd, waaruit zou moeten blijken dat wanneer bij een inkomen van f 15.000 per jaar de huur meer dan 11,4 procent van dat inkomen is, het meerdere aan huur wordt vergoed. Is het inkomen f 20.000 per jaar, dan ligt de grens op 17,6 procent en bij f 25.000 is de grens bijna 19 procent.

Om de vraag te beantwoorden wat dit nu voor de mensen betekent, moest eerst worden vastgesteld wat de initiatiefnemers nu onder inkomen verstaan. *Wel, dat is het belastbare inkomen, eventueel verhoogd met een deel van het inkomen van de vrouw.*

Van onze kant hebben we voor een aantal gevallen berekend wat deze normen betekenen tegen de achtergrond van het *besteedbare inkomen*, want dáár moet een gezin het per slot van zaken mee doen.

Dan blijkt, dat een gezin met een besteedbaar inkomen van f 14.800,— per jaar 18,3 procent van dat inkomen aan huur moet betalen, alvorens in aanmerking te komen voor een toeslag op de huur.

Bij een netto-inkomen van f 16.700,— per jaar krijgt men die toeslag pas bij een huur, die méér dan 21,4 procent van het besteedbaar inkomen is en bij f 19.450,— per jaar eerst bij 23.7 procent.

Deze berekening is uitgegaan van een gezin van man, vrouw

en twee kinderen. Het zal duidelijk zijn, dat indien het gezin kleiner is het percentage te betalen huur stijgt, terwijl het nog meer toeneemt indien de vrouw inkomen heeft.

Niet alleen uit de door ons bewerkte gegevens blijkt, dat slechts weinigen voor deze subsidie in aanmerking komen; het komt ook naar voren bij het kritisch lezen van de beschouwingen van de minister en zijn staatssecretarissen.

Bij de nog bestaande regeling komen slechts 150.000 mensen in aanmerking voor deze subsidie, de helft daarvan zijn bejaarden.

Bij de nieuwe regeling zou dit aantal verdubbelen, maar dan worden ook tienduizenden bejaarden alsmede anderen, die nu een vorm van huursubsidie ontvangen volgens de Bijstandswet, overgeheveld naar de nieuwe regeling. Misschien zal dus een klein aantal mensen met zeer lage inkomens van de nieuwe regeling enig voordeel hebben, maar het overgrote deel van de huurders zal de volle rekening van de voortgaande huurverhogingen gepresenteerd krijgen.

Er is een verschil tussen de stellingname van Schut en Gruyters. De eerste zei onomwonden: de mensen moeten er aan wennen om 20 tot 25 procent van hun inkomen voor een redelijke woning te betalen.

Gruyters zegt het als volgt: mensen maak je geen zorg, je hoeft niet meer dan 20 tot 25 procent van je inkomen aan huur te besteden . . .

Van onze kant hebben we duidelijk gemaakt, dat deze versieringen van een Schut-beleid niet nodig zijn. Dat het mogelijk is om betaalbare woningen voor het overgrote merendeel van de bevolking te bouwen zonder noemenswaardige subsidie.

Maar als nu de regering deze voor de hand liggende weg niet opgaat, (of van de confessionele partijen niet op mag gaan), als zij de ingewikkelde weg kiest om aan de ene kant de particuliere exploitant en vooral de geldgever roofofbouw te laten plegen op de woningbouw, en aan de andere kant zegt de mensen te willen beveiligen tegen de gevolgen daarvan door middel van de individuele huursubsidie — dan moet zij dat ook goed doen. We hebben van onze kant dan ook voorgesteld, daarvoor uit te gaan van het reële, het besteedbare inkomen van het hoofd van het gezin. Dat wil zeggen:

Een huurtoeslag te verstrekken indien bij een netto inkomen van minder dan f 15.000 per jaar, de huur meer dan 10% van dat inkomen bedraagt;

zulk een huurtoeslag te geven bij een netto inkomen van

minder dan f 20.000 per jaar, op een huur van meer dan 15 % daarvan;
en bij een inkomen tot f 25.000, bij een huur van meer dan 20 % daarvan.

Het is niet, zoals betoogd, *de* oplossing, maar het zou in de praktijk de schade van dit bouw- en huurbeleid voor de mensen tot een minimum beperken.

Wat de doorstromingsheffing betreft, waarvoor de PvdA zich de afgelopen tijd zich sterk maakte, zag Van Dam zich genoodzaakt zijn suggesties terug te nemen voor een nadere studie. Van onze kant hebben we de doorstromingsheffing fel bestreden, onder meer omdat zij als heffing fout is en de hoge inkomens buiten schot blijven.

Door de storm van kritiek kwam Van Dam zwaar op de tocht. Wij willen hier in dit artikel, dat toch al in ruime omvang op de huurproblematiek ingaat, niet nader bij de doorstromingsheffing stil staan.

Het behoeft uiteraard geen betoog, dat grote waakzaamheid geboden blijft, opdat dit oude stokpaardje van Schut, niet opnieuw van stal wordt gehaald.

Overzien we het als nieuw aangekondigde huurbeleid, dat overigens nog in wetsontwerpen moet worden vastgelegd en waarover zeker het laatste woord nog niet gezegd zal zijn, dan moeten we als conclusie herhalen: er is niets nieuws onder de zon.

Verdere strijd is daarom noodzakelijk.

- Voor opvoering van het woningbouwprogram naar 150.000 woningen per jaar;
- voor een financiering, die deze woningen betaalbaar maakt voor het merendeel van de mensen;
- voor een huurbeleid, uitgaande van zulke nieuwe goedkope woningen;
- de huurharmonisatie en liberalisatie kunnen worden afgeschaft door de huurverhogingen voor 1975 en 1976 te beperken tot *tenhoogste* zes procent;
- mocht deze regering de wezenlijke verandering inzake het huurbeleid van de hand blijven wijzen, dan moet er een subsidiestelsel komen, dat de mensen werkelijk beschermt tegen de gevolgen daarvan.

W. VAN HET SCHIP

1) Nog beter is het om de produktie van volkswoningen in handen te leggen van overheids- of gemeenschapsbouwbedrijven die produceren zonder winst.)

Een week Straatsburg

In oktober jl. hield het in Straatsburg zetelende Europese Parlement zijn jaarlijkse beschouwingen over de stand van zaken en de vooruitzichten van de EEG. Daarbij speelden de verwachtingen met betrekking tot een zogenaamde Europese Unie een belangrijke rol.

Voor het eerst nam op dat ogenblik een Nederlandse communist deel aan de werkzaamheden van het Europese parlement. Het is Wessel Hartog, Eerste Kamerlid van de CPN, die, op grond van de getalsverhoudingen in Eerste en Tweede Kamer, en op voordracht van de CPN-fracties daarin, in de Nederlandse delegatie werd opgenomen.

Op verzoek van de redactie van P. en C. schreef Wessel Hartog zijn eerste impressie van het Straatsburgse gebeuren en een beoordeling van het politieke debat neer in een bijdrage, die wij hier plaatsen.

Een plaats pal bij de grens

Straatsburg, waar vele malen per jaar het zgn. Europese Parlement bijeen komt, ligt in Noord-Oost Frankrijk, aan de Rijn, dus pal aan de Westduitse grens.

Vanuit Amsterdam duurt de reis per trein ongeveer zeven en een half uur.

De maandelijks zittingen van dit parlement beginnen op maandag en duren tot en met vrijdag. De zondag daaraan voorafgaande trekt een legertje functionarissen vanuit Luxemburg, waar het secretariaat van het parlement is gevestigd, naar Straatsburg, om daar een week lang ten behoeve van de parlementsleden werk te doen.

Dat Straatsburg deze 'eer' te beurt valt is het gevolg van het in 1958 genomen besluit, het secretariaat-generaal in Luxemburg te vestigen en de voltallige vergaderingen in Straatsburg te doen plaats vinden.

Dit, om Frankrijk ter wille te zijn — zo wordt algemeen beweerd.

Men kan echter met evenveel recht zeggen om, zij het dan niet in West-Duitsland, dan toch wel pal aan de grens van de Westduitse 'lidstaat' bijeen te komen.

Hoe dan ook, een kostbare geschiedenis is het wel.

Nog niet zo lang geleden heeft de algemeen-secretaris van het Europese Parlement een berekening gemaakt over de extra kosten als gevolg van het vergaderen in Straatsburg.

Het totaal aan kosten wordt door hem geraamd op ruim 62 miljoen Belgische francs ($\pm 4,5$ miljoen gulden). Hierbij komt nog een bedrag van 20 miljoen Belgische francs voor commissievergaderingen die weer in Brussel moeten worden gehouden.

Deze ramingen zijn nog aan de lage kant omdat daar, als gevolg van het heen en weer trekken van het parlement, het werk in Luxemburg door afwezigheid van een groot aantal functionarissen ernstig stagneert, terwijl het personeel dat niet op reis is in vele gevallen werk moet laten liggen in afwachting van de terugkeer van speciale medewerkers. De TEE die vanuit Brussel de zondagavond, voorafgaande aan de zittingen van het parlement, in Straatsburg arriveert is dan ook afgeladen vol.

Kermis

Voor de aanvang van de zittingen strijken zo'n 600 functionarissen van laag tot hoog in het 'Huis van Europa' neer. Het is er een drukte van belang, vooral in de grote zaal van het restaurant, waar de honger gestild en de dorst gelest kan worden met fris- en veel geestrijker dranken. Een dorpskermis is er niets bij, alleen een draaimolen ontbreekt. Een doolhof niet, daarvoor kan het gebouwencomplex als zodanig met ere dienst doen.

In samenhang met de, in de loop der jaren toenemende, bureaucratie, zijn er steeds meer geprefabriceerde ruimten, kantoortjes met de daarvoor benodigde gangen aan het hoofdgebouw toegevoegd, waar men gemakkelijk de weg kan kwijtraken als men er voor het eerst als een kat in een vreemd pakhuis rondloopt.

In de grote vergaderzaal gaat het natuurlijk plechtiger toe.

In deze zaal kunnen 198 parlementariërs plaats nemen. Er is ook plaats ingeruimd voor vertegenwoordigers van de Raad en van de Commissie van de EEG, die aanhoren wat de sprekers te vertellen of te vragen hebben en daarop dan antwoord geven. Vrijblijvend, omdat het parlement geen enkele bevoegdheid heeft.

Tijdens de oktoberzitting waren maar weinig afgevaardigden uit de 'lidstaten' aanwezig. De publieke tribunes waren daar-entegen wel druk bezet. Als men niet beter wist, zou men denken dat de inwoners van Straatsburg en omgeving zich

buitengewoon interesseren voor alles wat zich in het parlement afspeelt.

Dit bezoek aan het parlement wordt echter georganiseerd vanuit verschillende landen en de deelnemers aan de excursies worden per trein en bus aangevoerd. In de hal worden zij voorzien van een plattegrond van de zaal en wat propaganda-materiaal en moeten zij op hun beurt wachten om, met een knellende koptelefoon op, een half uurtje kennis te nemen van wat zich in de vergaderzaal afspeelt.

In verhouding met het kleine aantal aanwezige afgevaardigden maken deze goed bezette tribunes een vreemde indruk.

Als men vraagt waar dit allemaal toe moet dienen, krijgt men veelal als antwoord dat deze bezoeken bijdragen om in ieder geval toch nog zoveel mogelijk de autoriteit van het parlement op te vijzelen. Tenslotte, zo luidt veelal de opvatting, is er geen hond die zich interesseert voor wat zich in Straatsburg afspeelt.

Ondergang, of . . . ?

Dat betekent echter geenszins, dat er op bepaalde momenten geen belangrijke zaken aan de orde zijn. Zeker was dat het geval in de zitting van oktober, toen gediscussieerd werd over de politieke situatie in Europa.

Deze discussie werd ingeleid door de Franse minister van Buitenlandse Zaken Sauvagnargues, tevens fungerend voorzitter van de raad van de EEG.

Hij vertelde dat de EEG 'neiging tot wankelen vertoont' en dat 'zelfs de landbouwwereld tekenen tot afbrokkeling' te zien geeft. Hij sprak over 'toenemens hulpgeroep' en dat er 'zo dramatisch gereageerd wordt, dat men het gevoel krijgt dat de gemeenschap voortaan bloedeloos is en bij de eerste schok die zich zou kunnen voordoen, de laatste adem dreigt uit te blazen'.

Bij deze uitspraken kregen afgevaardigden die voor het eerst aan de zittingen deelnamen, bijna het gevoel dat het tevens wel eens de laatste keer kon zijn en de EEG staande de vergadering reeds de laatste adem zou uitblazen.

Deze gedachte veranderde al spoedig toen Ortoli, de voorzitter van de 'commissie' van de EEG, vervolgens het woord nam.

Hij zei te geloven 'dat het denkbeeld Gemeenschap geleidelijk wordt vervangen door dat van de samenwerking' en dat dit 'Europa en het optreden van Europa zeer heeft verzwakt'.

Daarom, zo stelde hij, kunnen 'wij ons niet tevreden stellen of

er over zeuren dat wij werkelijk voor een dramatische situatie staan en anderzijds vaststellen dat wij problemen hebben met het functioneren van de EEG'.

Volgens hem moet er 'een hard en krachtig Europa komen tegenover een slap en ambitieeloos Europa' en moet de vergadering van ministers die Europa vertegenwoordigen, een vergadering zijn met eigen bevoegdheden en instellingen en tot vaststelling van beleidsnormen en tot besluiten met het oog op de vooruitgang.

De klappen die de boeren met hun eensgezinde acties aan het EEG-landbouwbeleid toedienen, zijn dus wel zeer hard aangekomen.

Ze dreunden door in de grote vergaderzaal van het Europese Parlement.

Al waren, zoals de deelnemers aan de excursies, de boeren niet lijfelijk aanwezig, hun geest waarde duidelijk voelbaar in de vergaderzaal rond.

Zij zorgden er met hun acties voor dat het EEG-landbouwbeleid dat ook volgens Ortoli 'juist de basis is voor ons gemeenschappelijk werken', een basis is die op zijn grondvesten staat te schudden en bij de 'volbloed Europeanen' het huilen nader brengt dan het lachen.

Europese Unie

Na de redevoering van Ortoli kreeg de Belg Alfret Bertrand, lid van de Christelijke Volks Partij (CVP) het woord als rapporteur van de politieke commissie.

Hij had de wens geuit zijn tussentijds verslag over het uiterlijk in 1980 tot stand komen van de Europese Unie te mogen toelichten. Nu, dat mocht hij.

Aldra bleek dat Ortoli en Bertrand optraden als 'een paar apart' met Ortoli, als aangever.

Bertrand herhaalde dat de lidstaten thans voor de vraag staan 'of in communautair verband voort te gaan, ofwel de voorkeur te geven aan gewone samenwerkingsvormen'. Voor dit laatste voelde ook Bertrand niets.

Volgens hem was noodzakelijk, 'de versterking en uitbreiding van de bestaande bevoegdheden en de totstandkoming van nieuwe, die morgen (!) op het monetaire, het economische, het sociale en het culturele vlak alsmede op het vlak van de buitenlandse politiek inclusief de defensie (!) aan de Europese Unie moet worden toegekend'.

Hij merkte op dat het 'slechts' ging om: 'democratisering van de instellingen, opdat zij met de algemene bevoegdheden die zij zullen ontvangen, onder eerbiediging van de specifieke belangen van de lidstaten, kunnen optreden'.

Geruststellend werd daar aan toegevoegd — en dat kan alleen de *ongerustheid* en *waakzaamheid* maar versterken — dat het geenszins de bedoeling is, 'de identiteit van de lidstaten in de Europese gemeenschap te doen opsorpen'.

Want, aldus Bertrand, zij zullen 'hun eigen identiteit, cultuur en traditionele vormen kunnen blijven bepalen en de taak blijven vervullen die voor hen is weggelegd op de gebieden die tot hun bevoegdheid blijven behoren.'

In zijn ijver ging Bertrand er aan voorbij, dat hij het 'culturele vlak' reeds aan de 'Europese Unie' had toegekend.

Derhalve zou er voor de lidstaten niet meer overblijven dan het behouden van 'traditionele vormen' (voor ons land o.m. klompdansen, wijde broeken en Zeeuwse kappen) en 'handhaven van de eigen identiteit'. Dat kan, neemt men aan, gebeuren met het verstrekken, naast een 'Europees paspoort', van rood-wit-blauwe speldjes, terwijl — evenals dat bij opgeheven of op te heffen gemeenten gebeurt, borden bij de grensovergangen met het opschrift 'Europa, regio Nederland' geplaatst kunnen worden.

Het aantal ministers kan dratisch worden ingekrompen en worden teruggebracht tot twee, één voor 'traditionele vormen' en één voor 'eigen identiteit' . . .

De opmerking van Bertrand, dat 'het misschien een historisch toeval was' dat hij na Ortoli een aantal denkbeelden over de 'noodzakelijke totstandkoming' van een Europese Unie in 1980 toe mocht lichten was wel zeer lachwekkend. Als dat toeval was, dan was het even 'toevallig' dat niet lang daarvoor de motie-Andriessen tijdens de Algemene Beschouwingen over de miljoenennota in de Tweede Kamer werd ingediend, — waarin de regering-Den Uyl werd uitgenodigd 'met alle kracht te streven naar het doel van de Parijse topconferentie om te komen tot een Europese Unie in 1980'.

'Toevallig' hebben wij hier te maken met een goed geregisseerd optreden van de rechtse partijen. Eerst flink jammeren over de moeilijke positie waarin de EEG verkeert, om vervolgens met des te meer klem het zo snel mogelijk tot stand komen van een Europese Unie en daartoe het zo spoedig mogelijk organiseren van 'vrije' verkiezingen voor een 'echt' Europees parlement, inplaats van het huidige 'misbaksel', te bewerkstelligen.

Nu steeds meer groepen in verschillende landen, ja zelfs hele landen zich tegen de EEG gaan opstellen, de EEG daardoor wankelingen vertoont en afbrokkelingen te zien geeft, willen de kapitalistische opperbazen door vorming van een Europese Unie de lidstaten toch in het gareel zien te houden.

CSU-wensen

Op dit punt was de discussie van Lückner, woordvoerder van de Christen-Democratische fractie en lid van de Westduitse Bundestag voor de CSU (de club van Strauss) veelzeggend.

Hij merkte ten aanzien van de economische en politieke toestand in Europa op: 'Misschien is het nodig dat de verantwoordelijke staatslieden en politici regelrecht in de afgrond kijken om met ontzetting tot het inzicht te komen, dat een oplossing op nationaal niveau niet mogelijk is. Misschien putten zij daaruit de kracht terug te keren tot de Gemeenschap en de vraagstukken in gemeenschappelijke solidariteit en discipline op te lossen.'

Hij deelde mede, welbewust het woord discipline te hebben uitgesproken, omdat naar zijn mening 'solidariteit ook moet betekenen een gemeenschappelijk discipline bij het toepassen van de regels en het nakomen van de afspraken die gemaakt zijn om het gemeenschappelijk bouwwerk werkelijk te voltooien'.

Aigner, ook van de CSU, bracht een en ander in de volgende bewoordingen tot uitdrukking: 'Na vrije verkiezingen voor een Europees Parlement . . . zal dit Europees Parlement gedwongen zijn meerderheidsbeslissingen te nemen. Dat betekent dat deze meerderheidsbeslissingen tot stand komen met de stemmen van de communistische collega's, zelfs met de stemmen van de fascistische collega's — om maar eens naar uiterst rechts te kijken — en met die van het midden. Europa is nu eenmaal een kleurrijk tapijt en Europa zal noch socialistisch, noch christelijk, noch liberaal, noch communistisch zijn.

Europa zal slechts een realiteit worden als alle elementen van haar pluralistische samenleving aan dit proces medewerken. En dat wil zeggen dat de regeringen, die zelf geen deugdelijke Europese formule kunnen vinden, moeten steunen, *of zij willen of niet*, op de meerderheden der volkeren.'

Aigner wenst dus een 'echt' Europees Parlement bij 'vrije' verkiezingen gekozen, waar allen gedisciplineerd aan moeten deel-

nemen (ook de communisten), en waarin zodoende meerderheidsbeslissingen tot stand komen, die regeringen uit zullen moeten voeren, 'of ze willen of niet'.

Thans is het namelijk zo, dat indien één land in de EEG dwars gaat liggen de zaak niet doorgaat, omdat in de Gemeenschap de unanimiteitsregel (eenstemmigheid) geldt.

Verkiezingen

Namens de socialistische fractie had het lid van de Tweede Kamer, Patijn, ook het nodige over de politieke situatie te zeggen. Ook hij stelde vast dat er in de EEG algemene malaise heerst en dat, nu de situatie echt moeilijk wordt door energiecrisis en algemene economische stagnatie, 'het Europese kaartenhuis in elkaar valt'. Hij deelde echter mede, dat de 'socialisten, met andere progressieven, nog steeds Europa willen helpen opbouwen, maar niet tot iedere prijs'.

Deze prijsbewustheid bleek alleen maar te bestaan in het, als middel tegen alle kapitalistische kwalen, snel organiseren van 'vrije rechtstreekse verkiezingen voor een 'echt' Europees Parlement, daar het huidige over weinig of in het geheel geen legitimiteit (wettigheid) beschikt.' Dit 'teneinde de weg naar de Europese Unie te vergemakkelijken', aldus Patijn in zijn verslag over rechtstreekse verkiezingen voor het Europees Parlement, hetgeen hij in opdracht van de politieke commissie opstelde.

Een correspondent deelt in dit verband in het informatieblad 'Europa van Morgen' mede, dat de vijf jaar die ons nog scheiden van 1980, waarop de Europese Unie een feit zou moeten worden, heel hard nodig zijn, daar 'eerst nog de vereiste verdragswijziging moet worden geratificeerd', de lidstaten de kans moeten krijgen '*hun kieswetten te herzien* en de verkiezingen moeten worden voorbereid, *gepaard gaande met een grote publiciteitscampagne*'.

De motie-Amdriessen in de Tweede Kamer, waarin ook gepleit wordt voor een 'direct gekozen Europees Parlement met volledige budgetaire, controlerende en wetgevende bevoegdheid' — dit om te voorkomen 'dat de Europese samenwerking dreigt af te glijden van het supranationale naar het inter-gouvernementele vlak', mag dan ook als een aanzet van de publiciteitscampagne in Nederland worden beschouwd.

Onze kieswetknoeiërs blijken nu nog duidelijker dan ooit, en helemaal niet toevallig, in Europees verband op te treden

volkomen in de geest van de Herren Lücker en Aigner, die alleen verkiezingen als wettig erkennen indien er zo hoog mogelijke drempels en districtenstelsels aan te pas komen.

Niet erg kleurrijk

Het Europese Parlement telt thans 198 leden. België 14, Denemarken 10, West-Duitsland 36, Frankrijk 36, Ierland 10, Italië 36, Luxemburg 6, Nederland 14 en Engeland 36. (15 Labour afgevaardigden maken echter geen deel uit van het parlement, in afwachting van het al of niet lid blijven van Engeland van de EEG, waarover per referendum zal worden beslist).

Volgens het voorstel van de politieke commissie zou het parlement van 'morgen' uit 550 leden moeten bestaan (Patijn stelt voor 355), als volgt onderverdeeld: West-Duitsland 128, Frankrijk 108, Italië 113 en Engeland 116 (totaal 465) en andere, België 24, Denemarken 14, Ierland 10, Luxemburg 6 en Nederland 31 (totaal 85).

Europa mag dan volgens Aigner een kleurrijk tapijt zijn, voor de kleinere landen ziet dit er al niet erg 'kleurrijk' uit. Terwijl het aantal leden op deze wijze bijna wordt verdriedubbeld (van 198 naar 550) zal het aantal zetels dat de kleinere landen zullen mogen bezetten nog niet eens verdubbelen (van 54 naar 85).

Ten aanzien van de nationale parlementen wordt voorgesteld, dat de banden tussen de Europese Parlement (met hoofdletters) en de nationale parlementen (zonder hoofdletters) voorlopig nog wel behouden mogen blijven. Althans gedeeltelijk.

Als 'overgangsmaatregel' wordt namelijk voorgesteld dat één derde van de 550 leden nog door de Parlementen mogen worden afgevaardigd maar de overige tweederden geen enkele binding met de nationale parlementen meer zullen onderhouden.

Uiteindelijk wil men echter ook daar van af, opdat 'het Europese Parlement niet meer afhankelijk is van de nationale parlementen, maar rechtstreeks wordt gekozen, zijn eigen wettige basis en kring van kandidaten heeft.'

Het enige kritische geluid dat van de zijde van de socialistische fractie, naar aanleiding van de toelichting van Bertrand werd gebracht was, dat in tegenstelling met Bertrand, zij van mening was dat: 'onze volken op dit moment niet onmiddel-

lijk om een Europese defensiepolitiek vragen, waarvoor andere organisaties beter zijn uitgerust.'

Dat is zoveel als: laten wij nu niet meteen te veel hooi op de vork nemen; als eerste maar de 'rechtstreekse, vrije' verkiezingen gehouden kunnen worden en daarop de Europese Unie tot stand komt, dan kunnen wij dan wel weer verder zien. Tenslotte is de defensiepolitiek bij de NAVO in 'goede' handen, zo 'goed', dat zelfs van de zijde van de Westduitse CDU-ers en CSU-ers geen bezwaren zullen rijzen indien dat 'vlak' niet onmiddellijk aan de Europese Unie wordt toegekend.

Aldus konden wij uit de rijstebrijberg van moties, amendementen, mondelinge en schriftelijke vragen over punten die, in verhouding tot de meest klemmende vraagstukken welke thans aan de orde zijn, weinig of niets om het lijf hebben, toch een kwestie opdiepen die waard is verder goed in het oog te worden gehouden en waarover het laatste woord nog niet gesproken is. Nu het kapitalistische systeem op zijn grondvesten begint te schudden, de grote monopolies met de Westduitse vooraan steeds harder staan te blèren dat de economische moeilijkheden het gevolg zijn van eng nationalisme en dat alles ten goede zal keren indien de volkeren hun nationale zelfstandigheid ten offer leggen op het Europese altaar der multinationals, moet juist hard aan de bel getrokken worden voor het verenigen van alle vredelievende en vooruitstrevende krachten in de strijd voor het behoud van de nationale zelfstandigheid, voor het behoud van de vrede, voor vrijheid en vooruitgang.

W. HARTOG

Kapen en gijzelen: misdaad en provocatie

De laatste jaren wordt de wereld regelmatig opgeschrikt door vliegtuigkapingen, gijzelingen, aanslagen.

Terreurdaden, die zich vaak afspelen in de kapitalistische landen van West-Europa en de V.S. Ook ons land beleefde vorig jaar twee gijzelingsdrama's die althans binnen de Nederlandse grenzen, zonder bloedvergieten afliepen.

Verschillende van deze aanslagen zijn echter wél geëindigd in een bloedbad.

Publiciteitsmedia storten zich erop als aasgieren, alsof men blij is de kijkers eens wat anders te kunnen voorschotelen dan studioproducten als Cannon en de FBI.

Het is opmerkelijk dat de burgerlijke kranten en ook de Nederlandse regering met een schijnbare gelatenheid op dergelijke terreurdaden reageren. Zeker, men spreekt een formele afkeuring uit, maar elke poging om het verschijnsel politiek te behandelen ontbreekt. Ook is niet te bespeuren of men er belang in stelt, wie er nou eigenlijk verantwoordelijk voor zijn; welke organisaties kapingen en gijzelingen organiseren. Zorgvuldig wordt de suggestie gewekt en in stand gehouden, dat het hier zou gaan om organisaties die, zij het dan met afkeurenswaardige middelen, een meer of minder edel doel zouden nastreven. Want is er tenslotte niet mee te voelen met het Palestijnse volk dat onder erbarmelijke omstandigheden vecht voor nationale zelfstandigheid op een eigen stukje grond?

Het zouden zelfs 'linkse' organisaties zijn, die verantwoordelijk zijn voor de terreurdaden, want worden zij niet getooid met namen als 'rode leger' en 'revolutionair bevrijdingsfront'?

Langs deze weg wordt voorgewend alsof terreur iets progressiefs is; of omgekeerd, alsof het vanzelfsprekend is dat linkse, progressieve mensen en organisaties zich bedienen van terrorisme om hun doelstellingen te bereiken. Ook de zgn. Baader-Meinhof groep dient dat doel: zij wordt ons gepresenteerd als een desolate groep jonge revolutionairen, die aanslagen pleegde uit idealisme. Hoe bestaat het! In Duitsland bedenken ze het, als vanouds. In Nederland zijn kranten die het napraten, ook als vanouds.

Degenen die verantwoordelijk zijn voor de terreurdaden blijven met een waas van geheimzinnigheid omgeven. Na elke aanslag die wordt gepleegd, zogenaamd om de Palestijnse zaak te dienen, zijn er organisaties ergens uit het Midden-Oosten die ontkennen er iets mee te maken te hebben en andere die de verantwoordelijkheid voor zich opeisen. Geen enkele gewone Nederlander die iets meer van deze organisaties afweet dan een afkorting in de ondertitel op de TV, zoals het PLO. Niemand die er iets vanaf schijnt te weten. Niemand? Zou de CIA, die machtige en onlangs weer in opspraak gekomen geheime dienst er niets van weten? Nauwelijks aan te nemen. En de heer Kissinger, die wat afreist in het Midden-Oosten en goede connecties heeft met de CIA, zou die ook van niets weten?

Het is opmerkelijk dat de westerse regeringen zelfs geen schijn van een maatregel nemen om een einde te maken aan de reeks terreurdaden. En dat zou toch best moeten kunnen. Wat zit daar achter?

Het valt voor een aardse sterveling niet mee om in de keukens van de NAVO en de CIA te gluren. Dat hoeft in het algemeen ook niet, want de koks hebben zoveel ruzies onder elkaar dat er van de vele potjes die op het vuur staan, ettelijke overkoken en aanbranden, zodat de kwalijke geuren en dampen overal merkbaar zijn. En als het over het Midden-Oosten gaat ruikt het altijd naar olie.

Het kan niet anders, of ook de reeksen aanslagen en terreurdaden die worden toegeschreven aan Palestijnse organisaties, maken deel uit van imperialistische intriges in de permanente oorlogshaard van het Midden-Oosten; de strijd om de invloed en de macht over de oliebronnen, die wordt gevoerd door de kapitalistische staten en de multi-nationale olieconcerns. Feodale sheiks onderdrukken de volkeren, die leven onder ellendige omstandigheden en die keer op keer in de strijd worden gejaagd om te bloeden voor de oliewinsten. Ook het Israëliëse volk wordt telkens weer misbruikt om de rol te spelen van de speerpunt van het imperialisme.

De terreurdaden zelf, de kapingen en gijzelingen, spelen zich af vèr van het werkelijk strijdtoneel. Volstrekt oncontroleerbaar voor de volkeren, op wier strijd voor lotsverbetering en nationale zelfstandigheid de terroristen zich beroepen. De arme boeren en arbeiders van de landen uit het Midden-Oosten hebben een strijd te voeren tegen hùn onderdrukkers en uitbuiters en zij hebben part noch deel aan de misdaden die op

duizenden kilometers van de woestijnen en kale bergen worden begaan. En ook de slachtoffers, de gekaapt en gijzelaars, hebben part noch deel aan hetgeen zich in het Midden-Oosten afspeelt, hebben part noch deel aan de potjes die borrelen en pruttelen op de oliestook van Shell en Esso.

Beruchte provocaties

De gijzelingsmethode is als systeem ingevoerd door het fascistische Duitsland en Japan. De professionele aanpak van de terroristen verradt de hand van de geoefende leermeesters.

De reactie van de Westduitse regering heeft ook historische wortels, ruk als ze blijkt op machtsvertoon. Vijf of zes gijzelaars? Jammer, dat het er niet méér zijn, het halve leger er op af! Tanks en helikopters en onmiddellijk schieten. Sta of ik schiet! Geef je over of ik bombardeer je stad plat! De terroristen ontlene hun methodes aan het tot fascisme verworden kapitalisme.

De terreurdaden hebben een scherp omlijnd provocatief karakter. Ze dragen ertoe bij de internationale toestand te verscherpen, om openlijke spanningen te doen ontstaan tussen verschillende staten. Ze doorkruisen de strijd voor vrede en ontspanning die gevoerd moet worden. De terroristen slaan toe op onverwachte momenten en onverwachte plaatsen; zuigen dagen-, soms wekenlang alle publiciteit naar zich toe, waarmee de aandacht van het publiek wordt afgeleid van andere en soms veel belangrijker zaken. Er worden rookgordijnen opgetrokken, waarbij lang niet altijd duidelijk is wat er verborgen moet worden.

De terreurdaad heeft ooit eens ook een rol gespeeld in de arbeidersbeweging in Europa en reeds lang geleden is vastgesteld dat ze niet deugt.

Integendeel. Ze bleek een strijdmiddel van de tegenstander, de reactie te zijn. Ze bleek een van de hoofdbestanddelen van de receptuur der provocatie: de individuele gewelddaad met het doelbewuste oogmerk een overmaat aan contra-geweld uit te lokken en te 'rechtvaardigen'. De provocatie heeft de arbeidersbeweging en hele volkeren onnoemelijk veel ellende en schade berokkend. Beruchte provocaties waren de Rijksdagbrand (Berlijn, 1933) en het Tonkin-incident (1964), door de VS uitgelokt (zoals onlangs officieel is vastgesteld) om als 'excuus' te dienen voor het platbombarderen van Noord Vietnam.

Hierbij kan nog worden aangetekend, dat zelfs de individuele

terreur onder het hoog-ontwikkelde kapitalisme ontaard is. Van de rechtzinnige anarchist die een zelfgeknutselde bom naar de tsaar gooit, tot de met modern materieel omhangen terrorist die zich het liefst en bij voorbaat voorziet van een groot aantal onschuldige potentiële slachtoffers. De tsaar deugde tenminste niet en om zijn dood zouden weinigen treuren; 'helaas' trof de heroïsche negentiende eeuwse bom zelden doel (als hij al onplofte), terwijl automatische wapens niet plegen te weigeren en, zoals op een Israëliisch vliegveld, een onvoorstelbaar bloedbad aanrichtten.

Het is opmerkelijk hoe in rechtse kringen tegelijkertijd de provocatie aangemoedigd en bestraft, vervolgd en bewonderd wordt. Als voorbeeld moge dienen de 'provo-beweging'. Dezelfde kranten en kringen, die moord en brand schreeuwden over het uitdelen van krenten, halen nu pagina's weemoedige herinneringen op. 1966 wordt bijna beschouwd als een heilig jaar, waarin alles begon en veranderde in ons land. En is het woord 'provo' niet gewoon een afkorting van 'provocatie'? Het was de uiterlijke schijn, vol gevaarlijke en minder gevaarlijke gekken, goed genoeg om de werkelijk linkse beweging in ons land aan de aandacht te onttrekken en te benadelen, én goed genoeg om als argument te dienen om het onderdrukking-apparaat van de reactie te versterken. Provo is allang dood en begraven, hun voornaamste 'leiders' profiteren allang van het 'establishment', maar we hebben eraan overgehouden de mobiele eenheden (een soort oproerpolitie) met aangepaste bewapening.

Zo ook nu met de gijzelingsdrama's. Speciale eenheden mariniers komen opdaven en nieuwe eenheden worden geformeerd.

Het kan ons moeilijk ontgaan dat omvangrijke en internationaal opererende organisaties, zoals het Japanse 'rode leger', kennelijk getolereerd worden, zowel in Japan als daarbuiten. De vraag rijst zelfs of deze organisatie niet welbewust in stand wordt gehouden door officiële of semi-officiële staatsinstanties. Zeker is in ieder geval, dat deze organisaties, of beter moorde-naarsbendes, direct of indirect tegen de arbeidersbeweging opereren.

De introductie van dit soort acties en terreur moet volstrekt afgewezen en bestreden worden.

Bestreden moet worden dat dit 'gewoon' gevonden gaat worden, als een min of meer normaal bijverschijnsel van de kapitalistische chaos.

De arbeidersklasse stelt er haar georganiseerdheid en discipline in de strijd voor verbetering van de levensomstandigheden, voor verdediging van haar democratische rechten en vrijheden tegenover en haar idealen voor een socialistische maatschappij.

R. v. d. VELDE

Mededeling aan de lezers

De prijs van *Politiek en Cultuur* is met ingang van 1 januari 1975 verhoogd.

De voortdurende stijging van de prijzen van het papier en andere materialen, alsmede toenemende kosten voor verzending maken deze prijsstijging noodzakelijk.

De prijs is met ingang van 1 januari 1975 geworden:
Jaarabonnement f 10,— (studentenab. f 6,25)
Losse nummers f 2,—

Wij verzoeken de abonnees voor de betaling van de abonnementskosten gebruik te maken van de in dit nummer ingesloten acceptgirokaart. Na ontvangst van uw betaling zal de toezending van P en C voortgezet worden.

Administratie Politiek en Cultuur
Leidsestraat 25, Amsterdam
Tel. 020—23 11 38 — Postgironummer 447416

Alice in Wonderland of Het Jaar van de Vrouw

Er was eens een meisje dat sliep. En zoals dat soms gaat: het meisje droomde. In die droom verscheen een wit konijn met rode ogen dat aldoor mompelde: 'O wee, o wee, het is te laat.' Het meisje, dat Alice heette en erg nieuwsgierig was, achtervolgde het konijn en viel daarbij in een kuil. Ze stond echter op en liep verder, kwam in een kamer waar een fles stond met de gebiedende aanwijzing: 'Drink mij'. Het meisje Alice dronk en schoof daarop als een verrekijker in elkaar. Gelukkig vond ze daarna een bus met koekjes waarop stond 'Eet mij'. Alice at en . . . het dwarsgebakken bumskoekje deed wél z'n werk want Alice groeide groter en groter. Het konijn nu werd zeer bevreemd. Het verzon van alles om Alice weer een beetje kleiner te laten worden.

Om een lang sprookje kort weer te geven: Alice werd tenslotte wakker en werd daarmee weer gewoon het meisje dat in het gras te slapen had gelegen . . . Maar ze nam zich voor om nooit meer achter witte konijnen te jagen en nooit meer in kuilen te vallen . . .

Alice in Wonderland werd lang voordat er sprake was van het Jaar van de Vrouw geschreven. Dat 'Jaar' werd op 1 januari jl. verordonneerd. Een jaar lang iedere dag een soort geünificeerde Moederdag, maar dan wel zonder cadeautjes. Door de regering-Den Uyl is er zelfs een speciale commissie voor in het leven geroepen. De zogeheten Nationale Adviescommissie Emancipatie, met ene mevr. drs. (in de psychologie) Paula Wassen—Verschaveren aan kop.

En deze emancipatie-commissie heeft zich als heilig doel gesteld: een begin te maken met de verandering van het traditionele starre rollenpatroon, waardoor de vrouw genoodzaakt is, als de jakhals in Multatuli's Minnebrieven, te leven 'van den afval des mans'.

Op dat moment dacht ik aan het sprookje van Alice, waarin je van koekjes eten groter groeit, maar waarbij je, als je weer wakker bent, merkt dat er eigenlijk niets veranderd is. Want met het bakken van zoete broodjes is nog nooit iets veranderd.

In de tijd vóór het Jaar van de Vrouw was dat zeker wel een van de zaken die door velen, vrouwen én mannen, werden ingezien.

De actie voor gelijke beloning voor gelijkwaardige arbeid, zo prachtig gevoerd door de Oostgroningse werkers van de rits-sluitingfabriek Optilon in Winschoten, in 1973, was daarvan een duidelijk voorbeeld.

In die weken durende, felle strijd stonden de werkneemsters mét de mannen pal voor de eisen, die ook meer inhielden dan de verhoging van de vrouwenlonen.

Die strijd werd niet gevoerd door Alices in Wonderland, maar door vrouwen en mannen van vlees en bloed, die daardoor tezamen *recht tegenover* hun bazen stonden. Dát ze die strijd te voeren hadden was niet het gevolg van de 'rolverdeling tussen man en vrouw', maar omdat we leven in een kapitalistische maatschappij, waar de rollen zo verdeeld zijn dat de één in het bezit is van de machines, dat honderden (of duizenden) eraan mogen werken om in leven te blijven, vrouwen én mannen, terwijl de winst weer naar die ene gaat.

Het optreden van de Winschoter vrouwen toen was in ieder geval ruim anderhalf jaar later o.a. een reden dat de gelijke beloning per 1 januari 1975 eindelijk wettelijk van kracht werd. Maar . . . desondanks gaat het sprookje verder, want ook in de werkelijkheid zijn vele kuilen ingebouwd.

Het ligt niet aan de bazen

Geeft deze wettelijke regeling werkelijk de garantie dat de werkende vrouw haar gerechtvaardigd deel krijgt? Niets is minder waar, zelfs niet in het Jaar van de Vrouw.

Dat de werkende vrouw dikwijls minder in haar loonzakje heeft dan haar mannelijke collega ligt echter helemaal niet aan de wet, niet aan de baas en niet aan de computer. Het ligt aan de collega's van het sterke geslacht, die zo verdomde stiekum doen met de inhoud van hún loonzakjes.

Tenminste . . . dát vertellen 'geëmancipeerde' dames voor de TV — daarin, hoe kan het anders, bijgevallen door minister Boersma, die tijdens zo'n dispuut in het kader van het Jaar van de Vrouw, in gerede opmerkt ervan overtuigd te zijn dat de directies er in de meeste gevallen niet eens van op de hoogte zijn, dat er in hún bedrijven verschillende lonen uitbetaald

worden. Och heden, mensen, de bazen zijn als de lammeren in Gods wei . . .

Blijken echter toch de naakte feiten enige duidelijkheid te scheppen voor de onderbetaalde vrouw zelf, nou, dán kan zij zich wenden tot weer een andere ministeriële commissie, die de klacht gaat onderzoeken (!) en er bij de bedrijfsdirectie op zal gaan aandringen (!) dat haar loon volgens voorschrift hoger moet worden. Nou, daar horen de vrouwen van Optilon, van Clitex, van V. en D. en van noem maar op, van op. De mannen anders ook.

Maar stel nou, want dát sluit Boersma geenszins uit, dat zo'n directeur een halsstarrig persoon is, die wel wéét, maar nochtans niet bereid is de wet na te leven . . . dan kan de vrouw daarna zelf naar de rechter stappen en een geding aanspannen!

Als die rechter nou maar wel in de buurt van het bedrijf woont, want anders redt die vrouw het nooit in haar halve uurtje schaft. Wat een mens al niet moet belopen om aan z'n wettelijk loon te komen. Laat staan . . . maar enfin, het begin is er.

Ieder op z'n plaats . . . meespelen moet

De door de regering geformeerde Emancipatie-Commissie heeft in ieder geval 'de verandering van het rollenspel' op het tapijt gebracht. En als iedereen het meespeelt, zal alles binnenkort geëmancipeerd zijn. Vrouwen en mannen. O, o, het huidige spel is zo'n ballast, dat verplicht elkaar maar tot die rollenspelvorm van: jij bent vrouw en ik ben man.

Dat geeft een korset waarin je onmogelijk tot zelfbewuste mensen kunt uitgroeien. Gelukkig geeft mevrouw Wasser—Verschaveren, psychologe, aan dat er vrouwen zijn die zich ondanks de remmingen op dit gebied toch tot hele persoonlijkheden hebben ontwikkeld. Heel enkele weliswaar, maar . . . ze zijn er.

Godzijdank, zucht menige vrouw die de moed al had opgegeven; er is nog hoop. En ze gooit fluks het knellende korsetje uit en gebiedt haar man hetzelfde te doen. En wil'ie het niet doen, nou dan gaan we lekker ruzie maken onder het doen van de vaat. Het veranderende rollenspel zal gespeeld moeten worden. Uitvallers worden niet getolereerd, iedereen doet mee, zo heeft de EC het opgedragen.

Want . . . de mannen zijn er de schuld van dat vrouwen alsmear vrouwen blijven. Thuis en in het bedrijf. De mannen

moeten zeggen wat ze verdienen, dan pas kan aan de ongelijke beloning een einde komen.

Dus Piet, doe niet zo lullig en laat zien wat je hebt.

Vrouwenlevens

Nou, daar zullen de vrouwelijke collega's dan werkelijk van opkijken . . . Alle loonzakjes in ons land zijn immers gemaakt van uienchillen? Om te huilen zegt men gewoonlijk, wanneer ze ontvangen worden en de inhoud ervan wordt bekeken.

Níét alleen de vrouwen krijgen tientjes tekort . . . Maar dat zal de dames (én heren) die zich zo alert tonen over de emancipatie van de vrouw een rotzorg zijn. Welbespraakt, betiteld soms-wel-twee-keer, gebonneterie-eerd, met rugpijn van het turen naar hún werkster die de vloer nooit goed genoeg boent, verschijnen ze in dit Jaar van de Vrouw frequent in het TV-beeld. Ze roepen gezamenlijk O wee, o wee, het wordt te laat en tegelijkertijd slingeren ze banvloeken naar de vrouwen die nog steeds de brutaliteit hebben dat ze zelf hun eigen lakens willen strijken en die maar blijven weigeren volgens hún patroon te 'emanciperen'.

Huisvrouwen-thuisvrouwen, krijten de emancipatie-dames van verschillende origine dan laatlunkend . . . want een werkelijk 'geëmancipeerde mevrouw' neemt deel aan het maatschappelijk, cultureel enz. enz. leven . . .

'Doe ik toch,' zegt dan zo'n 'thuisvrouw'. Ze meent het en ze heeft nog gelijk ook, want in talrijke acties voor een beter leven — zoals bijvoorbeeld in de actie tegen de dure prijzen, tegen de hoge huren, voor beter onderwijs etc. etc. speelde ze een grote rol. Is dat soms niks?

Nou nee, dát bedoelen de dames van de Emancipatie niet met maatschappelijk, cultureel etc. etc. leven.

Die staat een heel ander soort Leven voor ogen, een leven dat niets te maken heeft met zorg om rond te komen met te weinig centen.

Klassenstrijd in de keuken

Een ander facet van het rollenspel. 'Mannen moeten hun idee fixe kwijtraken dat 'arbeid' een typisch mannelijke zaak is. Dus . . . 'moeders' moet aan 't werk.

Maar Jan, die in de koudbandwalserij van de Hoogovens werkt, moet dan thuis ook niet te beroerd zijn om óók eens lakens te

rekken. Hij kan best ook wel met kleine Wim naar 't zuigelingen-zorg. Natuurlijk niet iedere week. Maar het zou best kunnen als 'ie in de nachtploeg heeft gezeten. Er wordt toch al teveel geslapen . . . door mannen.

Dan kan Mien van Jan-van-de-koudbandwalserij met een gerust hart een baan zoeken. Als het niet lukt in de confectie, misschien als kantoorkacht op het belastingkantoor (daar komen ze altijd handen tekort) of bijvoorbeeld als schoonmaakster bij een van de vrouwen die ambitieus genoeg waren om de beterbetaalde banen te bezetten. Die strijken geen eigen beddelakens meer en dat is een heel geëmancipeerde levenshouding. O wee, o wee, het is tóch nog niet te laat.

Dan komt er ook eens een eind aan dat eeuwige gesjikaneer van Jan-v-d-k-b-w die z'n loon niet hoog genoeg vindt omdat het leven zo duur wordt.

Alle problemen in één wip opgelost. Allemaal dank zij het rollenspel van de EC. Eén 'maar' is eraan verbonden: stel dat Jan helemaal niet wil.

Nou Mien, dát knok je dan maar uit in de keuken . . . dat is altijd beter dan op het bedrijf.

Maar het kan natuurlijk ook zijn dat Mien niet wil omdat er geen crèches zijn om haar kinderen op te vangen, of omdat ze allang weet dat een te groot deel van haar zuurverdiende centen toch maar naar de belasting gaat.

Of gewoon, ouderwets, omdat ze ervan uitgaat dat haar man met z'n 42 uur zwoegen eigenlijk genoeg behoort te verdienen om voor zich en zijn gezin te kunnen zorgen.

Idee fixe

Voor het merendeel van de werkende gehuwde vrouwen is het buitenshuis werken niet de drang om deel te nemen aan het 'maatschappelijk verkeer', maar een moeten.

Ter aanvulling van het loon van de man, om de kinderen langer te kunnen laten leren, opdat die in ieder geval betere startkansen zullen hebben.

Daarvoor gaan vrouwen 's morgens vroeg naar fabrieken, winkelbedrijven, kantoren of naar hun werkhuis. Kortom, daarvoor worden offers gebracht.

Die zogenaamde maatschappelijke activiteiten, die, als de ondernemers verlegen zitten om arbeidskrachten, zo hemelhoog en filantropisch geprezen worden, vervliegen echter als een veertje in de wind wanneer diezelfde werkgevers het voor-

deliger uitkomt hun industrie te verplaatsen naar bijvoorbeeld Zuid-Afrika (waar de arbeidskrachten nog goedkoper zijn).

Dan wordt voor de vrouw de voordien zo heftig bekritiseerde eigen was-en-strijk-inrichting, haar 'thuis' weer als het heiligste aller heiligheden van zolder gehaald en dan kan ze (en zelfs niet in alle gevallen) een half jaar en beslist niet langer 'genieten' van een uitkering krachtens de werklozenwet, waarvoor ze overigens wel tijdens dat jarenlange werken geducht premie heeft betaald.

Was ze parttimer, dan is de oplossing helemaal simpel. Dan krijgt ze niets. Als de poort dichtgaat door sluiting of 'reorganisatie', en dat is nogal eens het geval de laatste tijd, staan vrouwen én mannen op straat. Dat ligt niet aan een of ander 'idee fixe' van de mannen, maar aan de crisis in het kapitalisme waarvan beiden de dupe worden.

Samen delen

Voorbijgaand aan de gevolgen die de massaal te noemen werkloosheid heeft, roept de Emancipatie-Commissie voor het Jaar van de Vrouw uit: Mannen en vrouwen zullen samen de kost moeten verdienen.

Nou, denken velen, we zullen wel móéten.

Een ander deel zal zeggen: Had ik voor mij alleen maar al weer werk.

Zou de EC bedoelen dat het creëren van part-time banen kan betekenen: werktijdverkorting met behoud van het volle loon? Als middel bijvoorbeeld om de werkloosheid te bestrijden? Nee hoor, dat staat deze, door de regering gevormde Emancipatie-Commissie beslist niet voor ogen.

Om precies te zijn, de EC stelt voor: de man een halve baan voor halve centen en een halve dag aan de was; de vrouw een halve baan voor nog halvere centen en een halve dag aan de strijk.

'Daar voel ik geen barst voor', roept Piet. Maar deze Piet is dan ook zeer ouderwets.

Toch komen er zúlke goeie suggesties van de EC. Meerdere oplossingen voor het E-vraagstuk worden koortsachtig aangedragen. 'Misschien kan het nut hebben om terug te gaan naar meer arbeidsintensieve produktiemethoden'.

Wel, dat opent ongekende perspectieven om de vrijmaking van de vrouw nou eindelijk eens adequaat van de grond te krijgen. Voor de witwasserijen bijvoorbeeld, waar het merendeel van de arbeid door vrouwen verricht wordt, zal de slogan van 'Doe de

was de deur uit' veranderd worden in 'Op het wasbord nóg witter'. Als dát geen klanten trekt . . .

Toch is dat teruggaan ook weer niet zó nieuw. Neem Bas de Gaay Fortman — hij zit er niet in, in die commissie — maar Bas heeft, zonder het te weten, bij voorbaat al een hele goeie gelanceerd. 'Geen machines meer op landbouwgrond, terug tot de natuur', sprak hij plechtig.

Pak-ik-heb-je, zegt de Emancipatie-Commissie slagvaardig: dat wordt dan aardappelen rooien met de hand, meer vrouwen dus met de knieën in het zand.

Het blijft opmerkelijk dat zo verschillende personen (Bas had uiteindelijk een héél andere uitgroei tot persoonlijkheid dan mevrouw Wassen—Verscaveren) tóch tot zo'n eensluidende gedachte over de zaken van wezenlijk belang komen.

Werken aan je toekomst

Opnieuw is het nodig de EC te citeren, want het is allemaal verbazend interessant. 'De opleidingskansen voor vrouwen zijn te gering'. Dus tóch . . . of alleen voor vrouwen?

Verder gaat mevrouw Wassen ijveren voor een groter aandeel van vrouwen in bestuurlijke en politieke functies. Meer ambassadrices, meer burgemeesteressen (Hee, zou Haya eigenlijk niks voor Rotterdam geweest zijn).

Nou moet gezegd worden dat de hoek van waaruit de voorzitster van de EC, drs. Wassen, komt, namelijk D'66, al heel wat dames heeft afgeleverd, ingeleverd, uitgeleverd, overgeleverd en waarschijnlijk ook nog wel heeft ge-unie-leverd.

De commissie zelf is intussen in ieder geval al benoemd voor jaren. Om precies te zijn: bij de dames van de EC is het brood op de plank voor vijf jaar gegarandeerd. Da's een brok zekerheid, zoals je tegenwoordig op een confectie-atelier niet meer wordt gegeven.

Maar dat is pas het begin, want de EC-vootzitster zegt er haastig bij dat ze écht geen idee heeft in welk tempo het vernieuwingsproces van de grond zal komen . . . Dat immers hangt immers af van de wil van de mannen en vrouwen.

Dat noem ik nog eens je toekomst veilig stellen.

Over die toekomst echter hebben de mannen en vrouwen waar het tenslotte om draait, heel andere ideeën. Die hebben ervaren, dat strijd alleen de nodige vernieuwing zal brengen. En dat nu is niet gebonden aan een vijfjarenplan van een of andere commissie.

De tijd van Alice in Wonderland is voorbij.

H. ZWART

25ste congres op 6, 7 en 8 juni

PARTIJBESTUUR CPN WAS BIJEEN

Het 25ste congres van de Communistische Partij van Nederland zal plaatshebben op 6, 7 en 8 juni 1975 in het Congrescentrum van de RAI te Amsterdam.

Tot het bijeenroepen van het congres is door het partijbestuur besloten in zijn op zaterdag 11 en zondag 12 januari gehouden zitting.

De vergadering van het partijbestuur, die tevens werd bijgewoond door een aantal andere partijgenoten die in de acties van de laatste tijd en het partijwerk een belangrijke rol vervullen, was gewijd aan:

- Verslag van werkzaamheden, uitgebracht door Henk Hoekstra en
- Dertig jaar strijd en de nieuwe perspectieven, waarover Paul de Groot een rede hield.

De redevoeringen van Henk Hoekstra en Paul de Groot zullen in de loop van deze week in *De Waarheid* worden gepubliceerd.

(De Waarheid, maandag 13 januari 1975.)

Verklaring van het dagelijks bestuur van de CPN

Opnieuw zijn plannen, gericht op aantasting van grondwet en kiesrecht, gestrand.

Steeds weer zijn in de na-oorlogse periode zulke voornemens gelanceerd waarbij in het bijzonder de KVP (Romme, Cals, De Jong) een actieve rol vervulde.

Zij hadden steeds ten doel de democratische rechten van de bevolking aan te tasten, teneinde aanvallen op het levenspeil en ondergeschiktmaking van Nederland aan NAVO en EEG te vergemakkelijken.

De aanvallen richtten zich in de loop der tijd zowel tegen stakingsrecht, persvrijheid, tegen het democratisch kiesrecht als tegen andere verworvenheden van de arbeidersklasse en de progressieve krachten in het land.

Hoofddoel bij deze complotten was steeds, de Communistische Partij als motor van de belangenstrijd, van de verdediging der nationale zelf-

standigheid en van de eenheid van actie, te schaden en in haar posities aan te tasten.

Keer op keer zijn zulke aanslagen op de democratie, vooral door het actieve en onwankelbare optreden van de CPN, door de bevolking afgewezen en, mede door de tegenstellingen die dit verzet bij de bourgeoisie oproep, mislukt.

* * *

De thans verworpen plannen beoogden in het bijzonder, de evenredige vertegenwoordiging van politieke partijen in het parlement af te breken. Deze zou worden vervangen door een op willekeur berustend districtenstelsel, terwijl daarnaast een op enkele personen toegespitste stembusstrijd om het leiderschap in de regering zou worden ingevoerd. De afschaffing van de opkomstplicht bij verkiezingen vormde hiertoe reeds een voorbereiding.

Het heeft niet ontbroken aan luidruchtige betogen, dat zo'n systeem 'democratischer' zou zijn dan het huidige. In werkelijkheid echter zou het partijen beroven van zetels die hen rechtmatig toekomen en aldus in feite aan honderdduizenden burgers het kiesrecht ontnemen. Aantasting van de positie der CPN was hierbij het centrale oogmerk. Het ontworpen systeem zou de toch al sterk aangevreten macht van het parlement verder afbreken en voorwaarden scheppen voor een autoritaire, op 'sterke mannen' gebaseerde ontwikkeling. Wat het kabinet-Den Uyl wilde invoeren was in feite een op en door Amerika geïnspireerd systeem dat daarginds inmiddels door de Vietnam-oorlog en de val van Nixon volledig gediscrediteerd is.

De thans verworpen aanslag op grondwet en kiesrecht werd destijds met grote fanfares gelanceerd door het inmiddels bijna verdwenen D'66. Gruyters en Van Mierlo wilden 'verandering', zo verkondigden zij. Maar geen verandering van de militaristische, op atoombewapening gebaseerde NAVO-politiek, niet van de EEG-politiek, niet van de oppermacht der monopolies.

D'66 wilde de grondwettelijke kiesrechten van de bevolking veranderen en daardoor de, op eenheid van actie gerichte, progressieve krachten benadelen.

Rechtse kringen in de PvdA, die allang geknoei met het kiessysteem voorstonden om hun eigen geknoei met rechts te maskeren, namen de D'66-propaganda over.

Zij spraken op schijnheilige manier over een 'noodzakelijke bundeling van progressieve krachten', terwijl zij ondertussen samenwerking met de CPN afwezen of, waar die aan de basis tot stand kwam, zo veel mogelijk bemoeilijkten.

Het kabinet-Den Uyl maakte van de aantasting van grondwet en kiesrecht een voornaam programpunt.

De hele campagne, reeds ingezet onder de regering-De Jong, ging gepaard met een jarenlang gedram in de pers, voor radio en TV, ze werd begeleid met talloze rapporten en verslagen, waaronder die van de speciale staatscommissie, Cals-Donner.

Het doel van de campagne was, de bevolking murw te maken voor aanvaarding van het nieuwe systeem.

Vooral moest op deze wijze de verdere inpassing in de EEG en de aanpassing aan West-Duitsland worden bevorderd, moest de weg worden geopend om ook op het gebied van het staatsbestel Nederland tot een ondergeschikte EEG-provincie te maken.

De enige partij die bij voortduring, jarenlang en op grote schaal, onder de bevolking van ons land is opgetreden tegen de voorgenomen aantasting van de burgerrechten was de CPN.

Op openbare vergaderingen, in het parlement, via De Waarheid en in talloze publikaties wees zij op het dreigende gevaar dat de ontworpen plannen inhielden.

Zij verdedigde de bestaande kiesrechten en parlementaire rechten als verworvenheden van de arbeidersklasse en de progressieve stromingen in Nederland, als wezenlijke elementen in de handhaving van de nationale zelfstandigheid, als waardevolle posities voor het verzet tegen iedere aantasting van de belangen der werkers en studerenden. Zij oefende daarmee grote invloed uit op het denken binnen de PvdA-aanhang, waar de afkeer van de voorgenomen aantasting van kiesrecht en parlementaire democratie sterk groeide — vooral omdat men ging inzien dat deze de grondslag zou leggen voor herstel van de, bij de laatste verkiezingen verslagen, confessioneel-liberale meerderheid.

Ook binnen de partijen van de bourgeoisie ontstonden allengs meningsverschillen over de ontworpen plannen, mede omdat men bij de nagestreefde tweedeling in de politiek voor de eigen positie bevreesd raakte.

De toegenomen internationale tegenstellingen binnen EEG en NAVO bespoedigden deze tweestrijd.

* * *

De voorstellen van Den Uyl en De Gaay Fortman zijn thans verworpen. Tegenover overweldigende bezwaren in en buiten het parlement heeft de regering bakzeil moeten halen.

Daarmee is door de beweging voor het behoud van de democratische burgerrechten in het land een belangrijke overwinning behaald.

Eens te meer is nu duidelijk geworden dat veranderingen in ons land niet dienen plaats te vinden op basis van geknoei aan grondwet en kiesrecht, maar van de vrijwillige samenwerking van de progressieve krachten en dat zij zich moeten richten op de hoofdtaken die de huidige tijd stelt: Strijd voor werk en loon, actie tegen NAVO-dictaten en atoombewapening, verdediging van de democratie. Alleen door eenheid van actie zijn deze doelstellingen te verwezenlijken, is een werkelijk progressieve regering tot stand te brengen, die ze als voornaamste programapunten erkent.

* * *

Geppikkeld door zijn nederlaag, heeft Den Uyl doen weten dat hij nu naar nieuwe knoeimethoden met het kiesstelsel gaat zoeken en dat

hij daarbij vooral zal kijken naar het Westduitse voorbeeld — waarbij de KVP weer komt aandragen met een kiesdrempel.

De CPN zegt: Houd daar mee op.

De bevolking van ons land wenst geen on-Nederlandse systemen, of zij nu uit Amerika of uit West-Duitsland worden overgenomen.

Nederland moet een andere koers varen.

Juist uitbreiding van de democratie moet de grondslag leggen voor een andere politiek, progressief, nationaal en vredelievend.

(De Waarheid, donderdag 30 januari 1975.)

Ontvangen boeken

'De grondwetsherziening 1972' deel I en deel II. (Overzicht behandeling wetsontwerpen). Onderdeel van de reeks 'Naar een nieuwe grondwet'. Staatsdrukkerij- en Uitgeversbedrijf - Den Haag.

P. Sikkes - L. Rasterhof: Het lidmaatschap van de gemeenteraad. (6e gewijzigde druk). f 19,50. Samson-Uitgeverij bv, Alphen aan de Rijn.

Van Erfpacht tot Grondrecht (deel I en II) door ir. J. J. Pot. f 25,—. Uitgeverij Stichting 'Grondvest' - Amsterdam.

Dr. N. Cramer - Wandelingen door de handelingen. (Bloemlezing 125 jaar Handelingen der Staten-Generaal). f 19,50. Staatsuitgeverij, Den Haag.

'De NATO, een imperialistische bondgenoot', congresboekje van de ASVA. f 8,10. Uitgeverij SUA - Amsterdam.

NIEUW BIJ UITGEVERIJ PEGASUS

 K. MARX

De klassenstrijd in Frankrijk

Dit werk behandelt de stormachtige periode van 1848—1850 en is de eerste poging van Marx een stuk eigentijdse geschiedenis met behulp van zijn materialistische beschouwingswijze uit de gegeven economische situatie te verklaren.

196 blz., paperback, f 7,75

 FR. ENGELS

Kan Europa ontwapenen?

Eer artikelenserie in de 'Vorwärts' van 1893 die geschreven werd naar aanleiding van de plannen om in het Duitsland van die jaren de bewapeningsuitgaven te verhogen. Engels ontwikkelt daarin een strijd-program tegen het militarisme, voor vrede en ontwapening.

145 blz., paperback, f 6,25

*Instituut voor Politiek en
Sociaal Onderzoek
(IPSO)*

**MODERNE UITBUITING,
PSYCHISCHE
OVERBELASTING,
STIJGEND
ZIEKTEVERZUIM II**

Bestellingen door storting van f 5,75 (+ f 2,—
porto) op postgiro 2252298 t.n.v. Stichting IPSO
- Postbus 10192, Amsterdam.

POLITIEK & CULTUUR

ONVERWOESTBARE HER-

INNERING / DE CPN IN

HET VERZET / MULTI-

NATIONALS EN COLLA-

BORATIE

35ste jaargang 2/1975

Onverwoestbare herinnering	M. Bakker	49
Jan Brasser over het gewapend verzet Februaristaker Martin Vlaar	J. Morriën	56
Multinationals in de oorlog — een smerig verhaal	S. Schreuders—Bacchini	74
Het Nederlandse leger in de Mei-dagen van 1940	G. Blees	84
Nederlandse schrijvers en de Tweede Wereldoorlog	D. Verhaar	96

*Foto op achterzijde omslag:
Monument voor de gefusilleerden te Zijpersluis van W. Reyers.*

*De dichtregels zijn:
een couplet uit een gedicht van Gerrit Jan van der Veen, illegaal in de
oorlog gepubliceerd
en een gedicht illegaal gepubliceerd onder de titel '25 Februari 1941'.*

POLITIEK EN CULTUUR

verschijnt twee-maandelijks bij uitgeverij Pegasus
Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 23.11.38
De abonnementsprijs is f 10,— per jaar,
losse nummers f 2,—
Studentenabonnement f 6,25 per jaar

Ons gironummer is 447416, Gem.giro: P 1527
Correspondentie over betaling en verkoop s.v.p.
zenden aan de administratie p/a Pegasus.
Alle correspondentie over de inhoud aan de
redactie van P. en C., Prinsengracht 473,
Amsterdam-C., tel. 62565

POLITIEK EN CULTUUR

tijdschrift, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Onverwoestbare herinnering

Dertig jaar al zijn er voorbij sedert de bevrijding van Nederland en het einde van de door Hitler ontketende oorlog in Europa. Vijfendertig zelfs sinds Nederland door de Duitse overval bij die oorlog werd betrokken.

De helft van de huidige Nederlanders heeft dus die gebeurtenissen niet meegemaakt. Veel meer dan die helft heeft er geen bewuste herinnering aan. De soldaten uit de meidagen van '40 en de jongste verzetsstrijders uit de jaren daarna zijn nu vijftigers.

En toch wordt de bevrijding weer herdacht. Toch verschijnen, bij het zesde lustrum daarvan, langdurige televisieseries, boeken, speciale uitgaven van tijdschriften — zoals dit nummer van Politiek en Cultuur — ter herinnering en vermaning.

Het is geen specifiek Nederlands verschijnsel, die wens tot herdenking en viering. Het is internationaal, vooral Europees. En de wens zit diep. Ze is niet beperkt tot de veertigjarigen en ouderen. Misschien zijn jongeren, politiek bewuste en bewust wordende jonge mannen en vrouwen, vaak het verbeteren als het er om gaat de feiten weer naar voren te halen, de beelden voor zich te laten afdraaien, de gevoelens en ervaringen uit die dagen van oorlog en bezetting na te tasten.

In de met oorlog en vernietiging zo volgepropte twintigste eeuw zijn er twee keer vijf jaar geweest die een absoluut hoogtepunt van verschrikking vormde: de eerste wereldoorlog en de tweede. Nederland bleef buiten de eerste, niet buiten de tweede. Toch is het meer dan dit feit, dat de behoefte om de bevrijding van 1945 steeds opnieuw te herdenken, in ons land zoveel groter maakt dan ooit de wens is geweest, de wapenstilstandsdag van 1918 te vieren. In landen die beide wereldoorlogen hebben ondergaan is het niet anders.

Dat verschil in betrokkenheid is niet moeilijk te begrijpen. De eerste wereldoorlog was, en bleef tot het laatste moment toe, in hoofdzaak een imperialistische roofoorlog. Het formele einde, vastgelegd in het verdrag van Versailles, was nooit meer, ook niet in de diepste gewaarwording van de massa's, dan een tussenoplossing waarbij alle kaarten in het spel waren gebleven: het spel der imperialistische tegenstellingen.

Verder was die eerste oorlog in zijn verloop totaal verschillend van de tweede. Terwijl tussen 1939 en 1943 de Duitse troepen zich over heel Europa dodend en vernielend verspreidden en het ene volk na het andere overweldigden, kwam in de eerste wereldoorlog geen der grote strijdende mogendheden ver over de eigen grenzen heen. Voor veel minder Europeanen had het einde van die slachting het karakter van een bevrijding van vreemde dwingelandij.

Maar bovenal was er een ander element dat zijn stempel op de beëindiging van de oorlog drukte, dat eigenlijk het einde vóór het einde betekende. Dat was de Russische revolutie.

De Russische revolutie was ook bevrijding, een van een veel fundamenteeler karakter dan welke andere vorm van bevrijding die de mensheid ooit gekend had. Het was de bevrijding, door zichzelf, van een volk dat de macht van het kapitaal afschudde en daarmee de weg naar een nieuwe fase in de wereldgeschiedenis opende. Het was, voor miljoenen over de hele wereld, een bevrijding van de geest, de verwerkelijking van het eeuwenoude denkbeeld dat een maatschappij mogelijk moet zijn zonder slavernij van de massa's voor het bezit van de enkeling.

Deze bevrijding bleef wel degelijk in het menselijke denken en handelen doorwerken.

Maar die andere, het einde van de feitelijke oorlog in 1919, die bracht vóór alles de opluchting van het geleden leed, van de oorlogsontheringen, de loopgravenoorlog. En die bevrijdings-

herinnering verflauwde snel toen in de dertiger jaren de ellende van de crisis miljoenen gezinnen ging teisteren en de wolken van nieuwe oorlogsdreiging — met voorlopers in China, Abessynië, Spanje — opkwamen.

De verschrikking

De tweede wereldoorlog, waarin het Duitse en Japanse fascisme grote delen van de wereld terroriseerden, eindigde anders. Tot in mei 1945 hield nazi-Duitsland een belangrijk deel van Europa in zijn greep. Noren, Nederlanders en Tsjechen werden regelmatig bevrijd. Voor niemand, die woonde waar de bezettende dood eerder had geheerst, was de vrijheid volledige werkelijkheid eer de capitulatie een feit was.

En toen het moment er was heerste er een opluchting en een triomf op zo massale schaal, als de geschiedenis nooit gekend had.

De massaliteit van de nazi-onderdrukking, zijn ongeken- de beestachtigheid, het maakt de gevoelens bij de bevrijdings- beleving zo hevig dat ze onuitroeibaar bleken, van ouder op kind overgingen en ook nu nog om uitdrukking vragen.

Geen mens ter wereld kan het samenvatten, al dat lijden, al die doodsnoed, al die woede en tenslotte al die triomf. Kunstenaars hebben er flitsen van kunnen vastleggen. Soms zijn het schijnbaar dorre getallen die het beeld oproepen. Eens, ruim twintig jaar geleden, toen ook al door de geestelijke dwergen die in deze contreien menen de lakens uit te kunnen delen getracht werd om het onvergeetbare te doen vergeten, heeft de letterkundige Victor van Vriesland die getallen laten spreken in een rede, die hij 'de onverzoenlijken' noemde. Met een onderkoelde opsomming riep hij aldus de gruwel tot leven:

Het totaal verlies aan mensenlevens in en door de tweede wereldoorlog wordt op 55 miljoen geschat. Hierbij waren 49 miljoen niet-Duitsers. De Russische strijdkrachten verloren vermoedelijk circa 8,5 miljoen manschappen, het aantal omgekomen Russische burgers wordt op 7 miljoen geschat. De zwaarste verliezen in Europa leed het Poolse volk met 5,9 miljoen en het Zuidslavische met 2 miljoen doden. Japan en China verloren naar schatting tezamen 7 miljoen militairen en ca. 6 miljoen burgers.

Het aantal gesneuvelde militairen in de tweede wereld- oorlog was bijna driemaal zo hoog als in de eerste: ca. 25

miljoen tegen ruim 9 miljoen. Het aantal burgerslachtoffers in de tweede wereldoorlog bedroeg het 50-voud van dat in de eerste: ca. 25 miljoen tegen ca. $\frac{1}{2}$ miljoen.

In Nederland sneuvelden bij leger en marine ca. 5500 officieren en manschappen, ca. 1350 zeelieden verloren het leven. Wat het aantal invaliden betreft, cijfers voor Nederland zijn mij niet bekend. Men schat, dat in alle landen tezamen in de tweede wereldoorlog 35 miljoen personen min of meer zwaar gewond werden tegen 21 miljoen in de eerste wereldoorlog.

Geëxecuteerd door de Duitsers werden in Nederland 2000 personen. Hiervan werden in twee jaar tijds 160 leden van 8 illegale organisaties na een zgn. proces ter dood gebracht; ontelbaren vielen zonder vorm van proces.

In de concentratiekampen in Nederland kwamen ca. 1500 mensen om, in kampen en gevangenissen in Duitsland ca. 15.000. Het Nederlandse Rode Kruis heeft geschat, dat van de in Duitsland tewerkgestelden ca. 30.000 niet zijn teruggekeerd; deze schatting acht men aan de hoge kant.

Ten gevolge van oorlogshandelingen in Nederland verloren 20.400 burgers het leven. De hongerwinter vergde ca. 16.000 mensenlevens. Men neemt aan dat de verliezen door hogere sterfte tijdens de bezettingsjaren, globaal geschat, ongeveer 60.000 zijn geweest.

Er waren Duitse uitroeiingskampen en er waren ook zg. gevangenenkampen, die in feite eveneens uitroeiingskampen waren. Het totaal aantal doden in de Duitse kampen is niet precies bekend.

In de eigenlijke concentratiekampen zijn ca. 5 miljoen Joden om het leven gebracht.

Omtrent het aantal verliezen aan Joodse levens in Europa lopen de meningen uiteen. De cijfers liggen tussen de 4 en 6 miljoen. In het proces te Neurenberg tegen de oorlogsmisdadigers is medegedeeld, dat van de 9.600.000 Joodse personen in het door de Duitsers beheerste Europa 5.700.000 zijn vernietigd, d.i. 60%. Anderen nemen aan, dat voor de oorlog in geheel Europa 8 $\frac{1}{2}$ miljoen Joden woonden.

In Nederland woonden 240.000 Joden, van wie 104.000 of 105.000 om het leven kwamen'.

Je kunt zo'n opsomming niet, als Zadkine's beeld, op een sokkel midden in de stad plaatsen. Maar het is er geen minder monument om. Monument, dat de onverzoenlijkheid verklaart.

Proef doorstaan

Het is de verschrikking van oorlog en bezetting die de maat aangaf voor de gevoelens bij de nederlaag van nazi-Duitsland. Maar toch niet helemaal voor de *d u u r* van die gevoelens. Daarvoor was dat andere element nodig, het verzet. Het was het verzet dat het licht aangaf in de duisternis van 1940-'45. En dan niet alleen het verzet in zijn actieve vorm van gewapende strijd, sabotage, vervaardiging en verspreiding van de illegale pers, hulp aan onderduikers. Dat alles kon slechts bestaan op de bodem van een massale gezindheid van het volk, dat daardoor van dit verzet deel uitmaakte.

Niet alle Februaristakers waren saboteurs van de Duitse oorlogsmachine, verspreiders of zelfs maar lezers van illegale bladen. Maar in hun massa waren ze wel het volksverzet in zijn edelste vorm.

Als een volk onder een druk gelijk die van de nazi's in 1940-'45 dit verzet kan opbrengen, dan betekent het ook dat het zich van een aantal fundamentele waarheden en waarden bewust is. Die waarheden waren zijn democratische rechten, bevochten vooral door de arbeidersklasse in een strijd van bijna een eeuw; zijn afwijzen van rassendiscriminatie; de betekenis van zijn cultuur en beschaving — en als samenvattende vorm van dit alles: zijn recht op nationale zelfbeschikking, zonder inmenging van buitenaf.

De geschiedenis der Nederlanden als natie is een wonderlijke, zeker vanaf de tijd van hun strijd tegen de Spaanse overheersing. Eeuwen bestonden ze uit een aantal in wisselend verband met elkaar levende provincies, gedomineerd door het machtige Holland. Pas sedert de Franse revolutie was er een eenheidsstaat.

Als nationale eenheid was dit land eigenlijk nooit op de proef gesteld.

Maar toen dat dan gebeurde, doorstond het die ook. Het gevoel van nationale waarde, dat tot dan toe alleen in karikaturale vorm was gepresenteerd in de spiegel van het koloniale bezit, in de 'eenheid om Oranje' en in de verheerlijking van de macht van 'onze' Philips en Shell, bleek te bestaan en bleek een enorme kracht te vertegenwoordigen.

Betekenis der CPN

Het is de nooit hoog genoeg te schatten glorie en verdienste van de Communistische Partij, dat ze, toen het er op aan

kwam, de enige nationaal georganiseerde kracht was die aan dit nationale bewustzijn vorm gaf.

Nederland is overschreeuwd, na de oorlog, door hen die zichzelf de nationale leiders bij uitstek noemden en daartoe sproken weefden rond hun gedrag in de oorlog.

Maar toen, in die eerste en donkerste tijd, toen de overlevingskansen van ieder die in het actieve verzet ging minimaal waren, toen het besef in het volk dat het moest en ook kon winnen nog maar flauw smeulde, toen de leiders van voorheen verspreid en verdwenen waren, toen was er letterlijk maar één nationale organisatie, de CPN, die het vuur van verzet, van geestelijke en praktische weerbaarheid aanblijes.

Dat is geen hovaardij. Het is een nuchter feit, dat echter beslissend is voor wat vandaag gebeurt.

Want het was die CPN, die het gevoel van nationale waardigheid en recht op een nationaal, zelfstandig bestaan had opgewekt, die het Nederlanderschap niet tot potsierlijk vlagvertoon maar tot een strijdhouding had verklaard, het was die zelfde CPN die de herdenking der bevrijding zijn wezenlijke inhoud zou geven.

Van de dertig jaar na de bevrijding zijn er meer dan twintig geweest waarin van boven af getracht is, de herinnering aan bezetting en verzet te begraven.

Al in 1955 moest er een stormachtig protest opgaan tegen het voornemen van de toenmalige regering-Drees, om van de toenmalige herdenking de laatste te maken.

'Nationale snipperdag' heette een bundel vol spot en wrok en gepijnigde herinnering, die Nederlandse schrijvers en dichters toen publiceerden.

Net als de februariherdenking moest die van de bevrijding jaar in, jaar uit door de communisten met alle kracht worden gestimuleerd.

Waarom die wens tot vergeten?

Wel, was niet de Sowjet-Unie tot hoofdvijand uitgeroepen?

Werd niet Duitsland in het kader van de NAVO bewapend?

Was niet Krupp andermaal kanonnenleverancier?

Werd niet een veredelde variant van Hitlers 'nieuw Europa' gepropageerd en moest de EEG daarvoor niet als zakelijk raam dienen?

Maar de drijfveer van de vergeet-profeten was ook hun zwakte. Met het strijdbare nationale bewustzijn was in het Nederlandse volk, op grond van de harde bezettingsfeiten, ook het besef

diep ingeworteld w i e de bedreiging vormde van de natie,
w a a r de vijand woont.

En dat besef was er niet uit te ranselen of te flikflooiën.

Slechts luttele jaren na de oorlog kwamen mensenmassa's de straat op omdat aan Lages de doodstraf kwijtgescholden was. Maar wie van de nieuwe en oude collaborateurs had durven denken dat dat twintig, vijftwintig jaar later opnieuw zou gebeuren omdat men toen zijn trawanten op vrije voeten wilde stellen?

Vandaag de dag, nu Strauss weer bralt en in Kalkar de grondstof wordt vervaardigd die kan dienen voor atoomwapens, breekt dat gevoel van nationaal zichzelf-zijn tegen Duitse expansiezucht en dwingelandij weer breeduit baan.

Nu blijkt, dat wat in de oorlog vorm kreeg, een onverwoestbare kracht is geworden.

Maar de partij die het vóór alles in leven heeft gehouden, die ver buiten haar rijen mensen de moed en het inzicht heeft gegeven om deze echte, wezenlijke gevoelens niet verloren te laten gaan, is de Communistische Partij.

Zij is niet de enige nationale kracht, gelukkig niet.

Maar ze is het wel, die van die gezamenlijke nationale krachten een nationale vuist maakt.

M. BAKKER

Jan Brasser over het gewapend verzet

'Het doel was om de Duitse oorlogsvoering zoveel mogelijk afbreuk te doen en een grote troepenmacht in ons land te binden. De bezetting en de verheviging van de oorlog brachten de noodzaak van sabotagedaden en gewapend verzet met zich mee. De partij had al snel na de overval, in de lente van 1941, besloten tot het oprichten van militaire groepen. (MIL-groepen). Ja, de verheviging van het gehele oorlogsbeeld, tegenwoordig zeggen ze escalatie — een rot woord — bracht met zich mee, dat naar alle middelen moest worden gezocht om de fascistten te bestrijden.'

Dat vertelt Jan Brasser, aan het begin van een gesprek, dat urenlang zal duren en dat we daarvoor al tijdens een uitgebreide ontmoeting hadden voorbereid.

Jan Brasser, die een belangrijk aandeel in het gewapend verzet heeft gehad, weegt zijn woorden om een duidelijk beeld te geven van de situatie, zoals die in 1941 bestond.

'We moesten laten zien, dat het op die manier mogelijk was ook op te treden. Je moest de vijand verhinderen om te produceren — elke produktie was direct of indirect voor hem. We moesten voorkomen, dat de produkten werden afgevoerd. Het was nodig om het moreel van de bevolking op te vijzelen en door gewapende aanslagen te tonen, dat verzet mogelijk was.

Ik werkte vanaf een jaar voor de oorlog op de Hoogovens, als derde smelter eerst, daarna als tweede smelter, en ging vanuit mijn geboorteplaats Uitgeest iedere dag op de fiets naar Velsen.

Wij hadden in die dagen op de Hoogovens al een kern van 'goeie mensen', je noemde iemand goed, die zijn afkeer van het fascisme liet blijken'.

Hoe ging je bij je acties en bij het aantrekken van mensen tewerk?

Een paar tellen stilte en dan bedachtzaam: 'Je bestudeerde mensen, vooral in het begin. Dat moet je nu natuurlijk ook doen, mensen bestuderen, maar toen was het een levenskwestie. Het begon meestal met de vraag: wil je een illegale krant van me lezen? En aangezien we toen nagenoeg de enigen met een krant waren — vooral op de Hoogovens hadden we

het monopolie van de illegale pers — was dat een goed begin. De mensen haakten ernaar om andere woorden dan de Nazi-propaganda te lezen — al was het ook maar een kleine krant, waarin tot verzet werd opgeroepen.

Ik kende nogal wat mensen, want als lid van de Algemene Nederlandse Metaalbewerkersbond van het NVV, was ik lid van de bedrijfsveiligheidscommissie voor de staalfabriek'.

Er volgt een moment van zwijgen, een zoeken naar woorden: 'Ja, we hadden een beste groep op de Hoogovens en we hebben er heel wat meegemaakt. We slaagden erin meer dan eens een ernstige stagnatie in de produktie te veroorzaken. Zo bleken in de walserij-Oost van de staalfabriek walsen onklaar te zijn, nadat er een luide knal was geweest. Als dan een onderzoek werd ingesteld, bleek dat er op één of andere wijze een stuk zwaar gereedschap tussen de walsen was terecht gekomen. In de staalafdeling kwam het steeds vaker voor, dat er staalladingen grotendeels verloren gingen, doordat de afsluiting van het stopgat in de bodem van de 80-tons gietpannen lekten.

Je kan je er misschien niet zo een goeie voorstelling van maken, als je nooit op een staalafdeling bent geweest. Maar als er maar een dun straaltje begon te lekken, dan werd het dunne straaltje door het enorme gewicht een heel dikke straal. Dit had tot gevolg, dat met zo een lekke stopstang niet de gewenste walsblokken konden worden gegoten. En de smeltmeester bleef dan, en daar was het ons om te doen natuurlijk, niets anders over dan de staal massa in de zogenaamde restvormen te laten lopen. De lading ging zo in wezen verloren, de ontstane blokken waren onbruikbaar en de resten moesten met de grootste moeite opnieuw gesmolten worden. Je houdt het misschien niet voor mogelijk' — en een korte lach begeleidt zijn woorden — 'maar we veroorzaakten de 'lekke stoppen' door een klein stukje staal of een gewone zinken cent tussen stopstang en gietgat te klemmen'.

Was dat ook onderdeel van de MIL-acties?

'Ja, dat behoorde daar ook toe. In het begin heb ik al iets gezegd over die MIL-groepen. Toen ze werden gevormd, werden er vrijwilligers voor gevraagd onder degenen, die in de zogenoemde Waarheidsgroepen, in de CPN-groepen, werkten. Nou, ik heb me daar toen voor opgegeven en in die eerste fase hebben we al heel wat geprobeerd, en met wisselend succes, laat ik dat er reëel bij zeggen.

Het kostte soms enorme voorbereiding — je moest een object eerste onderzoeken, van alle kanten bekijken, voor je iets kon

ondernemen. Voor de partij betekende de oprichting van de MIL-groepen, waarvoor Janrik van Gilse als leider werd aangewezen, natuurlijk een keuze voor twee vormen van verzet — het politieke en het gewapende.

De CPN had de afweer tegen het fascisme op haar vooroorlogse congressen al centraal gesteld. Ik heb de brochures nog met de redevoeringen, van het congres in 1935 en van het congres in 1938.

Het was voor de oorlog in een aantal opzichten toch wel een heel vreemde tijd. Mijn zwager werd op 1 mei 1940 door de Nederlandse autoriteiten gearresteerd, omdat hij een 1 mei-manifest van de CPN verspreidde met een waarschuwing tegen het gevaar van het Duitse fascisme. Het heette, dat er een belediging instond aan het adres van een 'bevriend staatshoofd' en dat was Hitler. In een mum van tijd werd mijn zwager tot drie maanden gevangenisstraf veroordeeld en hij zat op 10 mei in de cel, toen de vliegtuigen van het 'bevriende staatshoofd' overvlogen en de aanval op ons land inzetten. Maar ik dwaal af . . .'

Toch niet, 'vóór de oorlog' was een onderdeel van de voorbereiding op het verzet.

Maar wat behoorde tot jullie eerste daden?

' . . . De MIL-groepen deden ook al aanslagen op treinen in die eerste tijd. Laat ik zeggen, dat ik uiteraard niet overal zelf bij ben geweest, maar daar gaat het ook niet om. Ik hoef niet overal bij geweest te zijn en ik wil niet alleen over acties praten, waaraan ik deelnam.

Maar je vroeg naar iets uit die eerste tijd. Nou, er kwam een seintje bij Daan, die was toen leider van de MIL-groep Hoogovens en omgeving — er staan belangrijke wapens op het emplacement van IJmuiden-Oost. Daan ging er met een paar jongens heen, maar toen ze kwamen, waren de wagons met wapens weg.

Wel stonden er wagons met hooi, want aan de Westkant hadden ze veel paardenkracht, die moffen. Het belangrijkste deel van hun wapens was toen, nadat de aanval op de Sowjet-Unie was begonnen, aan de Oostkant. Ze hadden dus veel paardentractie, dat kon je vaak zien, als ze met hun legeronderdelen voorttrokken.

Daan kwam op het station en volgens het bestemmingsplakaat moest die trein met hooi van IJmuiden-Oost naar IJmuiden. Ze hadden geen brandpakjes bij zich, maar wel smeermiddel, slijpsel uit een metaalbedrijfje of gewoon rivierzand — een

sabotagemiddel bij uitstek, dat je kon gebruiken om de wielen warm te laten lopen.

Maar de afstand IJmuiden-Oost naar IJmuiden was te kort, maar ze wilden dat hooi toch kwijt. Ze hadden geen brandpakjes bij zich en hebben toen, ondanks de Duitse bewaking, met lucifers het hooi in de fik gestoken, dat brandde als een fakkel.

Je noemde net brandpakjes?

'Ja, dat waren pakjes, die we zelf maakten door bepaalde stoffen, bijvoorbeeld waterstofperoxide, in pillendoosjes te doen. Door middel van cellofaan en een bijtende vloeistof kon je ongeveer regelen, wanneer ze tot ontbranding kwamen. Dat gaf een enorme steekvlam — studenten uit de chemie hebben ons in die beginperiode wel geholpen. Je kon van die stoffen vaak gewoon kopen bij de drogist.

We hadden later ook een contactman op de ammunitiefabriek aan de Hembrug, die springstoffen over de muur gooide voor ons. Hij is helaas gepakt en gefusilleerd, er vielen veel slachtoffers, maar je ging door'.

Jan Brasser zoekt tussen pamfletten, brochures, boeken, die in de huiskamer om hem liggen gespreid en pakt een aantal getikte vellen papier.

'Hier heb ik de acte van beschuldiging, zoals die door de moffen in 1944 tegen onze contactman van de Hembrug en enkele anderen werd opgesteld. Hier lees maar, zij verwijten de CPN, dat zij na het verbod door de Duitse bezettingsautoriteiten in juni 1940 haar bestaan en haar werkzaamheid illegaal heeft voortgezet. Er wordt gesproken over de 'nog niet opgespoorde instructeur, genaamd Ko', mijn schuilnaam . . .'

Was het niet 'Witte Ko'?

Korte lach. 'Ja, maar eerst was het Ko. Er waren er echter meer en door mijn blonde haar, kwam dat witte er al gauw bij'.

Er wordt in die acte van beschuldiging ook gesproken over Raad van Verzet. Kan je daar meer over vertellen?

'Dat is een heel verhaal. Laat ik beginnen met te zeggen, dat er ook burgerlijke verzetsgroepen zijn geweest, die op het goeie nationale standpunt stonden, die vonden dat alles moest worden gedaan om de Duitse industrie te saboteren, het Duitse verkeer te hinderen en te belemmeren en gewapende acties tegen de Duitse acties te ondernemen. Dat gebeurde echter

plaatselijk. Alleen de MIL-groepen waren een landelijke organisatie, die zijn acties dan ook door het gehele land uitvoerde. In het voorjaar van 1943 was er in het Gooi ook een gewapende verzetsgroep tot stand gekomen, die Raad van Verzet werd genoemd. Hij kwam onder leiding van Jan Thijssen, reserve-officier en later doodgeschoten, die uit de O.D. was getreden . . .'

De O.D.?

'Ja, de O.D., dat was de afkorting voor Orde Dienst, die vooral ná de oorlog een taak zou krijgen. De ouwe vooroorlogse krachten waren bevreesd voor de verzetskracht onder het Nederlandse volk en voor het feit, dat de mensen na de oorlog vernieuwingen wilden.

De O.D. werd opgezet om het door die oude krachten gevreesde vacuüm op te vullen. Er werden veel leden gerecruteerd uit reserve-officieren. Later is gebleken, dat ze naar gemeentehuizen, naar gemeenteambtenaren waren toegegaan om uit de bevolkingsregisters hun namen voor die O.D. te putten. Die reserve-officieren trokken ze aan voor leidinggevende functies, districtsgewijs, en ze kregen op papier soldaten, de gemene soldaten zagezegd, onder zich, hoewel die het zelf veelal niet eens wisten.

De O.D. was dus niet zozeer voor het verzet, maar voor daarna en dáár waren nu juist ook een aantal mensen niet tevreden mee . . .'

En zo ontstond die Raad van Verzet?

'Ja, zo ontstond die Raad van Verzet, waar Jan Thijssen aanvankelijk in de leiding zat. Met die Raad van Verzet gingen in 1943 de MIL-groepen samenwerken en op een gegeven moment, zijn ze daarin zelfs opgegaan.

Dat hing samen met veranderingen in de leiding van de Communistische Partij na het uiteenslaan in 1943 van het driemanschap, Paul de Groot, Jan Dieters en Lou Jansen. Die verandering bracht ook een verandering in politiek opzicht, het terugwijken voor burgerlijke opvattingen. Dat gebeurde door een aantal mensen met opzet en werd anderzijds ook niet door iedereen doorzien.

Wat de MIL-groepen betreft en het opgaan in de Raad van Verzet, daarin heeft G. Wagenaar een kwalijke rol gespeeld en veel van wat toen gebeurde, is achteraf pas duidelijk geworden'.

Wat waren er dan voor gebeurtenissen bijvoorbeeld?

'In de Zaanstreek — en dat zal overal elders wel net zo zijn geweest — maakten we het mee, dat op leidinggevende posten in het verzet opeens mensen werden geplaatst, die boter op hun hoofd hadden, die in het begin van de oorlog zelfs soms de Duitsers behulpzaam waren geweest en die het nu ook niet om verzet ging. Zij werden ingeplant en onze jongens waren er woest over. We kenden een aantal concrete gevallen, maar als ik naar Amsterdam was gefietst en er met Wagenaar over sprak, dan wees hij alle bezwaren af en verdedigde die burgerlijke figuren met een smet. We merkten zulke dingen ook bij de wapenverdeling'.

Het is bekend, dat er wapens uit Engeland kwamen. Heb je wapendroppings meegemaakt en hoe ging dat in zijn werk?

'Die wapenzendingen kwamen pas op het laatst van de oorlog, toen mensen uit de Raad van Verzet contact hadden gelegd met Londen. Kijk, die eerste wapenzending was geen probleem, die hebben wij als MIL-groep, die deel was gaan uitmaken van de Raad van Verzet, in handen gekregen. Er kwam één zending neer in Spanbroek en die hebben we gehaald 's nachts. We haalden ze met een luxe, ondergedoken, wagen, en met een klein vrachtwagentje. Om vier uur gingen we weg bij de boer, die zijn land beschikbaar had gesteld als afwerpterrein — we hadden een hele vracht Engelse wapens, springstof, ontstekingsmateriaal, handgranaten, instructieboekjes. Ik heb nog zo een boekje in vier talen — korte lach — 'behalve in het Nederlands dan. Het was Italiaans, Duits, Frans en Engels, maar je kon het er wel mee doen. Er waren voorbeelden bij hoe je handelen moest, maar enfin . . . we rijden op een polderdijk en worden opeens door een Engelse jager beschoten, maar gelukkig niet geraakt, anders had die hele zaak natuurlijk geploft! Die vliegenier had zeker wat licht gezien uit onze verduisterde koplampen, hij heeft nog een tijdje rondgecirkeld, maar blies ons gelukkig niet op met onze eerste zending van de overkant.

Er waren in het Noorden van Noord-Holland later verschillende afwerpterreinen, ze moesten worden aangegeven met rode, witte en groene lantaarns, op een bepaalde manier, ik weet niet meer precies hoe. Maar hoewel de wapens kwamen, wij kregen ze niet meer'.

Opnieuw buigt Jan Brasser zich naar de her en der liggende paperassen en rommelt er wat in rond.

'Hier korte briefjes van de jongens, mijn jongens om het zo maar eens te zeggen, die wapens willen hebben. Ik was commandant van de GSA (Gewestelijke Sabotage Afdeling, gewest 11), waarschijnlijk omdat ik de meeste ervaring had opgedaan en sinds juni 1943 commandant van de Raad van Verzet was geweest. Ik moet zeggen, dat die GSA bestond in de periode in 1944, dat de B.S. (Binnenlandse Strijdkrachten) waren gevormd, waarin alle gewapende groepen waren ondergebracht. Die B.S. waren er helemaal op gericht om verzetsgroepen in te kapselen, maar men had niet om mij heen gekund en zo was ik commandant van de GSA geworden.

Enfin, om bij die kwestie van de wapens terug te komen — de jongens stuurden me briefjes met de klacht: we hebben geen wapens, we hebben geen springstof, geen pistolen genoeg en we kunnen nieuwe jongens, die we hebben geworven, helemaal niet meer van wapens voorzien. Pistolen waren het meest geijkte wapen natuurlijk, omdat je die in je zak kon steken, stenguns waren meer voor openlijke oorlogshandelingen, die waren met de eerste zending meegekomen.

De doorvoer van wapens naar onze verzetsgroepen werd tegengehouden'.

Jan Brasser zoekt opnieuw in de paperassen, vouwt een briefje open en zegt, dat het probleem zo benauwend werd dat er iets aan moest worden gedaan.

'Ik heb toen een instructie opgesteld, waarvan ik je een passage zal voorlezen'. — Stilte en dan: 'In verband met de zeer slechte bewapening der GSA draag ik alle commandanten op om zichzelf van wapens te voorzien. Dat is mogelijk door met twee à drie man patrouille te rijden en elke Duitser van zijn wapens te ontdoen. Speciaal pistolen en machinekarabijnen. Het is een urgente opdracht, die dadelijk uitgevoerd moet worden. Ik verwacht in de weekrapporten het aantal wapens, dat buitgemaakt wordt'. Dat was gericht aan de jongens van de Zaan, de jongens van de sabotageafdeling en je moet goed voor ogen houden in wat voor omstandigheden die instructie was opgesteld. In een situatie, waarin we waren bezet en waarin het noodzakelijk was de vijand met alle middelen te bestrijden.'

En hoe is het toen gegaan? Hebben jullie inderdaad wapens kunnen veroveren?

'De eerste keer ging het nogal gemakkelijk. Toen waren er twee landwachters, kerels, die voor bewakingsdiensten rondreden, die in de richting van Zaandam fietsten. Ze hadden hun geweer over de schouder en tussen Wormerveer en Zaandijk werden ze aangehouden. Ze hebben hun laarzen en al hun kleren moeten uittrekken en behalve geweren, hadden ze ook pistolen. Dat verliep nogal vlot, het ging van mond tot mond en we hebben er zo nog een aantal genomen.

Maar ja, toen werden er extra-patrouilles ingesteld. Ik reed een keer met een partijgenoot naar een bespreking — we rijden het ouwe Zaan-weggetje af door Zaandijk en' — hartgrondige vloek — 'daar komt ineens zo een extra-patrouille aanfietsen, heel langzaam rijdend, links en rechts kijkend. Voor die patrouille reed een mannetje zonder wapens, ook een militair, eentje van de Duitse Wehrmacht, die ze net van zijn wapens hadden beroofd. Hij reed voorop en een meter of tien daarachter die patrouille. Op die manier gingen ze toen tewerk en het werd te gevaarlijk. We hebben het toen gestopt voor een poosje, maar later zijn er toch nog weer meer gepikt hoor.'

De grote klok aan de wand van de huiskamer galmt een slag. Half elf. Enkele uren heeft Jan Brasser al verteld en hij zal zo nog enkele uren doorgaan.

'Weet je, je maakte soms de gekste dingen mee en je kon ondanks alle spanningen nog wel eens lachen ook. Zo kreeg hier in de Zaan een NSB-burgemeester na een overval op zijn gemeentehuis in Wormerveer de bijnaam Piet Oublie. We deden die overval in eerste instantie om de ambtenaar van het bevolkingsregister te redden. Die ambtenaar had namelijk verscheidene Persoonsbewijzen — p.b.'s noemde je die dingen en je moest je ermee tegenover de Duitsers legitimeren — aan de verzetsbeweging geven. Je had natuurlijk ook valse persoonsbewijzen, die werden nagemaakt op een persoonsbewijzen-centrale, waar Gerrit van der Veen een belangrijke rol in speelde. Maar het watermerk, dat zoals ook op bankbiljetten in het p.b. stond, was niet zo goed. De fijne kneepjes ervan kwamen niet goed over en daarom was het altijd het veiligste als je een echte had — met een andere naam natuurlijk, maar wel met je eigen foto en met een gemeentestempel.

Die ambtenaar in Wormerveer had de verzetsbeweging p.b.'s gegeven, maar toen de NSB-burgemeester kwam, in 1943, zei die, dat hij een scherpe controle zou instellen.

De betrokken ambtenaar wilde onderduiken, maar ik zei tegen zijn contactman: nee, hij vervult daar een belangrijke taak en

we zullen het anders doen. We doen een overval, halen alle persoonsbewijzen en het bevolkingsregister weg en dan is alle controle onmogelijk.

Op klaarlichte dag zijn we toen het gemeentehuis binnengevallen. Het was een prachtige dag en op de fiets zijn we erheen gegaan. Eén man zou komen met een auto om het bevolkingsregister in jute zakken te vervoeren. We hadden zwarte lappen onder onze petten, met alleen gaten voor de ogen.

Met een Zaanse jongen klopte ik op de deur van de burgemeesterskamer, terwijl vier andere jongens de voordeur in gingen. De actie verliep goed, de man gaf zich over en de ambtenaren, die het allemaal niet erg vonden, moesten in een hoek bijeenstaan.

De burgemeester bonden we handen en benen vast en we deden een stuk leukoplast op zijn mond. Hij bleef zijn koppie echter op en neer bewegen om te kijken wat gebeurde.

Jan Bonekamp, chauffeur van de Hoogovens, pracht vent in het verzet, later in een vuurgevecht met een Duitse handlanger dodelijk gewond, werd dat teveel. Jan rukte een mat, die was gespijkerd, van de vloer. Hij rolde er de burgemeester in en toen zag je aan de ene kant, dat koppie met leukoplast op de lippen en aan de andere kant de bijeengebonden voeten.

Hoe het mogelijk is, weet je niet, maar in een mum van tijd na de overval was het bekend en sprak iedereen in de omgeving over de burgemeester als 'Piet Oublie'.

We kregen het bevolkingsregister eruit, maar omdat we niet alles konden meenemen, staken we de rest in brand. Ik moet zeggen, de brandweer maakte toen helemaal geen haast om te blussen. Integendeel'.

Wanneer was die overval?

'Es kijken, dat moet juni 1944 geweest zijn. Ja, 1944, toen we die actie uitvoerden. We hebben net al gesproken over het laatste jaar van de oorlog, toen vanuit Londen werd gepoogd een rem op de verzetsacties te plaatsen.

Er bestond grote vrees voor de verzetskrachten, die immers na de nederlaag van het fascisme een andere, betere wereld wilden opbouwen. Bepaalde burgerlijke groeperingen in Nederland wilden echter op de oude, vooroorlogse voet verder gaan. Zij begonnen hun voelhoorns uit te steken voor een 'aparte vrede met Hitler-Duitsland', die ook ten koste van de bondgenoot in de anti-Hitlercoalitie de Sowjet-Unie moest gaan.

Het zogenaamde college van vertrouwensmannen, waarin onder andere ook de oude Drees zat, nam contact op met de Duitsers

en vond, dat het verzet daarom moest worden verminderd of zelfs gestaakt. Daar zijn ook heftige conflicten binnen de verzetsbeweging over geweest, omdat die vertrouwensmannen zich alleen met de situatie van 'na de oorlog' hadden bezig gehouden.

Bij ons in gewest 11 Noord-Hollands Noorderkwartier gingen de verzetsactiviteiten door, hetgeen onder meer kwam, omdat de gewestelijke commandant niet van stopzetten wilde weten'.

'Ik heb al heel wat verzetsdaden verteld. Voor wegsabotage hadden we schokhandgranaten, waardoor auto's explodeerden, of we strooiden 'kraaienvoten', die altijd met de punt naar boven kwamen en lekke banden veroorzaakten. We zijn erin geslaagd om het uitvaren van een flottielje snelboten van Kriegsmarine, die via de binnenwateren naar zee gingen, te vertragen.

Een belangrijk onderdeel was ook het uitschakelen van het spoorwegverkeer. Door een spoorbrug bij Krommenie onklaar te maken en op verschillende plaatsen de rails met springladingen te vernietigen, was het treinverkeer tussen Den Helder en Amsterdam zes weken lang onmogelijk.

Zeker vier keer heb ik meegedaan aan geslaagde pogingen om gearresteerde medestrijders uit Duitse gevangenschap te bevrijden. Als je het geheel overziet hebben we vele acties gevoerd in de bezettingsjaren'.

Het is inmiddels twaalf uur geworden. We kunnen niet de gehele nacht door blijven gaan. We vragen tenslotte of Jan Brasser nog het een of ander zou willen onderstrepen. Hij zegt dan:

'Het verzet werd gedragen door het volk. Dat klinkt misschien als een mooie volzin, maar het is de werkelijkheid. Er waren tienduizenden mensen, die naamloos meededen. Door de Duitsers was verschillende malen duidelijk gesteld, dat een ieder, die 'terroristen', zo werden we genoemd, verborg of onderdak verleende, met de strengste straffen, met de doodstraf kon worden bestraft.

Maar desondanks is het zelden gebeurd, dat mensen mij de deur wezen. Ik heb in zoveel huizen geslapen, ik heb zo vaak onderdak gekregen. De mensen vroegen niet, wat ben je en wat doe je. Ze begrepen, dat je in het illegale werk zat en dat je daarbij geholpen moest worden. Ze kenden je. En ik kwam niet alleen bij partijgenoten. Ik heb wel geslapen bij een ouwe pastoor in Oudorp en bij een boer, wiens zoon dispensatie had

gehad van het seminarie, waar ie voor priester studeerde, om aan het verzet deel te nemen.

Onze communistische partij was al vanaf de jaren voor de oorlog opgetreden voor eenheid van actie tegen het fascisme. De CPN is een partij met grote ervaring en een groot uithoudingsvermogen, zij heeft geleerd haar strijd te voeren onder vreedzame omstandigheden en in oorlogstijd. Je kan zeggen, ze heeft geleerd op te treden onder alle omstandigheden, waaronder de meest moeilijke, zoals tijdens de bezetting is gebleken.

Februaristaker Martin Vlaar

Er bestond een onverbreekelijke band tussen de politieke strijd, die de bevolking geestelijk weerbaar moest houden tegen het Nazi-gif en haar moest aanvuren de gehate bezetter in een ijzig isolement te plaatsen, én de gewapende strijd, die de Duitse oorlogsvoering afbreuk moest doen.

Naast het vraaggesprek met Jan Brasser had in dit nummer van Politiek en Cultuur ook een vraaggesprek met Martin Vlaar zullen verschijnen over het proces tegen de 22 communisten van de Februari-staking 1941 en over de staking, die immers de klaroenstoot tot het nationale verzet is geweest.

Martin Vlaar had zich tot dat gesprek bereid verklaard en de eerste voorbereidingen daarvoor waren bij hem thuis getroffen. Het heeft echter niet meer zo mogen zijn — enkele weken voor de Februari-staking werd herdacht en enkele weken voor ons gesprek zou plaats vinden, stierf Martin, wiens gezondheid de laatste jaren minder was geworden, nog onverwacht.

Over zijn rol bij de voorbereiding van de staking en over zijn moedige houding in het aangezicht van de fascistische beulen, die zich met de naam 'rechter' tooiden, is vaker verteld — maar we hadden het verhaal uit zijn eigen mond nog eens willen optekenen en publiceren, in het licht van toen en in het licht van de huidige tijd. Als het doorgeven van strijd- en levenservaringen van een arbeider, die al jong met de arbeidersbeweging in aanraking kwam, zich in de loop van zijn bewustwordingsproces in de rijen van de Communistische Partij schaarde en zijn aandeel in de strijd tegen het fascisme en voor het socialisme nam.

Onze eerste ontmoeting dateerde uit de jaren direct na de oorlog, in de Partijafdeling van de Amsterdamse Spaarndam-

merbuurt, waar we toen als buurtgenoten actief waren — de oudere, nog maar pas uit Duitse gevangenschap teruggekeerde, die al jaren van strijd achter de rug had, en de jongere, nog maar net tot de Partij toegetreden.

Er moest veel werk worden verzet, ook in de roes van verwachtingen, die de bevrijding had geschapen, maar die al spoedig door wrede werkelijkheid werden aangevreten.

Er waren de intekenacties voor obligatieleningen voor een eigen pers van De Waarheid, er waren de acties tegen de koloniale oorlog in Indonesië, de voorbereidingen voor 1-MEI meetings, voor Martin waren er de werkzaamheden in de vakbeweging, in de Amsterdamse raad, - kortom dat scala van activiteiten en werkzaamheden in een afdeling en in partijfuncties, die een bestanddeel zijn van het bestaan van de communistische partij. Je zag elkaar soms frequent, maar verloor elkaar daarna soms weer tijden uit het oog.

Er blijven van die voorvallen en gebeurtenissen, die je niet vergeet: een nachtelijke wake, was het 1955?, 1956?, op het polderland nabij de Coenhaven ter bescherming van het Waarheidfestival.

Dat festival werd daar in de openlucht gehouden, tenten en stands waren opgebouwd en ze moesten - het was de tijd van de koude oorlog - worden bewaakt tegen opgehitste elementen, die met vernieling dreigden om het festival in de war te schoppen.

Bij het rondjes kloppen over het terrein vloeiden de verhalen: over een openbare meeting omstreeks 1916 in zijn geboorteplaats, het nabijgelegen en thans geheel opgeslokte en ombouwde Sloterdijk. Zijn vader, landarbeider en medeorganisator van de meeting, bracht de spreker - Domela Nieuwenhuis - mee naar huis en Martin genoot nog bij de herinnering, hoe hij, als kind in de kamer gezeten met de gesprekken had meegeluisterd.

De landarbeid lokte echter niet - en als achttienjarige koos hij voor zee, voor verre reizen, waarover hij veel kon vertellen.

Het huwelijk betekende een eind aan het zeemansbestaan en Martin werd grondwerker, later bouwvakarbeider. Hij werd actief in de vakbeweging, vervulde bestuursfuncties en groeide zo naar de communistische partij.

De afgelopen jaren had Martin Vlaar zijn activiteiten sterk moeten minderen en bleef een gesprek beperkt tot de toevallige ontmoetingen op bijeenkomsten of op straat.

Maar juist de laatste maanden, hadden we weer enkele keren wat uitgebreider contact.

Het begon met een telefoontje naar aanleiding van het artikel in De Waarheid over de scheurmakerspraktijken van het vooroorlogse Trotskisme en zijn huidige navolgers. ('Oude en nieuwe methoden van de bourgeoisie tegen eenheid').

Het was noodzakelijk om waakzaam te zijn tegen pseudo-links gedoe en hij 'kon nog wel meer feitelijk vertellen over de vooroorlogse ervaringen, wat voor de toekomst ook van belang kon zijn'.

We maakten een afspraak en fel, zoals Martin heeft geleefd en gewerkt, haalde hij herinneringen op aan een heftige debatvergadering met Sneevliet in gebouw Modern in de Spaarndammerbuurt.

In het aangezicht van het dreigende fascisme doorkruisten de trotskisten, in ons land belichaamd in RSP en later RSAP, het streven van de CPN tot vorming van een eenheidsfront voor democratie en nationale zelfstandigheid.

De trotskisten traden op onder de misleidende naam 'bolsjewiki-leninisten', maar de kern van hun activiteit lag in het anti-communisme. Sneevliet tamboereerde op die vergadering, zoals overal elders, op het thema 'Geen eenheidsfront of volksfront, maar klassefront', terwijl juist Frankrijk had getoond hoe het mogelijk was een eenheidsfront te smeden en een machtsgreep van rechtse bourgeoisie en fascisme te verhinderen. 'Ik hield daar die zaal met overwegend havenarbeiders voor, dat een eenheidsfront noodzakelijk was en dat de CPN tot haar stellingname was gekomen uitgaande van haar klasseninzicht'.

De strijd van de partij in die jaren is van grote betekenis geweest, omdat in een politiek gevecht klaarheid werd geschapen, de arbeidersbeweging op het juiste spoor werd geplaatst en zo de basis werd gelegd voor Februari-staking en nationaal verzet na de Duitse overval.

Martin Vlaar rekende het tot zijn taak de ervaringen van de Communistische Partij, haar strijd en inzet op knooppunten van de geschiedenis, over te dragen aan de jeugd, omdat hij dat van groot belang achtte voor de huidige tijd.

Op een recente partijbijeenkomst ter voorbereiding van studiemateriaal over de Februaristaking, waaraan talrijke oudere en jongere kameraden deelnamen benadrukte hij dat nog eens.

De jongeren moesten de gelegenheid krijgen zich de partijgeschiedenis eigen te maken.

Het toeval wil, dat kort voor zijn dood een vraaggesprek met

het ANJV-blad Jeugd kon plaats vinden en posthuum is gepubliceerd.

De zorg voor de jeugd bleek ook tijdens onze twee korte voorbereidende gesprekken, toen hij - met Marie zijn vrouw - al een paar herinneringen ophaalde over de staking, het proces en de gevangenschap. Wij zouden nog een nadere afspraak maken voor een uitvoerig vraaggesprek, maar reeds bij de voorbereiding zei Martin: 'Natuurlijk wil ik over het proces en de staking vertellen - maar begrijp me goed - ik voel me niet als een held. Als je in zo een positie verkeert als ik toen, sta je er niet in de eerste plaats als persoon, maar namens een beweging en dat was de Communistische Partij'.

In wat aantekeningen, die hij opschreef als voorbereiding voor ons te voeren gesprek, lees ik:

'Direct na de bezetting van ons land door de Duitse Nazi-legers ging de CPN in de illegaliteit om haar partij-apparaat om- en op te bouwen om het moeilijke en gevaarlijke verzetswerk tegen de bezetter te kunnen voeren.

Toen de illegale partijleiding was gevormd, werden de schakels naar de buurtgroepen, in particuliere ondernemingen en overheidsbedrijven tot stand gebracht. Bij de laatste was het lidmaatschap van de CPN reeds door voor-oorlogse regeringen verboden. De communisten en hun partij waren de enigen die door de illegale strijd het vertrouwen aan de arbeiders en alle antifascisten wisten te herstellen, dat zo geschokt was door de andere partijen en de vakbewegingsleiders, die zich volkomen bij de bezetting hadden neergelegd.

Als illegale CPN-groepen moesten wij aanvankelijk met primitieve middelen de acties gaan voeren, waarvoor de illegale leiding enige leuzen had aangegeven.

Met eigen gemaakt plakmateriaal eisten wij voor de arbeidersbuurten meer voedsel en optreden tegen de prijsstijgingen'.

'De voorgeschiedenis van de illegale partij heeft zich in de dertiger jaren voltrokken. De naam CPH werd veranderd in CPN, maar het allerbelangrijkste was het ontstaan van een Leninistische partij.

Door het toepassen van de marxistisch-leninistische politiek in de dagelijkse strijd tegen de vooroorlogse regeringen, voor eenheid tegen fascisme en oorlog, had de partij een juiste revolutionaire weg ingeslagen. Buitengewoon leerzaam en onmisbaar voor iedere communist en strijder zijn de beide boekdelen 'De dertiger jaren', die door Paul de Groot zijn geschreven'.

'Er is alle reden voor de dertigste herdenking van de bevrijding en de feestelijke viering.

Het Nederlandse volk heeft een belangrijke bijdrage geleverd in de strijd tegen de Duitse Nazi-horden, waarvoor zij grote offers heeft gebracht. Wij mogen daarbij nimmer vergeten, dat het verzet er vooral toe heeft bijgedragen, dat het Nazi-leger verplicht was om een deel van zijn oorlogsapparaat permanent achter te laten.

Het plan van Hitler-Duitsland om in ons land zijn marionet Mussert aan de macht te brengen was door de moedige Februari-staking 1941 volledig mislukt. Wanneer dat plan wel had gelukt, de landverrader Mussert als zgn. Nederlands regeringshoofd te laten optreden, dan zou wis en zeker een snelle wijziging in de dienstplichtwet zijn aangebracht. De Nederlandse jongens hadden dan ingelijfd kunnen worden bij het Duitse Nazi-leger.

Door deze plannen van de Duitse machtshebbers was door de Februari-staking een hele dikke streep gehaald, maar bovendien kreeg zij een internationaal karakter'.

'Ik werd op 23 mei 1941 gearresteerd als laatste van de 22 CPN-functionarissen, die van 8 tot en met 18 september 1941 terechtstonden voor de CPN'.

Dat proces heeft bekendheid gekregen als het proces van de Februaristakers.

Martin had uit een mapje met bescheiden het 'Anklageschrift' (de acte van beschuldiging) gepakt en het me gegeven met de woorden: 'Neem het maar door, dan kan je je verder oriënteren voor ons vraaggesprek. Dan kun je zien hoe Lou de Jong de zaken verdraait en ook anderen, die zeggen, dat de staking 'spontaan' zou zijn ontstaan, het werk van een enkeling zou zijn geweest en die daarmee proberen de rol van de Communistische Partij te verdonkeremanen of te kleineren'. Het Anklageschrift, 'An das Deutsche Obergericht in den besetzten niederländischen Gebieten', was in het Duits aan de mannen en vrouwen uitgereikt, of ze die taal nu machtig waren of niet.

In dat Anklageschrift schreven de Duitsers onder meer: 'Naast de partijorganisatie werd een speciaal propaganda-, pers- en financiënapparaat in het leven geroepen. De vervaardiging van illegale vlugschriften en van het blad 'De Waarheid' vond plaats op schrijfmachines en met stencilapparaten'.

Er werd gewezen op twee demonstraties in het begin van 1941 — op het Raamplein en op het Damrak. 'Het hoogtepunt bereikte de agitatie van de CPN in februari 1941, toen zij na zorgvuldige organisatorische en propagandistische voorbereiding een algemene staking uitriep, die op 25 en 26 februari 1941 tot het stilleggen van de gehele industrie en van een groot deel van de gemeentebedrijven in de stad Amsterdam leidde. Daarnaast riep de CPN in die dagen op tot grote demonstraties. Zo vond er onder andere op de Noordermarkt een samenscholing plaats van ongeveer 10.000 mensen, op andere plaatsen werden openbare vervoersmiddelen tegengehouden en tot terugkeer naar de remises gedwongen'.

In het Anklageschrift werden uitvoerige citaten vermeld uit vlugschriften en exemplaren van De Waarheid, die door de CPN waren uitgegeven.

Opschriften waren: 'Duldt geen anti-semitisme' — 'Barberij of vrijheid' — 'Aan de Metaalarbeiders'.

De tekst van het beroemde Manifest 'Staakt - staakt - staakt' werd volledig vermeld.

De Duitse fascistten spraken bij dit alles over 'de activiteiten van hoogverraad van de beschuldigden'.

Martin Vlaar had na zijn arrestatie zes weken gevangen gezeten op de Weteringschans, acht weken op de Amstelveense Weg en vervolgens in Scheveningen.

Het proces werd gehouden in het gebouw van de Hoge Raad in Den Haag.

De gevangenen werden vanuit Scheveningen iedere dag in drie overvalwagens naar het gerechtshuis vervoerd; met vijf man om en om op één bankje — een grüne — een gevangene — een grüne — een gevangene — een grüne.

Als ze uit de auto's stapten, moesten ze door een haag van met machinegeweren bewapende Grüne Polizei. 'Wie ontvlucht wordt doodgeschoten', zo was te verstaan gegeven.

Een dag voor het proces begon, werden de gevangenen bij de Duitse directeur van de gevangenis ontboden.

'De schoft vroeg ons stuk voor stuk of we beaamden, waarvoor we waren gearresteerd. Ik weet niet wat iedereen precies gezegd heeft — maar weet wel, waarom hij het vroeg. De moffen hadden een openbaar proces willen voeren als gezegd zou zijn, dat we niets meer met het verzet en met de Communistische Partij te maken wilden hebben. Dat is mislukt - ze konden het proces niet in het openbaar houden'.

Het proces werd gehouden volgens het 'Duitse recht', dat door de bezetters voor Nederland vanaf 15 mei 1940 van kracht was

verklaard: De zittingen begonnen met het klappen van de hakken van de moffen en het uitroepen van de Hitlergroet.

Er waren advocaten toegewezen.

'Ik werd ter kennismaking uit de cel gehaald. De advocaat stelde zich aan mij voor en het was alsof ik een natte dweil in mijn hand kreeg'.

'Wie bent U?'

'Ik ben advocaat'.

'Hebt U een levensbeschouwing?'

'Waarom vraagt U dat?'

'Ik ben nieuwsgierig'.

'Ik ben katholiek - ik ben U toegewezen. Wat had U gezegd, als ik NSBer was geweest?'

'Dan had ik U niet moeten hebben, want ik moet geen fascist'. Er waren NSBers onder de advocaten en van de anderen was er slechts één, die Martin voorzichtig een zweem van sympathie voor zijn anti-fascisme en zijn optreden liet blijken.

Het proces vond plaats in het Duits en tolken moesten al het gezegde heen-en-weer vertalen.

De toegewezen advocaat had een gematigde houding aangeraden, maar Martin Vlaar nam geen blad voor de mond. De mogelijke strafmaat speelde geen rol - of je nou één maand of twee maanden, één jaar of twee jaar, levenslang of de doodstraf zou krijgen - het ging om je zelfrespect, om je partij, om het trotseren van de fascistten.

De aanklager vroeg naar de schoolopleiding.

Martin Vlaar antwoordde: lagere school.

De aanklager vroeg naar gelezen boeken.

Martin Vlaar antwoordde: revolutionaire romans. En boeken van Marx en Lenin en niet te vergeten van Dimitrow, die jullie wel kennen.

De president viel woedend uit - er diende geen propaganda voor de rechtbank te worden gemaakt. Hij zou nog enkele keren een woedeuitbarsting krijgen!

De eis tegen Martin was tien jaar. Het vonnis luidde: twaalf jaar tuchthuis. Zijn onverzettelijkheid werd hem door de fascistten kwalijk genomen.

Zijn vrouw mocht hem in de gevangenis niet bezoeken. Pas op het laatste moment, enkele dagen voor het transport naar Duitsland, werd zij onder het oog van een bewaker toegelaten in een klein kamertje.

Elkaar een hand geven was verboden.

Op de 17e oktober 1941 werd Martin Vlaar afgevoerd naar Kleef, het begin van de weg naar een aantal Duitse

gevangenissen tot aan de bevrijding.

In de herinnering van velen ligt het verhaal verankerd over de februari-staking, toen de opgekropte gevoelens tegen de vervolging van de joodse medeburgers en tegen de Duitse fascist en hun NSB-knechten tot uitbarsting kwam. De staking is herkenbaar in mannen als Martin Vlaar en talloze anderen.

Ze werd mogelijk, omdat aan de voor-avond honderden en honderden communisten het partij-apparaat mobiliseerden, bedrijfs- en buurtcontacten bezochten en de oproep verspreiden, die honderdduizenden aanspoorde de bezetter te trotseren en het werk neer te leggen.

Het verhaal is van mond tot mond gegaan en het is ook vaker beschreven - in De Waarheid, in verzetsbladen, in dit tijdschrift. Dat moet blijven gebeuren, omdat het een voorbeeld is van politiek moedig optreden op een moment van de Nederlandse geschiedenis, dat alle krachten voor ons nationale volksbestaan moesten worden ingezet.

J. MORRIËN

De multinationals in de oorlog: een smerig verhaal

Hitler is in Duitsland aan de macht gekomen met de steun van de grote concerns, zoals Krupp, I. G. Farben en andere. Het grootkapitaal verschaftte de financiële en politieke middelen, omdat het de fascistische beweging beschouwde als een barrière tegen de democratische organisaties en omdat het van de Duitse oorlogsvoorbereidingen onder Hitler miljardenwinsten te wachten had.

Maar het was niet alleen het Duitse grootkapitaal, dat Hitler hielp bij zijn machtsgreep en de ontketening van de oorlog. Het geschiedde ook door grote concerns buiten Duitsland. Daaronder waren er, die nauwe banden in Nederland hadden, zoals de Shell. Het is bijvoorbeeld algemeen bekend, dat H. W. A. Deterding, in de dertiger jaren directeur van deze olie-gigant, zijn hoop op het fascisme stelde en Hitler met geld en vele woorden ondersteunde. Zo deed hij een gift van tien miljoen gulden voor de Nazi-propaganda, steunde Hitlers Winterhulpe en onderscheidde zich door zijn uitvallen tegen de Sowjet-Unie.

Het is dan ook niet verwonderlijk, dat Shells Deterding in de Spaanse burgeroorlog de zijde van dictator Franco koos en ook hem financieel en diplomatiek bijstond.

De grote concerns buiten Duitsland sloegen de ontwikkelingen in de dertiger jaren nauwlettend gade en namen maatregelen om hoe dan ook te profiteren. Winstmaken en democratische bewegingen bestrijden was, en is trouwens hun enige uitgangspunt.

Dat gold in sterke mate ook voor Nederland, waar grote concerns als Philips, AKU (de voorloper van AKZO) en Unilever hun internationale vertakkingen hadden en zich tijdens de tweede wereldoorlog indekten aan alle kanten.

Zij pleegden daarbij verraad aan de Nederlandse belangen. Aan de ene kant immers stelden zij hun produktie-apparaat in dienst van de Duitse oorlogsvoering en werkten zij nauw met de Duitse fascistten samen, aan de andere kant hadden zij hun mannetjes bij de geallieerden en werkten er daar aan om hun posities zo sterk mogelijk te maken.

In de doofpot

In de na-oorlogse periode is er geprobeerd dit in de doofpot te stoppen, al hoewel er af en toe toch nog iets doorsijpelde.

Maar degenen die het produktie-apparaat van de Nederlandse industrie ter beschikking hadden gesteld van de Duitsers en daar ook dik geld aan verdienden, bleven buiten schot. Er zijn enige zittingen gewijd aan gevallen van industriële collaboratie, en L. de Jong wijdt in zijn boeken ook voornamelijk hieraan aandacht. Dit betrof vooral de sectoren van de bouw en de scheepsbouw.

De Duitsers wilden na hun inval in Nederland vooral de werven zo snel mogelijk inschakelen bij de oorlogsproduktie. Vooral Wilton-Feijenoord was interessant omdat daar marine-werk werd gedaan en geschut werd gefabriceerd. Tijdens de oorlog produceerde Wilton Feijenoord 8 mijnenvegers en twee smeerolietankers in 1942 en vier torpedovangboten in 1944. De directieleden van Wilton-Feijenoord A. C. Metzelaar, W. Wilton, C. Teschmacher en F. Muller werden hiervoor en voor het opzetten van een werf in Wenen voor tankers, waarvoor zij ook arbeiders naar Oostenrijk hadden gestuurd, veroordeeld. Zij werden echter al snel weer vrijgelaten na druk van de ondernemers in de scheepsbouw op de regering. In 1950 werd aan Muller, Wilton, Teschmacher en Metzelaar 'op de meest eervolle wijze ontslag verleend'.

De directie van de Koninklijke Maatschappij De Schelde uit Vlissingen werd in 1950 veroordeeld omdat zij in de oorlog ondermeer mijnenvegers voor de Duitsers had gebouwd.

Ook kwam de directie van de Amsterdamse Ballast Maatschappij die in de oorlog vliegvelden en gevechtstorens voor de Duitsers had gebouwd en daar meer dan 3,5 miljoen gulden aan verdiend had voor de rechter, evenals de directeur van de Hollandse Beton Maatschappij die aan het vliegveld Gilze-Rijen opdrachten voor de Duitsers had uitgevoerd. Hoewel in een boek van K. Groen over de landverraders en hun berechting na de oorlog over bovengenoemde bedrijven gesproken wordt als 'de grote collaboratiegevallen', waren de vonnissen in deze gevallen meestal geldboetes of gevangenisstraffen, waarvan de hoogste één jaar en vijf maanden bedroeg.

Bijzonder streng zijn deze grote collaboratiegevallen dus niet gestraft. Afgezien daarvan, was het hele vervolgingsbeleid tegen collaboratie van bedrijven erop gericht de topmensen van de grote concerns die in de oorlog volop hadden meegewerkt aan de Duitse oorlogsmachinerie en daar ook volop van geprofiteerd hadden, zorgvuldig buiten schot te houden. Door hun eigen vertegenwoordigers neer te planten in het na de bevrijding van Zuid-Nederland ingestelde Militaire Gezag en ook in de commissies die een zogenaamde 'zuivering' moesten

opzetten in het bedrijfsleven, zorgden de grote concerns ervoor dat hun rol in de oorlogsjaren niet aan de orde kwam. Hoewel daar heel wat over te vertellen valt.

Tegen alle risico's gereserveerd

Al voor de oorlog immers bleek uit uitlatingen en uitspraken in jaarverslagen bijvoorbeeld dat er bij de grote concerns de bereidheid tot landverraad en collaboratie volop aanwezig was. Zo stak Anton Philips, die tot 1939 president-directeur van het concern was, zijn bewondering voor Mussolini niet onder stoelen of banken en in het jaarverslag van 1936 werden lovende woorden gewijd aan de oorlog die het fascistische Italië toen voerde in Abessinië.

Het beleid dat het Philips-concern voerde tijdens de oorlog, was al voor die tijd uitgestippeld en kwam erop neer dat het concern zich aan alle kanten indekte. Zo zei mr. Beyen, een van de belangrijkste commissarissen van Philips op de aandeelhoudersvergadering van 6 juli 1939: 'tegen alle denkbare risico's is gereserveerd en . . . het bedrijf is in staat alle schokken op te vangen zonder dat de resultaten eronder lijden'.

Het kwam erop neer dat 'het wereldrijk van Philips niet afhankelijk mocht zijn van het lot van Nederland', zoals Bouman het in zijn hagiografie over Anton Philips zegt. Dit betekende dat het concern zich zowel naar de kant van de geallieerden als aan de kant van de Nazi's verzekerde van posities en steunpunten. Een deel van de directie vertrok na de Nazi-inval in Nederland naar Londen. Dat waren Anton Philips zelf en zijn schoonzoon ir. Otten die sinds '39 de leiding van het concern in handen had. In het hierboven geciteerde geschrift van Bouman wordt beschreven dat daartoe Britse torpedobootjagers gereed lagen die op verzoek naar Hoek van Holland werden gestuurd om de heren over te zetten!

De zetel van het Philips-concern werd verplaatst naar Willemstad hetgeen juridisch mogelijk werd gemaakt door een wet die na aandrang van Philips en andere concerns, zoals de Shell die eveneens zijn zetel verplaatste na de inval, door minister Van Kleffens nog juist op tijd door het parlement werd gehaald.

In Nederland zelf bleef Frits Philips, die in de Telegraaf van 20 oktober 1940 zei dat het concern over flinke voorraden en grondstoffen beschikte die het uit voorzorg had aangelegd. 'Direct na de capitulatie hebben de Duitse instanties ons te kennen gegeven, dat zij er prijs op stelden dat de fabriek zo gauw mogelijk weer op volle capaciteit zou werken . . .'

Dat de vestingen van Philips in Brabant onbeschadigd uit de gevechtshandelingen van mei 1940 tevoorschijn waren gekomen, was dus een groot voordeel voor de Duitsers die daardoor direct deze bedrijven konden inschakelen in hun oorlogsproductie. Hiervoor had de leiding van Philips gezorgd door voor de oorlog zich te verzekeren van een Nederlandse opperbevelhebber die de verdediging van Nederland beperkte tot de vesting Holland en de Peellinie liet afbreken. Dit was generaal Winkelman, die voordat hij de ontslagen generaal Reijnders opvolgde als opperbevelhebber van de Nederlandse strijdkrachten, bij Philips in dienst was geweest als militair adviseur. Dit ontslag van generaal Reijnders viel in januari 1940 na een hetze die vanuit Eindhoven tegen hem gevoerd was, en zijn opvolging werd nog net op tijd geregeld om de verdediging van Nederland zo te organiseren dat Brabant en Limburg geen oorlogstoneel zouden worden, de Duitsers de eerste dag van hun inval Zuid Nederland konden bezetten en hun opmars naar België en Frankrijk niet gestremd zagen. Maar de Philipsfabrieken liepen geen schrammetje op . . . 'Wij hebben bij de Nederlandse en Duitse instanties volkomen begrip gevonden voor deze noodzakelijkheid (nl. om de fabrieken direct weer op volle toeren te laten draaien - S. S.-B.) en wij kregen de prettigste medewerking om dit te bewerkstelligen', aldus Frits Philips.

De grote concerns stelden zich inderdaad vanaf de eerste dag van de Nazi-bezetting in op een 'prettige medewerking' met de Duitsers. Dit ging bijvoorbeeld via de commissie voor de organisatie van de bedrijven, waardoor de Duitsers zoveel mogelijk over de industrie voor hun oorlogsdoeleinden konden beschikken.

Deze commissie werd op bevel van Seyss-Inquart ingesteld door mr. H. L. Woltersom, die behalve commissaris van Philips (vanaf '39) ook directeur van de Rotterdamse Bank was. In deze commissie zaten verder vertegenwoordigers van grote bedrijven, zoals K. P. van de Mandele, voorzitter van de Rotterdamse Kamer van Koophandel, W. M. Monchy, directeur van de Holland-Amerikaliën en mr. B. J. M. van Spaendonck, secretaris van de katholieke werkgevers en een aantal uitgesproken NSB-ers, zoals de Haagse bankier H. C. van Maasdijk, die lid was van de Landwacht en zich in de oorlog verrijkte met het verkopen van gestolen joodse bezittingen.

'Erecomité Winterhulp'

Een aantal van bovenstaande topmensen van de grote industrie

en banken, zoals Van de Mandele en Van Spaendonck, komen we ook weer tegen in een erecomité dat in het najaar van 1940 de Winterhulp van de Nazi's aanpreeft, samen met figuren als Snouck Hurgronje, mr. K. Frederiks, secretaris-generaal van Binnenlandse Zaken en mr. D. U. Stikker van Heinekens die later terecht zou komen in het kabinet-Drees en secretaris-generaal zou worden van de NAVO.

Woltersom zette zich via bovengenoemde commissie in voor de inschakeling van de Nederlandse bedrijven voor de Duitse oorlogsmachinerie. In november 1940 werd vanuit deze commissie de Raad voor het Bedrijfsleven ingesteld door dr. H. M. Hirschfeld, die als secretaris-generaal voor Handel en Nijverheid de hele oorlog door collaboreerde met de bezetters.

Deze dr. Hirschfeld heeft in zijn functie als secretaris-generaal, die hij gewoon bleef uitoefenen na 1940, maar dan onder Duits bevel, een kwalijke rol gespeeld. Zo liet hij samen met Frederiks en Schrieke in begin 1941 een 'waarschuwing' aan het Nederlandse volk uitgaan tegen het verbergen van Engelse piloten en het saboteren en vervalsen van distributiekaarten, die nodig waren voor o.m. hulp aan onderduikers.

Verder gaf hij aan de Federatie Werkgevers Bouwbedrijf toestemming om voor de Duitsers vliegvelden te bouwen en uit te breiden.

Ook na de oorlog wist hij zijn draai wel weer te vinden. Hij werd weliswaar (eervol) ontslagen als secretaris-generaal met behoud van 80% van zijn salaris, maar er werden hem genoeg andere functies aangeboden. Zo werd hij commissaris bij Philips, Holland Amerika Lijn, Amsterdamse Ballast Mij, Van Gelder, Koninklijke Zout, De Nederlandse Bank en keerde hij weer terug bij de Rotterdamse Bank waar hij in de 20-er jaren ook zat. Verder regelde hij na de oorlog namens Nederland de contacten in verband met de Duitse herstelbetalingen als regeringscommissaris voor het Europese Herstelprogramma. Ook Woltersom kon niet klagen over de behandeling die hij na de oorlog van de Nederlandse autoriteiten kreeg. Weliswaar werden er zuiveringsraden voor de bedrijven ingesteld na de oorlog en een Centrale Zuiveringsraad die daarover moest beslissen, maar het feit dat in deze raad figuren waren opgenomen als Van de Mandele, die persoonlijk bevriend was met Woltersom, en mr. D. U. Stikker en nog een aantal hoge industriële en bankdirecteuren, kon natuurlijk zorgen voor het schoonwassen en het buiten schot houden van juist de hoogste vertegenwoordigers van de grote concerns die in de

oorlog alles hadden gedaan om het de Duitsers naar de zin te maken.

Woltersom kreeg dan ook na de oorlog voor zijn bewezen diensten de benoeming tot president-commissaris van Philips, en die tot commissaris van Unilever, en president-commissaris van de Rotterdamse Bank en hij werd benoemd tot hoofd van het Instituut voor Nederlands-Amerikaanse Industriële Samenwerking. Voor het Philipsconcern zelf legden de vriendschappelijke betrekkingen die zijn topmensen in de oorlog hadden met de Duitsers ook geen windeieren. Het aantal arbeidskrachten steeg in die tijd van 15.300 tot 21.500 man.

Het concern kreeg zelfs toestemming van de bezetters om in het concentratiekamp Vught gevangenen te laten werken in bedrijfsafdelingen die Philips daar mocht opzetten. Onder bevel van een Duitse beroepsmisdadiger en een Nederlandse SS-er werden er aan de lopende banden voor o.a. radio-toestellen, scheerapparaten en zaklantaarns politieke gevangenen uit België en joodse mannen en vrouwen die naar de vernietigingskampen in Polen zouden worden gestuurd, te werk gesteld. Er kwam nog een speciale band in produktie voor joodse meisjes en vrouwen, die het vooruitzicht kregen voorgespiegeld niet naar Auschwitz te worden gestuurd als zij voldoende zaklantaarns produceerden. Zij maakten dan ook voor Philips 800 van deze knijpkatten per dag, tegen andere gevangenen 500. Een groot deel van hen werd toch op transport naar Auschwitz gesteld.

De kampbeulen van Vught waren bijzonder trots op de Philips-barakken en toonden ze aan hoge Nazi-bezoekers als Himmler en Rauter. Ook de heren van de Philips-directie kwamen hun kampbedrijf bekijken.

Frits Philips, die in Nederland de leiding van het concern had tijdens de oorlog, schonk de 'Winterhulp' van de Nazi's grote bedragen, giften van f 277.000,— in 1942 en f 350.000,— in 1943.

Voor de aandeelhouders van de N.V. Philips Gloeilampenfabrieken waren de oorlogsjaren niet de slechtsten: zij kregen over 1939—1945 een totaal dividend op gewone aandelen van 18% en op de preferente aandelen die in handen van de familie Philips waren een dividend van 36%.

Als we de resultaten over een periode van tien jaar, namelijk 1939—1949, bekijken, valt de enorme stijging van de winstcijfers nog meer op; het gewone aandelen-kapitaal steeg van ruim 52 miljoen naar bijna 103 miljoen gulden en het preferente aandelen-kapitaal van 16 naar 40 miljoen gulden.

Niet alleen de contacten tussen Philips en de Duitse bezetters verliepen uitstekend.

De relaties die de AKU had bijvoorbeeld, dateerden al van ver voor de oorlog.

Dit concern — de voorloper van de huidige AKZO — ontstond uit een fusie van de Nederlandse firma ENKA-HKI met de Duitse firma Vereinigte Glanzstoff A.G. in 1929.

Van de 31 fabrieken die de AKU in 1938 bezat, stonden er 14 in Duitsland, 5 in Nederland en de rest was verdeeld over andere Europese landen en de V.S. Van deze laatste werden er twee in de Tweede Wereldoorlog in beslag genomen door de regering in Washington, aangezien het vijandelijk vermogen was. Dit ondanks de juridische ontkoppeling in 1939 van de Duitse en de Nederlandse tak van het concern. Dit was slechts schijn want in werkelijkheid bleef de pariteit van het Nederlandse en het Duitse aandeel in de top bestaan. De voornaamste personen in die top waren bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog de Nederlanders F. H. Fentener van Vlissingen, die president-commissaris was en ir. T. S. G. J. M. van Schaik, die bij een proteststaking tegen de bezetters die in 1943 bij de AKU plaatsvond, het personeel opriep 'de voortgang in het bedrijf niet langer te verstoren'. Van Schaik werd later minister van verkeer in het kabinet-Schermerhorn.

Verder zaten in de topleiding van de AKU de Duitsers H. J. Abs en E. H. Vits. Deze twee waren beruchte Nazi's. Vits was de grondlegger van een SS-organisatie en Abs was verbonden met de Deutsche Bank, IG Farben, Siemens en andere Duitse ondernemingen die Hitler aan de macht hadden geholpen.

Al voor de oorlog klonk deze sterke band met Hitler-financiers door in de jaarverslagen van de AKU in de vorm van juichende verhalen over de zegeningen van het Nazi-regime in Duitsland.

In 1933 na het aan de macht komen van Hitler schreef Fentener van Vlissingen in het jaarverslag: 'Wij hopen en verwachten zeker dat het de nieuwe Duitse regering, die toch naast de politieke ook de economische wederopbouw in haar vaandel van de nationale wedergeboorte geschreven heeft, zal gelukken de grondslagen en bestaansvoorwaarden, ook voor onze industrie in stand te houden en te verbeteren. Wij zullen ook van onze kant alles doen om met eigen kracht het huidige herstelproces te bevorderen'. En na het verraad van München schreef hij in het jaarverslag van 1938: 'De enorme gebeurtenissen op buitenlands politiek terrein hebben ook voor ons waardevolle

betekenis gehad. De met ons bevriende firma's in de Oostmark en de Sudetengau kwamen in das Reich. Het was noodzakelijk de textielindustrie van het Ostraum in de Duitse nationale economie op te nemen.'

Fentener van Vlissingen zette zich ook als voorzitter van de Nederlands-Duitse en van de Nederlands-Amerikaanse Kamers van Koophandel en als voorzitter van de Internationale Kamer van Koophandel in voor de Nazi-propaganda.

Hij bekleedde verder tal van andere hoge posten, zoals in de Raad van Toezicht der Nederlandse Pan-Europa Vereniging, in de Raad van Beheer van het Centraal Instituut ter Bevordering van het Normale Handelsverkeer tussen Nederland en andere landen en de Raad van Beheer Centraal Instituut Nederland-Duitsland. Deze lijst is niet compleet, evenmin is het mogelijk een volledige opsomming te geven van alle ondernemingen waarin hij een belangrijke rol speelde, als commissaris of president-commissaris. Om enkele te noemen: de Koninklijke Nederlandse Hoogovens en Staalfabrieken, de KLM, Verenigde Steenkoolhandel, Machinefabriek en Scheepswerf Piet Smit jr. (Rotterdam), Vereenigte Stahlwerke A.G. Düsseldorf, Essener Steinkohlen Bergwerke, Harpener Bergbau.

Deze laatste namen zijn uitdrukking van zijn goede verbandingen met de Duitse grootkapitalisten uit het Roergebied, met wie hij in 1937 de Ruhrbenzin A.G. hielp oprichten, waardoor de Duitse Luftwaffe aan brandstof werd geholpen voor de overval op Europa.

Als teken van dankbaarheid werd hem dan ook in 1937 de Orde van Verdienste door Hitler verleend.

Tijdens de bezetting deed Fentener van Vlissingen pogingen een Nederlands burgerlijk bewind in elkaar te zetten, samen met Snouck Hourgronje, zoals Hirschfeld in zijn verhoor voor de Parlementaire Enquête Commissie meedeelde.

Na de oorlog werd Fentener van Vlissingen voorzitter van de zuiveringscommissie voor Hirschfeld en Woltersom en hij kreeg tevens zijn functie terug van voorzitter van de Nederlands-Duitse Kamer van Koophandel, zodat ook de oude relaties met Abs, Vits en andere oorlogsmisdadigers weer aangeknoopt konden worden.

Overigens ondervond het AKU-concern toch enige hinder van het feit dat Nazi-Duitsland, waarmee het zich verbonden had, de oorlog verloren had. Niet alleen in Amerika verloor het de controle over een aantal bezittingen, zoals hierboven al is vermeld, maar ook in Polen, Tsjecho-Slowakije en de DDR.

De Nederlandse regering kwam het concern echter een heel

cind tegemoet door in 1951 aan de AKU ruim 31 miljoen gulden uit te keren als herstelbetaling voor de in de oorlog geleden schade. In het boek 'Nieuwe tijden, nieuwe schakels, de eerste vijftig jaren van de AKU' wordt dit dankbaar vermeld: 'Bij dit alles mag niet onvermeld blijven dat de Nederlandse regering trachtte de buitenlandse onteigende activa van de AKU zo veel mogelijk te vergoeden'. De minister van Economische Zaken uit het kabinet Beel-Drees die voor deze pleister op de wonde zorgde, was J. R. M. van den Brink van de KVP, die voor die tijd bij de Amsterdamse Bank zat. De AKU toonde zich ook niet kinderachtig en bood hem na zijn aftreden een commissariaat aan.

Ook kreeg de AKU voor de geleden oorlogsschade van de Herstelbank nog eens 17 miljoen gulden.

Aan beide zijden ingedeukt

Directeur van deze Herstelbank was na de oorlog mr. J. W. Beyen geworden. Tijdens de oorlog had hij in Londen gezeten waar hij de belangen van Philips, waarvan hij commissaris was, en van de Unilever vertegenwoordigd had. Want evenals Philips, had het Unilever concern ervoor gezorgd zijn belangen aan beide kanten veilig te stellen, zodat zowel in het bezette Nederland als bij de Londense regering zijn zakenwaarnemers zaten.

Behalve Beyen had Unilever in Londen nog P. Rijkens zitten. Dezelfde Rijkens die voor de oorlog nauwe betrekkingen onderhield met Nazi-Duitsland.

Hij voerde in het begin van de dertiger jaren de onderhandelingen met de beruchte Nazi-bankier Hjalmar Schacht over de bouw van schepen bij Duitse werven. Het resultaat van deze onderhandelingen was dat Unilever in 1934 voor 18 miljoen gulden investeerde in de bouw van vier walvisboten aan de werven van Hamburg en Bremen. Ook investeerde Unilever voor de oorlog in textiel in Duitsland, in het jaarverslag van 1937 werd deze investering als volgt toegelicht: 'Vanwege de grote vraag naar uniformen hebben wij thans aanzienlijke interesse in deze tak van industrie in Duitsland'.

De Duitse compagnon van Unilever G. Schicht was een van de financiers van Hitler en berucht om zijn openlijke steun aan Henlein, de fascistische provocateur en bendeleider in Tsjecho-Slowakije die met zijn operaties optrad voor de inlijving van het Sudetengebied bij Nazi-Duitsland. Deze Schicht kwam na de bezetting naar Rotterdam om de directie van Unilever hier

te voeren. Zijn voornaamste adviseur was Woltersom.

De al eerder genoemde Nazi-bankier Abs speelde ook een belangrijke rol bij de verbindingen tussen Unilever en het Nazi-regime.

Na de oorlog moest Schicht als gevolg van een besluit van de Militaire Commissie Rechtsherstel aftreden als directeur en in het jaarverslag van 1946 wordt inderdaad zijn ontslag en dat van enkele anderen 'wier veeljarige werkzaamheid hierbij met erkentelijkheid in herinnering wordt gebracht', vermeld. In de Raad van Bestuur van Unilever zitten dan: o.a. Fruin, Honig, Van de Mandele, Woltersom en Patijn die zelf lid van de commissie voor de zuivering van Hirschfeld en Woltersom was. Als voorzitter van de Raad van Bestuur treedt na mei 1945 weer Paul Rijkens op, die in de oorlog in Londen had gezeten en nu de belangrijkste man wordt. Ook in zijn tijd in Londen had hij niet stilgezeten, hij zette verschillende 'studiegroepen' op die zich toen al bogen over de zaken die er na de oorlog gedaan konden worden in Nederland en hij nam samen met andere vertegenwoordigers van Shell en Unilever het initiatief voor de Buitengewone Raad van Advies die in praktisch alle maatregelen de Londense regering van advies diende. Op die manier bereidden de grote concerns zich er op voor om ook in het staatsapparaat na de oorlog hun posities stevig te verankeren.

Zoals de grote concerns zich in de oorlog naar twee zijden dekten en lak hadden aan het volk, zo is ook na de oorlog hun houding geweest. Machtsvorming tegenover de concerns is dan ook noodzakelijk voor het afdwingen van een andere koers!

S. SCHREUDERS—BACCHINI

Het Nederlandse leger in de mei-dagen van 1940

Op 10 mei 1940 vond de verraderlijke overval op ons land plaats door de Nazi-troepen. In de vijf dagen die de daarop volgende oorlog duurde werd, tot aan de capitulatie, door de Nederlandse troepen tegen een overmachtige vijand dappere tegenstand geboden.

De gevechten in de mei-dagen van 1940 waren de eerste in de geschiedenis van ons land die door het Nederlandse leger gevoerd werden voor de verdediging van de nationale zelfstandigheid, en wel tegenover die krachten in Duitsland die ons land al eeuwenlang als provincie beschouwen.

Na de capitulatie begon een bezetting van ons land die aan gruwelijkheid zijn gelijke niet kent.

Voor 'historie' is het allemaal nog heel dichtbij: miljoenen mensen van nu hebben het meegemaakt en vaak ook aan den lijve ondervonden en als het gesprek eenmaal op gang komt herinneren zij zich de kleinste details. De 'kleinste' vaak beter en indringender dan de grote gebeurtenissen, deze laatste hebben echter de lijn van de ontwikkeling aangegeven.

Maar er zijn ook de jongeren, die het eerst *groot* moeten zien om zo het 'kleine', veelzeggende in ontelbare mensenlevens, te kunnen aanvoelen, maar ook om het te kunnen meevoelen, ja ook opnieuw meevoelen.

Het verzet dat er in Nederland geweest is tegen de Duitse fascistten was géén eliteverzet. Integendeel, zij die het voor de oorlog voor het zeggen hadden, de oude elite, had zich meestal veilig teruggetrokken op een voor hen zekerheid scheppende afstand en zij wisten knap te balanceren als het er om ging de kat uit de boom te kijken.

Het verzet was dan ook in alle opzichten, en op alle gebieden vóór alles een *volksverzet*.

In dit verzet waren er de wapenfeiten, die direct gewicht in de schaal legden bij het gebonden houden van Duitse troepen en het onttrekken van tienduizenden militairen aan de Oostelijke, Westelijke en de Zuidelijke fronten, daar was het uiterst heldhaftige optreden van de individuele verzetsmensen of van verzetsgroepen.

Dit optreden was echter slechts mogelijk tegen de achtergrond van de anti-fascistische gezindheid die onder de massa van het volk leefde en waarvan het doordrongen was.

Een feit is ook dat de bevolking zag hoe een aantal hoge militaire leiders faalden en reeds bij het eerste schot aan hun kuitten trokken. Onder deze omstandigheden nam het Nederlandse volk het nieuws tot zich over de gewapende overval op ons land, waarbij ook niet vergeten moet worden de toespraak van Generaal Winkelman aan de vooravond van de overval waarin deze de mensen adviseerde om maar 'rustig te gaan slapen', met andere woorden, er is niets aan de hand.

Militaire krachten

Er was echter wel degelijk iets aan de hand, en al de gebeurtenissen die zich voor de overval van ons land voltrokken zouden een politieke crisis hebben kunnen betekenen onder het volk ten voordele van het nationaal-socialisme.

De Nazi's waren dan ook onmiddellijk in de weer om te trachten de teleurstelling, ingehouden woede en gerechtvaardigde kritiek voor hun eigen verderfelijke doeleinden te exploiteren.

Het optreden van de Nazi's sloeg niet aan, het volk keerde zich tegen diegenen, die het land waren binnengevallen en tegen hen die hun laarzen likten.

Reeds lang voor de overval van ons land had de CPN gewaar-schuwde, zij had zich bereid verklaard met een ieder samen te werken die het over dat ene eens was: het fascisme te keren voor het te laat was en mocht het toch over komen, dan vechten voor de nationale zelfstandigheid van ons land. Dat was natuurlijk niet de politiek van het 'gebroken geweertje', het passief afwachten - een politiek die met name voor de oorlog door de S.D.A.P.-leiding werd gevoerd -, ook niet het speculeren op even begrijpelijke als historisch verklaarbare haat tegen 'het uniform' en ook niet het optrekken van scheids-muren tussen de krachten die eens gezamenlijk een grote factor zouden moeten en kunnen vormen.

Tot die krachten behoorden ook de *militaire krachten*, die achteraf door de apostelen van de NAVO en de EEG als een onbekwaam en onhanteerbaar circus werden afgeschilderd.

In zijn artikelen-serie over 'De betekenis van het nationale verzet '40-'45', die vorig jaar in 'De Waarheid' verscheen, schreef Paul de Groot over het militaire facet van de

geschiedenis '40-'45 o.a. het volgende;

'Hierbij verdienen ook de krijgsverrichtingen van de Nederlandse militairen tegen de op 10 mei 1940 binnenvallende Duitse troepen meer aandacht dan in het verleden wel het geval was.

De landsverdediging in de vijfdaagse oorlog in 1940, voor wat leiding, moreel en buitenlandse politiek betreft, is een hoofdstuk op zichzelf en rechtvaardigt zeker tot de allerfelste kritiek.

Desondanks zijn er opmerkelijke wapenfeiten verricht bij de afweer van de Duitse aanval, op de Grebbeberg, aan de Afsluitdijk, in de Peel, in Rotterdam en elders.

Zij werden hoofdzakelijk verricht door de gewone militairen en 'mindere' kaders, en ook door enkele commandanten.

Gemobiliseerde communisten hebben hierbij hun plicht gedaan. Terwijl in de boeken over het verzet in Frankrijk verhaald wordt hoe de communisten daar in het leger geïsoleerd werden en van defaitisme werden verdacht, geheel ten onrechte, was dit in de Nederlandse krijgsmacht slechts incidenteel het geval.

Dit was te danken aan de ondubbelzinnige stellingname van de CPN voor gewapende afweer van een Duitse aanval. En dat lang voor de tiende mei!

Reeds bij het begin van de mobilisatie werd door de CPN in de mate van haar krachten bijgedragen tot het kweken van een strijdvaardige geest, niet alleen onder het volk, maar ook onder de militairen.

Als een voorbeeld zij vermeld dat door schrijver dezes, destijds als hoofdredacteur van het orgaan van de CPN 'Het Volksdagblad' met het Opperbevel van land- en zeemacht overeengekomen was klachten van gemobiliseerde militairen over slechte behandeling enz. welke de krant bereikten, zonder vermelding van namen aan de persdienst van het Opperbevel door te geven met het doel eventuele misstanden op te heffen. Zodat de meeste ingezonden stukken hierover, en die waren er legio, niet gepubliceerd hoefden te worden en zodoende zelfs de schijn van verzwakking van het moreel van de troepen werd vermeden.

Terwijl, juist in het belang hiervan, de ondermijningspraktijken van anderen aan de kaak werden gesteld.

De felle verdediging in mei 1940 door Nederlandse strijdkrachten op enkele punten en de hierbij geleverde gevechten tegen een overmachtige vijand, waren uiteraard van bescheiden formaat.

Op het huidige grondgebied tussen Dollard en Schelde is in vroeger eeuwen heel wat geweest en voorgevallen en staan er oude dorpen en steden. Doch niettemin is het hedendaagse Nederland een nog jonge staat, *als staat* eerst tot stand gekomen in de negentiende eeuw, na de val van Napoleon. Tot dan toe hadden zijn 'krijgsverrichtingen' slechts bestaan uit koloniale expedities in Indonesië tegen bijna ongewapende opstandelingen en in militair vertoon tegen de arbeidersbeweging in eigen land.

Dat waren even zovele schandvlekken.

De Mei-gevechten waren daarentegen de eerste militaire prestaties in een rechtvaardige verdediging van zijn nationaal bestaan tegen een vreemde overheersing.

En als zodanig nemen zij een eervolle plaats in de geschiedenis in.'

Tegen kleinering

Des te opvallender is het daarom, dat juist deze militaire prestaties zo gekleineerd en weggemoffeld worden.

Men moet werkelijk moeite doen om iets over deze daden gewaar te worden. De literatuur over deze gebeurtenissen is opgeslagen in rijksarchieven of enkele selecte bibliotheken en ligt onder een dikke laag stof.

Wie zal de stof eraf vegen?

Vredeling in ieder geval niet, die wenst alleen 'Europees' te denken.

Ook niet de fa. Philips, die indertijd betrokken was bij het hele voor-oorlogse conflict over het wel of niet verdedigen van de Peellinie. Over dit conflict is na de oorlog heel wat gesproken en geschreven en de Parlementaire Enquete Commissie heeft er heel wat uurtjes aan gewijd.

Ook degenen die zich verzetten tegen het herlevend zelfstandigheidsstreven dat thans weer meer aandacht begint te krijgen, hebben belang bij het maken van een soort parodie van de Nederlandse krijgsverrichtingen in de oorlogsdagen, zij zien de feiten liever verdonkeremaand.

Eén van de belangrijkste en zekerste feiten was (en daarover hoort men zelden iemand!) dat in de bewuste Mei-dagen van 1940 Nederland het doelwit was van Hitler's keurtroepen. Van een kersverse Wehrmacht, Luftwaffe en Kriegsmarine, die nog niet afgemat was in een oorlog met lange frontlijnen, bijna niet te overbruggen verbindingswegen en die ook nog niet in strijd waren met grote machten, zoals de Sowjet-Unie, waar

men een leger ontmoette dat beschikte over een zeer hoog moreel en een uiterst doelbewuste anti-fascistische leiding, en bovendien over een enorm militair, economisch en politiek potentieel. De anti-Hitler-coalitie in z'n historische betekenis (met de slagkracht, die daarbij behoorde, ondanks onderlinge meningsverschillen en ook materiële tegenstellingen) bestond toen nog niet.

Het puik van Hitler's benden kwam over Nederland: in de vorm van parachutisten, luchteskaders, tanks en infanterie.

Het nu volgende overzicht van de in de mei-dagen bij de strijd betrokken troepen, zowel van Nederlandse zijde als die van de vijand, zal slechts fragmentarisch zijn, maar het geeft wel een indruk van wat Hitler tegen Nederland inzette.

De overval op ons land vond plaats onder de naam 'Fall Gelb' en werd uitgevoerd door Legergroep B, welke bestond uit het 18e Leger onder bevel van Generaal der Artillerie Von Kùchler (noord) en het 6e Leger onder bevel van Von Reichenau (zuid). Ook werd gebruik gemaakt van luchtlandingstroepen met het doel o.a. tot een snelle bezetting van de Moerdijkbruggen te komen en om in Den Haag de Nederlandse regering en het Opperbevel uit te schakelen.

Deze landingen werden uitgevoerd door luchtlandingstroepen van de 22e Divisie.

Welk een belang de Duitse militaristen hechtten aan de snelle bezetting van Nederland blijkt, zoals reeds gezegd, uit de troepen die van Duitse zijde werden ingezet. Zo waren de 207e en 227e Divisie, deel uit makende van het Xe L.K., versterkt met S.S.-afdelingen, welke ook met name bij de Grebbeberg hebben gevochten.

Op de Peel-Raamstelling werd van Duitse zijde de aanval geopend door het XXVI L.K. van het 18e Leger en door het IX en XI L.K. van het 6e Leger.

De positie van ons land was dan ook belangrijk om een snelle doortocht naar Frankrijk te forceren en eventueel later naar Engeland over te steken.

Later, tijdens de bezetting, handhaafden de Duitsers eveneens een sterke troepenmacht in ons land. Reeds bij de Februari-staking werd door de bezetters een grote politie- en troepenmacht ingezet om deze staking te breken.

Zo werden vanuit Zandvoort en Amersfoort twee bataljons SS-doodskop infanterie, een bataljon Grüne Polizei en 250 man marechaussee naar Amsterdam gecommandeerd.

Wat de mei-dagen betreft, de Duitsers hadden zich duidelijk

vergist in de tegenstand die van Nederlandse zijde zou worden geboden.

Deze is vaak zeer fel geweest, met name door de soldaten en zoals gezegd door de 'mindere' kaders.

De verdediging van ons land bestond in het westen uit het Eerste Legerkorps dat zich uitstreckte van Haarlem tot Hoek van Holland; hier viel dus ook de verdediging van Den Haag onder.

De Grebbeberg waar zeer hard is gevochten — waarover straks meer — en die dan ook grote bekendheid in ons land heeft gekregen, werd verdedigd door het Tweede Legerkorps met o.a. de Tweede en Vierde Divisie.

In de Peel-Raamstelling stonden het Derde Legerkorps (L.K.) en de Lichte Divisie (Lt. Div.).

De Nederlandse soldaat heeft vele voorbeelden van heldenmoed geleverd tegenover de vaak veel beter en sterker bewapende en op zeer brute wijze optredende vijand.

De Grebbeberg

De Grebbeberg was één van de belangrijkste punten in de verdedigingslijn van de Grebbestelling.

Op dit gedeelte van de frontlijn in de Grebbestelling heeft juist de hoofdaanval van de Duitse troepen plaats gehad. De vijandelijke troepen verschenen in de namiddag van de 10de mei op verschillende plaatsen voor de voorposten. Deze voorposten bestonden uit het 8ste regiment infanterie en moesten het zuidelijke regimentsvak verdedigen, dat front was ongeveer 3 kilometer.

De weerstand die bij de verdediging van de Grebbeberg geboden is heeft niet nagelaten indruk te maken, zoals later is gebleken uit commentaren van de kant van de Duitsers.

Bij de aanval werden van Duitse zijde twee divisies ingezet, de eerste aanval werd uitgevoerd door de SS-divisie 'der Führer', deze divisie heeft de eigenlijke aanval uitgevoerd op de voorpostenstrook en een gedeelte van de hoofdstelling. De aanval door deze SS-troepen vond plaats op 11 en 12 mei. Daarna is een regiment van één der divisies ingezet, maar de weerstand die werd geboden was voor de Duitse legerleiding aanleiding om te hergroeperen en meer troepen terug te nemen.

Hoe verbeterd de tegenstand was blijkt uit de verdediging van een landhuis in de buurt van de Grebbeberg, van waaruit door 11 militairen op heldhaftige wijze verzet is geboden onder de moeilijkste omstandigheden.

Ondanks dit vaak heldhaftige verzet tegen deze vijandelijke keurtroepen werd op 13 mei door de commandant van het veldleger het bevel gegeven voor de terugtocht naar de vesting Holland.

Afsluitdijk

De aanval op de afsluitdijk werd door de vijand uitgevoerd met de eerste Cavalariedivisie.

Op de 12e mei voerden de Duitsers luchtaanvallen uit op de kazematten van Kornwerderzand, die bezet waren door een detachement van 250 man.

Op de 14e mei werd door de Marine ondersteuning verleend, middels de 'Johan Maurits van Nassau', welke de vijandelijke artillerie van grote afstand onder vuur nam.

Ondanks het bestoken door de vijand van de kazematten met zware bommenwerpers werd de weerstand niet gebroken.

De overgave werd eerst genoodzaakt door de algemene capitulatie.

De vliegvelden en de Moerdijkbruggen

De Duitsers hechtten groot belang aan de bezetting van de Nederlandse vliegvelden.

Het gelukte hen het vliegveld Waalhaven in handen te krijgen, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de vliegvelden Ypenburg en Valkenburg die door het taai optreden van de Nederlandse troepen weer heroverd werden. Op het vliegveld Waalhaven werd op 10 mei 1940 reeds 's ochtends om 6 uur General-Leutnant K. Student neergelaten, de commandant van het Luftlandekorps, dat bestond uit een divisie lichte infanterie en een divisie parachutisten.

Naast het veroveren van een aantal vliegvelden bestond zijn opdracht uit het bezetten van Den Haag en het gevangen nemen van de Regering en de hogere legerleiding en verder het onbeschadigd in handen krijgen van de Maasbruggen in Rotterdam, de bruggen bij Dordrecht en Zwijndrecht en de Moerdijkbruggen.

Deze Moerdijkbruggen waren reeds in de vroege ochtend door een parachutistenoverval bij verrassing genomen.

De pogingen van Nederlandse zijde om de bruggen weer te heroveren zijn ondanks moedig, vaak ook individueel optreden niet gelukt. Zo vond dan op 15 mei 1940 in een school in

Rijsoord de capitulatie plaats door Generaal Winkelman als vertegenwoordiger van de Nederlandse regering, die naar Londen was uitgeweken. In Zeeuws Vlaanderen duurde de strijd echter nog tot 19 mei 1940.

Met die capitulatie was de strijd echter niet afgelopen, nee, die begon toen eigenlijk pas, en met name voor soldaten en 'mindere' kaders.

De vraag wordt wel gesteld 'Hebben de offers die gebracht zijn zin gehad?' Deze vraag wordt echter meestal gesteld door burgerlijke politici, die zelf in die tijd defatistisch waren, terwijl deze zelfde politici op dat moment ook niet in de strijd hoefden te staan.

Het is echter niet nodig de vraag te stellen of de offers zin hebben gehad of om defatistisch te zijn want de militaire weerstand steunde op de anti-Duits-fascistische geest onder de massa van de bevolking en ook onder dat deel dat door de mobilisatie als militair onder de wapenen was geroepen.

Dat was de kern. Juist daardoor waren de militaire operaties geen einde, maar het begin van een veel omvattender strijd, die zich uitbreidde over de gehele bevolking. Zoals we dit kunnen zien in de houding van de bevolking tegenover de bezettende Duitse macht, het helpen van onderduikers, het verzorgen van bonkaarten, het maken van valse persoonsbewijzen en nog vele andere vormen van verzet.

In dit verband kan dan ook gesproken worden over het verzet in de breedst mogelijke zin.

Een feit is wel dat het verloop van militaire operaties en de daarop volgende capitulatie onder de militairen en delen van de bevolking teleurstelling en verslagenheid veroorzaakte.

Toch vonden er al in het eerste begin demonstraties plaats tegen de Duitse bezetter, zoals onder meer bij de terugkeer van de militairen uit krijgsgevangenschap en zoals reeds genoemd de gebeurtenissen rond de Februari-staking.

Verzet

Na de korte officiële oorlog was het directe militaire element in het verzet van Nederlandse zijde een rol blijven spelen. Na de Februari-staking begon het militaire verzet zich in ons land echter te ontplooiën.

Deze acties hadden zowel ten doel het verhogen van het moreel van het volk als het binden van de militaire eenheden

van de bezetter, zodat deze niet ingezet konden worden in de directe militaire oorlogsvoering aan het Oostfront.

Daarom waren de Duitsers wel gedwongen in Nederland een sterke troepenmacht te handhaven en konden zij niet volstaan met eenheden van ondergeschikt belang.

Het feit dat ook militairen steeds meer een rol in het verzet gingen spelen, mee gingen doen met actieve verzetsdaden, als het plegen van sabotage, was één van de redenen voor de met deze kringen verbonden groepen om ook actief aan het verzet te gaan deelnemen.

Het steeds bruter wordende optreden van de bezetter was ook niet vreemd aan het feit dat vanuit bepaalde burgerlijke kringen de deelname aan het verzet toenam.

De Duitsers, die er groot belang bij hadden om in Nederland het verzet in te dammen, dachten dit te kunnen bereiken door radicale maatregelen van hun kant, niets was echter minder waar.

Zo veroorzaakte het op 29 april 1943 door de 'Wehrmachts-befelshaber in den Niederlanden' gegeven bevel dat de leden van het voormalige Nederlandse leger met inbegrip van de reserve-officieren en minderen terstond opnieuw in krijgsgevangenschap zouden worden weggevoerd, een golf van stakingen in ons land, met name in het oosten en in de plattelandsgebieden, waar de boeren in actie kwamen. Deze acties verhoogden de verzetsgeest onder het volk en dwongen de bezetter nog meer een sterke troepenmacht in ons land te handhaven.

Koopvaardij en marine

Tijdens de bezetting van ons land hebben velen die door welke oorzaak dan ook niet in ons land waren, een rol gespeeld in de strijd tegen de vijand en met name zijn dit zij die bij de koopvaardij dienden en onderdelen van de Nederlandse marine.

Zo hebben de koopvaardij en onderdelen van de Marine deelgenomen aan convooien die hun rol vervulden in de bevoorradings. De Marine, die eigenlijk het oudste krijgsmachtonderdeel van ons land genoemd kan worden, heeft tijdens de bezetting van ons land strijd geleverd tegen de vijand op zee. In Zuid-Oost-Azië heeft zij oog in oog gestaan met de Japanse blitzkrieg en heeft daar harde gevechten geleverd. Eén van de grootste wapenfeiten door de Marine in dit gebied geleverd is de slag in de Javazee geweest. Hierbij gingen onder meer het vlaggeschip De Ruyter en zijn bevelhebber op 27 februari '42 na een felle strijd ten onder. De strijd in dit gebied was een

gevolg van de koloniale rol die de Marine van oudsher gespeeld heeft en die meebracht dat zij in dit gebied een sterke positie had.

Maar een feit is ook dat juist dit deel van de krijgsmacht geopereerd heeft in het kader van de anti-Hitler-coalitie en gestationeerd was op een geallieerde basis. Dit was ook het krijgsmachtonderdeel, met name de onderzeebootsdienst, dat in direct bondgenootschap met de militaire macht van de Sowjet-Unie stond. De onderzeebootsdienst was namelijk gestationeerd op de Britse basis Dundee.

Een geallieerde basis, waar naast Nederlandse bemanningen ook die van Engeland, Frankrijk, Polen, Sowjet-Unie en Noorwegen aanwezig waren. De betekenis en de ervaring hiermee opgedaan zijn van niet geringe betekenis geweest.

Vanuit deze basis vonden ook patrouilles plaats, van Nederlandse zijde werd daaraan reeds in juni 1940 deelgenomen. Men patrouilleerde in de Noorse wateren waar een Duitse U-boot-basis was.

Ook in Gibraltar was een onderzeebootbasis, van hieruit werden convooien begeleid en vonden patrouilles plaats in de Middellandse Zee.

Eén van de eerste successen werd hier behaald door de O 24, die schepen van het fascistische Italië tot zinken heeft gebracht, evenals in de nacht van 27 op 28 november 1941 de Duitse onderzeeboot U 95. Zo heeft de Nederlandse strijdmacht buiten Nederland in de jaren 1940—1945 in zijn strijd tegen Hitler-Duitsland en het fascistische Italië en Japan tezamen met de geallieerde bondgenoten — Sowjet-Unie, Amerika, Engeland, Frankrijk en China — bijgedragen aan de bevrijding van ons land.

Deze strijd was echter mede mogelijk door de samenhang die er was tussen het nationale volksverzet en de militaire inspanning. Beide hadden één gemeenschappelijk doel voor ogen, namelijk de bestrijding van de buitenlandse overheersing van ons land.

De snelle opmars van het Rode Leger gaf een grote stimulans aan het verzet. Maar tegelijkertijd bezorgde deze opmars bepaalde delen van de Nederlandse bourgeoisie grote angst, evenals de gehele kapitalistische wereld. Nadat het deze duidelijk was geworden dat de opmars van het Rode Leger geen halt zou houden en er steeds nieuwe successen werden geboekt, werd eindelijk het tweede front geopend met de invasie in Normandië op 6 juni 1944.

Deze invasie ging gepaard met felle gevechten en van

geallieerde zijde zijn dan ook vele dappere jonge mensen aan de kusten van Normandië gesneuveld.

In het raam van deze invasie werd in augustus 1944 ook een Nederlands onderdeel in Normandië aan land gezet.

Dit was de zo genoemde Prinses Irene brigade, waarvan het ontstaan, zij het niet onder deze naam, plaats vond in het najaar van 1940. In de loop van 1941 kreeg deze brigade zijn officiële naam en nam een meer georganiseerde vorm aan.

Deze brigade werd gevormd uit in Engeland verblijvende Nederlandse troepen, Nederlanders uit onder meer Canada, oud-Spanje-strijders en Engeland-vaarders, of Nederlanders die op andere wijze naar Engeland waren gekomen.

Rond deze brigade en dan vooral tijdens de periode in Engeland hebben zich regelmatig moeilijkheden voorgedaan, terwijl zij die in deze brigade wilden deelnemen aan de actieve strijd tegen Hitler-Duitsland vaak niet wisten wat er over hun hoofden werd beslist.

Toen het zuiden van ons land al bevrijd was, ging de strijd in het noordelijk deel van ons land onverminderd voort.

Dit ging echter niet vanzelf, in de loop van 1944 werd vanuit de regering in Londen alles ondernomen om het gewapende verzet in het georganiseerde leger onder te brengen en wel onder geallieerd opperbevel.

Zoals reeds gezegd, bestond er bij delen van de Nederlandse bourgeoisie grote angst voor de gebeurtenissen aan het Oostelijke front.

Deze angst, en de situatie zoals die in ons land was met de belangrijke rol van de illegale CPN, was er de oorzaak van dat getracht werd het volksverzet te verlammen, ondergeschikt te maken aan de kapitalistische belangen.

De bedoeling was om het volksverzet en met name het gewapende verzet om te zetten in dienst van de regering in Londen, en tegen het eigen volk. Zo werd de Raad van Verzet, waarin de gewapende verzetsgroepen van de CPN waren ondergebracht, uiteindelijk als organisatie van het volksverzet uitgeschakeld. Alle gewapende verzetsstrijders kwamen binnen de Binnenlandse Strijdkrachten (B.S.) en daarmee eigenlijk onder direct opperbevel van de geallieerden.

Uiteindelijk is de opzet om het gewapende verzet dienstbaar te maken aan het herstel van het kapitalisme in ons land en om het te verlammen niet geslaagd.

Er hebben toch nog gewapende acties plaats gevonden en de geest van strijdwil tegen de gemeenschappelijke vijand was niet te doven. Terwijl dus de illegale werkers vaak met kleine

groepen door gingen met de strijd, werd in Londen alles in gereedheid gebracht om de zaak bij de overgave van de Duitsers vast in handen te hebben. Dit was dan ook de taak die het Militair Gezag (M.G.) kreeg toebedeeld. De mensen in het verzet die vaak niet op de hoogte waren van al deze ontwikkelingen gingen echter door in de geest zoals die was ontstaan in het gezamenlijk verzet en geïnspireerd door de grote successen die het Rode Leger behaalde.

Hun inzet en de inzet van de militairen buiten ons land, heeft zijn rol gespeeld in de anti-Hitler-coalitie die de gezamenlijke vijand de beslissende nederlaag heeft toegebracht.

Het militaire optreden en het optreden van de gewapende verzetsgroepen was alleen mogelijk en kon alleen slagen doordat het objectief verweven was en tegelijkertijd aansloot bij de algemene houding en verzetsgeest van het volk.

Dit is iets anders dan de tegenstelling die vaak wordt gecreëerd tussen burger en militair. Toen was er het gezamenlijk optreden tussen beiden voor een gemeenschappelijk belang, in de strijd voor het bereiken van dat ene doel vielen oude tegenstellingen weg.

De aandacht was geconcentreerd op één doel: het verslaan van de gemeenschappelijke vijand.

G. BLEES

Gegevens ontleend aan:

'Inleiding en Algemeen overzicht van de gevechtsdagen van 10—19 mei 1940'

'De Nederlandse onderzeedienst 1906—1966'

'Verhoren en verslagen Parlementaire Enquête Commissie'

'De CPN in de Oorlog'

'Memoires van C. E. L. Helfrich'

Nederlandse schrijvers en de tweede wereldoorlog

Dertig jaar na de bevrijding vormen de jaren 1940-1950 en de strijd van de Nederlandse bevolking in die jaren nog steeds een verwaarloosd hoofdstuk in onze geschiedschrijving. Ook met het onderzoek van de literatuur uit deze tijd is het droevig gesteld. Evenzeer geldt dit het onderzoek naar hoe deze jaren in onze literatuur weerklank hebben gevonden.

In het overzicht over de moderne letterkunde van zijn hand steekt de heer G. Knuvelder een beschouwing af over 'de letteren na de oorlog'.

'Wel zeer radicaal', zegt hij, 'hebben twee wereldoorlogen en de dreiging van een derde een einde gemaakt, zelfs in Nederland, aan de optimistische wereldbeschouwing die het liberalisme in zijn klassieke periode kenmerkte. Het beeld van een onafgebroken stijging op de weg van de vooruitgang maakte plaats voor een meer apocalyptische visie, waarin vernietiging en ondergang nog bijna vertrouwde, lieflijke termen zijn voor een werkelijkheid van de grootste verschrikking. In de twintigste eeuw kent de mensheid weer massamoord, vernietigingskampen, dwangarbeid, godsdienstvervolging en slavernij. Maar', zegt hij, 'ernstiger dan dit alles, ernstiger dan oorlogsgeweld, is de aanslag op de menselijke persoonlijkheid en waardigheid zoals die in deze eeuw ondernomen wordt.'

Zo volgen nog enkele bladzijden zeer diepe 'diepte-psychologische' beschouwingen over kapitalistisch verval.

Na deze jeremiade doet hij vervolgens in een halve bladzijde en met anderhalve hand titels de literatuur van en over oorlog en verzet af.

Hoe heeft de literatuur gefunctioneerd in deze tijd van nationaal besef in de strijd tegen de bezetter? Hebben de stellingname tegen oorlogsgeweld en fascisme ook in de literatuur gestalte gekregen?

Hierop krijgen we geen antwoord. Met een soort opluchting wordt overgegaan tot de literaire orde van de dag, waar niet het gevaar bestaat preciaire zaken aan te raken, dat de zielsroerselen en de psychologie. De literatuur uit deze jaren wordt behandeld als een verplicht nummer waaraan nu eenmaal niet is te ontkomen, helaas. Wie meer wil weten wordt afgewimpeld. Vakliteratuur over het onderwerp is nauwelijks te vinden, behalve hier of daar een los artikel. In overzichten over de literatuur blijft het meestal bij het noemen van enkele titels.

De Nederlandse literatuurwetenschap kent een hardnekkig sprookje. Het luidt dat een Nederlandse literatuur van en over de oorlog eigenlijk niet bestaat, gering is, 'van uiterst ongelijke kwaliteit'.... kortom niet de moeite van onderzoeken waard.

Sprookjes leven meestal in familieverband. Literatuurwetenschappers hebben hele stambomen samen gesteld om de stamboom van zulke

families te vinden. Zo is dit sprookje familie van een dat meer gehoord wordt, namelijk dat je literatuur niet in verband mag brengen met de maatschappelijke omstandigheden waarin de mensen leven. Literatuur mag vooral geen uiting zijn van mensen die de werkelijkheid en de wetmatigheden ervan, die zij aan den lijve ervaren, proberen te doorgronden, die hun streven, hun hoop, hun verdriet onder woorden proberen te brengen. Zeker niet wanneer zij daarbij de bestaande maatschappelijke verhoudingen ook nog aan de orde stellen. Dan komen de morele herbewapenaars in de literatuurwetenschap als Knuvelder aandragen met zinsneden als: het werk 'laat onbevredigend in zoverre de brede belangstelling (...) geen tegenwicht vindt in een evenwaardige verdieping in het complexe wezen dat mens heet' en zulks fraais.

Ondertussen zit er nog een andere kant aan de gebrekkigheid van de literatuurgeschiedenis op dit punt. Het past in de opzet van het invriezen van de tradities van de nationale vrijheidsstrijd en het nationale bewustzijn van de Nederlandse bevolking, die bestond in het brein van de koude-oorlog-ideologen.

Waarbij komt: onder de professorale spreekbuizen van deze politiek op cultureel gebied bevinden zich heren die uit persoonlijke overwegingen liever geen onderzoek naar het 'literaire leven' uit deze jaren zien.

Daarom moet na 1950 alles uit de literatuurbeschouwingen verdwijnen wat hieraan herinnert. Deze georganiseerde blindheid kan zelfs tot absurditeiten leiden als die op de achterflap van 'De kelner en de levenden' van Vestdijk, dat in de jaren 1943-1948 werd geschreven. Hier lezen we echter in een citaat uit Vrij Nederland dat het een 'waarlijk visionaire projectie is van het mensenleven anno 1950 op aarde'. Het moet haast wel.

De laatste jaren is het tij in ons land echter ook op dit gebied gekeerd. De strijd tegen de pogingen de Drie van Breda vrij te laten en de verscherping van de toestand rond West-Duitsland hebben op grote schaal de ogen geopend voor de tradities van het nationaal verzet en voor diegenen die dit in hun geschriften en gedichten belichamen.

Hoe hebben literatuur en literatuurbeschouwing de gevoelens die een wezenlijk onuitroeibaar deel van het bewustzijn van onze bevolking zijn gebleken, behandeld? Hier ligt een belangrijk stuk Nederlandse literatuurgeschiedenis open voor wie dit onderzoeken wil.

De dertiger jaren.

In het toneelstuk 'De Pantserkrant' schetste Menno Ter Braak in 1935 de aanval van de wapenindustrie op de vrijheid van het woord waartegen de dichter Pankow, de hoofdfiguur van het stuk, zijn individuele verzet pleegt, door te zorgen voor verwisseling van een hoofdartikel met een artikel van zijn hand tegen deze horigheid.

Het is één van de stellingnamen die wij al jaren voor de tweede wereldoorlog in de Nederlandse literatuur aantreffen tegen het oorlogsdrijven en tegen de onderdrukking van de artistieke vrijheid.

Het literaire leven in ons land had in die dertiger jaren een stormachtig karakter. Er werd met vuur gediscussieerd over problemen van literaire, van culturele en sociale aard. De literaire kritiek in tal van tijdschriften bereikte een hoogtepunt. Aan de discussies nemen (vooral jongere) schrijvers van tal van gezindten en politieke overtuiging deel. Op de golven van de politieke ontwikkeling in deze jaren maakten velen van hen een ontwikkeling door. Enerzijds waren er de crisisverschijnselen van het kapitalisme, met zijn ontaarding in het fascisme. Anderzijds was er de politieke beweging onder de bevolking. De tijd vroeg hen om een partij te kiezen. De verslechterende omstandigheden konden leiden tot cultuur-pessimisme, waar Johan Huizinga's 'In de schaduwen van morgen' een voorbeeld van is. Ze konden ook leiden tot een vlucht uit de werkelijkheid in de werelden van de fantasie, zoals bij de dichters Slauerhoff, Marsman en Bloem bijvoorbeeld. Marsman bracht dit onder woorden toen hij zich richtte tegen 'De esthetiek van reporters' die de wereld tot een benauwde kamer maakte waar de hartklop van het leven niet meer werd gehoord.

Instinctieve afkeer voor wat dreigde deed hem vluchten voor het overweldigend tijdgebeuren naar de Franse zon en in de literatuur, was de bron van zijn voorliefde voor 'vermoeide culturen' zoals in de legenden van zijn laatste dichtbundel 'Tempel en Kruis', maar ook tot regels van protest, die we later ook in het Geuzenliedboek aan zullen treffen.

Lenin heeft in zijn onderzoek van het imperialisme laten zien dat het kapitalisme zo verrot en parasitair is geworden, dat elke werkelijk creatieve kracht wel met de uitwassen ervan in conflict moet komen. De stellingname van de besten van onze schrijvers in de jaren voor 1940 tegen voor Nederlands begrip welhaast onvoorstelbare misdaden van het Hitler-fascisme is daar blijk van.

Hitlers Mein Kampf deed velen de ogen open. En hun vrees werd bevestigd door wat ze in Duitsland zagen: de onderdrukking van alle vrijheid en cultuur, boekverbrandingen, vervolgingen van joden en alles wat links was, die Jan Campert zijn 'Ballade der verbrande boeken' ingaven, Hoornik zijn gedicht 'Progrom'. Den Doolaard onderkende de roofzuchtige aard van het fascisme toen hij de brochure 'Hoge hoeden en pantserplaten' schreef en later het boek 'Hakenkruis over Europa'. Jan Greshoff wekte de mensen op met onder andere zijn zogenaamde bruine liedjes, zoals het 'Wiegeliedje' van 1932 met de slotstrofe:

'Kleine S.A.-man, slaap zacht

Jezus houdt immers de wacht;

Hij heeft uw partijgenoot Krupp ruim bedacht,

Die voelt al zijn koninkrijk naadren, en lacht:

'Kleine S.A.-man, mijn held,

De kogel krijg jij, ik het geld!'.'

In een sonetten-cyclus van 1933 keert hij zich tegen de geest van de tijd waarvan hij het grote gevaar ziet in het fascisme (De vijand is de onsterflijke sergeant').

Ook in de literaire bladen kristalliseren de meningen zich uit. Het blad 'De Gemeenschap', in de tweede helft der twintiger jaren door voornamenlijk katholieke jongeren opgericht tegen de geestesdwang van Katholieke Illustratie en Maasbode, laat dat zien. Rond 1934 verdwijnen enkele zich fascistisch ontpoppende lieden uit de redactie en neemt het blad met Jan Engelman en Anton van Duinkerken stelling tegen de nazi's.

Schrijvers namen deel aan initiatieven voor vrede en tegen fascisme. Onder andere in het Nederlands Comité van Kunstenaars en Intellectuelen, in een Comité van Waakzaamheid tegen het nationaal socialisme, dat Du Perron en Ter Braak oktober 1939 tot stand brachten, in een kunstenaarscentrum voor geestelijke weerbaarheid, met Dirk Coster, Menno Ter Braak, H. M. van Randwijk, Marianne Philips, Herman Robbers, waarvoor Simon Vestdijk in 1937 zijn eigenaardige rede 'Kunstenaar en oorlogspsychologie' houdt. Daarin vaart hij, na een ingewikkelde redenering over psychologie van de kunstenaar, tegen de 'fascistische roofdierstelling' uit 'dat een volk door de vrede degenerereert'. 'Hiertegenover zou ik willen dat een volk dat in onze tijd den oorlog aangrijpt als stimulans en regeneratiemiddel, inderdaad wel zéér gedegeneerd moet zijn.'(....)

'Wij leven in een tijd, die morelen moed stelt boven lichamelijke, die geestelijke discipline hooger schat dan militaire drill, en opofferingsgezindheid slechts aanvaardt voor zover zij ten goede komt aan de gemeenschap, niet wanneer zij dienstbaar wordt gemaakt aan een zelfvernietiging die alle deelnemers in gelijke mate bedreigt, ook de z.g. overwinnaars.'

Zijn bijdrage aan de vrede levert de kunstenaar, zegt hij met zijn artistieke activiteit, waarmee hij bijdraagt aan de 'vermeerdering van de geestelijke waarden'. Maar anderzijds, zegt hij: als mens voelt hij de verantwoordelijkheid de dreigende oorlogsgevaaren onder ogen te zien en van zijn bevindingen aan anderen te getuigen.

'Schrijvers getuigen tegen oorlog en militarisme' heette dan ook een boekje uit 1936, waarin we naast bijdragen die het gevaar laten zien van een pacifisme dat leidt tot passiviteit en weerloosheid, ook zulke vinden die oproepen tot eenheid in de nood van het oogenblik van allen, die leven en beschaving willen redden uit de domme handen van deze verschrikkelijken Vijand'.

De schrijvers die zich in deze jaren uitspraken hebben dat in grote meerderheid niet allereerst gedaan uit politieke inzichten, maar uit zuiver menselijke motieven omdat ze hun vrijheid bedreigd zagen. We hebben het hiervoor gezien. We zien het ook bij Du Perron en Ter Braak, met hun pleidooi voor artistieke onafhankelijkheid. Du Perron beschimpt in de nazi-beweging het 'kazernisme' en ziet in Hitler het wezen van de politieman. 'Men houdt geen discussie over

paradijsvogels met vooringenomen poeliers', meent hij. 'Om zich in onafhankelijkheid bewust te worden heeft men de democratie nodig'. meent Ter Braak. Als twee van de velen nemen zij stelling voor de artistieke vrijheid en de persoonlijkheid.

Verdediging van cultuur betekende voor vele van de Nederlandse schrijvers: stellingname tegen het Hitler-fascisme dat alles bedreigde. Omdat de politiek zich met hen bezig hield, bemoeien zij zich met de politiek. Uit naam van de menselijke waardigheid, uit naam van de cultuur. De komende jaren zou de politiek zich nog meer met hen gaan bezig houden.

Oorlog en verzet

Met de Duitse bezetting in mei 1940 ging Nederland vijf jaar van onderdrukking en strijd voor haar vrijheid tegemoet. In deze vijf jaar bleek de betekenis van de stellingname van allen die zich de voorgaande jaren hadden uitgesproken, waaronder vele schrijvers. Enkel en alleen toen al de dood gevonden: Ter Braak had bij de Duitse inval aan zijn leven een einde gemaakt; ook Du Perron en Marsman waren in de eerste helft van 1940 gestorven.

Het merendeel van de schrijvers had toen de Duitsers het land bezetten begrepen dat, als in Duitsland zelf, van een ongestoorde beoefening van de letteren, van vrije geestesontplooiing, vrije gedachtenwisseling, vrije kritiek, geen sprake meer zou zijn.

Vooralsnog bleef echter nog een betrekkelijke vrijheid voor de auteurs bestaan en konden de bladen nog verschijnen. De bezetter was er op uit de 'stamverwante' Nederlandse schrijvers voor zich te winnen. Geen middel werd daarbij onbeproefd gelaten. Zo werd de dichter Martinus Nijhoff gevraagd om hoogleraar te worden aan de Amsterdamse universiteit als opvolger van de door de Duitsers ontslagen professor Donkersloot. Hij weigerde en dook onder. Ook de schrijver Anton Coolen genoot de ongewenste belangstelling van de Duitsers. Benaderd eerst met gevele om zich kandidaat te stellen voor de Rembrandtprijs nota bene van de Hamburgse universiteit, om in Keulen een voordracht te komen houden, met het aanbod van bijzondere propaganda voor zijn toneelwerk, werd hij toen gevele niet hielp voor de keus gesteld: meewerken of graafwerk verrichten. Zo verging het vele schrijvers. Toen bleek dat de Nederlandse kunstenaars in grote meerderheid niet genegen waren op de Duitse voorstellen in te gaan, gingen de nazi's ertoe over de greep op het culturele leven te verscherpen. Het departement van Volksvoorlichting en Kunst werd onder NSB-beheer geplaatst. Joodse en linkse auteurs kregen een verbod tot publiceren opgelegd. Van sommige schrijvers en dichters mocht de naam niet meer genoemd worden. Onze belangrijkste schrijvers, Multatuli, Couperus, Van Schendel werden verboden verklaard.

Vervolgens werd in begin 1941 bij monde van NSB-secretaris-generaal van het departement Goedewaagen een gilde-verordening uitgevaardigd. Wie toetrad kon zijn beroep blijven uitoefenen. Slechts zeer

weinig hadden echter vertrouwen in de vrijheidsliefde van de bezetter en lieten zich verlokken.

Toen werd geprobeerd de organisaties van kunstenaars die het vertrouwen van de kunstenaars hadden te vernielen. Een aantal werd opgeheven, van andere werd een gehoorzaamheidsverklaring geëist. De kunstenaars reageerden met een oproep om op te komen voor geestelijke en politieke vrijheid, vrijheid van organisatie en tegen rassen-onderscheid.

Tenslotte werd begin 1942 de cultuurkamer uitgeroepen. Meer dan 2000 kunstenaars tekenden een petitie waarin het recht om eigen overtuiging te verdedigen werd opgeëist. Arrestaties volgden.

Literaire tijdschriften werden verboden en wat niet werd verboden of zichzelf ophief werd genaast zoals *De Gids* en *Groot-Nederland*. De culturele ellende van de fascistten bleek ook hieruit dat ze slechts in staat waren tot culturele roof. De overgrote meerderheid van de Nederlandse schrijvers onthield zich van aanmelding bij de cultuurkamer, ook toen de Duitse politie werd ingeschakeld om hiertoe bevelen uit te vaardigen en te dreigen met tewerkstelling. Slechts vijftientig van de meer dan vierhonderd literatoren meldden zich.

Uit het initiatief voor de petitie onder de kunstenaars zou het illegale blad '*De Vrije Kunstenaar*' ontstaan. In het eerste nummer hiervan wordt geconstateerd: 'Dat de Nederlandse kunstenaar zijn plaats in onze samenleving begrepen heeft, dat hij heeft doen zien, in welk kamp hij staat.'

Hier toont de mobilisatie van de kunstenaars in de strijd tegen het fascisme in de jaren voor de oorlog zijn betekenis. Toen de Duitsers het land binnen vielen, waren velen diep geschokt, ook onder de schrijvers. Zij gaven daar blijk van in hun werk. Anderen zwegen en werkten in stilte aan werk dat na de bevrijding het licht zou zien. Weer anderen gaven werk uit bij clandestiene uitgeverijen. Maar bij allen was het bewustzijn aanwezig dat alle medewerking aan de bezetter geweigerd moest worden.

Uit naam van een vrije cultuur namen de kunstenaars deel aan de strijd voor vrijheid van het hele Nederlandse volk, zoals een kort gedicht in de *Vrije Kunstenaar* zegt:

Weet één ding goed: Mof knecht ook de kunst.
Hij maakt haar slaafs, gewetenloos, ontoonbaar.
Wie kruipt en likt en knoeit verwerft zijn gunst.
Vecht daarom voort! Halfheid is onverschoonbaar
Sinds hier Cultuur wordt tot Kultur verklunst.
Vecht voort! en maak de wereld weer bewoonbaar
Voor vrije kunstenaar en vrije kunst!

'De nieuwe ordening zal moeten inhouden, dat de kunstenaar weer deel gaat uitmaken van het volk, ook dat zijn gevoelens betreft.' Zo zet de NSB'er Goedewaagen de werkelijkheid op zijn kop wanneer hij 6 februari 1941 zijn gilde-verordeningen afkondigt.

Hoe vreemd de praktijken van de bezetter aan de Nederlandse tradities waren, daarvan spreken de regels uit een gedicht opgedragen aan

professor Cleveringa die openlijk stelling genomen had tegen de ontheffing uit hun ambt van Joodse hoogleraren:

In het land, waar steeds voor ieder
plaats naar zijn bekwaamheid was,
Liet de heerscher, de gebieder,
Mannen vallen om hun 'ras'.

Daar staat tegenover dat nooit eerder Nederlandse schrijvers zo de stem van ons volk hebben vertolkt als vanaf het moment van overval van ons land tot dat van haar bevrijding. Bekende dichters als Nijhoff en Adriaan Roland Holst reageerden met gedichten op de Duitse overval. Maar ook onbekende dichters hebben hun bijdrage geleverd aan een toenemende stroom van verzetspoëzie. Het eerste Duitse propaganda-affiche over Engelse vliegers die geen genade kenden lokte het sarcastische gedicht uit 'Vliegers die genade kenden', ja die hebben Rotterdam vernield. Er waren gedichten die uitdrukking gaven aan de gevoelens die leefden onder het volk, haat, verachting, geloof, verlangen naar vrijheid. Andere riepen op tot de strijd, zoals het gedicht 'Wat doe jij' van Gerrit van der Veen, en het sonnet van de in het verzet gestorven dichter Jan Campert met de regels:

Rebel, mijn hart, gekerkerd en geknecht,
die aan de tralies van den al-dag rukt;
weest om uw lot geenszins bedrukt,
al zijn de kluisters hard, de muren hecht.
Want in den aanvang werd het u voorzegd,
dat het aan enkelen steeds is gelukt
het juk te breken, dat hun schouders drukt,
laat dus niet af, maar vecht en vecht en vecht.

En er waren veel gelovige gedichten. Tot in de vorm toe sloten de gedichten uit het verzet aan bij het leven van de bevolking. Oude vormen van het volkslied, een directer, alledaagser gebruik van de taal waren er de kenmerken van.

In mei 1941 verscheen als eerste bundel van verzetspoëzie het 'Nieuw Geuzen-Liedboek', uitgegeven door Jan H. de Groot, G. Kamphuis en H. M. van Randwijk. Met de titel hiervan sloten de samenstellers aan bij de strijd voor nationale onafhankelijkheid uit de 80-jarige oorlog, waardoor Nederland werd tot een land van vrijheid en cultuur van het vrije denken en de wetenschap, van Spinoza, Descartes, Rembrandt en vele anderen. Andere bundels zouden volgen.

In de loop van de vijf jaar van de bezetting maakte ook de clandestiene uitgeverij een grote bloei door. Er was een levendige belangstelling voor de werken die zo werden uitgegeven.

In een bibliografie van deze uitgaven onder de titel 'Het vrije boek in onvrije tijd' worden meer dan duizend titels genoemd. Voor een deel was dit literair werk, zoals ook anders wel uitgegeven zou zijn. Voor een deel echter gaat het om verzetsliteratuur, of literatuur van het verzet. Genoemd werden al de liedboeken. Verder een reeks

kleinere dichtbundels en uitgaven van afzonderlijke gedichten, novellen en een enkele roman. Daaronder het verhaal W.A.-man van Theun de Vries (uitgegeven onder de pseudoniem Swaertreger, een zetfout voor Swaertveger), de roman Drie Getuigen van de schrijver Sjoerd Leiker en het boek Teutonenspiegel van Albert Helman, uitgegeven met een omslag van Also sprach Zarathustra van Nietzsche, waarin een keur van uitspraken van grote en minder grote Duitse schrijvers tegen de culturele barbarij van hun heersende vorsten en industriële groten is te vinden. Voor een deel zal het literaire werk inmiddels terecht zijn gekomen bij het 'gewone' werk van erkende Nederlandse schrijvers. Voor een ander deel echter is het ten prooi gevallen aan het excuus dat niet alles uit deze jaren de tand des tijds heeft kunnen doorstaan. Reden om wat niet welkom is dan ook verder maar niet meer te onderzoeken.

Blijvende herinnering

Wie de jaren na 1945 overschouwt, ziet in de literatuur de herinnering aan de oorlog steeds weer opnieuw en telkens op nieuwe wijzen terug keren. De eerste jaren is het de bevrijding die de dichters tot schrijven zet. Een reeks van dagboeken, journalen, herinneringen uit de oorlogsjaren ziet het licht, getuigenissen van het geleden leed en het gestreden verzet, ervaringen van jodenvervolging en concentratiekampen. In tijdschriften vinden besprekingen van de verschenen werken plaats. Regelmatig wordt over verzetsliteratuur en de schrijvers in de oorlog geschreven. De eerste romans over deze periode verschijnen. Langzaamaan zien we dan hoe alle herinneringen in de literatuurbeschouwing weggevlakt worden.

De literatuur uit deze jaren is daarmee nagenoeg uit het geheugen gewist. De officiële literatuurbeschouwing wordt hierbij als vlakgom gebruikt. Waar thema's van oorlog in de literatuur opduiken worden deze verdonkeremaand. Werken uit die tijd als het unieke 'Februari' van Theun de Vries worden doodgezwegen. De literatuurbeschouwing verwordt tot een in zich gekeerde bezigheid die geen oog heeft voor de vraagstukken van de tijd waar de schrijver deel aan heeft. Toch is ook in onze literatuur ondanks de stelselmatige boycot van elk onderzoek naar alle literatuur die met het verzet te maken heeft, de herinnering aan deze jaren nooit helemaal verloren gegaan. Een schrijfster als Marga Minco neemt daardoor juist haar bijzondere plaats in in onze letterkunde.

Dit is te danken aan steeds weer nieuwe generaties schrijvers, die de herinnering aan wat niet vergeten mag en kan worden levend houden, die keer op keer het gevaar van de oorlog in hun werk tot leven roepen.

Een volk dat zich bewust is van de noodzaak strijd te voeren voor haar nationale tradities en cultuur en daarvan blijk heeft gegeven verdient echter ook dat de strijd van haar kunstenaars voor de vrijheid van hun kunst in haar literatuurgeschiedenis de plaats krijgt die deze verdient. En wel allerminst dat deze om politieke redenen wordt

weggemoffeld. De manier waarop vele van haar schrijvers met woord en daad blijk hebben gegeven, tot in de dood toe, uiting te willen geven aan dit bewustzijn maakt dit dubbel en dwars de moeite waard. Als een toonbeeld voor wie vandaag leven.

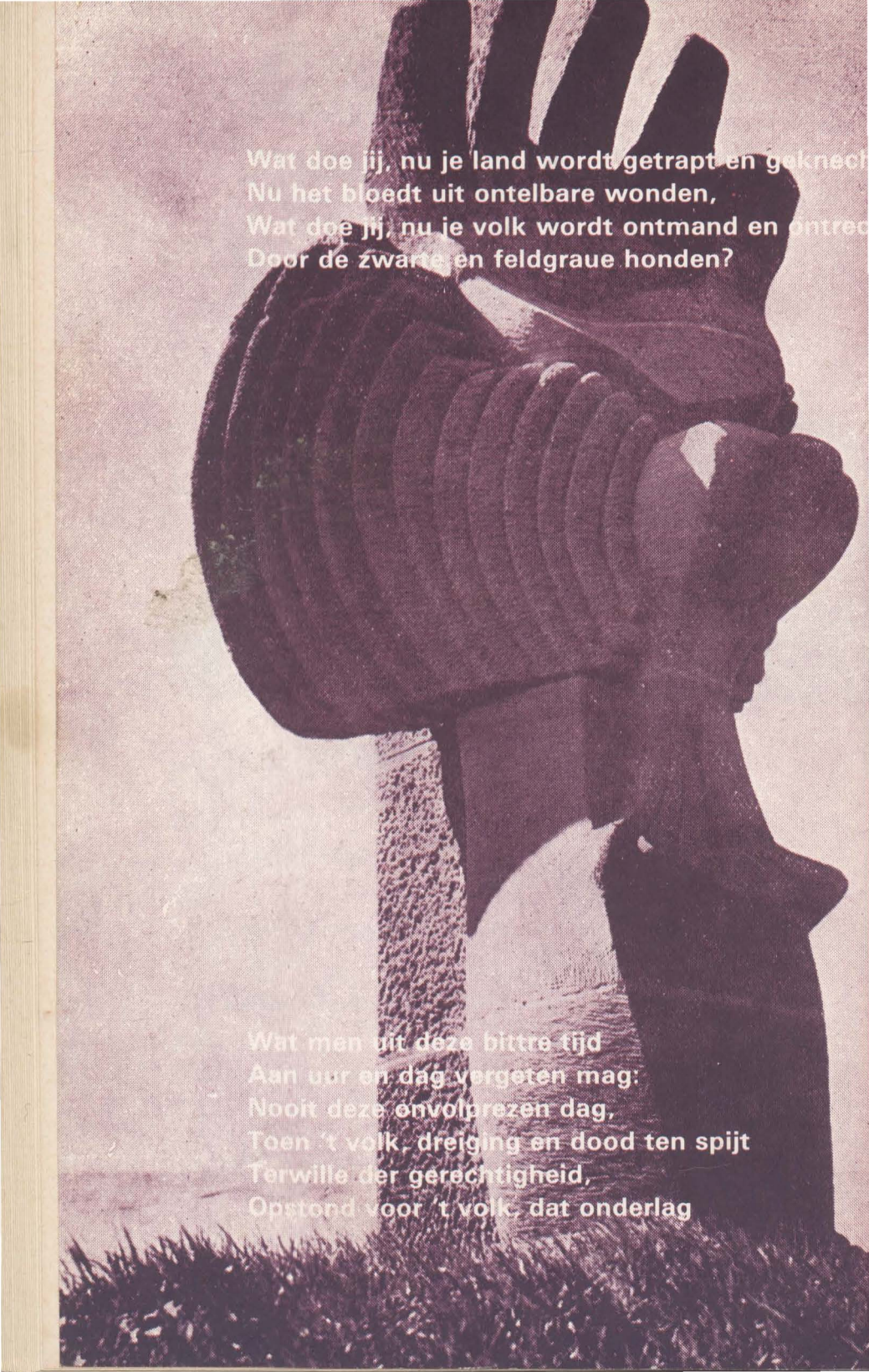
D. VERHAAR

- K. Marx - Loonarbeid en Kapitaal
80 blz., paperback, f 4,75
- K. Marx - Loon, prijs en winst
84 blz., paperback, f 4,75
- Fr. Engels - De rol van het geweld in de
geschiedenis
160 blz., paperback, f 7,25
- Fr. Engels - Revolutie en contrarevolutie in
Duitsland
181 blz., paperback f 7,25
- W. I. Lenin - Het imperialisme als hoogste
stadium van het kapitalisme
174 blz., paperback f 7,15
- W. I. Lenin - De 'Linkse stroming' een kinder-
ziekte van het communisme
136 blz., paperback f 6,—

Verkrijgbaar bij de boekhandel en bij Pegasus,
Leidsestraat 25, Amsterdam en
Hoogstraat 143, Rotterdam.

**Een keuze uit de marxistisch-leninistische reeks
van Uitgeverij Pegasus:**

Wat doe jij, nu je land wordt getrapt en geknecht
Nu het bloedt uit ontelbare wonden,
Wat doe jij, nu je volk wordt ontmand en ontrent
Door de zwarte en feldgraue honden?

Wat men uit deze bittere tijd
Aan uur en dag vergeten mag:
Nooit deze envolprezen dag,
Toen 't volk, dreiging en dood ten spijt
Terwille der gerechtigheid,
Opstond voor 't volk, dat onderlag

POLITIEK EN CULTUUR

tijdschrift, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Schijn en werkelijkheid van het PvdA-congres

Op 10, 11 en 12 april vond in Amsterdam een congres plaats van de Partij van de Arbeid.

Nu is congresseren voor een partij geen alledaagse gebeurtenis en alleen daarom al, niet van enig politiek belang ontbloom.

Temeer niet, omdat de betekenis van een congres van een sociaal-democratische regeringspartij wordt ontleend aan de vraagstukken die aan de orde worden gesteld en de wijze waarop ze worden behandeld door hen, die in de partij verantwoordelijkheid dragen. Men wil weten hoe de beoordeling is, die wordt gegeven van de huidige politieke en economische ontwikkeling in ons land en daarbuiten, en welke houding zal worden aangenomen door de PvdA en haar bewindslieden in een periode, waarin grote, brandende vraagstukken de mensen beroeren en in beweging brengen en moeten brengen.

Kortom, de vraag is: wat draagt zo'n congres bij tot de strijd tegen de heersende kapitaalsmachten, voor vrede en de belangen van de werkers?

Het thema voor het congres was het vaststellen van de politiek van de PvdA inzake vrede en veiligheid en het lag voor de hand dat, gezien de brede discussies onder de aanhangers van de PvdA over oorlog en vrede, bewapening en NAVO, de uit-

werking daarvan op de binnenlandse en buitenlandse politiek en de gevolgen van dit alles voor de werkende mensen, nogal de nodige belangstelling zou hebben.

Het partijcongres van de PvdA werd dan ook in dag- en weekbladen, voor radio en televisie omgeven met de nodige voorbeschouwingen, wensen, inmenging, eisen en voorspellingen. Aantjes en Andriessen losten 'schoten voor de boeg' van het congres. Op het congres zelf werden door de media 'crisessferen' geschapen, met medewerking van PvdA-ministers in hun gevolg en vanzelfsprekend waren de nabeschouwingen ook niet van de lucht.

Wat dat betreft hebben de 'voorlichters' en de 'nieuws-producers' hun best wel gedaan.

Het voornaamste is echter, wat zo een congres uiteindelijk oplevert voor de bevolking en welk antwoord de PvdA-leiding — vanuit de positie die ze in de regering inneemt — geeft op de vraagstukken waar de werkers zich voor geplaatst zien.

Die hebben maar op één manier belang bij een congres en dat is te weten, welke koers er gevaren wordt door Den Uyl en de zijnen, wat voor lessen er getrokken worden uit twee jaar regeringspolitiek en wat de uitwerking is van de mening van hun socialistische vrienden in bedrijf, universiteit of buurt op de politiek van hun partij in de komende tijd.

De toestand is er naar.

Het congres vond plaats tegen de achtergrond van diep in het leven van de mensen ingrijpende crisesverschijnselen van het kapitalisme, met zijn snel groeiende werkloosheid, afknieping van lonen en salarissen, daling van het besteedbare inkomen, aanvallen op de sociale en democratische rechten en bedreiging van de vrede en de veiligheid.

Het opjagen van de bewapeningswedloop, de gehele politiek van de NAVO en de EEG, de scherpe botsingen van de elkaar naar het leven staande kapitaalsmachten, de verwording en het verval van het kapitalistische stelsel, dwingt als het ware een partij-congres tot een duidelijke stellingname.

* * *

De drie congresdagen zijn volgepraat.

Er is gesproken over de NAVO en de houding van de PvdA inzake het Nederlandse lidmaatschap.

Er is gesproken over de wapenorder van de eeuw, rondom de vervanging van de Starfighter en nog meer werd er op het congres, en vooral daar rondom heen, handel gedreven met de

verschillende — elkaar fel beconcurrerende leveranciers en hun aanhangers onder de congresdeelnemers.

Overzien we het geheel, dan blijkt dat de gedelegeerden in die drie dagen — met een besliste regie — weggedreven zijn naar de verenging van alle grote vraagstukken tot de keuze voor of tegen het NAVO-lidmaatschap.

Het gehele beraad van leden en kaders van de PvdA in de afdelingen over de te voeren politiek van vrede en veiligheid, werd op dit congres daartoe teruggebracht.

De discussie werd keurig geregeld per chronometer à raison van 60 of 90 seconden per discussiant.

Er werden moties, resoluties en hele ritsen amendementen daarop geproduceerd en ongeschikte werden even keurig weg-gemanipuleerd als dat nodig was.

Over de arbeidsproductiviteit van de stencilmachines zal niemand te klagen hebben gehad, maar de geproduceerde teksten zelf zijn hooguit geschikt als leesvoer voor een uitermate beperkt publiek en als stof voor een scriptie nauwelijks te gebruiken.

Verder koos het congres een nieuw partijbestuur en ook een nieuwe voorzitter op zijn Amerikaans, compleet met rozetten, bloemen en felicitaties, vanwege het winnen van de 'race' om het voorzitterschap.

* * *

Maar wat zijn uiteindelijk de besluiten geworden van dit congres inzake de NAVO-politiek, die door sommige kranten als 'dramatisch' zijn betiteld?

Een vergelijking met de besluiten van het vorige congres van oktober 1972 dringt zich onvermijdelijk op.

Op dat congres, dat gelijktijdig plaatsvond met congressen van de z.g. progressieve partners van de PvdA, werd ook al besloten het lidmaatschap van de NAVO op jaren te stellen en met name werd toen een termijn genoemd van vier jaar, die zou moeten eindigen in 1976. Toen werd o.a. besloten op te komen voor de verwijdering van de kernwapens van ons grondgebied en werd van de NAVO geëist een verklaring af te leggen, dat zij nimmer als eerste, kernwapens zou gebruiken.

Op datzelfde congres werd overigens ook besloten over te gaan tot socialisatie van de banken, de verzekeringsbedrijven, de basis-industrieën en zelfs van alle huurwoningen en werd de KVP in de ban gedaan.

Dat was op het moment dat het kabinet-Biesheuvel ten val was

gebracht door de massa-actie van de werkers en de daardoor ook ontstane verdeeldheid in de boezem van de verschillende partijen, die het gesteund hadden.

Maar hoe ging het verder?

De nacht van Van Mierlo van D'66 volgde en zo werden in die kleine uurtjes door de toppen van de PvdA, D'66 en de PPR al deze besluiten van het PvdA-congres koel en efficiënt onder de grond gespit.

In plaats van de termijnstelling van vier jaar aan het NAVO lidmaatschap, kwam er als politieke lijn uitrollen, dat de NAVO gebruikt moest worden voor een 'actief ontspanningsbeleid'.

Met Nixon en Luns als leiders, op de weg naar de vrede!

De eis tot verwijdering van de atoomwapens uit ons land werd omgezet in het 'streven' naar het kernwapenvrij-maken van Nederlandse bodem.

Het behoeft hier geen betoog dat de eisen tot socialisatie, waarvan Den Uyl en zijn candidaat-ministers zich lam geschrokken waren, gelijk in datzelfde nachtelijke overleg van de tafel werden geveegd, samen met de banvloek tegen de KVP. Zo kwam Keerpunt-1972 tot stand. De rol daarbij van enkele reclame-bureaus was aanmerkelijk groter, dan uitspraken van congressen!

Kijken we, met deze ervaring, naar de besluiten van het laatste congres over dezelfde vraagstukken, dan is de conclusie, dat er niet alleen geen serieuze gedachtenwisseling heeft plaatsgevonden — en deze gezien de regie van het congres ook niet mogelijk was voor de gedelegeerden — maar ook dat er zelfs geen spoortje van herstel was waar te nemen van standpunten, die toen op dat congres in 1972 over deze punten werden ingenomen.

Integendeel.

Zo werd nu b.v. over het lidmaatschap van de NAVO afgesproken tot een nieuwe termijnstelling te komen en wel voor drie jaar.

Maar nu evenmin als toen heeft dat tot gevolg dat het uittreden tot programpunt van de PvdA wordt verheven.

Het gaat er uitsluitend om — alle indianenverhalen in de pers terzijde — een termijn aan te geven, waarin de rol van de NAVO bij de ontspanningspolitiek, die het kabinet zegt voor te staan, 'getoetst' zal worden.

Den Uyl had daarmee niet de minste moeite. 'Wij toetsen ons bondgenootschap elke dag', was zijn antwoord.

Voor de VARA-radio — na het congres overigens — ging hij nog verder. 'Het congres heeft niets wezenlijk anders besloten

dan al in Keerpunt staat' — 'de mening dat de PvdA over drie jaar uit de NAVO gaat is natuurlijk onzin' — 'materieel verandert er weinig' en 'Het komt toch terug over twee jaar' (dan vindt er een verkiezingscongres van de PvdA plaats).

Het bewijst dat de aangenomen resolutie wordt gezien als een Barbapappa-truc, gekneed naar een model om de diepe kloof tussen NAVO-politici en de eigen aanhang te overbruggen. Het werpt een schrill licht op de waarde, die PvdA-leiders hechten aan uitspraken van hun eigen partijcongres, terwijl deze overigens door hun optreden al tot een karikatuur gemaakt zijn en niet weergeven wat de meerderheid van de eigen aanhang werkelijk wil.

Met de stellingname inzake de verwijdering van de atoomwapens van ons grondgebied ging het uiteraard niet anders.

Was de vorige maal het 'eisen' al veranderd in het 'streven', nu werd besloten de atoomwapens, die in ons land opgeslagen liggen, als onderhandelingsobjecten, binnen te dragen bij de ontwapeningsbesprekingen. Dat wil zeggen de beslissing over het al dan niet atoomvrij maken van Nederland wordt in handen gelegd van de NAVO zelf, die ze in ons land heeft opgeslagen.

Dezelfde manoeuvres waren te zien rondom het vraagstuk van de bewapeningsuitgaven. Terwijl de weerstand groeit tegen het voortdurend opdrijven van de bewapeningsuitgaven — ook door dit kabinet — en velen die geloofd hadden dat de 'progressieven' hun beloften waar zouden maken bekocht zijn uitgekomen, werd op het congres de zaak afgeleid naar de hoogte van de bewapening in 1978.

Besloten werd dat het totaalbedrag dan niet meer dan 3% van het nationale inkomen mag bedragen.

Ging het hier dus niet meer om verlaging van de bewapeningslasten nu, maar in feite om een gefaseerde verhoging en dan nog pas in 1978 in te voeren, zelfs dat ging Den Uyl veel te ver.

Hij stelde in hetzelfde radio-interview dat de hoogte van de bewapening dan weliswaar 3% van het nationale inkomen kon worden, maar dat werd dan toch wel bepaald door de vraag hoe hoog het nationaal inkomen in 1978 zou zijn!

Is dat een stuk lager dan verwacht mag worden, dan is het vasthouden aan die 3% onzin.

Luns behoeft zich, voor zover het aan Den Uyl ligt, bepaaldelijk niet ongerust te maken. Maar daar was hij al lang van overtuigd.

* * *

Om de hele discussie op dit PvdA-congres over vrede en veiligheid te stuwen in de uitzichtloze discussie van voor of tegen het NAVO-lidmaatschap en af te drijven van een duidelijke stellingname voor een eigen Nederlandse bijdrage tot vrede en ontwapening, werd door de NAVO-aanhangers gebruik gemaakt van de pseudo-linksen in de PvdA. Terwijl uit de discussierapporten van de afdelingen en ook uit enquêtes blijkt, dat de meerderheid van de PvdA-aanhang de politiek van de NAVO steeds meer verafschuwt, werd de z.g. linkse anti-NAVO-stroming in stelling gebracht, die voornamelijk vanuit Nijmegen in de Partij van de Arbeid opereert.

Zowel in het blad P.K. van de PvdA van maart, als in de bijdrage op het congres, vertolkte de spreker van de afdeling Nijmegen het standpunt, dat de PvdA moest opkomen voor uittreding. De redenering werd ongeveer als volgt verwoord: Als de PvdA besluit uit de NAVO te gaan, dan houdt dat in: ook uit de regering treden. Dat zal het congres niet willen, dus blijven we dan in de NAVO.

Blijven we echter lid van de NAVO, dan dienen we volstrekt loyaal te zijn. Dan niet anderen met de vuile was opknappen door bijvoorbeeld de kernwapens uit ons land te verwijderen!

Met deze valse en overtrokken probleemstelling speelden de z.g. linksen de uiterst rechtse NAVO-klanten in de PvdA volledig in de kaart.

Deze benadering komt uit precies dezelfde koker als die van al die 'super-revolutionairen', die de kreet slaken dat de proletarische revolutie aan de orde is maar als de stomme massa dat niet inziet, dan hebben ze ook niet het recht om op te komen tegen de uitbuiting en de uitplundering door het grote kapitaal. Dan dienen ze loyaal de heersende klasse te dienen. Op dit congres werd de strategie van de z.g. linksen helder belicht. Inhaken op de weerzin tegen de NAVO-politiek en met hun schijn-radicalen frasen en probleemstelling concrete actie verhinderen, die er op gericht moet zijn de toekomst van heel ons land veilig te stellen.

Waar het om gaat met de NAVO is niet een formele kwestie. Het gaat er om dat gestreden moet worden tegen de Amerikaanse dictaten, die aan ons land worden opgelegd.

Waar het om gaat is, op te komen tegen de Amerikaanse eisen tot verhoging van de bewapening, tegen de vervanging van de Starfighter, tegen de atoombases en tegen het atoomgevaar.

Aan de orde is, in de strijd tegen de Amerikaanse imperialisten en hun NAVO-satelieten, de noodzaak alle krachten te verenigen voor het onherroepelijk maken van de ontspanning

tussen Oost en West en daardoor het scheppen van de voorwaarden om Nederland zelfstandig, neutraal en atoomvrij te maken.

Het gaat niet om de valse keuze: uit de NAVO of in de regering.

Aan de orde is welke houding de PvdA aanneemt inzake de atoombewapening. Afstoten van atoomtaken en verwijdering van de atoombases, of mee gaan in de atoomrace.

Of de PvdA op wil komen voor de bevordering van de veiligheid van ons land, dan wel of zij het wil blootstellen aan onvoorstelbare risico's, of PvdA-ministers een zelfstandige koers zullen varen dan wel ons land laten meeslepen in gewapende conflicten. Of ze de mensen zich blauw laten betalen voor de winsten van de wapenfabrikanten of niet!

Dat is de inzet bij de bestrijding van de NAVO-politiek.

Op het congres in 1972 werden alle eisen en besluiten, die maar enigszins in deze richting gingen, door de NAVO-aanbidders in de PvdA-top, met steun van Van Mierlo, overboord gezet.

Op dit congres klaarden ze het zelf en werden daarbij gesteund, door het nieuwe establishment in de PvdA van het vroegere 'nieuw links' en de kwasi-linksen van het Nijmeegse type, die de laatste tijd in de PvdA op de voorgrond treden.

De uitwerking is dezelfde: Voortzetting van de capitulatie-politiek door Den Uyl, Vredeling en Van der Stoep voor de Amerikaanse eisen in het raam van de NAVO.

In zijn slotwoord op het congres zei Den Uyl dat hij er behoefte aan had duidelijk te maken waar 'partijgenoot Den Uyl' stond.

Nu, hij wond er geen doekjes om.

Achter de NAVO politiek.

In een interview voor de KRO-televisie, bevestigde hij zijn trouw aan de gemaakte afspraken met de confessionele partijen bij de kabinetsformatie, die onvoorwaardelijke gehoorzaamheid van de PvdA-ministers aan de NAVO hadden verlangd.

Hij zei: 'Het congres mag niet tornen aan die beveiligende werking van de NAVO. En dat zal over twee jaar bij het verkiezingscongres ook beslist de inzet zijn. Zoals ik er vandaag tegen aan kijk, is ook over twee jaar die NAVO daarvoor onmisbaar'.

* * *

Is het voor ieder zinnig mens duidelijk dat de vraagstukken van

oorlog of vrede, zeker voor een partij die regeringsmacht uitoefent, niet los gemaakt kunnen worden van de grote binnenlandse vraagstukken, zowel politiek, economisch als sociaal, zo niet voor de leiding van de Partij van de Arbeid.

Het congres kon daar niet over spreken.

Dat was voorbehouden aan de Minister-president in zijn slotwoord, toen de congresgedelegeerden om zo te zeggen met hun jas aanzaten om naar huis te gaan.

Het vormde geen deel van het congres en was geen onderwerp van de beraadslaging, al dan niet met chronometers geregeld. Het is trouwens typerend voor congressen van de Partij van de Arbeid dat niemand van de leidende figuren ook maar enige verantwoording aflegt tegenover het congres.

Noch Vredeling, noch Van der Stoel of Den Uyl voerden het woord bij de discussie over Vrede en Veiligheid, terwijl *hun* politiek ter bespreking stond.

Geen van hen stelden de gedelegeerden ook maar in staat kennis te nemen van *hun* inzichten daarover.

Sterker nog. Zij spraken buiten het congres voor radio en televisie en hanteerden de nieuwsmedia als pressiemiddel op het congres.

Zo dreigde Vredeling zelfs met ontslag in een TV-interview, tijdens het congres. De gedelegeerden moesten dat via de beeldbuis vernemen, terwijl ze op dat moment als het hoogste orgaan van de partij bijeen waren.

Er kunnen programma's, nota's en stukken aan de lopende band geschreven worden over inspraak, democratische besluitvorming en dat de 'basis' het voor het zeggen moet hebben (PvdA-leiders hebben daar geen enkele moeite mee, het vloeit ze uit de ballpoint alsof het niks is) maar dat is dan blijkbaar alleen bestemd voor hun actiegroepen in de buurt of de wijk. Niet als het over de landspolitiek gaat, niet als het gaat over grote vraagstukken, niet als het over hen zelf gaat en ook niet als het hun eigen partij betreft. Dan worden de eigen aanhangers en zelfs de partijkaders als voetvolk beoordeeld.

De slotrede van Den Uyl was bepaald niet onbelangrijk.

Niet vanwege de opgeblazen retoriek. Dat is niet het voornaamste. Het gaat om de zaken die gezegd en verzwegen worden.

Geen woord werd er door Den Uyl gewijd aan de kwestie van de vervanging van de Starfighter, terwijl er toch een motie werd aangenomen tegen de aankoop van de F. 16 op dit congres!

Niets over de noodzaak van de verlaging van de bewapeningslasten, terwijl het een van de centrale vraagstukken is voor ons land en de werkers. Evenmin iets over Vietnam, Laos en Cambodja, noch over de zienswijze van hem als 'De onbetwiste leider' van de PvdA (zoals verschillende kranten hem noemden) over de erkenning van de Voorlopige Revolutionaire Regering.

En dat op het moment dat in de straten van Amsterdam een grote demonstratie voor erkenning werd gehouden en voor een ieder die niet volslagen stekeblind was de historische overwinning van het Vietnamese volk daarbij, gesteund door alle vredelievende mensen op de wereld, zich aftekende.

Daar was Den Uyl niet voor gekomen.

Hij stevende rechtstreeks af op de binnenlandse toestand. Onder het uitroepen van de bezwering, dat de PvdA geen schild is voor rechts, boog hij onmiddellijk het hoofd voor de eisen van de ondernemersorganisaties, voor de directeur van het Centraal Plan Bureau en voor Zijlstra van de Nederlandse Bank.

Hij stelde, dat kostenverhogende maatregelen moeten worden vermeden en dat hij er geen moeite mee had uit te spreken dat de arbeidskosten beperkt dienden te worden.

Hij achtte het mogelijk de sociale premiedruk voor de ondernemers te verminderen, vond het niet zo'n groot vraagstuk om de overheidsuitgaven te beperken en had er geen bezwaar tegen dat er meer vermogen in de bedrijven zou moeten blijven.

De grote ondernemers, wier portemonnee altijd hun gevoeligste lichaamsdeel is, klonk het als muziek in de oren.

Andriessen verklaarde onmiddellijk dat dit soort economisch en sociaal beleid van het kabinet de steun heeft van de KVP en de andere confessionele partijen.

De aankondiging van deze, zoals Den Uyl het zelf noemde 'impopulaire maatregelen', kreeg het karakter van het voorlezen van de krijgstuchtreglementen aan het PvdA-congres. Met een opgezweept dramatisch beroep op de PvdA om deze nieuwe knieval voor het ondernemersdom te slikken — alsof loondruk, aanval op de sociale voorzieningen en extra steun voor het grote kapitaal ook maar iets te maken heeft met progressieve, laat staan met linkse politiek — verlangde Den Uyl de 'medeplichtigheid' van de PvdA aan dit regeringsbeleid.

Terwille van de mode in de PvdA moest het dan wel een 'critische' medeplichtigheid zijn.

De woordkeus overigens van 'medeplichtig' is geheel voor rekening van Den Uyl. Het drukt wel uit wat precies bedoeld wordt.

Om zijn maatregelen aanvaard te krijgen, verwees hij naar de crisisverschijnselen, die het kapitalisme teisteren en hij erkende dat zij een omvang en ernst hebben, zoals we die na 1945 niet meer hebben gekend.

Dat is inderdaad juist.

De periode van hoogconjunctuur is voorbij, zoals in de stellingen voor het 25ste congres van onze partij al is uiteengezet. Nieuwe economische oplevingen zullen naar zich laat aanzien, niet meer het oude peil bereiken.

Aan de jarenlang door de reformisten gepredikte z.g. welvaart van de kapitalistische economie is een einde gekomen.

Deze ontwikkeling is inherent aan het kapitalisme en aan zijn wijze van voortbrenging.

De vraag is echter, welke conclusies daaraan verbonden moeten worden. Den Uyl gaat, onder het optrekken van rookgordijnen, de weg van de aanpassing. Van het afwentelen van de lasten op de ruggen van de werkende mensen in ons land, het aansnoeren van de buikriem tot aan het brokken toewerpen aan de grote kapitaalsmachten, omdat we 'met zijn allen' de nood moeten keren.

Dat is zijn conclusie.

* * *

Het was duidelijk dat ook Den Uyl en zijn bewindslieden begrepen dat het verwerven van steun uit eigen kring voor deze onverhulde en inderdaad schaamteloze politiek van de heersende klasse, uitermate moeilijk, zo niet onmogelijk is.

Het verlies van greep op de partij zelf, die zich vooral de laatste tijd manifesteert, was ook hier voelbaar.

Vandaar dat hij de verwachting uitsprak dat de PvdA niet zal gaan 'lopen'.

Zoals het ook interessant was dat Van Thijn niet ophield met alsmaar te beweren in interviews, dat de PvdA-leiding geen politiek voert als een Janus-kop.

Wie zo vaak ontkent beschuldigt zichzelf, zouden we zeggen.

Den Uyl ontwikkelde daarbij de theorie van de vuile handen, daarin voorgegaan door de nieuwe voorzitter, die ook al kwam zeggen dat de hare niet schoon waren.

Het was het erkennen van de toestand, dat de glorie van twee

jaar regeringsbeleid met steun van de PvdA ook in de ogen van de socialisten is verdwenen.

Den Uyl stelde de keus aan zijn partij ongeveer zó. Jullie moeten het met mij doen, want anders krijg je Wiegel.

Alsof het zou gaan tussen de slappe thee van Den Uyl en de bittere kamille van Wiegel en er geen betere drankjes voorradig zijn. De keuze is niet een rechts kabinet of de capitulatie-politiek van de rechtsen in de PvdA.

Dit opleggen van een politieke bewustzijnsvernaauwing kan niet de werkelijke krachtsverhoudingen in ons land wegpoetsen.

De resultaten van de strijd in de afgelopen jaren werken in deze dagen versterkt door. De confessionele partijen werden uit hun centrumpositie gestoten, die ze van ver voor de oorlog in het uitoefenen van regeermacht hadden ingenomen.

De top van de VVD probeert met een nieuwe voorzitter een andere oriëntering te vinden.

DS'70 is opgekomen en gaat zijn ondergang tegemoet, evenredig aan de nederlagen van de Amerikaanse imperialisten. D'66 is onder de mensen even hard verdwenen als de PSP, die al splitsend zijn einde ziet opdoemen.

De vraagstukken van de tegenwoordige tijd vragen harde strijd en zullen ook alle delen van de bevolking onvermijdelijk voor de noodzaak daarvan plaatsen.

Alle pijlers voor een nieuwe politiek in ons land zijn al gelegd in de afgelopen jaren.

Wat nodig is, is tot een afrekening te komen met alle opvattingen, theorieën en bedrog die over de mensen heengestort worden door al diegenen, die de moed missen strijd te leveren voor werkelijk ingrijpende veranderingen, of zich laten degraderen tot de slippendragers van de concerns.

Zo staan de zaken.

In de stellingen voor het 25ste congres formuleert het Partijbestuur van de CPN de doelstelling als volgt:

Niet alleen de mogelijkheid, maar ook de dringende noodzakelijkheid van een echte progressieve regering is groter dan ooit.

De voorwaarde daartoe is machtsvorming van de werkers aan de basis.

Eerst als zulke machtsvorming aan de basis bestaat is er een duurzame grondslag voor een progressieve regering, eerst als er een grote massabeweging in het land bestaat die zich vastberaden op deze machtsvorming richt kan bij nieuwe verkiezingen een progressieve regering tot stand komen.

Dat is de weg die de communisten aangeven. De illusies over de verwachte resultaten van de politiek van Den Uyl zijn verscheurd.

Hij heeft in zijn rede op het congres zeer consequent duidelijk gemaakt, waar hij staat en welke koers onder zijn leiding wordt gevolgd.

Achter de NAVO, achter de EEG en achter de eisen van de ondernemers.

Dat is echter niet de koers van de socialistisch denkende mensen die uit eigen ervaring weten welke weg gekozen moet worden om door strijd hun positie veilig te stellen.

Dat is de weg van de eenheid met de communisten in de strijd voor de dagelijkse belangen, voor vrede en democratie.

Dat legt een zware verantwoordelijkheid op de schouders van de CPN. Dat vraagt om een grootscheepse uitbreiding van haar georganiseerde kracht en het geheel richten van de partij op het doel, de kop te nemen in de strijd voor de belangen van de mensen, in alle delen van ons land. Daartoe zal het 25ste congres van onze Partij alle leidingen, leden en kaders uitrusten.

Het gaat om een nieuw keerpunt in de strijd in ons land, in 1975. De strijd voor werkelijk progressieve politiek als resultaat van actie en beweging, om overal stap voor stap de macht van de heersende klasse te beperken en in te dammen. De weg die socialisten en communisten daarbij hebben te volgen is, als centrum te fungeren voor alle democratische en anti-imperialistische Nederlanders om de macht van de mensen te plaatsen tegenover de macht van het grote kapitaal.

De uitkomst daarvan staat vast.

R. HAKS

Crisisverklaring en crisisbestrijding

De huidige crisisverschijnselen in de kapitalistische wereld staan in het middelpunt van de aandacht. Wat hierbij steeds opvalt, is het verschil in benadering van deze vraagstukken door burgerlijke en marxistische economen. Hierover werd gesproken in een lezing die Jaap Wolff op een studiebijeenkomst van het IPSO heeft gehouden. Dit artikel is op deze lezing gebaseerd.

Lange tijd is het kapitalistische economische stelsel verklaard en verdedigd als een systeem, waarin uiteindelijk harmonische, evenwichtige verhoudingen zouden heersen. Het zou een stelsel zijn zonder diepgaande storingen; zouden deze toch optreden, dan zou dat als een toevalligheid moeten worden gezien.

Dat was een heel optimistische beoordeling, die ongetwijfeld wel paste bij een nog in opgang verkerende burgerlijke klasse, bij kapitalisten die nog bezig waren zich volledig te onttrekken aan feodale belemmeringen, bij een stormachtige ontplooiing van de produktiekrachten van de maatschappij.

Deze beoordeling is echter snel en in steeds grotere mate geworden tot een schoonpraterij van het kapitalisme. Ze werd gebruikt voor het ontplooiën, het verfraaien, van de kapitalistische werkelijkheid, welke er toch heel anders bleek uit te zien dan de verkondigers van de harmonie rondbazuinden. Als van toeval gesproken moet worden, dan wel in die zin dat er ook af en toe een periode was, waarin het kapitalisme minder schokken en storingen vertoonde en de illusie van een zekere evenwichtigheid een schijn van rechtvaardiging leek te hebben. De burgerlijke economen deden nadien, toen het niet meer mogelijk was de tegenstrijdigheden en botsingen in het kapi-

ralisme te ontkennen, pogingen om de crises te verklaren uit één, met zorg uitgekozen oorzaak. In ieder geval moest het kapitalistische stelsel als zodanig buiten schot blijven.

Als voorbeeld: de zich thans voordoende crisisverschijnselen in de kapitalistische economie worden in allerlei burgerlijke publicaties voornamelijk toegerekend aan de lonen. De lonen zouden te snel zijn opgevoerd en te hoog zijn geworden; dat zou hebben geleid tot het versneld invoeren van arbeidsbesparende machines en dus tot het ontstaan van werkloosheid. Ook zouden de loonsverhogingen de winsten hebben aangetast en dat zou weer een terugloop van de investeringen teweeg brengen. Met opnieuw werkloosheid als resultaat.

Het is een redenering die op het ogenblik in alle toonaarden wordt herhaald. Zo is een 'oorzaak' opgevoerd, die bij de heersende kringen goed in het gehoor ligt, omdat ze kan worden gebruikt voor aanvallen op de lonen en als propaganda voor matiging. Ze geeft bovendien een aureool aan de winsten en schept mogelijkheden voor het afwentelen van de gevolgen van de crisisverschijnselen op de werkende mensen.

Deze 'verklaring' van de crisisverschijnselen, die o.a. te vinden is in de uiteenzettingen van het Centraal Planbureau en in het jaarverslag van de Nederlandse Bank, kan evenwel geen stand houden. De onjuistheid ervan is ook reeds aangetoond met behulp van berekeningen, die uitgingen van de door het CPB zelf verstrekte gegevens.

Het is trouwens steeds verkeerd om de crisisverschijnselen in het kapitalisme te willen terugbrengen tot één, geïsoleerd werkende, oorzaak. Dat geldt natuurlijk heel duidelijk voor de juist genoemde verklaringsmethode, maar ook in het algemeen is dit het geval.

Hoe het vraagstuk van economische crisis tegemoetreden?

Hoe is Marx het vraagstuk van de economische crisis tegemoet getreden?

Reeds bij de analyse van de waar — het voor de markt voortgebrachte produkt — en de waarde daarvan (in het eerste deel van 'Het Kapitaal') signaleert Marx de mogelijkheden tot het ontstaan van crises. Alleen door het werken voor een markt, voor onbekende afnemers, wordt de concrete, individuele arbeid tot een onderdeel van de maatschappelijke arbeid. Koop en verkoop komen zowel in plaats als in tijd uiteen te liggen.

Het gebruik van het geld compliceert dit nog. Het geld dient als rekeneenheid, voor het uitdrukken van de waarde, maar ook als middel om de circulatie van de waren tot stand te brengen en als betaalmiddel. Op een bepaalde graad van ontwikkeling gaat het geld een rol spelen in de vorm van crediet en daardoor ontstaan weer nieuwe mogelijkheden tot verstoringen. Denken we slechts aan credieten die dienen om de vraag te verschuiven van de toekomst naar het heden; of aan het verlenen van credieten aan afnemers in andere landen teneinde nieuwe markten te verkrijgen.

De meerwaarde — het doel en het motief van het optreden der kapitalisten — wordt geschapen in het kapitalistische produktieproces. Ze wordt echter pas gerealiseerd bij de verkoop van de geproduceerde waren. Tussen de produktie en de verkoop ligt nog een hele afstand en soms moet nog maar blijken of het geproduceerde kan worden afgezet.

Uit deze schematische en onvolledige schets kan reeds blijken, dat in het gehele proces van de gedaanteverwisselingen van de waar, van de verschillende vormen die het kapitaal aanneemt, in de produktie en de circulatie, talrijke mogelijkheden voor het uitbreken van crisissen opgesloten liggen, een veelheid van breuken, conflicten en tegenstrijdigheden.

Sommige burgerlijke economen, die ook hadden vastgesteld dat er mogelijkheden voor het uitbreken van crises in het kapitalistische systeem aanwezig waren, hadden daaruit de conclusie getrokken dat ze daarmee tegelijkertijd de oorzaken van de crises hadden verklaard. Marx kritiseerde o.a. de Britse econoom John Stuart Mill, die er zo over dacht. Het is niet juist, zo schreef Marx, om een reële, zich in de werkelijkheid voordoende crisis te verklaren uit het bestaan van de elementen hiertoe in hun meest abstracte vorm. Door zo op te treden wordt nog niet verklaard *waarom* het in verschillende fasen van het produktie- en reproductieproces moet komen tot zo'n conflict dat alleen kan worden opgelost op gewelddadige, schoksgewijze manier, met vernietiging van produktiekrachten en enorme maatschappelijke verspilling.

De crisis kan daarom alleen verklaard worden uit het totaal van de zich verscherpende tegenstrijdigheden die in de kapitalistische produktie en circulatie tot uitdrukking komen. Slechts zo kunnen de oorzaken van het uitbreken van een crisis werkelijk worden gezocht en gevonden.

Natuurlijk rijst de vraag of er in het geheel van oorzaken niet

één is aan te wijzen die van fundamentele betekenis is. Ook Marx stelde deze vraag en hij beantwoordde haar bevestigend. In zijn 'Theorien der Mehrwert' (Deel 3) schreef hij bijvoorbeeld, dat de innerlijke en geheimste grond van de crisis ligt in het feit, dat het kapitalisme de tendens heeft de produktiekrachten te ontwikkelen alsof ze niet op kapitalistische grondslag staan, terwijl ze toch steeds binnen deze beperktheid blijven en op de grenzen ervan stuiten; dit leidt tot de uitbarsting van alle tegenstrijdigheden van de kapitalistische produktiewijze.

Onderconsumptie of overproduktie

Een reeks economen heeft de crisis willen verklaren uit onderconsumptie. Er werd niet zozeer te veel geproduceerd, als te weinig gebruikt, zo zeiden zij. Een dergelijke wijze om de oorzaak van de crisis te formuleren ligt voor de hand. Er is toch eigenlijk geen teveel aan produkten, ook al wordt er over overproduktie gesproken, omdat er werkelijk behoefte aan is en deze behoefte bij velen nog onbevredigd is.

Het klinkt logisch, maar de kapitalistische produktie wordt nu eenmaal niet begonnen met behoeftebevrediging van de mensen als hoogste doel. Het gaat om winst en daartoe is alleen de koopkrachtige vraag van betekenis. Als er geen winst behaald dreigt te worden, dan stopt de produktie. Dat is de wet van het kapitalisme, die ook geldt als mensen ontberingen lijden, terwijl er tegelijkertijd overvloed is. Als er teveel geproduceerd heet te zijn, dan gaat het er om dat er teveel geproduceerd is om de gewenste meerwaarde te realiseren. Als stelsel berust het kapitalisme trouwens fundamenteel op overproduktie. De voorwaarde voor het functioneren van dit stelsel is de uitbuiting — de arbeiders moeten steeds meer voortbrengen dan nodig is voor het reproduceren van hun eigen arbeidskracht — gezien in de ruimste zin van het woord. Vandaar dat het kapitalisme altijd weer gedwongen is te streven naar de uitbreiding van de markten. Om buitenlandse markten te veroveren wordt daarom ook niet teruggeschrokken voor de grootste agressiviteit. Tevens wordt gezocht naar nieuwe afzetmogelijkheden door met gebruikmaking van de nieuwe vondsten van wetenschap en techniek nieuwe behoeften te scheppen. Doch steeds blijven dezelfde tegenstrijdigheden bestaan, steeds weer stuit het kapitalisme op dezelfde barrières.

'De tegenstrijdigheid van deze kapitalistische produktiewijze

bestaat nu juist in haar tendens tot absolute ontwikkeling van de produktiekrachten, die voortdurend in conflict geraakt met de specifieke produktievoorwaarden, waarin het kapitaal zich beweegt en alleen bewegen kan.' ('Het Kapitaal', Deel 3, hoofdstuk 15.)

Onder de economen in de vorige eeuw tegen wie Marx polemiseert, heeft Sismondi scherp de nadruk gelegd op de onderconsumptie. Sismondi zag, scherper dan andere burgerlijke economen, de beperktheden die het kapitalisme eigen zijn. Onvoldoende zag hij echter de tendens die het eveneens in zich draagt tot een onstuimige ontwikkeling van de produktiekrachten, als het ware tot de grens waarop alleen een ander maatschappelijk stelsel, het socialisme dat gebaseerd is op de gemeenschapseigendom van de produktiemiddelen, erover kan beschikken en ze tot verdere ontplooiing kan brengen.

Sismondi legde de nadruk op het treffen van regelingen om de nadelen van het kapitalisme in toom te houden; met behulp van zedelijke geboden en wettelijke voorschriften wilde hij de nadelen tegengaan. Dat leidde bij hem tot een overdreven beklemtoning van het optreden van kleine, onafhankelijke producenten die als het ware buiten de kapitalistische economie leefden en hun voortgebrachte produkten rechtstreeks in de eigen kleine groepen verbruikten. Dat leidde tevens tot een soort heimwee naar het verleden en het verheerlijken van vervlogen tijden, waarin de fabrieken en werkplaatsen met hun rook en smook nog niet bestonden en het landelijk leven de boventoon voerde; de bittere ellende in deze vervlogen tijden werd liefst vergeten.

Uitbuiting en dus tevens onderconsumptie behoort bij het kapitalisme. Ook in de hoogconjunctuur blijft het verbruik van de massa ten achter. Bij een toename van de produktiviteit van de arbeid is er geen sprake van, dat zelfs maar een evenredig deel van de toegenomen produktie zou gaan naar de arbeiders. Er is een relatieve achteruitgang van de positie van de arbeiders waar te nemen, terwijl het kapitalisme ernaar streeft om het absoluut bereikte peil voortdurend aan te tasten. Perioden van economische recessie worden daartoe met graagte aangegrepen. De onderconsumptie, die Sismondi als de hoofdoorzaak van de crisis zag, is op zichzelf dus weer een gevolg van de overproduktie-crisis.

Dit betekent natuurlijk niet, dat het achterblijven van de consumptie, van het massa-verbruik ook, geen grote rol zou spelen. Ongetwijfeld is deze van enorm belang, omdat de ver-

eniging van de markten het uitbreken van de crisis in de hand werkt en het overwinnen ervan verlangzaamt.

Het is daarom noodzakelijk te strijden voor een verhoging van de koopkracht van de bevolking, aantasting ervan moet worden tegengegaan. Dit is de proletarische lijn in een periode van crisis- en recessieverschijnselen.

Geld en grondstoffen

Er zijn nog andere crisistheorieën die op afzonderlijke factoren de nadruk leggen.

Vaak zijn crisissen verklaard uit gebeurtenissen op monetair gebied, uit de feiten die zich voordoen in de sfeer van het geld, het crediet, de valuta's. Dat gebeurde vroeger, maar ook nu is dit het geval. De hedendaagse, steeds voortdurende, soms kruipende en nu voorthollende inflatie roept daartoe als het ware op.

Hoe belangrijk deze verschijnselen op monetair gebied ook zijn, hoezeer geld- en credietcrisissen ook een deel vormen van de produktie- en handelscrisissen, toch zijn ze vooral een weerspiegeling van de gebeurtenissen op het gebied van voortbrenging en afzet. Ofschoon anderzijds toch niet ontkend kan worden, dat het geldwezen zijn eigen crises kent die dan weer hun terugwerking kunnen hebben op produktie en handel. Wat dat betreft, is er sprake van een uiterst ingewikkelde wisselwerking, van een wederzijdse beïnvloeding.

Weer andere hebben het klimaat een belangrijke factor geacht. Bekend is bijvoorbeeld de theorie die de crises wil verklaren uit het voorkomen van ontploffingen op de zon, de zogenaamde zonnevlekkentheorie. In zijn eenzijdigheid maakt deze theorie een belachelijke indruk. Maar toch mag niet vergeten worden, dat het klimaat, de weersomstandigheden e.d. wel invloed kunnen uitoefenen; in de vorige eeuw hebben misoogsten van levensmiddelen en van agrarische grondstoffen, zoals katoen, soms een grote rol gespeeld, ofschoon het ook toen nooit de enige oorzaak van de crisis was. Naarmate wetenschap en techniek zich ontwikkelden, werd de betekenis van deze factor uiteraard kleiner.

Gebeurtenissen op het gebied van de grondstoffenvoorziening moeten wel in de overwegingen betrokken worden. Bij de huidige crisisverschijnselen kan er eveneens niet zonder meer voorbij gegaan worden aan de enorme prijsveranderingen die zich op dit gebied voordoen. In de jaren '50 en '60 bleven de grondstoffenprijzen ver achter bij de stijgende prijzen voor

eindprodukten. In de periode van de hoogconjunctuur van het begin der zeventiger jaren werd de prijsstijging van een reeks grondstoffen evenwel groter dan die van de eindprodukten. Tot de eerste helft van 1973 stegen de eindprodukten met 40 pct in prijs, maar de grondstoffen met 140 pct. Daar kwam dan nog de verviervoudiging van de olieprijsen bovenop. Pas in de loop van de huidige recessie heeft deze stijging weer plaats gemaakt voor prijsdalingen. Maar naar alle waarschijnlijkheid zullen de prijzen van een aantal grondstoffen toch relatief hoger blijven dan lange tijd het geval is geweest.

De conclusie uit het bezien van een reeks van deze factoren, die alle een zekere invloed uitoefenen, kan slechts zijn dat een reële crisis verklaard moet worden uit de zich reël voordoende bewegingen in de kapitalistische produktie, in de concurrentieverhoudingen en in het geld- en credietsysteem.

Duur en grondslag van de cyclus

De crisis is steeds de afsluiting van een economische cyclus en het begin van een nieuwe kringloop in het economische gebeuren. Kort samengevat verloopt de kringloop via de crisis naar een toestand van stagnatie, gevolgd door een periode van opleving en een hoogconjunctuur. Tevens is wel gezegd, dat de cyclus eigenlijk hoofdzakelijk uit twee fasen bestaat, een periode van opbloei en een periode van depressie.

Er zijn altijd veel onderzoeken gewijd aan de duur van de cyclus. In de periode, toen de ontwikkeling van de kapitalistische wereldhandel nog in haar kinderschoenen stond — in de eerste helft van de vorige eeuw — werd een vijfjarige cyclus waargenomen. Later bleek de cyclus tienjarig te zijn. Dit is ook de tijdsduur, die Marx in 'Het Kapitaal' aanneemt. In een notitie bij het derde deel van dit werk, waarvan Engels de uitgave verzorgde, merkte deze echter op, dat het niet uitgesloten is dat de duur van de cyclus langer zou kunnen worden. Hij wees daarbij op de groter wordende omvang van de wereldmarkt enerzijds en het terugdringen van de zogenaamde vrije concurrentie door de vorming van kartels en trusts anderzijds. Daardoor konden een aantal crisishaarden misschien worden opgeheven, maar tegelijkertijd zou dit uiteindelijk slechts kunnen leiden tot het ontstaan van kiemen voor nog ingrijpender crises.

In het imperialistische stadium van het kapitalisme, waarin de invloed van de monopolies onmetelijk veel groter is geworden

en waarin de staat wordt ingeschakeld ter beïnvloeding van het economische leven in het belang van de allergrootste ondernemingen, is het nog moeilijker geworden een preciese tijdsduur van een economische cyclus aan te geven.

Toch is echter deze kringloop in het economische leven blijven bestaan; op geen enkele wijze is het gelukt het verschijnsel van crisis en depressie uit te schakelen. Wel is het eertijd lang zo geworden, dat de cyclische ontwikkeling in de verschillende landen aanzienlijk uiteenliep — met name na de tweede wereldoorlog —, doch ook hier is thans weer een verandering ingetreden. Op het ogenblik is er sprake van een neergang in de kapitalistische economie, waarvoor geen enkel land in de kapitalistische wereld gespaard blijft.

Marx heeft erop gewezen, dat de materiële grondslag van het cyclische verloop van de kapitalistische produktie ligt in de vernieuwing van de machines e.d. Daarbij moet niet alleen naar de fysieke levensduur van de machines worden gekeken, maar vooral naar de economische levensduur. Want door de voortdurende ontwikkeling van de produktietechnieken en de scherpe concurrentie tussen de kapitalistische staten onderling bestaat er een noodzaak tot vervanging, lang voordat ze eigenlijk geheel verbruikt zijn. 'Weliswaar zijn de perioden, waarin kapitaal geïnvesteerd wordt, sterk verschillend en uit elkaar liggend, maar steeds vormt de crisis het uitgangspunt van een nieuwe grote investering. Dus ook, als men de hele maatschappij bekijkt, een min of meer materieel fundament voor de volgende omslagcyclus.' ('Het Kapitaal, deel II)

In de periode na de tweede wereldoorlog heeft bij dit investeringsproces de snelle ontwikkeling op wetenschappelijk en technisch gebied een bijzonder grote rol gespeeld; zo is wel gesteld dat de snellere vernieuwingen hebben geleid tot een gelijkmatiger verloop van de investeringen, over een reeks van jaren gezien. De wijzigingen in de hoogte der investeringen, met name in nieuwe machines, blijft echter duidelijk de grondslag van het cyclische verloop.

Ook is wel de vraag aan de orde gesteld of de produktie van duurzame gebruiksgoederen (auto's, wasmachines, televisietoestellen, ijskasten, om enkele voorbeelden te geven) niet opgenomen moet worden in deze materiële grondslag van de cyclus. Hierbij gaat het toch om een vervangingsproces, dat in dezelfde richting gaat als de investeringen in machines. Deze kwestie is o.a. onlangs in een discussie tussen economen in de Sowjet-Unie besproken, nadat ze in een leerboek over de

economie in het monopolistische kapitalisme reeds zo was geformuleerd. In de loop van deze discussie is erop gewezen, dat de behoefte aan duurzame consumptiegoederen geen beslissende betekenis heeft voor het kapitalistische reproductieproces. Dat de vraag naar duurzame consumptiegoederen in dezelfde richting verloopt als die van investeringsgoederen en aldus de cyclische schommelingen versterkt, komt doordat de vraag naar deze produkten toeneemt in de fase van de hoogconjunctuur en aanzienlijk afneemt als de toestand slechter wordt.

In deze periode, waarin de multi-nationals een diepgaande invloed op het economische leven kunnen uitoefenen en ook de burgerlijke staat op allerlei wijzen ingeschakeld wordt ten behoeve van de grote ondernemers zijn er vele deformaties in het verloop van de economische cyclus mogelijk. Militarisering, bewapeningswedloop en de ontketening van oorlogen spelen een grote rol. Dit is o.a. duidelijk gebleken ten aanzien van de invloed, die de Amerikaanse agressie-oorlogen in Korea en Indo-China hebben uitgeoefend op het economische leven, zowel in de Verenigde Staten als in de kapitalistische wereld in haar geheel.

Marx en Engels na de revolutie van 1848

Na de revolutie van 1848 waren Marx en Engels aanvankelijk van mening, dat snel een nieuwe revolutie zou volgen. Spoedig bleek echter, dat in een periode van hoogconjunctuur, zoals die toen heerste, zich geen toespitsing van tegenstellingen kenbaar maakte, die tot een revolutie zou drijven. Marx schreef toen in de herfst van 1850: 'Een nieuwe revolutie is niet mogelijk dan als gevolg van een nieuwe crisis'. Ook deze gedachte dreef hem tot een diepgaande bestudering van de economische processen in het kapitalisme. Ongetwijfeld is het juist, dat uiterste verscherping van de tegenstelling tussen de moderne produktiekrachten en de burgerlijke produktievormen omstandigheden oproept, waarin de revolutionaire strijd voor de verandering van de maatschappij noodzakelijker blijkt dan ooit. Een automatisch proces is dit echter nooit. Want al ontstaan er mogelijkheden om het revolutionaire potentieel tot gelding te brengen, met als noodzakelijke voorwaarde — zoals Lenin leerde — dat er een proletarische partij, uitgerust met een goed inzicht in de ontwikkelingswetten van het

kapitalisme, kan handelen als voorhoede van de werkers, ook de grote ondernemers maken gebruik van de situatie om tegen de arbeidersklasse en de democratie op te treden en met reactionaire gewelddadigheden hun heerschappij te handhaven. In de eerste crisis na de wereldoorlog van 1914—1918, in het begin van de twintiger jaren, gebruikte het Italiaanse grote kapitaal de situatie om de fascistten van Mussolini aan de macht te brengen. In de jaren dertig benutten de meest reactionaire delen van het Duitse grootkapitaal de wereldcrisis om de nazi's van Hitler aan de macht te brengen.

In de stellingen voor het 25ste congres van de CPN wordt erop gewezen, dat ook thans gevaren bestaan: 'Het einde van de hoogconjunctuur en het begin van de neergang der kapitalistische economie wakkert bij de kapitaalmonopolies de wens aan, de acties van arbeiders en andere slachtoffers van de crisis voor verdediging van hun bestaansmogelijkheid met geweld neer te slaan en opnieuw naar de een of andere vorm van fascisme te grijpen. Daarbij wordt gegrepen naar de middelen van de politiestaat en verkapt dan wel openlijke afschaffing van de parlementaire democratie en de democratische volksrechten.'

De beste wijze om zulke gevaren te bestrijden, is het eensgezinde optreden van de werkers voor de opheffing van misstanden, voor de verdediging van het levenspeil, voor het behoeden van de volksrechten, met uitbanning van elke passiviteit.

Alle ideeën over verandering kapitalisme illusie

Bij de bestudering van de cyclussen en crises in het voor-monopolistische tijdperk en in het tijdvak na de eerste wereldoorlog komen allerlei verschillen te voorschijn. Deze spruiten voort uit de algemene crisis die in het kapitalisme is ingetreden als gevolg van het terugdringen van de werkingssfeer van het kapitalisme door het tot stand komen van socialistische staten in een belangrijk deel van de wereld, door het gebruiken van de staat door de monopolies voor hun doeleinden, door toenemende militarisering en ontbinding van het geld- en valuta-systeem van de kapitalistische wereld enz.

Door dit alles zijn geheel nieuwe situaties geschapen. In de dertiger jaren leidde dit tot de grootste crisis, die ooit het kapitalistische stelsel had getroffen; deze werd niet gevolgd

door een nieuwe opbloei maar door een langdurige depressie, met onmiddellijk daarna een nieuwe crisis en vlak daarop de tweede wereldoorlog.

Na de tweede wereldoorlog is de cyclische ontwikkelingsgang in de kapitalistische wereld uiteengevallen. Bij recessies in de Verenigde Staten bleven lange tijd de Westeuropese landen en Japan buiten schot. De Britse 'Economist' (27 juli 1974) noemde dit een 'lucky coincidence', een gelukkige samenloop van omstandigheden, zonder verder de oorzaken daarvan na te gaan, die echter voor een belangrijk deel gezocht moeten worden in het herstel van de in West-Europa en vele Aziatische landen teweeg gebrachte schade, nog onnoemelijk veel zwaarder dan die welke het gevolg was van de eerste wereldoorlog.

Al is thans een synchronisatie in de crisisverschijnselen waar te nemen, er is nog een grote ongelijkmatigheid in de diepte en in de verschijnselen van de recessie. Dit geldt trouwens ook voor verschillende bedrijfstakken, zowel internationaal als binnen ons land. Alle ideeën over een verandering van het kapitalisme, over het tot stand komen van een systeem dat als volkskapitalisme of als een gemengd stelsel (zogenaamd met socialistische elementen er in opgenomen) zou kunnen worden geschetst, blijken slechts illusies te zijn geweest. Ook komt nu tot uitdrukking, wat het officiële gebazel over het machtige instrumentarium, waarover men zou beschikken om crisis en werkloosheid te lijf te gaan, over de ingebouwde stabilisators die in werking zouden treden in geval van recessie, in werkelijkheid waard is.

De officiële maatregelen die genomen worden om de crisisverschijnselen te bestrijden, komen slechts neer op extra-steun voor de grootste ondernemingen, op aanvallen op de lonen om daarmee de winsthonger van de multi-nationals te stillen. Er wordt getracht, zo stelt het partijbestuur van de CPN in de stellingen voor het 25ste congres vast, 'misbruik te maken van de werkloosheid om tijdens de recessie het rendement van het kapitaal te behouden en zelfs nog te vergroten'. Dit moet worden verhinderd. Het is nodig om te beseffen, aldus de stellingen, 'dat slechts harde, onverzoenlijke, in de grootst mogelijke eenheid gevoerde klassenstrijd in staat is de werkgelegenheid te bevechten . . . en het levenspeil van de werkers te verdedigen'.

Op elk gebied moet deze strijd worden aangebonden. Daartoe is een diepe analyse van de economische toestand geboden. Maar dit vereist tevens kennis van de marxistische crisistheorie,

om zich niet te laten verlokken door reformistische drogredenen en om niet terecht te komen in de valkuilen die de officiële vertegenwoordigers van de burgerlijke economie ijverig graven.

JAAP WOLFF

Ontvangen boeken

drs. R. den Dunnen: Woningmarktonderzoek. Uitgeverij Samson b.v., Alphen aan de Rijn. f 14.50

Herman de Lange: Het moderne oorlogssysteem en de vrede. Uitgeverij H. Nelissen bv. Bloemendaal f 17.90

Verhalen uit de Vietnamese oorlog. Verzetsliteratuur 1964—1969. Uitgeverij SUA, Amsterdam. f 8.50

Het Midden-Oosten als imperialisties strijdtoneel. Uitgeverij Tas v.h. Nesbichbulletin, Amsterdam. f 9.—

Prof. dr. H. Daalder: Parlement en politieke besluitvorming in Nederland. Uitgeverij Samson bv., Alphen aan den Rijn. f 18.90

M. C. van den Toorn: Dietsch en volksch. Een verkenning van het taalgebruik der nationaal-socialisten in Nederland. Uitgeverij H. D. Tjeenk Willink bv. Groningen. 120 pag. ing. f 12.50

W. F. Wertheim: Elite en massa. Een bijdrage tot ontmaskering van de elitewaan. Uitgeverij Kritiese Bibliotheek Van Gennep, Amsterdam. Paperback. 264 blz. f 19.50

J. L. Heldring: Moraal en buitenlandse politiek. Uitgeverij Universitaire pers Rotterdam. f 12.50

M. Fennema: De multinationale onderneming en de nationale staat. Uitgeverij SUA., Amsterdam f 7.50

J. van Putten: Democratie in Nederland. Uitgeverij Het Spectrum bv. (Aulareeks), Utrecht. f 9.50

Veranderde wereld

De communisten blijven grote waarde hechten aan de herdenking van de bevrijding der volkeren van het Hitler-fascisme. Niet als een lustrumviering, waartoe de reactie deze herdenking wil beperken, als ze haar al niet geheel kan verhinderen, maar als een gebeurtenis van historische betekenis. Immers, de wereld had na vijf mei 1945 een heel ander aanzien gekregen dan zij voor de oorlog had. Er was een geheel nieuwe internationale toestand geschapen. De agressiefste imperialistische machten waren verslagen. Terwijl aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog de Sowjet-Unie nog het enige land was dat de weg naar het socialisme had betreden, werd na de nederlaag van het Hitler-fascisme in een reeks van landen in Europa en Azië het socialisme als nieuwe maatschappijvorm gevestigd, landen die thans met inbegrip van de in 1949 ontstane Chinese Volksrepubliek, ruim vijfendertig procent van de wereldbevolking en meer dan een kwart van de aardoppervlakte omvatten.

Maar deze veranderingen in de wereldverhoudingen ten gunste van het socialisme vormden niet het enige tastbare resultaat van de overwinning op Hitler-Duitsland. Het einde van de Tweede Wereldoorlog betekende tevens het begin van een sprongsgewijze opstanding van de jonge voormalige koloniale volkeren in Azië, Afrika en Latijns-Amerika. Een opstanding, die in Zuid-Oost-Azië tot grote overwinningen in de strijd voor nationale zelfstandigheid heeft geleid, waarvan vooral Vietnam, waar het Amerikaanse imperialisme de grootste nederlaag in zijn geschiedenis leed, als een groot en historisch voorbeeld genoemd moet worden.

Tegelijkertijd was na de Tweede Wereldoorlog ook het gezag van de communistische partijen, die in de strijd tegen het fascisme, tegen vreemde overheersing en voor nationale zelfstandigheid vooraan hadden gestaan, enorm toegenomen. Als gevolg daarvan vormden zij in een reeks van kapitalistische landen een belangrijke en hechte kern binnen de arbeidersbeweging, in de verdere strijd tegen de reactie, voor vrede, nationale zelfstandigheid en sociale vooruitgang.

Met de nederlaag van het Hitler-fascisme was de positie van het kapitalisme als geheel verzwakt. En welke pogingen ook zijn

aangewend en nog zullen worden aangewend, de resultaten van de Tweede Wereldoorlog zullen nooit meer ongedaan gemaakt kunnen worden, integendeel, zij zullen een steeds grotere rol gaan vervullen in de strijd tegen het imperialisme, tegen uitbuiting en voor het vestigen van de socialistische maatschappijvorm in steeds meer landen van de wereld.

Juist in deze tijd, temidden van crisisverschijnselen van het kapitalisme met grote werkloosheid in de 'rijke landen', met honger in de arme landen en tot mislukking gebrachte veroveringstochten, is het nuttig en noodzakelijk de resultaten van de Tweede Wereldoorlog opnieuw op hun juiste waarde te schatten. Het is nodig om diegenen te bestrijden, die de huidige situatie binnen het kapitalisme aangrijpen om te proberen, met de defaitistische opvatting, dat wij vandaag de dag in dezelfde toestand verkeren als in de dertiger jaren, het optreden van de werkers voor vrede, vooruitgang en socialisme proberen te ontmoedigen en te verlammen.

Revolutionaire beroering na Eerste Wereldoorlog

De toestand van nu geeft geheel andere krachts- en machtsverhoudingen in de wereld te zien dan de jaren tussen de Eerste en de Tweede Wereldoorlog.

De Eerste Wereldoorlog was in het geheel een imperialistische aangelegenheid, uitsluitend gevoerd om een herverdeling van de afzetmarkten, grondstoffenbronnen en koloniale bezittingen. Uit deze botsing van imperialistische tegenstellingen ontstond (één jaar voor het einde van de oorlog) de eerste socialistische staat in de wereld, de Sowjet-Unie, waar arbeiders, boeren en soldaten een einde maakten aan het Tsaristisch bewind.

Dit feit, de geboorte van de eerste socialistische staat op de kapitalistische aardbol, heeft vanaf de eerste dag tot op de dag van vandaag een enorme invloed uitgeoefend op het verdere verloop van de maatschappelijke ontwikkelingen.

Het imperialisme heeft niet nagelaten te trachten de Sowjetstaat te vernietigen omdat het dondersgoed beseftte welke stimulans het ontstaan van een socialistisch land zou blijven uitoefenen op de strijd van de arbeiders tegen uitbuiting en onderdrukking.

De Oktoberrevolutie in 1917 maakte deel uit van de grote revolutionaire beroering die tegen het einde van de Eerste Wereldoorlog vooral in de oorlogvoerende landen ontstond, en die feitelijk een eind maakte aan de oorlog.

De daaropvolgende jaren waren jaren van grote woelingen

waarin arbeiders, boeren, landarbeiders en soldaten tèn strijde trokken tegen de eigenaars van de fabrieken, de grootgrondbezitters en de met hen verbonden politieke machthebbers. Het waren jaren dat in een groot aantal landen storm werd gelopen op de bastions van het kapitalisme. De bourgeoisie zocht ijlings naar middelen en wegen om deze stormloop te kunnen weerstaan en het enige antwoord van de toenmalige machthebbers, om hun ontredderde en wankelende systeem overeind te houden, was het gebruiken van geweld en terreur, in vele gevallen met directe steun van buitenlandse imperialisten.

Zo ontstond in een aantal landen de meest wrede en misdadige onderdrukingsvorm van het grootkapitaal, het fascisme, een politiek die gekenmerkt wordt door het buiten de wet stellen en meedogenloos vervolgen van democratische groeperingen met name van de organisaties van de arbeiders en dan in het bijzonder de communistische partijen.

In een korte schets zal getracht worden de lezer een indruk te geven hoe de situatie in die tijd was.

Machtsgeep van Mussolini

Italië, dat in de Eerste Wereldoorlog van 1914-1918 de zijde koos van die staten die tegen het Duitse keizerrijk de oorlog voerden (de Entente), had in het land zelf met een in omvang toenemende anti-oorlogsbeweging te maken, geleid door de linkervleugel van de socialistische partij.

Deze tegen de imperialistische oorlog opgezette beweging bereikte in augustus 1917 zijn hoogtepunt door de opstand in Turijn, als gevolg van de vele nederlagen die de Italiaanse troepen tijdens de oorlog leden en de slechte economische en sociale toestand in het land. De expansionistische avonturen, o.a. in Turkije en de deelname aan de interventie-oorlog tegen de pas gevormde Sowjetstaat, hadden in 1919-1920 tot gevolg dat Italië met meerdere revolutionaire bewegingen te maken kreeg. De socialistische partij werd de grootste partij in het parlement en de moderne vakbeweging (de CGIL) telde in 1920 maar liefst 2,3 miljoen leden. Miljoenen arbeiders staakten en boeren en landarbeiders bezetten het land van de grootgrondbezitters. Eén van de belangrijkste suksessen van de revolutionaire beweging in Italië was de golf van bedrijfsbezettingen in de zomer van 1920 in Noord Italië. Het uiteenvallen van de socialistische partij in verschillende fracties en met name het veraad

van sommige daarvan met zijn doorwerking in de vakbeweging, was er mede de oorzaak van dat de hoogoplaaiende klassestrijd af-ebde en de kapitalisten in Italië hun macht konden herstellen. De vorming van de communistische partij, in 1921, bracht nieuwe injecties en perspectieven in de georganiseerde klassestrijd, wat de machthebbers in Italië nog openlijker steun deed zoeken bij de fascistten van Mussolini.

Met de 'mars op Rome' op 28 oktober 1922 kwam Mussolini aan de macht, onder een ware golf van terreur tegen de communisten en andere progressieve krachten.

Om aan te tonen dat het fascisme geen bedenksel of een idee is van een waanzinnige of psychisch labiele figuur, zoals bepaalde kringen op het moment Hitler proberen af te schilderen, maar als het meest wrede systeem van het grootkapitaal, zijn andere voorbeelden eveneens van belang. Zo werd in Hongarije in 1918, mede onder invloed van de Russische oktoberrevolutie, een einde gemaakt aan de 400-jarige heerschappij van de Habsburgers en ontstond een burgerlijke republiek. In datzelfde jaar werd de communistische partij opgericht, die door haar strijd voor verbeteringen in de sociale positie van de werkers snel aan invloed won.

De partij ontwikkelde zich in korte tijd tot een belangrijke politieke kracht, die in staat was de revolutionaire beweging te leiden. Door de verscherping van de crisis in Hongarije moest de coalitie-regering, bestaande uit een meerderheid van kleinburgerlijke en rechts sociaal-democratische partijen, het veld ruimen.

In 1919 werd als gevolg van samenwerking in de strijd van communisten en socialisten de Radenrepubliek in het land uitgeroepen. Na 133 dagen stand gehouden te hebben werd de republiek, die het socialisme in Hongarije wilde bevechten, door de imperialistische interventietroepen en de contra-revolutionairen in het land zelf, ten val gebracht. In 1920 werd, na dat een hevige terreur was ontketend tegen alle democratische en progressieve krachten, Horty in het zadel geholpen als het hoofd van een fascistische diktatuur. Een diktatuur, waarmee een reactionair blok van grootkapitaal, grootgrondbezit en buitenlandse imperialistische krachten hun macht uitoefenden.

Polen was door de eeuwen heen de prooi geweest van vreemde overheersing en onderdrukking. In 1918, een jaar na de oktoberrevolutie, werd door de Sowjet-Unie de onafhankelijkheid van Polen erkend, als consequentie van de door Lenin ontwikkelde

buitenlandse politiek van de Sowjetstaat. In datzelfde jaar werd in Polen de communistische arbeiders partij opgericht, hetgeen samenviel met het ontstaan van talrijke raden van arbeiders en boeren, die weigerden nog langer genoeg te nemen met de op uitbuiting en knechting berustende maatschappij. Met behulp van het buitenlandse monopolie-kapitaal, rechtse krachten uit de arbeidersbeweging en landheren, slaagde de bourgeoisie er in haar posities te handhaven. De sterke man werd Pilsudski.

Door de heersende kringen werd het ontstaan van de Sowjet-Unie aan hun grens als een inmens gevaar beschouwd en in 1920 vielen Poolse troepen de Sowjet-Unie binnen, een oorlog die eindigde in de vrede van Riga, waar kon worden afgedwongen dat delen van de Sowjetstaat in handen vielen van Polen.

De vrede van Riga en de concessies die de Sowjet-Unie aan Polen moest doen vond plaats in het jaar 1921. Met Frankrijk sloot Polen in 1926 een bondgenootschap tegen de Sowjet-Unie (z.g. Cordon Sanitaire) en in datzelfde jaar werd door de machthebber Pilsudski een fascistische staatsgreep doorgevoerd die gepaard ging met een brute onderdrukking van de arbeidersklasse en van de Poolse minderheden.

Portugal en Spanje

Portugal nam, ondanks het feit dat er toen al veel pro-Duitse figuren binnen het leger een rol speelden, aan de krijgsverrichtingen deel, aan de zijde van hen die tegen Duitsland in oorlog waren.

Mede door de na de Eerste Wereldoorlog ontstane crisis, nam ook in dit land de politieke en sociale onrust toe. In 1921 ontstond de communistische partij, die leiding gaf aan de in strijd staande krachten tegen het kapitalisme.

De Portugese republiek was in 1910 uitgeroepen en een jaar later waren alle religieuze orden verboden, de bezittingen van de kerk onteigend en de scheiding tussen staat en kerk verordonneerd. Maar de hervormingen van de landbouw en de democratisering van het staatsapparaat bleven uit, waardoor de onrust onder de bevolking groter werd.

Door het volledig falen van de burgerlijk republikeinse staatsmacht gelukte het generaal Gomes da Costa om in 1926 een militaire putsch door te voeren. Grootgrondbezitters, clerus, grootkapitalisten en leger waren de peilers waarop in dat jaar een fascistisch militaire diktatuur werd gevestigd.

In het jaar 1932 kreeg de beruchte Oliviera Salazar de macht in handen en in 1933 werd naar het voorbeeld van het Italië van

Mussolini de corporatieve staat ingevoerd.

In de jaren 1936—1939 was Portugal een belangrijk militair steunpunt voor Duitsland en Italië, om in Spanje onder leiding van Franco het fascisme aan de macht te helpen.

Spanje toonde in de jaren na de Eerste Wereldoorlog hetzelfde beeld als de andere landen, n.l. een opleving van de arbeiders- en boerenbewegingen met een revolutionair karakter. De communistische partij, in 1920 opgericht, speelde in die bewegingen een grote rol.

De eerste poging om in 1923 een fascistisch bewind met generaal Primo de Rivera tot stand te brengen mislukte, dank zij de revolutionair democratische massabewegingen die in de loop van de crisisjaren nieuwe hoogtepunten beleefden en generaal Rivera in 1930 dwongen af te treden.

De één jaar later volgende verkiezingen bracht al een overwinning voor de anti-fascistische en republikeinse krachten, terwijl bij de verkiezingen in 1936 het volksfront de overwinning behaalde, waarin de communistische partij en de socialistische partij en burgelijk-linkse republikeinse groeperingen samenwerkten.

Dit was het sein voor een openlijke fascistische putsch onder leiding van generaal Franco, die daarbij de volledige ondersteuning ondervond van de clericale reactie, van Hitler-Duitsland en het Mussolini van Italië. De door democratische verkiezingen tot stand gekomen volksfront-regering werd door de samenwerkende fascistische krachten van Spanje, Duitsland en Italië in een driejarige burgeroorlog militair verslagen.

Voor Hitler was de inmenging in de Spaanse burgeroorlog een generale repetitie om de Duitse legers op de oorlog voor te bereiden.

De door Duitsland in 1914 ontketende eerste imperialistische wereldoorlog was geëindigd in een nederlaag voor dat land. Ook daar was een grote revolutionaire beweging gegroeid, die de keizer het land uitjoeg en van het land een republiek maakte. Door die strijd werden belangrijke sociale en politieke rechten veroverd, waarbij de communisten een vooraanstaande rol hebben vervuld. Bekend uit die tijd zijn de grote figuren Rosa Luxemburg en Karl Liebknecht, die beiden eind 1918 tot de stichters van de KPD behoorden.

Zij werden in januari 1919 door aanhangers van een reactionaire militaire klik lafhartig vermoord, een sinistere voorbode van wat komen zou.

Het vredesverdrag van Versailles (1919) waarin bepaald was dat

Duitsland officieel geen militaire macht meer zou mogen worden, werd in 1925 gevolgd door het Locarno, een pact tussen de westerse imperialistische mogendheden en Duitsland. In dit pact werd niet alleen weer alle militaire steun gegeven aan het Duitse imperialisme, maar werd tevens de vernietiging van de Sowjet-Unie als voornaamste Duitse doel vastgesteld. De revolutionaire beweging was teruggeslagen, het fascisme werd aangestookt, in het bijzonder toen de crisis toesloeg in Duitsland.

Fascistische agressie en het verzet daartegen

In 1933 werd Hitler met zijn fascistische terreur door de bourgeoisie in staat gesteld de regeringsmacht over te nemen. Door het aan de macht komen van Hitler werd de openlijke diktatuur van de agressiefste delen van het Duitse financiers-kapitaal tot stand gebracht.

Het grootkapitaal van Duitsland had slechts enkele jaren nodig gehad om zich van zijn nederlaag te herstellen. De Junkers, Krupp's, de Thyssens en Mannesmann's, die nadat de keizer was gevlucht, waren gebleven, werd onmiddellijk na hun nederlaag in het geheim weer met de bewapening begonnen, met geen ander doel dan hun macht weer uit te bouwen.

En het was dit Ruhrkapitaal van de hoge hoeden en de pantserplaten, dat een Hitler nodig had om de in het duister geformeerde Wehrmacht weer in volle wapenrusting openlijk aan de dag te laten treden. Hier openbaarde zich het fascisme in zijn volle omvang door meedogenloze onderdrukkingsmethodes, terreurvervolging en een agressieve veroveringszucht, zoals miljoenen en miljoenen Europeanen in de Tweede Wereldoorlog aan eigen lijve hebben ondervonden.

Hitler verscheurde alle na de Eerste Wereldoorlog gesloten verdragen, deed hetzelfde als hem dat uitkwam met door hemzelf gesloten verdragen en spaarde bij zijn aanvalszucht niet diegenen, die erzelf aan meegeholpen hadden imperialistisch Duitsland weer op de been te helpen.

Achtereenvolgens werden Oostenrijk, Tsjecho-Slowakije, Polen, Denemarken, Noorwegen, België, Nederland en Frankrijk overvallen en werd de blitzkrieg gericht op Engeland. In een reeks van landen, waaronder ook Finland, had het fascisme van Duitsland reeds zijn steunpunten in het corrupte staatsapparaat, tot in regeringen toe.

Ook in de landen van West-Europa was de vijfde kolonne voor

de nazi-inval aan het werk geweest met openlijke fascistische organisaties, zoals in Nederland de Nationaal Socialistische Beweging (NSB), Zwart Front en anderen, gesteund en geholpen, openlijk en in het geniep door van klassehaat verblinde kapitalisten, en in de kaart gespeeld door het anticomunisme van rechtse sociaal-democratische leiders.

Deze opsomming heeft gediend om te laten zien hoe in de 20-er en 30-er jaren het fascisme in opkomst was en hoe ondanks de inspanningen van de Communisten de tegenkrachten nog niet sterk genoeg waren om de ontwikkeling naar een nieuwe wereldoorlog te verhinderen.

Eerst in die oorlog zelf, zouden die krachten die omvang krijgen om de fascistische agressie terug te wijzen en te verslaan. De grondslag van deze strijd was gelegd op het zevende congres van de internationale communistische beweging (de Komintern) in 1935. Het waren vooral de communisten, die binnen de arbeidersbeweging consequent optraden voor eenheid tegen dit terreurregime en tegen de agressie die Duitsland aan de grenzen van de verschillende landen aan het voorbereiden was.

De oorlog kon niet verhinderd worden maar de resultaten van de door de communisten gevoerde politiek kwamen tot uitdrukking toen de Tweede Wereldoorlog in alle hevigheid losbarstte.

Een van de belangrijkste resultaten van de Tweede Wereldoorlog is de in wezen door de volkeren afgedwongen anti-Hitler-coalitie, die in 1945 de overwinning behaalde. Deze machtige samenbundeling van volken en staten, bestaande uit soldaten, die aan het front tegen de fascistische legers vochten, verzetstrijders in de bezette gebieden, zeelieden op de oceanen en arbeidsters en grijsaards in de wapenindustrieën, de ongekende en bezielende kracht die zich hierdoor ontplooipte, vormde de grondslag van de overwinning op het Hitlerbanditisme.

De door de anti-fascistische volksmassa's opgestuwde coalitie is gegroeid en sterker geworden door alle moeilijkheden van de oorlog heen, ondanks de wanhopige pogingen van de fascistten om tweespalt te zaaien en in weerwil ook van de klassopolitiek die sommige staatslieden met voorbijzien van de anti-fascistische bevrijdingsoorlog trachtten door te voeren. Het optreden van de anti-Hitler-coalitie en haar zegepraal blijven een sprekende aanwijzing hoe het Duitse imperialisme tegemoet getreden moet worden.

De werkelijkheid in de dertiger jaren was ook geweest dat

de Westelijke kapitalistische landen weigerden met de Sowjet-Unie een verbond te sluiten tegen het toenmalige Duitsland. Doch ondanks de grote moeilijkheden en tegenwerking bleken de grote mogelijkheden van een anti-Hitler-coalitie snel toen de noodzaak sprak.

In een na de oorlog verschenen studie van het Britse Koninklijke Instituut voor Internationale vraagstukken is toegegeven, dat Engeland groot gevaar gelopen heeft, door het Duitsland van het Ruhrkapitaal met de Führer als leider vernietigd te worden, en dat het twijfelachtig is of het zonder het tot stand komen van de anti-Hitler-coalitie de strijd zou hebben overleefd. De Amerikaanse generaal Marshall heeft in een oorlogsrapport eens gezegd: dat 'zonder het succesvolle optreden van de Sowjetlegers de Amerikaanse strijdkrachten niet in staat zouden zijn geweest de agressors te verslaan en dat de oorlog naar het Amerikaanse continent zou zijn overgeslagen'.

Verworvenheden uit de strijd

De krachten die het grootste gevaar zagen in het in 1933 ontstane gruwelsysteem in Duitsland kregen steeds meer en duidelijker de overhand.

Het inzicht rijpte, vooral onder de bevolking van de bezette gebieden, dat onvrijheid, het bukken onder het juk van de nazi's, stap voor stap van kwaad tot erger zou leiden. Dat de beknotting van de vrijheden, de afbraak van de democratische rechten samenviel met een vergrote uitbuiting van de werkers om het 'duizend jarig rijk' van het Duitse fascisme uit te bouwen.

Grote delen van de arbeidersklasse en van andere democratische groeperingen vonden elkaar in de strijd tegen de overheersers en voor de herovering van de nationale zelfstandigheid en zo ontstond een hecht bondgenootschap van anti-fascisten, met als spil de communisten en hun partij.

Het mislukken van de 'blitzkrieg' tegen Engeland toont eigenlijk al aan dat het 'Duitsland wint op alle fronten' niet meer opging, terwijl ook steeds duidelijker werd dat de spanningen tussen Duitsland en de Sowjet-Unie toenamen. Dat versterkte mede de verzetsgeest tegen de bezetters wat in ons land tot uitdrukking kwam in de Februari-staking van 1941 als de eerste en de grootste verzetsdaad tegen het Duitsland van Hitler, terwijl ook in Frankrijk en België stakingen voorkwamen.

Hitler overviel tenslotte in de zomer van 1941 ook de

Sowjet-Unie en dat was het begin van de ondergang van het fascisme. De Duitse legers ondervonden aan den lijve dat het volk van de Oktober-revolutie van 1917 geen offers schuwde om hun politieke en maatschappelijke verworvenheden te verdedigen.

De strijd in de Tweede Wereldoorlog tegen vreemde overheersing was tegelijkertijd een strijd voor het herstel van de nationale zelfstandigheid, de belangrijkste etappe in de internationale bevrijding van het fascisme.

De strijd voor de herovering van de nationale zelfstandigheid vormde tijdens de oorlog het bindmiddel tussen de democratische, patriottische krachten van de volkeren die onder de laars van de SS en de Duitse Wehrmacht leefden.

De overwinning op het fascisme was een overwinning in meerder opzicht. Het was niet alleen een overwinning op het Duitse monopolie-kapitaal, doch de resultaten van de Tweede Wereldoorlog geven eveneens een verzwakking te zien van het gehele imperialistische front, terwijl de arbeidersbeweging over de gehele linie versterkt en met een schat aan strijdervaringen uit de oorlog vandaan is gekomen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog stortte de sociaal-democratische partij geheel ineen en bewees deze organisatie haar onvermogen om onder moeilijke en gevaarlijke omstandigheden als organisatie leiding te geven aan de strijd tegen de klassevijand. Vele anti-fascistische leden van die partij vonden de weg naar de communisten en bonden de strijd mee aan, terwijl verantwoordelijke figuren van de sociaal democratie defaitisme predikten en enkelen zelfs collaboreerden met de bezetter.

Maar nogmaals, de verworvenheden uit die strijd zijn nooit meer uit te wissen en vormen ook nu nog de voornaamste grondslag voor gemeenschappelijke acties tegen imperialisme, uitbuiting en overheersing. En juist in deze dagen, waarop herdacht wordt dat het dertig jaar geleden is dat de overwinning werd beklonken, blijkt nog eens temeer hoe het fascisme zich heeft gecompromitteerd, hoe omvangrijk en diep de haat is tegen dit onmenselijke gruwelsysteem — maar ook, dat waakzaamheid geboden blijft.

Evenals na de Eerste Wereldoorlog hebben de imperialisten na de Tweede Wereldoorlog niets nagelaten om hun macht te herstellen en de resultaten van de oorlog terug te schroeven. Daarop was de gehele koude oorlogspolitiek gebaseerd. Onder het mom van een 'Sowjet-agressie' en anti-communisme werd de bewapening tot ongekennde hoogte opgevoerd en werd het Duitse militarisme nieuw leven ingeblazen.

Het is in dit verband nog eens goed te herinneren aan een van de belangrijkste topconferenties die door de grote drie — de Sowjet-Unie, Amerika en Engeland — in 1945 werd gehouden in Jalta op de Krim. Op deze conferentie moest de houding ten aanzien van Duitsland na het behalen van de overwinning worden bepaald.

De eis van de volkeren klinkt door in de woorden van het communiqué van deze topbijeenkomst:

'Het is ons doel het Duitse militarisme en het nazisme te vernietigen en te waarborgen dat Duitsland nooit meer de mogelijkheid krijgt de wereldvrede te verstoren. Wij zijn vast besloten alle Duitse strijdkrachten te ontwapenen en te ontbinden, voor eens en voor altijd de Duitse generale staf die herhaaldelijk tot het opnieuw opstaan van het Duitse militarisme heeft bijgedragen te vernietigen alle oorlogsmisdadigers snel en rechtvaardig te straffen'.

Dit is niet gebeurd. Al snel na de oorlog werd er met behulp van de NAVO, in het bijzonder door Amerika, op gekoerst het Westduitse militarisme stap voor stap zijn positie binnen de kapitalistische wereld weer te laten opbouwen.

Maar de doelstelling van de conferentie van Jalta blijft over-eind.

De nederlagen die de militaristen de afgelopen periode hebben geleden in Griekenland, Portugal en vooral Vietnam en Cambodja bewijzen, dat de krachten aanwezig zijn om die doelstelling te verwezenlijken.

F. DRAGSTRA

Vietnam — een journaal van strijd en solidariteit

De volledige bevrijding van Vietnam en Cambodja, de overwinningen van de volkskrachten en de smadelijke nederlaag van het Amerikaanse imperialisme en zijn smerige handlangers op het Indo-Chinese schiereiland, hebben dit jaar de maand mei, met zijn Eerste Mei en tal van herdenkingsdagen, wel een bijzondere glans gegeven.

Deze overwinningen van de vrijheidskrachten zullen zonder twijfel hun invloed op de bevrijdingsbewegingen van alle volkeren doen gevoelen. In zijn vermaarde testament schreef de beproefde leider van het Vietnamese volk, Ho Tsjì-Minh: 'onherroepelijk zullen de Amerikaanse imperialisten gedwongen worden ons land te verlaten'.

Zijn woorden zijn bewaarheid.

Het fiasco van de Amerikaanse Azië-politiek is, zichtbaar voor de hele wereld, van een draagwijdte, die nu nog nauwelijks is te overzien, maar zich in de komende jaren in zijn volle omvang zal manifesteren.

De schokken zijn thans reeds merkbaar in de imperialistische landen, waar onder de heersende kringen nervositeit en onzekerheid de plaats hebben ingenomen van de gebruikelijke koloniale arrogantie.

Er is immers niet alleen sprake van een nederlaag van de Amerikaanse imperialisten — maar evenzeer van een nederlaag van hun slippendragers in de gehele wereld, met inbegrip van Nederland.

Tot op het allerlaatste moment hebben in ons land de Lunsen en de Van der Stoels, daarin bijgevallen door VVD en de resten van DS'70, de Amerikaanse politiek nagebouwd en zij delen volledig in het fiasco daarvan. De laatste weken voor de glorieuze overwinning van het Vietnamese volk zijn een onthullend toppunt van dubbelzinnigheid en gedraai geworden van 'officieel Den Haag', waarin ook De Gaay Fortman's PPR, die altijd zoveel koloniaal mededogen in haar politiek doet, met PvdA, KVP, AR en de gehele ratteplan heeft meegekolkt. De feiten liggen klip en klaar: Van der Stoel weigerde bij de begrotingsbehandeling van Buitenlandse Zaken onder het uitroepen van allerlei bezweringsen de voorlopige revolutionaire regering van Zuid-Vietnam te erkennen en hield vast aan de

door de Amerikanen tot de allerlaatste minuut ondersteunde Van Thieu-kliek.

De Kamerleden van de PvdA en PPR, die aan de vooravond van dit debat een pagina-grote advertentie tot erkenning van de VRR en verbreking van betrekkingen met Van Thieu hadden ondertekend, gaven niet thuis, toen twee communistische, door Marcus Bakker ingediende, moties hen in de gelegenheid stelden de daad bij het woord te voegen.

Die houding van PvdA en PPR tekende de reformistische benadering ten voeten uit en zij was *n i e t* in overeenstemming met de werkelijk onder de grote meerderheid van ons volk levende gevoelens.

Het was dan ook geen toeval, dat PvdA's tweede voorzitter Van der Doef, die overigens zelf ook de kans had laten liggen om in de Kamer tegenover de regeringspolitiek een duidelijke uitspraak te doen, zich erover beklaagde, dat 'de PvdA-sprekers niet wisten, wat ze op de 1-Mei-vergaderingen over Vietnam moesten zeggen', omdat zij 'moeilijk de afwachtede houding van de regering Den Uyl tegenover de voorlopige revolutionaire regering konden verklaren'.

De PvdA-sprekers hadden het natuurlijk zo moeilijk, omdat de overwinning van de bevrijdingskrachten, nota bene op een ogenblik, dat we zelf onze dertigjarige bevrijding herdachten, diepe indruk maakte op ons volk. Er had zich immers in de loop der lange jaren een beweging in het denken voltrokken — er was immers een duidelijk verandering gekomen in de sympathie en houding van de mensen, waartoe in de Nederlandse politieke verhoudingen het standvastige optreden van de CPN van beslissende betekenis is geweest.

Er was een toenemende bewondering ontstaan voor de moed en de hardnekkigheid, waarmede het Vietnamese volk streed en een toenemende verontwaardiging en afkeer over de beestachtige methoden van het Amerikaanse imperialisme.

De mensen beschouwden de Verenigde Staten als de bezetters in Vietnam en raakten doordrongen van het besef, dat het Vietnamese volk in staat was met succes tegen die bezetting op te treden. Het Amerikaanse imperialisme gedroeg zich als de supermacht, maar het had een Achillespees waar de Vietnamezen hem krachtig en doeltreffend raakten.

De mensen registreerden: er is geen enkele reden zich te laten intimideren, de heerschappij van de Verenigde Staten wordt aangevreten en elke slag, die het Vietnamese volk toebrengt, is gericht tegen degenen, die ook in ons land de lakens wensen uit te delen.

In haar verslag (april 1972) voor het 24ste partijcongres stelde de CPN reeds vast:

'Van het begin af aan heeft onze partij de volledige terugtrekking van de Amerikaanse agressiemacht uit Vietnam en later ook geheel Indo-China geëist en de door pacifisten, rechtse sociaal-democraten en revisionisten verspreide capitulatiestemming binnen de anti-imperialistische vredesbeweging met kracht verworpen.

Het partijbestuur heeft ook in de afgelopen periode deze lijn gevolgd en gezien hoe deze politiek rijke vruchten afwerpt in de strijd tegen het Amerikaanse imperialisme.

Uitgaande van de overtuiging, dat het de taak is van de Nederlandse communisten en van allen, die de Amerikaanse agressie veroordelen, om praktische steun te verlenen aan de strijders van Noord-Vietnam en het Zuidvietnamese Bevrijdingsfront, werden massale straatcollectes doorgevoerd in de hoofdstad van het land, alsmede in vele streken en steden, zoals de Zaanstreek, Kennemerland, Brabant, Alkmaar, Rotterdam, Schiedam enz., die een demonstratie vormden van grote solidariteit en vele tienduizenden guldens bijeen brachten.

Het partijbestuur heeft met alle middelen de eis van 'terugtrekking van de Amerikaanse troepen' en de ondersteuning van de eisen van het Zuidvietnamese Bevrijdingsfront uitgedragen. Ondermijnende en lafhartige pogingen van de PSP en door haar geïnspireerde 'comités' om op deze principiële en consequente stellingname af te dingen, werden steeds onomwonden van de hand gewezen. Dit is ongetwijfeld de belangrijkste binnenlandse factor, die een ommekeer in de Nederlandse politieke situatie ten opzichte van het Vietnam-conflict teweeg heeft gebracht.'

Marxisme en anti-kolonialisme

De ommekeer in de openbare mening was het resultaat van velerlei activiteiten, waarbij de CPN, zoals in het Indonesië- en Nieuw-Guineaconflikt, aanvankelijk tegen de stroom moest optornen.

De solidariteit van de communistische partij met de bevrijdingsbewegingen is er niet één van loze beweringen. Zij is er een van daadwerkelijke ondersteuning.

In haar beoordeling van het koloniale vraagstuk laat de CPN zich leiden door de marxistisch-leninistische opvatting over de aaneensluiting van de revolutionaire proletariërs der ontwikkelde kapitalistische landen met de onderdrukte massa's in de koloniale landen en hun verbondenheid in de strijd.

Dat was haar uitgangspunt tegenover de Indonesische bevrijdingsbeweging in 1945, tegenover de Amerikaanse agressie-

oorlog in Korea in het begin van de vijftiger jaren en tegenover de vrijheidsstrijd op het Indo-Chinese schiereiland.

Over de Vietnamese oorlog zijn er inmiddels kilo's knipsels in een documentatie-archief en kunnen rekken met meters brochures, boeken, kamerhandelingen enz. worden gevuld.

Er zijn er, die door de schrijvers en opstellers het liefst maar zo snel mogelijk vergeten zullen worden, vooral door hen, die nu een grote mond beginnen op te zetten en rookgordijnen gaan leggen om hun jarenlange onderhorigheid aan de Amerikaanse politiek te verbergen. Zonder twijfel zal ooit de geschiedenis van de Vietnamese oorlog en zijn uitwerking in Nederland volledig en diepgaand worden beschreven, maar het is politiek nuttig en leerzaam reeds nu een aantal aantekeningen te maken en aan een aantal beslissende momenten te herinneren. Er waren een reeks van gebeurtenissen en markante data en het treffende is, dat de CPN het vermogen heeft getoond om de kern van de problemen op te diepen en de koers en het perspectief aan te geven, die de strijd in ons land konden bevorderen en de massa's tegen de imperialistische Vietnam-politiek mobiliseren.

Dat was van bijzondere betekenis, toen de oorlog in Vietnam in het middelpunt van de wereldpolitiek kwam te staan en de Amerikaanse imperialisten, na de Franse nederlaag, hun terreurdaden steeds openlijker en bruter volvoerden.

In 1964 had president Johnson het, zoals later bleek verzonden Tonkinincident (de zogenaamde beschieting van een Amerikaans marinevaartuig) als aanleiding genomen voor het uitbreiden van de Amerikaanse inmenging. In 1965 werd overgegaan tot de zogenaamde 'vergeldingsaanvallen' op Noord-Vietnam en begon de eerste beroering over de uitbreiding van de agressie te ontstaan.

De Partij van de Arbeid-leiding bleef echter, met Luns en de KVP, met Udink en de AR, in het kielzog van Amerika. Zij bracht het niet op een daad van solidariteit met het aangevallen volk te stellen en de mensen op te roepen zich te verzetten.

Bij het jarenlange gescherm met een zogenaamde Sowjet-dreiging, het argument waarop de NAVO-politiek moest worden verkocht, werd nu ook nog eens de dreiging van het 'Peking-communisme' gevoegd.

In de Tweede Kamer diende (18 mei 1965) het PvdA-lid Ruymers, een motie in, waarin het heette:

'De Kamer,

gehoord de gedachtenwisseling inzake de gebeurtenissen in Vietnam, van mening, dat de voornaamste oorzaak van de toegenomen spanningen ligt in de houding van Peking-China en dat de Verenigde Staten in hun uiteindelijke politieke doestelling: een dam op te werpen tegen het opdringen van communistisch China in Azië, recht hebben op begrip en steun van hun bondgenoten in de NAVO.'

De CPN-fractie, die al eerder tegen de Amerikaanse oorlog in Vietnam was opgetreden, wees dat toen fel af en verklaarde, dat de Verenigde Staten absoluut en definitief verloren stonden. De CPN beperkte zich niet tot een verontrustend toekijken, maar zag in de vrijheidstrijd een bron van inspiratie voor alle vrede- en vrijheidlievende mensen. Zij verdedigde dit standpunt niet alleen in binnenlandse verhoudingen, maar ook op internationale bijeenkomsten, zoals op een conferentie van 18 communistische partijen in 1965 in Brussel.

Revisionistische verschijnselen waren internationaal de communistische beweging binnengedrongen en zij manifesteerden zich in een verklaring over Vietnam op die conferentie, die de CPN-vertegenwoordiging weigerde te ondertekenen.

In die verklaring klonk ongeloof en paniek, alsof door de strijd in Vietnam de wereldvrede onmiddellijk gevaar liep ('Deze agressieve (Amerikaanse) politiek, die tot een uitbarsting van de derde wereldoorlog kan leiden' — 'De wereldvrede is in gevaar' — 'Er is geen minuut te verliezen, er mag geen moeite gespaard worden').

De noodzaak van terugtrekking van Amerikaanse troepen uit Vietnam werd als iets van tweede orde behandeld.

Het was in wezen een indirecte oproep aan de Vietnamezen om met minder genoegen te nemen, dan de doelstellingen, die zij zichzelf stelden.

Het dagelijks bestuur van de CPN gaf een verklaring uit en in artikelen in *De Waarheid* en in dit tijdschrift zette Henk Hoekstra het standpunt van de CPN nader uiteen. Er was hier sprake van een bevrijdingsoorlog tegen het kolonialisme, die de Vietnamezen voerden en het is een absolute noodzaak het kolonialisme en neo-kolonialisme, dat uitgaat van hoogontwikkelde kapitalistische landen, te onderkennen en te bestrijden.

De delegatie gaf als haar mening, dat de solidariteit met het Vietnamese volk niet zozeer gediend was door gemeenschappelijke en bindende oproepen van een regionale, door afwezigheid van de direct betrokkene onvolledige conferentie, alswel door het ontwikkelen van de massa-actie in de diverse landen

voor de terugtrekking van de Amerikaanse troepen. Zij sloot zich aan bij een toen juist gepubliceerde verklaring van het Nationale Bevrijdingsfront van Zuid-Vietnam, waarin — in de duidelijke taal van hen, die direct slag leverden tegen het Amerikaanse imperialisme — werd gezegd, dat de situatie van die imperialisten en hun lakeien al hopeloos was.

Lou de Jong — his master's voice

De CPN bleef haar standpunt uiteenzetten, verbreedde de feiten over Vietnam en zette haar daadwerkelijke solidariteitsacties door.

De twijfel over de Amerikaanse politiek begon bij steeds breder massa's te knagen en er begonnen zich veranderingen te voltrekken, die hun invloed deden gelden binnen de Partij van de Arbeid.

De rechtse leiding zocht, het was 1966, naar schijnmanoeuvres, nog altijd uitgaande van de verbondenheid met de Amerikaanse politiek.

Er werd een open brief gezonden aan de Amerikaanse ambassadeur in ons land, waarin over 'gevoelens van verontusting over de gang van zaken in Vietnam' werd gerept. Het was een halfslachtige, in wezen uiterst vriendelijke brief, niet vanuit een strijdpositie, maar vanuit een dienstwillige onderdanigheid geschreven.

Prof. Lou de Jong en nog enkele welbekende houwdegens als Frans Goedhart, Van der Beugel en Van der Goes van Naters ging dit echter zelfs nog te ver. Lou de Jong, blijkens zijn boekenreeks slechts gedreven door anti-communisme en uit op geschiedenisverdraaiing, inspireerde een brief (juni 1966), waarin wordt gesproken over een 'communistische campagne'. Het heet:

'Deze campagne tracht de voorstelling van zaken ingang te doen vinden, dat er in Vietnam sprake zou zijn van een Amerikaanse veroveringsoorlog, die ten doel heeft het volk van Vietnam vrijheid en welvaart te onthouden.

Overall ter wereld wordt deze campagne aangestookt en zij probeert het publiek wijs te maken dat er maar één goede oplossing is, t.w.: Amerika moet de strijd staken, zich terugtrekken uit Vietnam, onderhandelingen beginnen met de communisten en hen in de gelegenheid stellen in Zuid-Vietnam te penetreren.

Dat de CPN deze campagne van harte steunt is vanzelfsprekend. Elke politiek, die weer nieuwe gebieden aan communistische heerschappij

onderwerpt, heeft uiteraard haar volle steun.'

Hier klonk his master's voice — de stem van de meester en Lou de Jong en zijn reactionaire vrienden gaven nog een opdracht aan de Partij van de Arbeid mee ook:

'De Partij van de Arbeid dient op geen enkele wijze mee te doen met degenen, die Amerika onder druk pogen te zetten om te bereiken, dat het volk van Vietnam in zijn strijd tegen de communisten aan zijn lot wordt overgelaten.'

Dat wilde de rechtse leiding van de Partij van de Arbeid ook niet, maar Vietnam begon een steeds grotere rol te spelen in de Nederlandse politiek en Ruysers schreef in het PvdA-blad *Opinie* nog eens een artikel 'De PvdA en de rotzooi van Vietnam' (!) met de opmerking:

'Aan de andere kant is het evenzeer funest als de kwestie Vietnam wordt gebruikt om hetze te maken tegen de Verenigde Staten.'

De Amerikaanse politiek werd echter steeds meer aangevallen. Studenten organiseerden teach-ins en 'Vietnam' heeft een grote rol gespeeld in het politieke bewustwordingsproces in de studentenbeweging; er ontstond een bepaalde wisselwerking — de Vietnamezen gaven inspiratie aan de strijd en meer studenten kwamen in actie tegen de Amerikaanse agressie en organiseerden de solidariteit.

Communisten in massa-organisaties stimuleerden directe ondersteuning voor de vrijheidssrijd. De Nederlandse Vrouwenbeweging (NVB) organiseerde inzamelingsacties en het Algemeen Nederlands Jeugd Verbond (ANJV) speelde een stuwende rol in acties als 'Schrijfmachines voor Vietnam' — 'Bandrecorders voor Vietnam' — 'Fietsen voor Vietnam' en 'Plastic contra napalm'.

De jeugd werd gegrepen door de vastberaden heldhaftigheid, waarmee het Vietnamese volk brute terreur weerstond en met grote vindingrijkheid en moed steeds het juiste antwoord op de Amerikaanse agressie vond. In het jongerencomité 'Vrede en zelfbeschikking voor Vietnam', geïnspireerd door het ANJV, vonden jongeren met uiteenlopende politieke opvatting en levensbeschouwing elkaar in gloedvolle campagnes.

PSP wilde Amerikaanse bases

De jeugd ging een grote rol spelen.

Maar de leiding van de Partij van de Arbeid, geconfronteerd met een groeiende samenwerking van communisten en socialisten aan de basis, trachtte aan de consequenties te ontkomen.

De Amerikaanse Vietnampolitiek nam een scherpe, avonturistische wending met massale bombardementen op de Noord-vietnamese hoofdstad Hanoi en provocaties aan de Chinese grens.

De stemming werd zodanig, dat Ruygers zich genoopt zag met een nieuwe motie te komen in de Tweede Kamer, die echter een dubbele bodem bevatte.

Er werd weliswaar verzocht er bij de Amerikaanse regering op aan te dringen de bombardementen stop te zetten, maar er werd met géén woord gerept over de aanwezigheid van Amerikaanse troepen.

De PvdA was, zoals werd gezegd 'ernstig verontrust over de voortdurende uitbreiding van het oorlogsgeweld en over de daarbij aan beide zijden gebruikte middelen'.

Dat was ook hét thema van oudsher van de PSP geweest. Zij keerde zich op zeer grove wijze tegen het Zuidvietnamese Bevrijdingsfront met een brief, waarin onder meer de lafhartige passage: 'Wij doen een beroep op U (het Bevrijdingsfront) op te houden met Uw methoden van martelen en moorden en het zonder onderscheid bombarderen van burgers en andere vormen van terreur. Ze zijn een belediging van iedere opvatting van fatsoen en halen Uw zaak hopeloos omlaag'.

Degenen, die dorpen platbrandden, roofden en moordden, waren echter de Amerikaanse imperialisten!

De PSP, nu in volledig verval, was nooit meer dan een duiven-til, waar vogels van vreemde pluimage in-en-uit vlogen. Er is een reeks van namen, die in vergetelheid zijn geraakt — Boetes, Bruggemans, Nak — die alleen door de propagandamachines van de burgerlijke pers, die de Amerikaanse agressie tegen Vietnam door dik en dun verdedigden, wat bekendheid verkregen.

Deze figuren kwamen de burgerlijke pers namelijk goed van pas, omdat zij de aandacht afleidde van de werkelijke anti-Amerikaanse protest beweging, die steeds krachtiger op gang kwam.

De PSPers Boetes, Nak en Bruggemans weigerden in die jaren de eis tot terugtrekking van de Amerikaanse troepen te stellen, de enige basis, waarop een oplossing mogelijk zou zijn en die moest worden gesteld om perspectief te houden en ervoor te knokken.

Boetes deed in Amsterdam in 'stille tochten', die niet meer dan een handjevol mensen opleverden, de strijd voor Vietnam ridiculiseerden en de politie het handvat voor gewelddadig optreden en discreditering van de werkelijke beweging moesten geven.

Een bestuurder van de PSP, een geschiedenisleraar Erdsieck, noemde Ho Tsjì-Minh 'een moordenaar' en meende, dat men 'niet alleen de Amerikanen moet beschuldigen van misdaden tegen de mensheid'.

In het PSP-orgaan Bevrijding pleitte het huidige Tweede Kamerlid B. van der Lek, toen hoofdredacteur, zelfs voordien voor handhaving van Amerikaanse militaire bases langs de kust van Zuid-Vietnam in ruil voor stopzetting van de vrijheidstrijd door de Vietnamezen.

Van der Lek noemde dit een 'realistische oplossing', waardoor de Amerikanen 'hun publieke opinie de geruststelling kunnen geven, dat ze hun gordel van steunpunten rond China behouden'.

In het woelige jaar 1967 bleef de CPN onwrikbaar op het enige standpunt staan, dat een oplossing voor de situatie bood. In de discussiegrondslag voor haar congres van dat jaar schreef zij:

'Een van de voornaamste brandpunten van de strijd voor de wereldvrede ligt in Vietnam, waar de Amerikaanse agressie tot ongekende scherpste is opgevoerd. De CPN is volledig solidair met de strijd van het heldhaftige Vietnamese volk. Als de Amerikaanse agressie beloond zou worden met het recht om vreemd grondgebied te bezetten en daar militaire bases gevestigd te houden, dan zou dit alleen maar een aansporing kunnen zijn tot nieuwe oorlogsavonturen en ernstige consequenties met zich meebrengen voor de vrede in de gehele wereld.'

En in de resolutie na het congres werd klip en klaar gezegd:

'Het congres eist de terugtrekking van de Amerikaanse troepen uit Vietnam. Dit is de centrale doelstelling van de Vietnamese bevrijdingsstrijd als noodzakelijke voorwaarde voor de vrijheid en de uitoefening van het zelfbeschikkingsrecht van het Vietnamese volk. De CPN acht het haar internationale plicht om voor deze eis met alle kracht op te treden'.

Strijdbare briefwisseling met Vietnamese Werkerspartij

In de loop der jaren hebben de Amerikaanse propaganda-

makers van tijd tot tijd nieuwe stunts en nieuwe slagzinnen bedacht om maar de indruk te wekken, dat de Amerikaanse vuile oorlog om verheven doeleinden voor het Vietnamese volk zou gaan.

Er werd gesproken over 'Vietnamisering van de oorlog', er werd een 'Mekongplan voor ontwikkelingshulp' opgesteld, er werden in 1967 zowaar nog zogenaamde verkiezingen gehouden, waar echter al direct een weldenkend mens geen cent voor gaf, want de corruptie en omkoperij stonken eraf.

Zelfs Nederlandse parlementsleden wilden zich er niet aan wagen naar Saigon te reizen en de regering De Jong moest ermee volstaan een drietal politieke neuzelaars, Paul van 't Veer, Hiltermann en Neumann, die de Amerikaanse politiek altijd zo keurig begeleidden, als 'waarnemers' te sturen. Zij verrichtten hun bekende kruip-door-sluip-door-werk, maar hoera roepen over dat volksbedrog durfden zij niet aan.

De ontwikkelingen in ons land gingen snel. De PvdA-leiding bleef echter achter de ontwikkelingen aansjokken. PvdA-jongeren uit de federatie van jongerenorganisaties uitten in open brief hun ontevredenheid over de houding van de rechtse leiding en zij schreven, dat 'de PvdA zich openlijk dient uit te spreken tegen de aanmatiging van de Verenigde Staten om eenzijdig, zonder behoorlijke tussenkomst van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties, als politieagent in de wereld op te treden'.

Het PvdA-bestuur schreef een brief terug (februari 1968), waarin het niet verder kwam dan de constatering, dat de laatste weken was aangetoond, dat 'het aspect van een burgeroorlog in Vietnam door de Verenigde Staten is miskend'.

Opnieuw bleef men steken in een beoordeling, waarbij agressor en aangevallene op één lijn werden gesteld. ('Het partij bestuur betreurt terreurdaden van beide zijden'). Zij plaatste zich achter een motie Van der Stoep 'om bij alle betrokken partijen aan te dringen op het staken van de vijandelijkheden' op een moment, dat de volksbevrijdingskrachten in het 'Tet-offensief' hun macht en slagvaardigheid hadden getoond.

Het werd steeds duidelijker, dat het Amerikaanse imperialisme met zijn ultra-moderne technische bewapening, met zijn chemische oorlogvoering, met zijn massale bombardementen niet in staat was het moreel en de vrijheidsdrang van het Vietnamese volk te breken en in steeds breder kring in de Verenigde Staten zelf begon men het zinloze van verder oorlogvoeren in te zien.

Protestdemonstraties kregen daar groter omvang en onder druk van de omstandigheden begonnen de Amerikaanse imperialisten schijnmanoeuvres die de onontkoombare nederlaag niet konden verbloemen.

In Parijs kwamen besprekingen op gang (1969), die door de Verenigde Staten nog alsmear werden gerekt en solidariteit, steun en strijd met het Vietnamese volk bleven onontbeerlijk en noodzakelijk.

De congresdelegeerden van het 23ste partijcongres van de CPN zonden in februari 1970 een brief met strijdgroeten naar de Vietnamese Werkerspartij, waarin onder meer werd gezegd:

'Tezelfdertijd is Uw vastberadenheid en Uw bereidheid tot het brengen van onvoorstelbare offers een inspiratie voor allen, die opkomen voor vrijheid en vrede in alle landen.

De vrijheidsoorlog van Vietnam heeft in het land van de agressor zelf, een volksverzet tot leven gewekt van een omvang, felheid en eenheid, zoals die daar nog nooit zijn voorgekomen. Ook in andere imperialistische landen is dit het geval. In Nederland reikt de solidariteit met Vietnam, in georganiseerde of niet georganiseerde vormen, over de scheidsmuren van de partijen en organisaties van de werkers heen en draagt bij tot de groei van hun eenheid en activiteit, vooral van de jeugd.

Wij achten het onze plicht uw partij en volk hiervoor onze dank uit te spreken.

De Werkerspartij van Vietnam geniet ook de sympathie van de Nederlandse communisten door de standvastigheid waarmee zij in de internationale communistische beweging de beginselen van het marxisme-leninisme verdedigt en in praktijk brengt.

De herinneringen aan Uw president Ho Tsjì Minh, de onbuigzame internationalistische communist, wordt ook door ons hoog in ere gehouden.

Wij verzekeren U, waarde vrienden, dat wij ons ernstig bewust zijn van de tekorten van onze solidariteitsactie met Vietnam en besluiten deze onafgebroken verder op te voeren en uit te breiden'.

De Vietnamese Werkerspartij zond een uitgebreid antwoord met aan het slot de wens, dat de broederlijke solidariteit tussen de twee partijen en tussen het Vietnamese en het Nederlandse volk zich steeds verder zouden versterken en ontwikkelen.

Rovershol CIA

Het was datzelfde jaar 1970, dat Nixon de zich aftekenende, onvermijdelijke nederlaag nog trachtte te maskeren door een

met steun van zijn Indonesische marionet Suharto uitgevoerde grootscheepse interventie tegen Cambodja. Er werden velerlei drogredenen vanuit Washington de wereld ingezonden, maar ze hielden geen stand.

De CPN was de mobiliserende kracht achter een massale protestbeweging in ons land en de Tweede Kamerfractie eiste een spoeddebat, dat door ingrijpen van Luns, die met premier De Jong — uiteraard — 'alle begrip' voor de Amerikaanse interventie had, een week werd uitgesteld.

Henk Hoekstra verklaarde bij dit debat en wij citeren de Handelingen:

'Het is duidelijk, dat de Regering zich nog liever de tong zou afbijten dan dat zij wil zeggen, dat de Amerikanen uit Indo-China moeten verdwijnen, omdat dit de werkelijk enige oplossing is voor de problemen in dat gebied . . .

Het is voor ons land bepaald niet een onschuldig verschijnsel, dat wij een regering hebben, die zich ook nu zo achter een onverbloemd en uiterst agressief optreden van de Amerikaanse president stelt. Deze regering blijkt daarmee bereid te zijn ons land te koppelen aan alles wat in het Pentagon of het rovershol van de CIA wordt uitgebreed.

Minister Luns: 'Rovershol' zei U?

De heer Hoekstra (CPN): Ja, het rovershol; dat hebt U goed verstaan, het rovershol van de CIA.

Dit is één van onze voornaamste conclusies uit de gebeurtenissen in Zuidoost-Azië en uit de houding van deze Regering'.

De PvdA-leiding wurmde zich ook hier weer in allerlei bochten en wees, in strijd met de werkelijk levende verlangens, met anonieme briefjes in de Kamer een voorstel van de CPN tot gezamenlijk optreden af.

Zij sukkelde achter de beweging aan, want de veroordeling van de Amerikaanse agressie in Indo-China en de steun aan het Vietnamese volk werden steeds omvattender.

Het Medisch Comité Vietnam slaagde erin op grote schaal medicamenten in te zamelen en kon na verloop van tijd zelfs complete ziekenhuisinstallaties leveren, die van grote praktische betekenis waren. Ingenieurs en studenten in opleiding ontwierpen met veel inventiviteit speciaal op de Vietnamese situatie aangepaste uitrusting.

In het Amsterdamse Bos werd het onvergetelijke Vietnam-week end van jongerenorganisaties een hartverwarmende manifestatie van solidariteit, waar ook de PvdA niet meer verstek kon laten gaan. Zij werd naar een anti-Amerikaanse houding gedreven, waar zij zich later weer — onder het kabinet Den Uyl — van los ging maken.

Nixon pleegde in december 1972 met zijn schandalige bombardementen op Hanoi aan de vooravond van Kerstmis nog eens woordbreuk, maar in Utrecht eisten meer dan honderdduizend demonstranten, in de grootste na-oorlogse demonstratie, dat hij een overeenkomst moest tekenen en de agressie moest staken.

De recente jaren, Nixon, Watergate, Ford, de sabotage door marionet Van Thieu van de Parijse akkoorden, liggen nog vers in het geheugen. De mensen lieten zich niet van de wijs brengen, en Nederlandse steden adopteerden hele steden in Noord- en Zuid-Vietnam.

Het Vietnamese volk ziet nu zijn inspanningen en het vaste vertrouwen in de uiteindelijke overwinning beloond. Het koos zijn eigen weg, onafhankelijk van wat deze of gene ook aan goedbedoelde raadgevingen of influisteringen ten beste heeft gegeven.

Onwankelbaar voerde het Vietnamese volk, in overeenstemming met de beste tradities van zijn communistische partij en met het testament van Ho Tsjì-Minh, zijn strijd.

Na tientallen jaren van grote opofferingen en offers, die het maximum aan inzet vereisten, kan nu de fase van de vrede-lievende opbouw beginnen.

Er zullen daarbij opnieuw moeilijkheden moeten worden overwonnen, maar met het rijke scala aan ervaringen en de grote vindingrijkheid uit de tientallen jaren van oorlog, zullen ook de problemen in vredetijd kunnen worden opgelost. Vietnam heeft ook bij de vredesopbouw recht op volledige steun en solidariteit.

Joop Morriën

Mededeling inzake partijdocumenten

Het volgende nummer van Politiek en Cultuur zal geheel gewijd zijn aan het 25ste partijcongres van de CPN, dat 6, 7 en 8 juni in Amsterdam wordt gehouden.

In verband daarmee zullen de partijdocumenten, die in de voorbereiding van het congres zijn gepubliceerd, 'Verslag van de werkzaamheden van de CPN' (uitgebracht door Henk Hoekstra) en 'Stellingen van het Partijbestuur voor het 25ste congres van de CPN', in dat congresnummer worden opgenomen.

In de voorbereiding van het congres is eveneens een 'Ontwerp actie- en eisenprogram 25ste congres CPN' ter discussie gesteld. Het definitief door het congres vastgestelde actie- en eisenprogram zal ook in het congresnummer worden gepubliceerd.

*Instituut voor Politiek en
Sociaal Onderzoek
(IPSO)*

**MODERNE UITBUITING,
PSYCHISCHE
OVERBELASTING,
STIJGEND
ZIEKTEVERZUIM II**

Bestellingen door storting van f 5,75 (+ f 2,—
porto) op postgiro 2252298 t.n.v. Stichting IPSO
Postbus 10192, Amsterdam.

- K. Marx - Loonarbeid en Kapitaal
80 blz., paperback, f 4,75
- K. Marx - Loon, prijs en winst
84 blz., paperback, f 4,75
- Fr. Engels - De rol van het geweld in de
geschiedenis
160 blz., paperback, f 7,25
- Fr. Engels - Revolutie en contrarevolutie in
Duitsland
181 blz., paperback f 7,25
- W. I. Lenin - Het imperialisme als hoogste
stadium van het kapitalisme
174 blz., paperback f 7,15
- W. I. Lenin - De 'Linkse stroming' een kinder-
ziekte van het communisme
136 blz., paperback f 6,—

Verkrijgbaar bij de boekhandel en bij Pegasus,
Leidsestraat 25, Amsterdam en
Hoogstraat 143, Rotterdam.

**Een keuze uit de marxistisch-leninistische
reeks van Uitgeverij Pegasus.**

Congresboek

ste

25

Congres van de
Communistische
Partij van
Nederland

Verdediging van belangen der werkers tegen de chaos van het kapitalisme — Voor een werkelijk progressieve regering	Congresrede Henk Hoekstra	1 (153)
De congresrede van Paul de Groot over de internationale toestand		24 (176)
Discussies		40 (192)
Schriftelijke discussies		75 (227)
Het nieuwe Partijbestuur		87 (239)
Partijbestuur CPN was bijeen		88 (240)
Samenstelling van het congres		89 (241)
Telegram van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie		91 (243)
Actie- en eisenprogram 25ste congres CPN		92 (244)
Verslag van de werkzaamheden van de CPN Uitgebracht door Henk Hoekstra in de voorbereiding van het partijcongres		101 (253)
Stellingen van het partijbestuur voor het 25ste congres van de CPN		112 (264)

Dit congresboek verschijnt als speciaal nummer van Politiek en Cultuur,
tijdschrift, gewijd aan de theorie en praktijk van het marxisme-leninisme
onder leiding van het partijbestuur der CPN.

POLITIEK EN CULTUUR

verschijnt twee-maandelijks bij uitgeverij Pegasus
Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 23.11.38
De abonnementsprijs is f 10,— per jaar,

Prijs van dit speciale nummer f 3,75
Studentenabonnement f 6,25 per jaar

Ons gironummer is 447416, Gem.giro: P 1527
Correspondentie over betaling en verkoop s.v.p.
zenden aan de administratie p/a Pegasus.
Alle correspondentie over de inhoud aan de
redactie van P. en C., Prinsengracht 473,
Amsterdam-C., tel. 62565

Verdediging van belangen der werkers tegen de chaos van het kapitalisme — Voor een werkelijk progressieve regering

In de afgelopen weken heeft in onze partij een intensieve discussie plaatsgehad over de politieke toestand, over de vooruitzichten en de taken, die daaruit voor onze Communistische Partij van Nederland voortvloeien. Op dit congres zullen we de discussie afronden en zullen we besluiten nemen.

En om maar met de deur in huis te vallen, het voornaamste voor dit congres zal zijn, om met elkaar diepgaand te beraadslagen, hoe we daar waar eensgezindheid in de afdelingen en districten bestaat over de te voeren politiek van onze partij, hoe we de koers vastgelegd in de stellingen, zullen uitvoeren en in de praktijk zullen brengen.

We mogen daarbij niet verhehlen dat we daarbij vanzelfsprekend zullen moeten optreden tegen de tegenstanders buiten onze partij, tegen de bekende anti-communisten.

We zullen, daar moeten we ons eveneens bewust van zijn, vooral ook op moeten treden tegen tekortkomingen in onze eigen partij, zoals we die al in de stellingen en in het verslag aan de orde hebben gesteld.

Eén ding is volkomen duidelijk, en dat is dat de onoverkomelijke moeilijkheden waarin op het ogenblik het kapitalisme verkeert, zijn economische chaos, zijn politieke en de degeneratie, waarin velen worden meegesleept, van onze partij een groot besef van verantwoordelijkheid vraagt.

Onze Communistische Partij zal zich moeten presenteren als de voorhoede van de arbeidersklasse en van allen die zich daarmee verbonden weten.

Wij willen de actie losbranden, wij willen diegenen bestrijden die in de huidige situatie waarin het kapitalisme verkeert slechts praten over de noodzaak van aanpassing van de belangen van de werkers bij de economische moeilijkheden van het kapitaal. Wij communisten willen de werkende mensen vanaf dit congres ook opwekken om geen moment bij de pakken

neer te gaan zitten — maar tegenover de ontaarding, tegenover het morele verval, de wil van de arbeidersklasse tot vooruitgang, tot alzijdige verheffing, voor vrede en democratie te plaatsen. Dat moet de geest zijn waarin de beraadslagingen op dit congres zullen moeten plaatsvinden. We zullen dat moeten doen, bewust van de verantwoordelijkheid die wij dragen als communisten, en die we ook willen dragen, en geen moment willen ontlopen. We doen dat in optimistische geest omdat we vooral ook op internationale schaal de resultaten van de actie en de strijd zo duidelijk zien. We doen dat kritisch op dit congres, omdat we weten dat er gezien onze ervaringen, gezien de discussies in de partij bij ons zelf nog zoveel te verbeteren en te veranderen valt.

Aan dit congres is veel voorbereidend materiaal vooraf gegaan. Ik wil eraan herinneren dat al na de zitting van het aftredende partijbestuur, op 11 en 12 januari van dit jaar, redevoeringen werden gepubliceerd die op die zitting van het partijbestuur waren gehouden — de redevoering van Paul de Groot over 30 jaar strijd en nieuwe perspectieven en van Hoekstra over actuele vraagstukken en de rol van de partij daarin.

Al in die zitting van januari werden in grote trekken de lijnen ter voorbereiding van dit congres uiteengezet en aan de leden en kaders van onze partij voorgelegd.

Daarop volgde het verslag van werkzaamheden gepubliceerd in De Waarheid op 7 maart, weer daarna op 4 april volgden de stellingen, de discussiegrondslag voor dit congres, evenals later het eisenprogramma uitgewerkt door het Dagelijks Bestuur.

Ik dacht dat er zelden een congres is geweest waarvoor wat materiaal betreft zo een grondige voorbereiding heeft plaatsgehad.

Het zal dan ook duidelijk zijn, gezien het verschijnen van al dit materiaal, dat dit mijn inleiding ontlast, zodat ik me wil bepalen tot een aantal hoofdzaken zoals we die ter discussie hebben gesteld en ik ook niet alles wil herhalen wat al bekend is en waarover reeds door ons standpunten zijn ingenomen.

Economische toestand in middelpunt beraadslagingen

Volkomen terecht is door ons in het middelpunt van de discussie gesteld de wending in de toestand van het kapitalisme, ook in ons land, de zeer scherpe terugval van zijn conjunctuur en de gevolgen vooral, die dat heeft voor de werkers. Het is in de afgelopen tijd overduidelijk gebleken, dat dat het voor-

naamste is wat de mensen op het ogenblik bezighoudt — wat zeer velen heeft geschokt, vooral hen die vertrouwen hebben geschonken aan de verhalen over stabiliteit van het kapitalistische systeem en die jarenlang geleefd hebben met het gevoel van zekerheid vanaf de wieg tot aan het graf.

Dit alles is aan het wankelen gebracht.

De wending in de economische toestand in ons land is zo alles beheersend en het veroorzaakt zulke buitengewone diepgaande veranderingen in het leven van de mensen, dat het volstrekt noodzakelijk is, dit alles in het middelpunt van de beraadslagingen te plaatsen.

Het zal dan ook hoofdbestanddeel zijn van mijn inleiding.

En dat zal dus anders zijn, dan is geschied op het onlangs gehouden congres van de Partij van de Arbeid. Daar is aan deze allesbeheersende vraagstukken vrijwel geen aandacht geschenken: alleen is dat gebeurd, in de slotrede van Den Uyl toen de discussie op het congres van de Partij van de Arbeid al gesloten was.

Door Den Uyl werd wel geduid op de moeilijke economische toestand en hij heeft een reeks van impopulaire maatregelen aangekondigd.

De vraag is nu, hoe zullen wij, hoe zal de Communistische Partij van Nederland dit alles behandelen?

Wij zullen dat niet alleen doen vanuit een kille bestudering van de feiten. Wij willen met onze kennis van zaken de koe bij de horens vatten en de massa's oproepen tot verzet voor de verdediging van hun belangen; verdediging van hun loon, verdediging van hun rechten op onderwijs, verdediging van hun culturele en sociale verworvenheid. D.w.z. op dit congres en na dit congres zullen we stelling nemen tegen elke vorm van berusting in de huidige toestand. Tegen ieder die deze berusting wil prediken. Het allerbelangrijkste is dat wij zelf als communisten het initiatief tot de actie zullen nemen, constaterende, wat we ook al gedaan hebben in het verslag en in de stellingen ter voorbereiding van het congres, dat we daarin nog steeds achterblijven.

We moeten uitzoeken hoe dat komt. In het verslag en in de stellingen zijn al enige belangrijke aanwijzingen gegeven die in de discussie in de afdelingen en districten zijn onderstreept.

In de stellingen constateerden we, dat de scherpe terugval van de kapitalistische conjunctuur gepaard gaat met een steeds toenemende werkloosheid. Ook nadien is blijkens de officiële cijfers de werkloosheid van maand tot maand toegenomen, en ligt ze nu dik boven de 200.000.

Maar toch is de werkelijkheid veel ernstiger dan dit getal van 200.000 doet vermoeden. Want boven deze 200.000 werklozen komen nog de verborgen, de niet geregistreerde werkloze jongeren en vrouwen. Naast de officiële werkloosheid zijn er nog zo'n 47.000 mannen en vrouwen in sociale werkplaatsen, onder wie duizenden, die zoals dat heet, voor bemiddeling naar het vrije bedrijf in aanmerking komen.

Daarenboven waren er in het begin van dit jaar volgens de officiële cijfers 300.000 W.A.O.-ers en dat betreft grotendeels mensen die als slachtoffers van het kapitalistische jaagsysteem van de afmatting uit het produktieproces gestoten zijn.

En dan nog stijgt het aantal arbeiders en beambten met verkorte werktijd. In oktober 1974 waren dat er 14.114, in januari 1975 waren dat er al 50.714, waarvan er alleen al 19.114 in de metaal-industrie. In april, dat is het laatste cijfer dat ik ter beschikking heb, steeg dit aantal nog eens met 22.000 tot bijna 80.000. En niemand, geen enkele kapitalistische econoom, durft en kan voorspellen, hoe zich dit alles in de naaste toekomst verder zal ontwikkelen.

Toch zeggen wij, dat deze toestand waarin het kapitalisme op het ogenblik verkeert, voor ons niet als een donderslag bij heldere hemel kwam, want al in de jaren van de z.g. hoogconjunctuur werden miljardenwinsten, geperst uit de arbeid, gebruikt voor de z.g. diepte-investeringen.

Wij herinneren ons nog dat men in die tijd van de z.g. hoogconjunctuur schijnheilig vertelde dat er diepte-investeringen nodig waren om de werkgelegenheid voor de toekomst te garanderen. Dat was toen het argument om de arbeiders te bewegen om af te zien van looneisen. Maar in werkelijkheid werden in die tijd al de investeringen, de miljarden die verdiend werden op de arbeid, gebruikt om de mensen te vervangen door computers en machines en om daarmee tegelijkertijd diegenen, die nog werken steeds meer op te jagen met als stok achter de deur de dreiging van werkloosheid.

Weerzinwekkende gewetenloosheid

Zo is een proces op gang gebracht, dat de kapitalisten zelf niet meer beheersen. Hoe dan ook, de kapitalisten voelen zwaar weer aankomen. Ze willen zich daartegen dekken en ze doen dat door onophoudelijk en met medewerking van de regering het levenspeil en de sociale voorzieningen van de werkende mensen af te breken. Inderdaad, zoals wij al eerder geconstateerd hebben

volgens het Colijnse-recept uit de dertiger jaren.

Met een weerzinwekkende gewetenloosheid worden terzelfder tijd opvattingen en theorieën bedacht om vooral jongeren, oudere werknemers boven de vijfenveertig al, jonge intellectuelen te doen berusten in werkloosheid. Of ze, als ze dat nog niet zijn, daarop voor te bereiden. We zien dat op een geraffineerde manier de werkelijkheid omgedraaid wordt. Wat in wezen een kapitalistische gesel is wordt voorgesteld als een onvermijdelijkheid, een onvermijdelijkheid met zijn goede kanten.

En gezegd moet worden dat wij in onze propaganda, in ons optreden te weinig tegenvuur daartegen geven. Want zo onophoudelijk als de kapitalisten en hun propaganda-apparaat de mensen bestoken met hun valse, op hun eigen klassebelangen afgestemde drogredenen, zo vasthoudend moeten wij die bestrijden, ontmaskeren door onze ideeën over de werkloosheid en de bestrijding daar tegenover te plaatsen. Alles wat ons daarbij ten dienste staat moeten we gebruiken. De Waarheid, de mondelinge propaganda, de openbare vergaderingen, manifesten en vooral de bedrijfskranten. Het ziet er de laatste tijd naar uit dat vooral een aantal PPR-politici de taak wordt toebedeeld om voorzien van een progressief vernisje de huidige economische toestand waarin ons land verkeert, te versieren.

Volgens deze lieden moet je niet vechten tegen de werkloosheid, maar moet je je aanpassen, b.v. door gezonde vrijetijdsbesteding. Door gezonde vrijetijdsbesteding moet je er van maken wat er van te maken valt, het gaat hen blijkbaar om een nieuw soort opvoeding, de opvoeding tot werkloosheid.

Tegelijkertijd zwijgen zij over de systematische terugval van het levenspeil bij langdurige werkloosheid, over de mateloze onzekerheid die over de gezinnen hangt, over de onzekerheid bij de vrouwen, die niet weten hoe het in de toekomst met de steeds stijgende huren moet. Of hoe het zal moeten gaan met de opvang van de steeds stijgende prijzen en met de tariefsstijgingen. Zij zwijgen over de jongeren, zij jammeren alleen maar over de baldadigheid van jongeren en over uitwassen.

Maar zij zwijgen over de jongeren, die ook stoten op de onzekerheid over hun toekomst, op de onzekerheid over hun studie-mogelijkheden, waar misschien geen geld en als het zo doorgaat geen plaats meer voor is.

Daarom verafschuwt onze partij, de partij van de arbeidersklasse, met alle vezels met die klasse verbonden, al die praatjes en verlakkerijen van de werkelijkheid. Ze worden gespuid om berusting te kweken, die uiteindelijk leidt tot demoralisatie, tot wanhoop bij diegenen die zich door het kapitalistische wanbeheer uitge-

stoten voelen. We hebben dat meermalen gesignaleerd. Dit proces speelt, en dat leert de geschiedenis, de uiterst rechtsen die zich in de huidige situatie ook bedienen van de z.g. ultra-radicalen, die in feite niets anders zijn dan parasieten op het doodzieke lijf van het kapitalisme, in de kaart.

Zij richten in het bijzonder hun giftige praktijken op de politiek onervaren krachten in ons land, vooral op de jonge mensen. Meer dan ooit zal onze partij haar taak moeten begrijpen. Onze partij moet voorop gaan in de strijd voor werk, voor loonsverhoging. Een eis die nu eenmaal direct daarmee verband houdt.

Door klassenstrijd crisisverschijnselen te lijf gaan

Matheid moet afgeschud worden. We willen ook heel duidelijk zeggen dat die NVV-leiders aan de kaak gesteld moeten worden, die op het ogenblik geen vinger verroeren, maar zich wel bezondigen aan anti-communistische verdeeldheidspolitiek, zoals dat meerdere malen in de discussie in de voorbereiding van dit congres aan de orde is gekomen. Sommigen wekken de schijn te streven naar een ideale toestand op lange termijn, zoals uiteengezet in 'Fijn is anders'.

Wie zou geen betere toekomst wensen dan waarin we op het ogenblik leven binnen het kapitalisme? Maar wij zeggen ook dat alle praatjes over een toekomst niets waard zijn, als niet nu op dit ogenblik gestreden wordt voor goede CAO's, voor loonsverhoging, voor verdediging en verbetering van het levenspeil, voor de versterking van de positie van de arbeidersklasse. En juist dit is op het laatste congres van de Industriebond-NVV onbesproken gebleven.

Als er op het ogenblik weer anti-communisme wordt gepleegd, ook door een aantal leiders binnen de vakbeweging, dan is dat onverenigbaar met de strijd voor een betere toekomst. Het anti-communisme is op dit moment onvergeeflijk en kan enorme schade toebrengen aan de vakbeweging, aan de belangen van de arbeidersklasse. Het is onvergeeflijk omdat het de hoofdtegenstander aanmoedigt, de rechtse krachten van de KVP, AR, CHU en VVD. Wij communisten roepen op, om door klassenstrijd de crisisverschijnselen te lijf te gaan, en werkgelegenheid te bevechten.

Het is ook veel te bekrompen, om te denken dat de strijd voor werkgelegenheid een zaak zou zijn van de werklozencomités. Natuurlijk houden deze werklozencomités zich bezig met het vraagstuk van de werkgelegenheid. Het kan niet anders. Maar zij

dienen zich vooral bezig te houden met de verdediging van de belangen van de werklozen zelf, die op het ogenblik dag in dag uit bedreigd worden. Daarom is dringend uitbreiding en verbreding van deze werklozenbeweging, van de werklozen-comités nodig. Maar de strijd voor de werkgelegenheid, de strijd voor werk voor allen, is de zaak van de gehele arbeidersklasse en van al haar organisaties en dus vooral van onze Communistische Partij.

Wij hebben in de loop van de laatste maanden, ook in de Tweede Kamer, een aantal maatregelen voorgesteld. Maar ik wil meteen zeggen dat die slechts tot leven kunnen komen indien deze door ons voorgestelde maatregelen door actie dwingend worden onderstreept. Voor alles is verhoging van de koopkracht nodig voor de massa van de bevolking en de verhoging van de uitkering bij langdurige werkloosheid, inplaats van verlaging zoals dat nu geschiedt. Wat dat laatste betreft hebben wij de vorming voorgesteld van een tijdelijk fonds zolang de recessie duurt, te financieren uit de winsten van de grote ondernemingen.

Wij weten, dat als wij de eis tot loonsverhoging stellen, er stormen van protesten opgaan vanaf Zijlstra tot aan rechtse sociaal-democraten toe. Zij komen met karrevrachten van argumenten aansjouwen om onze standpunten, die uitgaan van het klassebelang van de arbeidersklasse te bestrijden en maar twijfel en verdeeldheid te zaaien.

Al die argumenten die ze tegen ons aanvoeren, zullen we in de komende periode stuk voor stuk moeten ontzenuwen en daarbij rechtse sociaal-democraten en vakbondsbestuurders scherp moeten critiseren voor de diensten die zij aan het groot-kapitaal bewijzen, door de argumenten van het groot-kapitaal uit te dragen binnen de arbeidersbeweging.

Maar hoe scherp onze kritiek ook zal zijn, toch zal ons optreden — onze propaganda — nooit negatief gericht mogen zijn. Het is onvolledig en het is dus een foutieve manier van doen om alleen maar te verklaren wat er op het ogenblik allemaal niet deugt.

Trouwens daar zou je een heel congres over vol kunnen praten. Onze taak is, in deze situatie vooral te zeggen en aan te tonen wat er wel gebeuren moet. Nemen we b.v. de laatste interim-nota van de regering over het inkomensbeleid, ook wel de VAD, vermogens-aanwas-delingsnota, genoemd. Dat is overigens ten onrechte, want hoe je ook over die VAD denkt, de nota gaat in de eerste plaats over het afremmen van de loonsstijging terwille van het gunstige ondernemersklimaat. Het eigenaardige van dit soort barometers, is, dat wanneer de zon schijnt voor de onder-

nemers, dat het dan regent voor de arbeiders.

Alleen al het afremmen van de loonsstijging betekent bij de huidige inflatie en prijs- en tariefsstijgingen een aantasting van het levenspeil.

Waarom is dat voor de arbeidersklasse onaanvaardbaar?

Ten eerste omdat juist in een periode met zijn crisisverschijnselen de arbeiders hun inkomen veilig moeten stellen. Doen ze dat niet, geven ze de strijd voor het loon op, dan zal het kapitaal de hele ellende van zijn economische stelsel op de arbeidersklasse en op andere loontrekkenden afwentelen.

Dat is de keiharde realiteit van dit moment.

Welke verhalen en alles verduisterende ingewikkeldheden ook opgedist worden, een feit is dat het kapitalisme onder alle omstandigheden, of het nu mee zit of tegen zit, de produktie richt op uitbuiting, op het behalen van maximale winsten, zoals ook nu door internationale concerns, door banken, enorme winsten worden geboekt. Vandaar dat er nog nooit ook maar één moment in het leven is geweest van Zijlstra en mensen uit zijn milieu, dat zij opkwamen voor loonsverhoging.

Nou zeggen sommigen dat is een simplificatie van de communisten. Wij zeggen, nee, het is de harde waarheid van het kapitalisme zoals we dat jammer genoeg hier in ons land nog kennen en welig tiert. Dat juist vereist die loonstrijd.

Loonsverhoging door strijd

In de tweede plaats is het afremmen van de stijging van de lonen onaanvaardbaar, omdat bij aantasting van het levenspeil ineenstorting van de binnenlandse markt dreigt en dat werkt crisisverscherpend.

Dit gevaar wordt door zeer velen onderkend, zelfs door enkelen in de regering, die zeggen iets aan de koopkracht te willen doen door een uiterst geringe belastingverlaging door te voeren.

Nou is belastingverlaging natuurlijk altijd meegenomen, maar het zijn allemaal lapmiddelen, die geen zoden aan de dijk zetten als loonsverhoging uitblijft.

Maar hoe zal die loonsverhoging tot stand komen? Die komt niet tot stand door alleen maar te argumenteren. Ze komt niet tot stand door alleen maar te argumenteren en te polemiseren in de Tweede Kamer. Maar wel door strijd. Door het leveren van die argumenten aan de massa, die de strijdvaardigheid van de werkers opvoert.

Ze komt alleen maar tot stand als de communisten zelf het

initiatief nemen tot actie. Vanaf het eerste noodzakelijke begin moet dat nou eenmaal worden voorbereid. Het haalt niets aan, alleen maar monotoon elke keer te herhalen dat er actie moet komen. De voorbereidingen zullen getroffen moeten worden door de communisten zelf zoals dat in het verleden is gebeurd, bij het openbaar vervoer, in de havens, in de strokarton, in een aantal metaalbedrijven. Door het formuleren van eisen, door de vorming van strijdleidingen, actiecomités, waarin georganiseerden en ongeorganiseerden zich verenigen. Geschiedt dit niet dan zal er geen georganiseerde en eensgezinde actie zijn. Deze tijd vraagt om initiatief van onderop, van de massa, daar ligt vooral een taak voor onze partij. Hier ligt ook de taak van de vakbeweging.

De regering-Den Uyl ziet dit als een gevaar dat bezworen moet worden. De KVP en Anti-Revolutionaire Partij wekken steeds weer op om dat initiatief van onderop te dempen en te voorkomen en zij vuren de regering aan.

Wij van onze kant zien in deze situatie als het grootste gevaar het tegemoetkomen aan de wensen van de grote ondernemers, waardoor in het bijzonder de VVD als partij van die grote ondernemers steeds brutaler wordt. Het is gevaarlijk tegenover dit rechtse drijven, dat steeds krachtiger vormen aanneemt, de vakbeweging te verlammen door haar te binden aan een verkeerde regeringspolitiek, zoals dat op het ogenblik gebeurt.

Het is daarom ook niet toevallig dat de groei van de vakbeweging, de groei van het NVV zoals volgens de laatste cijfers blijkt, de laatste tijd ernstig gestagneerd is; dat er bonden zijn die achteruit gaan.

Sommige topbestuurders wijzen beschuldigend naar de werknemers die niet georganiseerd zouden willen zijn. Maar zij moeten beginnen de hand in eigen boezem te steken. Hun houding van berusting, van het slikken wat de regering aan impopulaire maatregelen voorzet, dat heeft een terechte kritiek tengevolge gehad en heeft geleid tot argwaan zowel bij de ongeorganiseerden als bij de georganiseerden.

Daarom moeten de ideeën neergelegd in de Interim-nota over het inkomensbeleid van Boersma afgewezen en bestreden worden. Er moet vooral voorkomen worden, dat de ideeën die daarin neergelegd zijn tot wetten worden omgezet, waar we jaren en jaren mee opgescheept zullen zijn.

Machtsvorming op de bedrijven

Wat de vermogensaanwasdeling betreft, we hebben in de

afgelopen periode vele malen aangetoond dat het een fopspeen is. Je kunt je er blauw aan zuigen en er zijn er trouwens die niet anders doen, maar het levert je niets op en het is zelfs de bedoeling dat het niets oplevert voor de arbeiders.

Het is een gevaarlijke poging om de vakbeweging de handen te binden met als vaste roep, wacht u voor het VAD.

Toch wijzen wij ook hier niet alleen maar af.

Want wij stellen iets aan de orde dat wel degelijk iets zal opleveren. En dat is de noodzaak van machtsvorming te beginnen op de bedrijven.

We zetten in de stellingen ter voorbereiding van dit congres uiteen waar het ons om gaat. Het gaat om meer macht voor de ondernemingsraden, met name voor de gekozen leden daarin. Meer macht voor de vakorganisaties op de bedrijven om op te komen voor inkomensverhoging op het bedrijf. Het gaat er om meer macht in de bedrijven op te bouwen om massa-ontslag te verhinderen.

Ook hier staan we lijnrecht tegenover voorstellen, zoals die gedaan zijn door minister Boersma, die een wetsontwerp heeft ingediend inzake de melding van collectief ontslag. Melding alleen maar, nota bene in een periode dat bedrijfssluitingen elke dag opnieuw plaatsvinden. Hierbij wil de regering niets ondernemen en worden de vertegenwoordigers van de arbeidersklasse en van de vakbeweging via een geheimhoudingsprocedure aan de ketting gelegd om acties te voorkomen. Naar ons idee is bij de ENKA, bij de strokarton, in Brabant, in Den Bosch, in Limburg en nu bij de BOFA in Amersfoort aangetoond, dat massa-ontslag voorkomen kan worden door machtsvorming van onder op.

Wat dat betreft hoeft niet op wetten gewacht te worden, dat kan onmiddellijk beginnen. Dat zal iets opleveren, dat is ons positieve antwoord op de huidige afbraak en willekeur van het kapitalisme. Het feit, dat de voornaamste oorzaken van de crisisverschijnselen buiten ons land gezocht moeten worden, wordt door niemand meer ontkend. De regering beroept zich er zelfs min of meer op om haar afwachtende houding te verdedigen. Maar wat heeft ons land zo kwetsbaar gemaakt? Wat is het dan wat ons land zo open heeft gesteld voor deze crisisverschijnselen, die van buitenaf komen?

Dat is de EEG-politiek met de onderwerping van ons land aan de belangen van West-Duitsland, met de reeksen van maatregelen vanuit de EEG, op het gebied van loon- en prijsvorming, met de z.g. regionale politiek, die zich rechtstreeks, tegen de nationale belangen van ons land richt.

Oriënteren op nationale onafhankelijkheid

Vooraf ook de boeren zijn tegen deze EEG-politiek hevig in verzet gekomen. Ze moesten wel, omdat het een gevecht is om hun bestaan. Een gevecht waar onze partij zich vierkant achter geplaatst heeft en waar we ook achter zullen blijven staan.

Terzelfder tijd nemen binnen de EEG de spanningen toe. In Engeland keren de massa's en de vakbeweging, de Labourparty zich tegen de EEG en eisen de uittreding. Het referendum dat in de afgelopen dagen heeft plaatsgevonden, is bedoeld als doekje voor het bloeden.

Maar het is onvermijdelijk zo, dat, referendum of niet, dit verzet in Engeland zal toenemen. De gehele heilige kapitalistische alliantie, de EEG zal vroeg of laat uiteenspatten.

Ook en vooral als gevolg van de machtsstrijd tussen West-Duitsland en de Verenigde Staten, — een West-Duitsland, dat de oppermacht binnen de EEG opeist.

Wij zeggen, het is de hoogste tijd dat Nederland uit deze ontwikkeling de lessen trekt en zich oriënteert op zijn eigen belang, op herstel van zijn nationale onafhankelijkheid en dat vereist het bevrijden van ons land uit de EEG-dwangbuis.

Het zou tevens de weg openen om de restanten van de koude oorlog op te ruimen en zou kunnen leiden tot bijvoorbeeld een forse uitbreiding van de handel en verkeer met de socialistische landen.

Dat zou zeker in de huidige omstandigheden een forse stimulering van de werkgelegenheid in ons land betekenen.

Aan het slot van dit gedeelte van mijn verslag zou ik nog extra willen onderstrepen dat in deze strijd voor de dagelijkse belangen diegenen in beweging zullen komen die een werkelijk ander progressief beleid in ons land voorstaan en daarvoor op willen treden.

In de afgelopen weken en maanden hebben we gezien hoe werkers uit verschillende sectoren hun eisen kracht hebben bijgezet.

Arbeiders, mensen uit het onderwijs, mensen uit de gezondheidszorg, welzijnswerkers, werkers in de veeteelt en de landbouw.

Het gaat er nu om dat te verenigen tot één onontkoombaar, niet te ontwijken progressief machtsblok.

We moeten nagaan wat er is gebeurd sinds de regering-Den Uyl twee jaar geleden werd gevormd.

Zoals we in de stellingen uiteen hebben gezet heeft deze regering nergens ook maar iets opgelost, integendeel de toestand

van de werkers in ons land is er slechter op geworden. Bij het tot stand komen van deze regering-Den Uyl en ook daarna oriënteerde Den Uyl zich op de SPD in West-Duitsland. Dat was haar internationale oriëntatie. En dat is het nog steeds. Maar waar is dat op uitgelopen? Op niets, want de bewierookte Willy Brandt is als minister-president al lang verdwenen. De SPD in Duitsland holt van de ene verkiezingsnederlaag naar de andere. En de winst die de liberalen behalen is daar natuurlijk in het geheel geen compensatie voor, integendeel.

De CDU/CSU van Strauss c.s., wordt steeds brutaler en stelt ook haar eisen over de grenzen heen, met name aan de CDA-politici in ons land.

Juist deze gang van zaken in West-Duitsland en de zeer felle economische terugslag daar, die voortduurt zou voor de PvdA een teken aan de wand moeten zijn om te komen tot verandering van haar oriëntatie, door af te stappen van de slaafse navolging van de SPD in de Bondsrepubliek. Bij die navolging horen ook de voortdurende anti-communistische oprispingen.

Terwijl de regering-Den Uyl zich onder curatele van de KVP en AR heeft geplaatst, holt zij van de ene crisistoestand naar de andere. Van de Oosterschelde naar de VAD, van de VAD naar een ander smerig vat, genaamd justitie. Den Uyl, dat valt herhaalde malen in de pers, Den Uyl is benoemd tot een zogenaamde 'crisisbeheerser', die heen en weer holt tussen branden in Paramaribo en zijn eigen nogal brandbare kabinet. Toch is het PvdA-congres alle grote problemen, die uit de huidige toestand voortvloeien, uit de weg gegaan. Dat was zo inzake de vraagstukken van de directe belangen, vraagstukken van het levenspeil, dat was ook zo inzake de vraagstukken van oorlog en vrede, de allesbeheersende materie in de zaak van de vrede en veiligheid; zaken waarover zo diepgaand door ons hele land, door alle bewuste mensen wordt gedacht en waarvoor zo ontzaglijk veel is gedemonstreerd in de afgelopen tijd.

Vermindering bewapening — atoomwapens verwijderen

Naar onze mening gaat het nu om de kritiek die losbarst op de NAVO-politiek om te zetten in daden, die tot snelle resultaten kunnen leiden. Daar verstaan wij onder vermindering van de bewapening, verwijdering van de atoomwapens van Nederlands grondgebied als een eerste absoluut noodzakelijke bijdrage van ons land tot de onspanning in Europa, tot vrede en veiligheid in Europa.

We kunnen niet genoeg onderstrepen dat daarvoor een gemeenschappelijk optreden, vooral van communisten en socialisten volstrekt noodzakelijk is. Waar dit bestaat, moet het worden verdiept.

Men mag deze allesbeheersende kwestie niet uit de weg gaan door alleen maar vruchteloos te krakelen over al of niet op termijn uit de NAVO treden.

Wij willen nogmaals beklemtonen dat optreden nu, op dit moment, geboden is, — tegen Vredeling die steeds verder gaat met bewapenen, met de aanschaf van atoomstraaljagers zoals dat door het Pentagon wordt geëist. De geschiedenis van de F-16 heeft toch een ongelooflijk vuil spoor achtergelaten van verhalen over omkoperij, gesjagger, corruptie, het is wat je noemt een stinkende oorlogspoel.

Zo is het beeld altijd, als het gaat om bewapening, als wapen-concerns elkaar de orders betwisten en vooral nu, nu het om de grootste wapenorder van alle tijden gaat, om miljarden die uit de bevolking worden geperst.

We hebben gezien hoe er gekonkeld werd over aantallen, over de prijs, over kwaliteiten van dit NAVO-moordtuig. En, jammer genoeg, ook het PvdA-congres heeft zich daartoe laten verleiden.

In de loop van alle smerigheid over de F-16 is er zelfs niet voor teruggedeinsd om op een wijze, zoals een Goebbels dat in het verleden gedaan heeft in het Hitler-Duitsland, het element van de werkgelegenheid te gebruiken om de bewapening aan te prijzen.

Het is de hoogste tijd dat elke Nederlander, dat vooral de socialisten en progressieve gelovigen, zich duidelijk voor ogen stellen waar het op dit moment om gaat.

Zij mogen zich niet opnieuw laten overspoelen door golven van anti-communisme en anti-Sowjetisme, dat nu eenmaal altijd gepaard gaat met deze monsterachtige atoombewapeningsplannen.

Het gaat er nu om daden te stellen voor vrede en veiligheid. Ik wil nogmaals herinneren aan wat gezegd is in de discussienota van de PvdA genaamd 'Socialisme tussen nu en morgen'. Daarin wordt toch ondubbelzinnig toegegeven dat het een leugen was en is, dat de Sowjet-Unie zich ten doel stelt West-Europa te veroveren. En, zoals het er in staat, dat 'we ons niet langer bedreigd voelen door de Russen'. Gezegd wordt in die nota, dat in het verleden militaire spoken werden gezien, waar ze niet waren.

Maar wat doen Vredeling en de anderen op het ogenblik anders

dan koude-oorlogsverhalen ophangen, en spoken oproepen waar ze niet zijn? Het gaat hier echter niet alleen maar om een luguber sprookje van Grimm; dat kan je spoedig vergeten en vlug uit je hoofd zetten. Hier gaat het om verhalen van Vredeling, van Ford, die ons schatten geld kosten en die onnoemelijk grote gevaren oproepen bij de bewapeningswedloop zoals die weer aangezet wordt door de kapitalisten.

Want het gevaar dat werkelijk dreigt is de F-16, de atoomstraaljager, de verdere NAVO-bewapening. Behalve dat dit een bedreiging is voor de ontspanning, richt deze toenemende militarisering zich vooral ook tegen de democratische en vredelievende krachten, tegen de arbeidersbewegingen in de kapitalistische landen zelf.

Er zijn in de afgelopen dagen stromen van woorden gevloeid op congressen, in de Tweede Kamer. De tijd is nu aangebroken voor verder gemeenschappelijk optreden tegen de bewapeningsplannen van de regering.

Regering-Den Uyl met vals etiket

Als je dit alles onder de loep neemt, en het optreden van de regering in de dagelijkse belangenkwestie en het optreden van de regering in de bewapeningskwestie, dan wordt duidelijk dat het progressieve etiket dat deze regering zichzelf heeft opgeplakt, vals is.

Daarom zal onze partij haar oppositie tegen de regeringspolitiek voortzetten en verscherpen. De harde praktijk leert dat het nodig is. Het is noodzakelijk dat deze regering vervangen wordt door een werkelijk progressieve regering.

Als er een vooruitstrevend beleid moet worden gevoerd, dan zal dat door een andere regering moeten gebeuren. Op dit congres willen we ook duidelijk verklaren, dat een werkelijk progressieve regering in dit land niet mogelijk is als de Communistische Partij van Nederland niet deelneemt aan het bepalen van de koers van zo'n regering. En dat moet in de eerste plaats gebeuren door de versterking van onze positie onder de werkende massa's.

Waarom critiseren wij de rechtsen in de PvdA zo fel, waarom zullen we, zoals we dat in onze stellingen hebben geformuleerd, de dubbelzinnige houding van de PvdA-leiding en van PvdA-ministers aan de kaak stellen?

Wij doen dat niet om af te breken, zoals er wel gesuggereerd wordt.

Maar wij doen dat om vooruit te komen, om socialisten en anderen te winnen voor een gemeenschappelijk optreden tegen rechts, voor de vervanging van dit kabinet door een ander kabinet dat zich zal oriënteren op progressief Nederland. Daarvoor moeten communisten en socialisten samenwerken, samen strijden. En om dat te bereiken is het nodig om diegenen te bestrijden, die dat koste wat kost willen voorkomen.

Er zijn zekere resultaten geboekt bij het totstandbrengen van die eenheid. Maar we hebben ook gezien hoe bij acties als Kalkar, tegen de aanschaf van atoomstraaljagers, telkens weer leiders van de PvdA afremmen of zelfs direct tegenwerken. Soms wekt de leiding van de PvdA de schijn sympathiek te staan tegenover de actie, in de praktijk echter handelt ze lijnrecht tegen de doelstellingen van de acties ook al werken daarin socialisten en communisten samen.

In Amsterdam zien we hoe schijnlinkse elementen in de PvdA het anti-communisme steeds weer nieuw leven inblazen, om daarmee rechtse reformisten de hand te reiken. Het doel is vooral om de samenwerking tussen communisten en socialisten, zoals die op verschillende niveaus in Amsterdam tot stand is gekomen, te verbreken, en daarmee Amsterdam als politiek centrum te treffen.

Gezegd moet worden, dat onze partij te weinig deze rol van de rechtse elementen in de PvdA aan de kaak heeft gesteld. Dat heeft de eenheid van actie afgeremd, geschaad, omdat er te lang illusies bleven bestaan over de houding van de leiding van de PvdA en van de regering-Den Uyl.

Eenheid van actie zal er alleen zijn als onze partij daarvoor optreedt door haar eigen zelfstandige rol te vervullen, en zich bij de vervulling van haar taken door niets en door niemand laat inpakken of aan een zoet lijntje laat houden.

Alle succesvolle acties van de afgelopen periode hebben geleerd dat alleen maar door zo een zelfstandig krachtig optreden van onze partij een brede samenwerking tot stand kan komen. Alleen zo zal een kracht ontwikkeld kunnen worden, die nodig is om een progressieve regering af te dwingen.

Want laten we duidelijk zijn, een progressieve regering zal er niet komen omdat we het alleen maar samen met anderen wensen; ze zal er ook niet komen door alleen maar te hopen op gunstige verkiezingsuitslagen en daar dan maar op te wachten. Het gaat er om actie te voeren voor de zaken die nu nodig zijn en deel moeten uitmaken van een progressief beleid. Daarom zullen we ons program van eisen en de discussie daarover, grondig moeten onderzoeken.

Het kan er in deze situatie niet alleen maar om gaan om al onze ideeën, al onze wensen voor nu en voor de verre toekomst op te sommen.

Trouwens, in vele gevallen zijn onze standpunten bekend. Het gaat er nu om ook die eisen te formuleren, die nu onmiddellijk aan de orde zijn en bestanddeel moeten worden van een progressief regeringsbeleid in de naaste toekomst. Eisen dus, die haalbaar zijn, maar dan niet in de zin van haalbaar door bukken voor rechts maar haalbaar door eenheid van actie.

Als we dan globaal onze gedachten hierover laten gaan, dan denken we ten eerste aan eisen, die bescherming moeten geven en die moeten leiden tot versterking van de positie van de arbeidersklasse tegenover het grote kapitaal door loonsverhoging door versterking van de positie van de vakbeweging en de gekozen vertegenwoordigers van het personeel op de bedrijven. Het zal moeten gaan om de verdediging en de uitbreiding van de democratische volksrechten en het definitieve afzien van elke aantasting van de grondwet en kieswet. En vooral zal het gaan om intrekking van de ontwerp-anti-stakingswetten die er nog steeds liggen.

Het zal er om gaan onze nationale belangen niet langer op te offeren aan de EEG.

Bovenal zal het nodig zijn dat een begin wordt gemaakt met de vermindering van de bewapening, er zal geen vervanging van de Starfighter moeten plaatsvinden en Nederland zal atoomvrij moeten worden.

Voor de kinderen van de werkers moet de mogelijkheid tot culturele en wetenschappelijke ontplooiing vergroot worden.

In deze geest zullen we moeten optreden in de actie, in de propaganda voor de actie, in de partij zelf en in de vertegenwoordigende lichamen. Steeds weer moeten we ons daarbij realiseren dat alleen wij in deze tijd van ontbinding van het kapitalisme, van ontbinding van al die partijen en al die stromingen die zich gebaseerd hebben op het kapitalisme, perspectieven voor de toekomst kunnen bieden.

Werkwijze van de partij

Daarom zal het gezien de nieuwe situatie voor de partij zelf, te beginnen bij de leiding van de partij, nodig zijn om tot een veel krachtiger werkwijze te komen.

Hiertoe is in de afgelopen maanden een aanzet gegeven, maar gezegd moet worden dat die nog te weinig weerklank heeft

gevonden, te weinig navolging heeft gekregen. Ook de discussies in de ledenvergaderingen tonen aan dat er gebieden zijn waar aanzienlijke vooruitgang is geboekt, tegelijkertijd is er ernstig kritiek geleverd op die gebieden van het werk waar stagnatie is opgetreden en zelfs achteruitgang plaatsvindt.

Er is vooruitgang in Groningen, sommige afdelingen in Den Haag, in Limburg, de laatste tijd in Friesland, Brabant en Utrecht.

Op de districtsconferenties is aangetoond dat ook in die districten waar aanzienlijke vooruitgang is geboekt, dit niet over de hele linie het geval is.

In het district Groningen is de vooruitgang aan leden vooral te danken aan de vooruitgang in de stad Groningen; de ledenwinst in Limburg, 57 leden sinds januari, is voornamelijk aan vier afdelingen te danken.

In Noord-Holland waar het ledental sinds het vorige congres met 20 procent is gegroeid, heerst een soortgelijk beeld. In Amsterdam is er nauwelijks sprake van een netto vooruitgang in leden, hoewel ook daar afdelingen zijn die aangetoond hebben welke grote mogelijkheden er tot versterking bestaan. Rotterdam daarentegen wordt in de stellingen, en volkomen terecht, genoemd als een district waar de partij ernstig achter is gebleven. Kameraad Van Kooten uit Rotterdam heeft in zijn discussiebijdrage, gepubliceerd in De Waarheid, al enige juiste opmerkingen gemaakt over de oorzaak. Maar ik wil nog dit zeggen, dat het in Rotterdam niet zal gaan om het zoeken naar enkele simpele binnenwaartse veranderingen. Het zal nodig zijn een koersverandering door te voeren, te beginnen bij het districtbestuur, gericht op het totstandbrengen van een krachtiger, zelfbewuster optreden van de partij onder de massa. Het zal er om gaan de partij organisatorisch te versterken en een propaganda te voeren op het niveau van onze partijpolitiek. De partij zal zich moeten bevrijden uit een bekrompen optreden. Wij moeten onderkennen dat de strijdschuwhheid, die eertijds de werkelijke echte strijdvaardige communisten bij hun optreden in de haven zo geremd heeft, nog steeds niet is overwonnen.

Dat geldt voor Rotterdam waar het achterblijven van de partij bijzonder schadelijk is voor de hele partij, maar het geldt evenzo voor andere gebieden, waar onze partij niet of onvoldoende groeit.

Sinds het uitbrengen van het verslag over de werkzaamheden is bij herhaling gebleken, onder andere in openbare vergaderingen rondom de 1 mei-viering welk een grote belangstelling er bestaat voor onze politiek.

In de afgelopen maanden zijn honderden leden tot onze partij toegetreten, sinds 1 januari tot nu toe 1080. Dit bewijst alleen maar hoe groot de mogelijkheden tot groei in leden en activiteit van onze partij zijn. Dat is nog steeds niet, en zeker niet over de hele linie, tot stand gebracht.

We moeten op dit congres de oorzaken zoeken, in het verslag zijn er reeds een aantal genoemd, in de stellingen is daar nog dieper op ingegaan.

Mijn mening is dat de versterking van het partijbestuur dat we hier op dit congres zullen kiezen en van haar autoriteit, het allervoornaamste is om in de komende tijd een sprong vooruit te maken over de hele linie.

Partijbestuur versterken als centrale leiding

Het nieuwe partijbestuur zal door de hele partij, tot in alle uithoeken van ons land de besluiten van dit congres moeten doorvoeren. Het zal vooral moeten ingrijpen daar waar verbeteringen van het werk nodig zijn.

Voor de daadkracht van onze partij moeten onze leninistische organisatiebeginselen van democratisch-centralisme tegen elke aantasting, tegen elke twijfel worden verdedigd en versterkt. Door een krachtige ideologische campagne, waar vrijwel in alle afdelingen op is aangedrongen, zal haar kracht toenemen, haar strijdvaardige eensgezindheid worden gesmeed en zal zij de voor de massa betrouwbare partij zijn, die in de grote wendingen, die thans optreden, leiding kan geven aan de massa.

Dat is natuurlijk Van der Louw en andere anti-communisten een doorn in het oog. Laat het zo zijn; volgens hen zijn nu eenmaal de enige goede communisten, zij die uitgestoten zijn of zij die lief aan hun lijntje meelopen.

Wij oriënteren ons op actie, op verdediging van de belangen van de arbeidersklasse; daarvoor is een echte strijdvaardige communistische partij nodig met een krachtige organisatie en met een indringende overtuigende propaganda. En in deze geest moet ook het werk van het partijbestuur versterkt worden als centrale leiding van de partij. Dat vereist dat de leden van het partijbestuur als de besten zullen optreden voor de belangen van de werkers, als de besten zullen optreden voor de acties en een eigen inbreng moeten hebben, wat ook hun functie in de partij is, wat ze ook voor werk doen. Actie is niet alleen een zaak van partijgenoten in bedrijven, op kantoren of universiteiten. Het is de zaak van allen, op welke post ze ook staan. Niemand bij ons

mag zich daarvoor 'te hoog' achten.

Voor ons is grote politiek massa-actie. Het gaat ons niet om 'Den Haag-vandaag' maar het gaat ons om Nederland van morgen! Er zijn vooral de laatste maanden vele nieuwe kaders naar voren gekomen in de actie en ook in het gestage werk van de versterking van de partij-organisatie.

De belangrijkste zijn zij, die in de klassenstrijd, in de directe confrontatie met de ondernemers, met de regeringspolitiek, getoond hebben van geen wijken te weten, en daaraan ook het vertrouwen te danken hebben dat ze onder de werkers verworven hebben.

Zij kunnen onze partij nieuwe impulsen geven, samen met de oudere, beproefde kameraden, die onze partij in de afgelopen jaren overeind hebben gehouden en die nu bereid en in staat zijn zich om te stellen op de nieuwe taken in een veranderde tijd.

Ongetwijfeld zullen er een aantal van deze nieuwe partijgenoten, die in de acties de laatste tijd een belangrijke rol hebben gespeeld, deel gaan uitmaken van het nieuwe partijbestuur.

Daar moet in elk geval ruimte voor gemaakt worden en ik wil herinneren aan hetgeen in het verslag is opgemerkt over deze materie. Dat geldt naar mijn mening ook voor het te kiezen partijbestuur.

In het verslag is opgemerkt: 'Het zal volstrekt nodig zijn nieuwe kameraden in te schakelen. Het is niet alleen geboden hiervoor wegen vrij te maken, maar ook te verhinderen dat nieuwe mensen in sleurpatronen worden opgenomen en in een verkeerde werkwijze worden ingekapseld.'

Zo zullen we ons optreden aanscherpen in een internationale situatie die zijn gevaren kent, die ook zijn vooruitgang kent, — in een internationale situatie die strijdvaardige mensen alleen maar hoop en vertrouwen zal geven en zal opwekken tot een actief optreden hier in ons eigen land.

Optreden voor ontspanning

Er is de ontspanning tussen Oost en West, die wij niet zien als een toestand van rust. Voor ons geldt niet afwachten en maar zien wat er van komt. De wijze, waarop deze ontspanning tot stand kwam, toont aan wat in de toekomst nodig zal zijn om die ontspanning veilig te stellen en onherroepelijk te maken. Ik wil in dit verband verwijzen naar de stellingen,

waarin wij als voornaamste elementen die tot de ontspanning leidden, hebben genoemd, het optreden voor vreedzame-coëxistentie van socialistische landen, de versterking van alle socialistische landen en het doorbreken van de Amerikaanse atoomchantage, de overwinningen behaald in Indo-China en Korea, maar ook en vooral de strijd van de volksmassa's in de kapitalistische landen onder leiding van de communistische partijen.

En zo zal verder de strijd voor de vrede en veiligheid gevoerd moeten worden. Wat ons betreft zal die strijd gaan tegen de bewapeningsmaniakken en de dromers van de koude oorlog hier in ons eigen land. Wat ons betreft zal die strijd gaan om een politiek van nationale onafhankelijkheid, tegen elk oorlogsgevaar voortkomend uit de toenemende spanningen tussen imperialisten zelf.

Het zal erom gaan elk nieuw neo-koloniaal avontuur waarvan de EEG vergeven is, in de kiem te smoren.

Maar al strijdend in ons eigen land weten we, dat we sterk verbonden zijn met vredes- en vrijheidsstrijders elders in Europa, in de wereld.

In het bijzonder zijn in de afgelopen weken onze gedachten gegaan naar Vietnam. Hun definitieve overwinning heeft zich voltrokken tussen het uitkomen van de stellingen en dit congres en dit alleen al toont aan hoe snel tegenwoordig alles gaat, hoe zich thans in enkele weken tijd wereldhistorische veranderingen kunnen voltrekken.

Ons congres wenst het Vietnamese volk, zijn vrijheidsstrijders, de Vietnamese communisten geluk met hun overwinning.

Het is een ongelooflijke rijke bron van inspiratie, voor alle strijders ook in ons land, het is de definitieve afrekening met de slaafse ideeën, dat men zich slechts kan onderwerpen aan de Amerikaanse supermacht.

Voor ons Nederlandse communisten heeft de strijd in Vietnam, de solidariteit van onze partij vanaf het eerste uur met die strijd een heel bijzondere leerzame geschiedenis.

Het is niet mogelijk dat in het kader van dit verslag allemaal uit de doeken te doen, dat zal later kunnen geschieden.

Maar ik wil wel herinneren aan het feit dat voor deze solidariteit strijd geleverd moest worden door onze partij. Hier in ons eigen land natuurlijk in de allereerste plaats tegen de oorlogskrachten, tegen de rechtsen; ook tegen rechtse elementen in de PvdA, die jaar in jaar uit het optreden van de Verenigde Staten in Vietnam hebben gedekt.

We moesten optreden tegen schijnpacifisten in ons land, die

zeiden dat slechts vrede mogelijk was door een compromis te maken, waarbij de Amerikaanse bases in Vietnam maar geduld moesten worden.

We moesten optreden tegen revisionistische opvattingen, die uitgerekend op het moment dat het overwicht van de Vietnamese vrijheidsstrijders duidelijk werd, van mening waren dat de wereldatoomoorlog dreigde en dat er dus snel een compromis gemaakt moest worden.

Onze partij is daar dwars tegen ingegaan en ze heeft, zoals nu blijkt gelijk gehad.

En heel bijzonder voor ons is ook dat inzake de vraagstukken van de internationale communistische beweging, wij met onze ideeën over hereniging van de internationale communistische beweging zo volstrekt op dezelfde lijn zitten als onze zegevierende kameraden in Vietnam.

Het zal duidelijk zijn dat de stormachtige ontwikkelingen in Indo-China van een geweldige betekenis zullen zijn voor Indonesië.

President Ford heeft zijn angst al uitgesproken over wat daar wellicht te gebeuren staat en ongelijk heeft hij niet.

Het is vanzelfsprekend, dat hij bang is omdat het Suhartoregime een product is van de CIA, dat model stond voor Chili. Zelfs de geldschietters in Nederland beginnen hem al te knijpen voor hun geld in Indonesië, maar des te beschamender dat desondanks Pronk doorgaat met het verlenen van steun aan het Suharto-regime.

De plaats van de Communistische Partij van Nederland is duidelijk: Wij staan naast de Indonesische communisten, zij zullen zegevieran.

Wij hebben de taak om hier vanuit Nederland op te treden tegen elke steun aan de Van Thieu of de Lon Nol in Indonesië, Suharto.

Verantwoording tegenover eigen arbeidersklasse

Juist de grote veranderingen, die optreden als gevolg van de schokken van het kapitalisme, maken een versterkt optreden van alle communisten over de gehele wereld noodzakelijk.

Voor de kracht en de strijdvaardigheid van de Communistische Partij van Nederland en voor de bijdrage die ze daarmee zal leveren aan de internationale strijd tegen het imperialisme, tegen het oorlogsgevaar, tegen het neo-kolonialisme, is de volstrekte zelfstandigheid en de verantwoording van onze partij

aan de arbeidersklasse in eigen land vereist.

Uitgaande van de noodzaak van die internationale strijd treedt onze partij krachtig op voor de hereniging van de internationale communistische beweging zonder ex-communicatie van welke partij dan ook.

Wij verzwijgen niet dat daarvoor ideologische strijd nodig zal zijn tegen revisionisme, tegen dogmatisme. Maar terzelfder tijd moeten hindernissen uit de weg worden geruimd die een gemeenschappelijk optreden nu voor concrete doeleinden in de weg staan.

In deze geest is onze partij opgetreden, op de conferentie in Stockholm in september 1973.

Uitgaande van de stellingen heeft het Dagelijks Bestuur van de CPN een delegatie van het Centraal Comité van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie voor een bezoek uitgenodigd. Op deze informele bijeenkomst van de delegaties van beide partijen is, zoals in de mededeling daarover staat, van gedachten gewisseld over vraagstukken betreffende de inhoud en vormen van de verhoudingen tussen de Communistische Partij van de Sowjet-Unie en de Communistische Partij van Nederland in het verleden en de toekomst en over de mogelijkheden voor de ontwikkeling van deze verhoudingen in positieve zin.

Wij moeten er op voorbereid zijn dat dienaren van het kapitaal, van het Amerikaanse, van het Westduitse imperialisme, dienaren van allerlei pluimage, juist in deze tijd niets na zullen laten om een gemeenschappelijk en internationaal gecoördineerd optreden tegen te gaan.

Voor al zij die in de afgelopen tijd gespeculeerd en gehoopt hebben op de meningsverschillen, op de scheuring, en de verdieping daarvan en zich genesteld hebben in verwaarloosde kreukels en plooiën, zullen actiever worden.

We kennen ze hier in Nederland, intriganten, de renegaten uit onze partij. Een enkele is opgedirkt met een professoraat, die is zogezegd in het 'SUN-netje' gezet. Weer andere lieden hebben particuliere reisbureaus opgericht en stellen zich voor als vrienden van de Sowjet-Unie, maar gaan zich te buiten aan aanvallen op onze partij en verenigen zich met anti-communistische gifschrijvers in de NRC, in de Haagse Post en wat al niet meer. Ze verenigen zich met anti-Sowjet-elementen van het ergste soort.

Als wij spreken over vastberaden en eensgezinde strijd, dan is de tijd aangebroken om definitief met dit soort klassevijandige elementen af te rekenen, alsook met hun pogingen om in onze

partij te infiltreren.

Een startpunt

Wij zullen dus op dit congres ernstig beraadslagen over de te volgen politieke lijn, over wat bereikt is, over onze tekortkomingen en hoe we die te lijf moeten gaan.

Wij Nederlandse communisten willen ons nadrukkelijk presenteren met onze politiek, met ons program. Er is een toenemende politieke chaos voortkomende uit de uitzichtloze toestand waarin het kapitalisme verkeert.

De PvdA is scherp verdeeld, de leiding en haar ministers gaan steeds verder naar rechts, terwijl kwasio-linkse elementen een chaos verwekkende rol spelen in de PvdA en daarbuiten; alles met het doel om constructieve samenwerking van actie van communisten en socialisten te verhinderen.

In de PPR kondigt zich al volop het proces aan, waaraan destijds D'66 en de PSP ten gronde zijn gegaan. Daarentegen wordt de VVD, de partij van het grote kapitaal, steeds brutaler en profiteert van elke concessie die de KVP en AR politici in het kabinet van Den Uyl afdwingen.

Alleen onze partij is voorbestemd in deze situatie met helderheid en eensgezindheid op te treden. Daarom gaat het op dit congres voor alles om *onze* partij, om *haar* versterking, om *haar* leidinggevende werk, om *haar* eenheidspolitiek.

Wat is er in de afgelopen jaren niet gesproken over keerpunten, en in het bijzonder over keerpunt '72.

Het bleek allemaal niets waard te zijn en een nieuw keerpunt kan ons bespaard blijven.

Maar wat wel nodig is dat is een nieuw startpunt van nu af aan. Dit congres moet een startpunt worden voor onze partij, voor de massa van de Nederlandse werkers, voor allen die willen strijden voor de verdediging van het levenspeil, voor de vrede en de democratie.

De congresrede van Paul de Groot over de internationale toestand

Kortgeleden heeft in Brussel de NAVO-top plaatsgevonden; voorafgegaan door een zitting van de Defence Planning Committee van de NAVO, en gevolgd door een debat in de Senaat en het Congres van de Verenigde Staten.

Wat is daar gebeurd? In Brussel zijn opgetreden de niet gekozen president Ford (de eerste president van de Ver. Staten, die niet gekozen is), Schlesinger en Kissinger met de eis tot een enorme uitbreiding van de bewapening van de NAVO-strijdkrachten. En wel voornamelijk van de conventionele troepen, d.w.z. het voetvolk. Ze zijn opgetreden voor een enorme vergroting van de produktie van nieuwe wapens, waaronder 'mini'-atoombommen, atoomvliegtuigen en alle soorten wapens die onder meer in de agressieoorlog in Vietnam zijn geprobeerd.

Deze zitting van de NAVO-top gaf een complete ommezwaai te zien in de internationale politiek van de Ver. Staten.

Waar komt die ommezwaai vandaan? De leiders van de Ver. Staten hebben gezegd: dat komt door onze nederlaag in Vietnam.

Is dat zo?

Natuurlijk, de nederlaag in Vietnam was een zware klap niet alleen voor de Ver. Staten, maar ook voor het hele wereld-imperialisme. Zij is vooral een schok geweest voor de satellieten binnen en buiten de NAVO. Het leiderschap in de wereld, waarnaar de Amerikaanse imperialisten streven of dat zij pretenderen te hebben heeft aan prestige verloren. Dit alles is een aanmoediging voor onderdrukte volkeren in Azië en Afrika, die sterven van de honger en op alle mogelijke manieren in slavernij worden gehouden, om het neo-koloniale juk af te werpen.

En toch is dit alles geen voldoende verklaring voor de grote ommezwaai.

De leiders van het Amerikaanse kapitalisme zijn geen kinderen. Nu en dan komt er een krankzinnige onder hen voor, zoals Nixon. Maar door de bank zijn het zeer intelligente mensen. En zij wisten allang, dat Vietnam voor hen verloren was. Ze wisten allang, dat het Amerikaanse volk weigerde die oorlog voort te

zetten. Niet alleen de werkers weigerden, maar ook de soldaten en zelfs bepaalde kapitalistische toppen in het Congres en de Senaat, in de directiekantoren van de multi-nationale ondernemingen.

Daarom toch werden de Parijse akkoorden afgesloten. In feite betekenden deze, dat de Verenigde Staten zich terugtrokken uit Vietnam. Als de akkoorden loyaal zouden zijn uitgevoerd, zou dat een aftocht zijn geweest zonder gezichtsverlies voor de Ver. Staten. Integendeel, ze hadden er nog eer mee kunnen behalen. Maar omdat zij hun marionetten in Saigon hebben toegestaan om deze akkoorden brutaal te saboteren, hebben de Vietnamese vrijheidsstrijders ze eigenhandig uitgevoerd! Het is een onvoorwaardelijke overgave geworden.

Maar is dat alles een reden om nu de oorlogshysterie in de NAVO ten top te voeren? Ik geloof, dat hierbij Vietnam eenvoudig wordt aangegrepen als voorwendsel. Er is een veel dringender reden, die de NAVO-topleiders kan gedreven hebben: de economische recessie.

Economische situatie kapitalisten desastreus

Allen die enigszins op de hoogte zijn van de toestand waarin de kapitalistische economie verkeert weten dat we ons bevinden in de overgang naar een lange diepe economische wereldcrisis. Hiermee hangt de algemene politieke crisis van het kapitalisme samen, waarbij alle economische, politieke, nationale, tegenstellingen van het imperialisme in de wereld zich toespitsen. Deze economische crisis baart de tegenwoordige leiders in de kapitalistische wereld enorme zware zorgen.

Ze hebben allerlei remedies bedacht maar alle falen.

Er is een remedie, die met het Duitse woord wordt aangeduid, de Ankurbelung, het aanzwengelen als van een motor. Alle mogelijke middeltjes zijn toegepast: het muntsnijden (dat doen de Amerikanen nu al jaren — de devaluatie van de dollar), het verlagen van de rente voor kredieten voor de bedrijven, het injecteren van miljarden in die bedrijven. Ook in Nederland gebeurt dat. Al die middeltjes helpen niet.

Waarom? Het zijn geen remedies, het is doping. Doping kan tijdelijk de conditie verbeteren, maar daarna volgt een nog diepere instorting.

Een zeer probaat middel is natuurlijk vanouds het oude huismiddeltje van alle kapitalisten, de verlaging van het reële loon van de werkers. Dat is een ramp voor de werkers, die hun

levenspeil omlaag zien gaan en hun bestaanszekerheid verliezen. Het is winst voor de ondernemers. Maar, zelfs deze remedie helpt niet, want de crisis heeft een zodanige diepte en omvang aangenomen, dat het allemaal als een druppel is in de woestijn. Er wordt ook geprobeerd een soort hypnose toe te passen. Men zegt tegen het volk: er is geen crisis, je hoeft nergens aan te denken. Of: de crisis is maar tijdelijk. Of: morgen gaat het beter.

Dat kan tijdelijk het verzet van de massa verlammen, maar de feiten zijn onverbiddelijk. En steeds meer dringt ook naar buiten door, dat voor de Amerikaanse en de door hen overheerste of met hen geassocieerde kapitalisten, voor het hele kapitalisme, de toestand desastreus is geworden! Er begint een ware paniek op te komen onder de heersers in 'onze' wereld, onder de kapitaal magnaten.

Paardemiddel

Wat eigenlijk achter de jongste NAVO-top zit is kennelijk de alleroudste remedie, het z.g. paardemiddel: het streven de crisis te overwinnen door uitbreiding van de wapenproductie. De wapenproductie is de meest winstgevende en op het ogenblik bijna de enige nog winstgevende tak van bedrijf.

Ja, de remedie is bekend. Als het leger van werklozen groeit — dan stop je de werklozen in het leger, trek ze een uniform aan, stuur ze op de slagvelden. Laat ze elkaar uitmoorden en het aantal werklozen zal dalen!

Zo heeft immers Hitler indertijd in Duitsland ook het probleem van de werkloosheid opgelost en het dreigt weer op hetzelfde te zullen uitdraaien, zij het in andere vorm, zij het in andere omstandigheden.

Terzelfder tijd is een enorm gevecht uitgebroken om het leeuwendeel van deze wapenfabricage. Vandaar het voorstel (maar als Ford, Kissinger, Schlesinger en Rockefeller in een NAVO-top iets voorstellen betekent dat eenvoudig een bevel) tot standaardisatie van de wapenproductie van de hele NAVO in handen van de Amerikaanse fabrikanten, of van firma's die onder Amerikaanse leiding in andere landen werken.

Heel duidelijk vormt dit de kern van het hele gedoe hier in Nederland, tussen Vredeling en Dankert, tussen de diverse partijen in het Nederlandse parlement en in de Nederlandse regering over de keus tussen de Amerikaanse YF-16 en de Duits-Franse Mirage.

Om dit alles aan het volk te verkopen is een hervatting van de koude oorlog op gang gebracht.

Ford heeft in zijn redevoering in de NAVO-top en later in het Congres in de Ver. Staten, eenvoudig letterlijk de formule van Mc-Carthy overgenomen. Die formule luidt: wat is democratie? Democratie is anti-communisme! Wat is anti-communisme, dat is anti-Sowjetisme.

Uitzaai atoomwapens

De uitwerking van deze koers is vooral merkbaar in de oorlogsbrandhaarden in de wereld, de centra waar lokale oorlogen hebben plaatsgevonden of tijdelijk smeulen en elk ogenblik weer kunnen uitbreken.

Dat betreft het Midden-Oosten en het conflict tussen Turkije en Griekenland zogenaamd over Cyprus. Voor deze oorlogsbrandhaarden zijn geen oplossingen gevonden. Er is een toestand in deze twee gebieden van: geen oorlog en geen vrede. Een gevaarlijke tijdbom is daar blijven liggen en het gevaar van een heel ander soort bommen doemt op.

Hiermee in verband staat een ander feit. Al zeven jaar geleden werd op initiatief van de Sowjet-Unie en de Ver. Staten een verdrag tot niet-spreiding van atoomwapens afgesloten, een verdrag om aan geen andere staat atoomwapens te leveren.

Staatssecretaris Kooymans (AR) heeft onlangs gewezen op het feit dat de non-proliferatie volledig is mislukt. Steeds meer landen hebben atoomwapens of kunnen die maken, o.a. Japan, of onderontwikkelde landen als India. Israël kan het waarschijnlijk ook. Andere zijn bereid, hun hele volk met huid en haar aan Amerika te verkopen om atoomwapens te krijgen. En niet alleen van Amerika, maar ook van Frankrijk: Iran, Saoedi-Arabië, Egypte, Algerije.

Dit is natuurlijk allemaal niet exact te verifiëren, maar één ding is wel zeker: het non-proliferatieverdrag is een flop geworden. Daardoor ontstaat een steeds groter gevaar voor het gebruik van atoomwapens in lokale oorlogen. Er ontstaat het voortdurende gevaar van inmenging van de Ver. Staten in deze lokale oorlogen en de voortdurende dreiging dat ze in atoomoorlogen omslaan.

De toestand in de wereld is kritiek geworden en het ergste is, dat deze toestand voor de volkeren verborgen wordt gehouden. Ook door onze Nederlandse regering, al zegt dan een staatssecretaris nu en dan wat zinnigs.

De taak van onze partij in de eerste plaats is, het Nederlandse volk wakker te schudden uit de dommel waarin het op het ogenblik verkeert en aan te voeren bij de verdediging van de vrede en van de veiligheid van ons land. Het is onze taak de resultaten, die op het gebied van ontspanning en vreedzame coëxistentie in de afgelopen jaren bereikt zijn te verdedigen. Die resultaten zijn niet vanzelf gekomen. Daar is een langdurige, hardnekkige, massale, internationale strijd voor gevoerd — ook door onze partij. Ze moeten met alle kracht en vastbeslotenheid verdedigd worden, ze moeten duurzaam worden gemaakt en beschermd tegen elke aanslag.

Ontspanning in gevaar

Een schending van de verdragen (zoals die bijv. tussen de Sowjet-Unie en de Ver. Staten zijn gesloten over coëxistentie, over samenwerking, over bevorderen van de ontspanning, over het vermijden van een confrontatie in een of ander lokaal conflict) of zelfs maar een bevrozing van deze verdragen is levensgevaarlijk.

Dat is voor ons volk, voor de hele wereld, levensgevaarlijk.

Er zijn in vervolg op deze verdragen allerlei besprekingen op verschillende gebieden begonnen, bijv. de zogenaamde SALT-besprekingen tussen de Sowjet-Unie en de Ver. Staten over de beperking van atoomwapens. Tevens wordt gepraat over begrenzing van de strijdmachten in Europa, de z.g. MBFR-besprekingen.

Hoe staat het daarmee? Voor zover we kunnen nagaan is de houding van de Ver. Staten in de SALT-besprekingen verhard. Er zijn nog geen tastbare resultaten.

Dan moet je toch werkelijk te doen hebben met iemand als Vredeling, die doodleuk vertelt dat hij wel voor vermindering van bewapening is, maar dat hij deze afhankelijk wil maken van de successen van de Oost-West-besprekingen. Hij zal toch zonder twijfel weten, dat deze besprekingen nog niets hebben opgeleverd! Dus is het zich daarachter verbergen om aan de door de PvdA beloofde beperking van de bewapening te ontkomen een lamentabele uitvlucht.

Dan is er de Europese veiligheidsconferentie. Zover we kunnen nagaan, zijn de eindeloze onderhandelingen daar vrijwel afgerond. Toch zien we de westelijke regeringen traineren. Westduitse kringen speculeren waarschijnlijk op de val van het kabinet-Schmidt, op de vervanging van Schmidt door Strauss of

door een andere revanchistische steltloper. Ook de Nederlandse regering is medeplichtig aan het traineren van de afsluiting van de Europese veiligheidsconferentie.

Voorts is er de kwestie van de Oost-West-handel, die verder stagneert. De Ver. Staten torpederen het handelsakkoord met de Sowjet-Unie, dat al in kannen en kruiken was. Dit verdrag ging uit van het aan elkaar toekennen van de status van meest begunstigde natie; dat is overigens alleen maar een formule om aan te duiden dat de handel met een bepaald land niet op een bijzondere manier gediscrimineerd zal worden, dus het is beslist geen voorrecht!

We zien een terugval in de primitiefste anti-communistische en anti-Sowjet-hetze. De conclusie is, dat de ontspanning in gevaar is. Wat is ontspanning, wat is in het bijzonder de ontspanning tussen de Ver. Staten en de Sowjet-Unie? Die houdt in dat de Ver. Staten ervan afzien een algemene oorlog tegen de Sowjet-Unie te voeren, dat ze bereid zijn aan de conferentietafel geschillen te beslechten. In onderling overleg, 'short of war', zoals de Amerikanen zeggen: met alle middelen maar zonder oorlog. Het betekent dat ze bereid zijn in lokale oorlogshaarden een confrontatie te vermijden. En dat is in gevaar!

Midden-Oosten

Met name geldt dit de bestaande oorlogshaarden, waarvan ik ten eerste het Midden-Oosten noem. Onze houding tegenover de staat Israël, en tegenover de Arabische staten in dit gebied, van de voormalige Britse en Franse kolonies in het Midden-Oosten is bekend. Wij maken er geen geheim van, dat objectief gezien de staat Israël in feite een steunpunt is van het wereldimperialisme in dit Arabische gebied.

De arbeidersbeweging heeft vanaf haar ontstaan het zionisme als een soort rechtse sociaal-democratische, reactionaire theorie en praktijk verworpen. De religieuze mystificaties rondom de staat Israël over een 'terugkeer' van het joodse volk zijn een camouflage. Maar daar staat iets anders tegenover. Een feit is dat er anti-semitisme bestaat in de wereld, hetgeen door het Hitler-fascisme tot de meest afschuwelijke en barbaarse consequenties is doorgevoerd, maar dat ook na de oorlog is blijven voortbestaan en dat weer opleeft, sterk opleeft zelfs. Anti-semitisme is de discriminatie, tot aan de vervolging toe, van burgers van diverse nationaliteiten, inwoners van diverse landen van joodse afkomst.

Die mensen, en ook anderen — vanuit algemeen humaan standpunt en ook uit het standpunt van proletarisch internationalisme — vinden de staat Israël, zo slecht als hij is, bruikbaar als een eventueel toevluchtsoord wanneer een nieuw Auschwitz zou dreigen. Het anti-semitisme neemt toe, vooral onder de fascistische regimes; ook in de Arabische monarchieën, die autoritair geregeerd worden.

Onze partij en alle andere communistische partijen zijn in het Midden-Oostenconflict steeds opgekomen voor het recht op soevereiniteit van alle staten in dat gebied, zonder uitzondering. Dat houdt ook het recht op bestaan en veiligheid van de staat Israël in.

Bepaalde kringen in dat gebied geven nu en dan openlijk of geheim te kennen dat zij dit niet aanvaarden en de staat Israël, zoals ze dat noemen, in zee willen jagen. Dat is misdadig en onduldbaar!

Er is alle reden tot ongerustheid over de flirt van de USA met sommige heersers in de z.g. Arabische staten. Het is aardig verdomd, dat Sadat over Kissinger spreekt als 'Mijn vriend Henry'. Misschien steekt daar een sollicitatie naar atoomwapens achter. De brandhaard in het Midden-Oosten blijft dreigend smeulen. De schuld hiervan dragen de Ver. Staten die zich nog steeds onttrekken aan de enig mogelijke, juiste en rechtvaardige oplossing van de conflicten in dit gebied. Die oplossing kan alleen zijn dat de soevereiniteit van alle staten daar, inclusief de soevereiniteit van Israël, door de V.S., door de Sowjet-Unie en door eventueel nog andere landen gezamenlijk gegarandeerd wordt en dat de oorlogstoestand definitief wordt opgeheven.

Pressie

Hoe staat het met de oorlogshaard in Zuid-Europa?

Verleden zomer is plotseling het conflict rond Cyprus uitgebroken. 'Turkse' Cyprioten zijn gaan vechten met 'Griekse' Cyprioten, maar in wezen wonen er noch Grieken, noch Turken, alleen Cyprioten. De etnische tegenstelling wordt van buitenaf aangewakkerd en dit dreigt nu uit te lopen op een oorlogsflict tussen Turkije en Griekenland.

Turkije is een trouwe dienaar van de V.S. In Griekenland is echter een eerste stap gezet naar een burgerlijk-parlementair stelsel. Daar is de tegenstand tegen de NAVO zo groot, dat de nieuwe minister-president Karamanlis gedwongen is, hetzelfde te doen wat jaren geleden generaal De Gaulle in Frankrijk

gedaan heeft: wel blijven in de politieke organisatie van de NAVO, maar uittreden uit de militaire. Onder druk van het volk heeft hij de Amerikanen gedwongen hun bases te verlaten. De enkele bases die de USA er overhielden zijn onder Grieks opperbevel gesteld. Dat is natuurlijk tegen het zere been geschopt!

Bovendien: niet alleen tussen Turkije en Griekenland, maar langs heel de 'zuidflank' van de NAVO, zoals ze dat noemen, is de toestand op het moment uiterst gespannen. De leider van de socialistische partij in Griekenland, die bij de PvdA welbekend is, in de Socialistische Internationale zit en zeer bevriend is met de leiding van de PvdA, Papandreou, heeft op 21 mei een alarmkreet laten horen. Hij heeft in de pers bekendgemaakt, dat er tussen Turkije en Griekenland een nieuwe oorlog dreigt, die het karakter zal hebben van de Zesdaagse Oorlog in het Midden-Oosten van 1967 en dat dit gebeurt onder pressie van de Verenigde Staten.

Die pressie van de Verenigde Staten is, zonderling genoeg, uitgeoefend door de minister-president van West-Duitsland. De Griekse premier Karamanlis heeft in Westeuropese hoofdsteden om steun gevraagd en is daarbij natuurlijk naar Bonn gekomen. Volgens de berichten in de Griekse pers heeft Helmut Schmidt hem kort en brutaal gezegd: jullie gaan terug in de militaire organisatie van de NAVO of anders kom je niet in de EEG, je krijgt geen pfennig van ons en geen dollar van de Verenigde Staten. Het is nu al zo kras dat de minister-president van West-Duitsland optreedt als deurwaarder van de Verenigde Staten. Dat is niet alleen kras en uiterst verontrustend, maar ook belachelijk. Alle commandoposten in de Westduitse economie zijn in Amerikaanse handen, al is het landsbestuur Duits, ook de politie is Duits. Er is geen reden voor iemand als Helmut Schmidt om zich aan te stellen alsof hij Wilhelm de Derde van Hohenzollern is, opvolger van Wilhelm de Tweede van Hohenzollern zu Doorn. Deze leiders in Duitsland zetten zo'n grote bek op maar zijn toch eigenlijk niet meer dan 'Gauleiters' van Amerika. Niettemin oefenen zij pressie uit en dreigen zij met uithongering van het Griekse volk, als de Grieken niet terugkomen op het besluit om in elk geval uit de militaire organisatie van de NAVO weg te blijven. Zij dreigen met oorlog, met een agressieoorlog van Turkije, als de Grieken niet onder het juk van de NAVO doorgaan.

De niet-gekozen president van de Verenigde Staten, Ford, is ook op reis gegaan naar Spanje. De Verenigde Staten proberen het Franco-regiem, dat op apegapen ligt (niet alleen Franco zelf,

maar het hele bewind ligt op apegapen) te redden. Daarbij gingen ze zo ver om in de NAVO aan de orde te stellen om dan maar Franco-Spanje als verdedigers van de democratie in de wereld tegen het communisme te laten optreden en in de NAVO op te nemen, er troepen in te gooien en er wapens in te gooien.

Waarom doen ze dat? Ze zeggen dat de zuidelijke NAVO-flank is verzwakt, niet alleen door Griekenland maar vooral door Portugal. Portugal is niet uit de NAVO getreden, maar in Portugal is het volk ontwaakt — en dat schijnt ook een verzwakking van de NAVO-flank te wezen. De bedoeling van de poging Franco-Spanje te redden, is druk uit te oefenen op Portugal, ook militaire. In NAVO-Defence Planning Committee is een heel document ter discussie gesteld waarin op voorstel van de Ver. Staten bezorgdheid wordt uitgesproken over de toestand in heel Zuid-Europa: in Turkije, Griekenland, Portugal en ook in Italië. Dat heeft de Griekse krant Athens News op 22 mei j.l. medegedeeld.

Tendensen in West-Duitsland

Wenden wij de blik naar West-Duitsland, waar de koers naar rechts gaat. Het Wirtschaftswunder bestaat niet meer. De economische toestand is er natuurlijk niet zo erg als in Engeland, niet zo erg als in de Ver. Staten zelf maar takelt toch af. En de rechtse tendensen in de heersende klasse nemen toe.

Wij kennen helaas niet alle achtergronden van de z.g. Baader-Meinhof-affaire, dat is een duistere zaak. Wat zijn dat voor mensen, wat willen ze, wat hebben ze gedaan? Bij de ontvoering en later vrijlating van een CDU-leider in West-Berlijn is wel gebleken dat ze met hijacking en kidnapping en soortgelijke terroristische methodes te maken hebben. Methodes die de arbeidersbeweging en onze partij absoluut en onvoorwaardelijk veroordelen als uiterst gevaarlijk voor de hele arbeidersbeweging. Dat zijn geen methoden in de strijd van de massa, dat zijn alleen methoden — al dan niet ingegeven door een verkeerd begrepen idealisme of bewust provocatorisch gehanteerd — die alleen maar de reactie in de kaart spelen, alleen maar bestemd zijn om reacties uit te lokken, om voorwendsels te geven, om verdere druk op de bevolking uit te oefenen. Intussen heeft dat hele gedoe, die jacht en die berechting op dit moment van z.g. terroristen een ware hysterie in West-Duitsland teweeggebracht. Het lijkt wel of ze helemaal gek geworden

zijn. Het is al politie wat de klok slaat, ook bij de sociaal-democratische leiders. Helmut Schmidt praat over niets anders dan over Polizei en over vechten tegen terroristen. Wij zijn echter ook niet van gisteren, wij hebben de moffen hier vijf jaar meegemaakt. Wij weten hoe hun methoden zijn. De pogingen een politiestaat te maken, de hysterie in heel West-Duitsland, heeft de bedoeling het volk aan het schrikken te maken. Dat hebben zij bij ons ook herhaaldelijk gedaan, in het bezette Nederland.

Ze willen alleen maar angst aanjagen. De eerste gevolgen hebben we al gezien. Want wie is alweer het eerste slachtoffer? De sociaal-democraten zelf. Bij de laatste verkiezingen in Saarland en Rijnland-Westfalen was de SPD de verliezer en de winnaars waren de revanchisten, de CDU-CSU. Dat alles hangt samen met de anti-communistische campagne, waarin Duitsland alweer haantje de voorste speelt.

Koddebeier van grote kapitaal

In de laatste dagen voor dit congres is de internationale ontspanning op losse schroeven gezet door nieuwe eisen van de Verenigde Staten. Na een reis in Europa zijn Ford, Kissinger, Schlesinger, Rockefeller, voor de Senaat en het Congres van de Ver. Staten verschenen. Het resultaat waren kredieten voor nieuwe wapenfabricage, voor uitbreiding van wapenfabrieken met een bedrag van 25 miljard dollar. Het voorstel van een aantal Democratische senatoren om de kredieten met 1,2 miljard dollar te verminderen is verworpen.

Daarnaast is een enorm miljardenkrediet uitgetrokken voor research voor kleine atoomwapens, mini-atoomwapens. De politieke motivering gaf de minister van oorlog van de Ver. Staten, Schlesinger als volgt.

'De Ver. Staten moeten hun militaire macht handhaven totdat de Sowjets de duurzaamheid en de wettigheid van de westelijke sociale orde aanvaarden'.

Tot zolang, zei Schlesinger tegen zijn senatoren, blijft de militaire kracht de opperste scheidsrechter. En dat is nogal iets anders dan coëxistentie. Wat ons betreft is het nu toch werkelijk niet langer te weerleggen dat de NAVO geworden is tot de gewapende hoeder, niet van vrijheid, veiligheid enz., maar hoeder van het kapitalistische uitbuitingsstelsel, op een moment dat dit in alle voegen kraakt.

Ziehier de NAVO als koddebeier van het grote kapitaal! In z'n

volle naaktheid!

Zijn niet de Ver. Staten bezig de akkoorden die ze met de Sowjet-Unie gesloten hebben net zo op te vatten als ze met de Parijse akkoorden gedaan hebben? Waar moet dat dan heen?

We willen niemand de stuipen op het lijf jagen. Maar wat is het alternatief voor vreedzame coëxistentie? Wat is het alternatief voor ontspanning? Het alternatief is oorlog, en niets anders! Een toestand van geen oorlog en geen vrede is onmogelijk in de wereld. Wat oorlog in de tegenwoordige tijd betekent wordt duidelijk uit het gegeven dat de Ver. Staten en de Sowjet-Unie over een atoommacht beschikken, waarmee viermaal het aantal van alle aardbewoners vernietigd kan worden, man, vrouw en kind. En wat zal er dan van Nederland worden? Deze vraagstukken worden voor ons volk verborgen gehouden. Wij moeten het wakker maken, en wij moeten alles op alles zetten om oorlog te voorkomen.

Tegenover de plannen van de NAVO-top, van de heren in Amerika en de knechten waar ook ter wereld, ter land, ter zee, en in de lucht, zeggen we: nee!, nee!, nee!, Nooit!!

Nationale soevereiniteit

In het reeds genoemde Defence Planning Committee heeft volgens de pers Kissinger een rede gehouden met de strekking: de nederlaag in Vietnam bewijst slechts dat wij het niet meer alleen kunnen. Van de NAVO-lidstaten eiste hij dat bij elk conflict waarin de Ver. Staten betrokken raken behalve morele steun ook troepen. Hij eiste directe deelname zoals in 1950 in Korea. Toen heeft Drees 'de oude' uit Nederland een vrijwilligersbataljon gestuurd naar Korea om daar te vechten tegen het communisme. Kissinger eiste dat wanneer er weer zo'n conflict als Vietnam zal ontstaan waar de Ver. Staten ingrijpen alle lidstaten troepen leveren. Wij zouden onze kinderen, onze zonen weer over zee moeten sturen om daar te vechten voor de belangen van de grote kapitaalbezitters, van onze uitbuiters, van de ergste oorlogsstokers die er in de wereld op het ogenblik zijn. En ook daartegen zeggen we: Nee, dat zal niet gebeuren!

In Europa, regionaal gezien, is West-Duitsland, het revanchisme, het grootste gevaar voor de vrede. Als er ooit een oorlog in Europa zou ontbranden is dat niet anders denkbaar dan met West-Duitsland als de ontstekker. Daarom strijdt onze partij met zoveel hardnekkigheid tegen Duitse overheersing in de EEG.

In gesprekken met leiders van de PvdA wordt ons nogal eens

verweten: ach jullie, jullie hebben een anti-Duits syndroom, jullie staan nog onder de invloed van de oorlogsjaren. Maar dat is niet waar.

In de referendumcampagne in Engeland was het optreden van de z.g. 'anti-marketeers' zoals ze de tegenstanders van de EEG-inlijving daar noemen, van de meerderheid van de Labourparty, van de vakbeweging en van andere patriotten, niet gericht op de prijs van eieren of andere voedingsmiddelen. Het is gericht tegen de Duitse overheersing; vóór de nationale soevereiniteit.

De Guardian vertelde van een liedje van de 'anti-marketeers' in de fractie van de Labourparty tegen het Europa van de Negen, dat luidt: 'Nine? Nein! Nein!'. Dat is een anti-Duitse stemming, een verzet tegen Duitse overheersing. Zelfs Den Uyl heeft in het blad Le Monde van 7 mei j.l. in een interview hierover een opmerkelijke mening gegeven. De redacteur vroeg: bent u voor het blijven van Engeland in de EEG? Den Uyl antwoordt: Zeker en zijn reden hiervoor luidt:

'De aanwezigheid van Groot-Brittannië in de EEG verzekert een beter evenwicht in een organisatie die indien het anders zou zijn het risico loopt door Bonn en Parijs overheerst te worden'.

Hier in Nederland zegt hij dat niet. Als hij heel even zijn hart wil luchten dan doet hij dat in een Franse burgerlijke krant. Maar het bewijst wel dat er een gevaar van overheersing van West-Duitsland in de EEG is. Alleen wil Den Uyl Engeland als tegenwicht, als verzekering tegen een Duits-Franse overheersing van Europa. Wij vinden dit een nogal zwakke verzekering. Wij zijn van mening dat het Nederlandse volk in elk geval zijn verzekering tegen Duitse overheersing niet in Engeland hoeft te zoeken maar dat wij zelf onze verdediging tegen Duitse overheersing verzorgen moeten, zelf onze nationale onafhankelijkheid daartegenover verdedigen moeten.

Een andere regeringspolitiek

Tegen deze achtergrond heeft op ons congres Henk Hoekstra in zijn rede voorgesteld te vechten voor een andere regeringspolitiek. Het is bijna niet in woorden uit te drukken, hoe urgent, hoe noodzakelijk zo'n andere regeringspolitiek is. Het is niet langer alleen een kwestie van lonen en prijzen en werklozenuitkeringen, hoe belangrijk ook. Niemand zal ons kunnen verdenken dat wij de eisen op dit terrein gering achten, maar het is ook en vooral een kwestie van vrede of oorlog. Het is een kwestie van vrij en in veiligheid leven òf meegesleurd te worden

in militaire conflicten voor vreemde en vijandige belangen!

Tegen die achtergrond staat onze strijd voor een andere regeringspolitiek. Er zijn ook anderen in Nederland — en niet eens de minsten — die een andere regeringspolitiek willen. Er is een congres van de Industriebond-NVV geweest, waar Arie Groenevelt opmerkte: dit kabinet, dat is toch eigenlijk niet ons kabinet; ik had veel liever een progressief minderheidskabinet gezien.

Iedereen weet dat het eerste plan bij de kabinetsformatie om een progressief minderheidskabinet te vormen ervan uitging dat op een of andere manier steun en medewerking van de communistische partij was vereist. Wat heeft Den Uyl daarop geantwoord op het congres van de Industriebond? 'Ik heb liever een progressief meerderheidskabinet.' En wat betekent dat? Is dat een sprekerstruc, is dat een poging om een tegenstander met een grap te overdonderen? Wat bedoelde hij met een progressief meerderheidskabinet? Een progressief kabinet zonder rechtse confessionelen? Maar wat is eigenlijk progressief? Het is nodig dat wij klare taal spreken in deze kwesties. Dat is voor onze partij maar ook voor het hele volk belangrijk. Wat progressief is moeten wij beoordelen naar de inhoud. Naar onze mening betekent progressief: *democratisch, vredelievend en sociaal*. Zo moeten de grondslagen van een regeringspolitiek zijn, zo moet het programma zijn van een kabinet, dat het levenspeil van de werkende mensen beschermt tegen de ondermijnende gevolgen van de crisis, dat in de wereld de coëxistentie met de socialistische landen ernstig neemt en toepast, dat handel drijft met alle landen van de wereld zonder discriminatie, dat absoluut en definitief weigert verder mee te doen aan de bewapeningswedloop en aan alle misdadige plannen die daarvoor in Amerika worden uitgebreed.

Hoe, wat, wie er in zo'n kabinet zal zitten — dat alles is een kwestie van praktische aard en behoeft niet eens afhankelijk te zijn van het partijboekje.

Het hele volk wordt er met zijn neus opgedrukt, dat het huidige kabinet in diskrediet is geraakt. Niet alleen de confessionele ministers maar ook de PvdA is in diskrediet geraakt. De klachten en de aanklachten tegen dit kabinet worden steeds luider.

Om de week zijn er botsingen binnen het kabinet, binnen de Tweede Kamer, buiten het kabinet, met alle mogelijke aanleidingen waarbij Den Uyl als premier in de rug geschoten wordt. Zijn vice-premier Van Agt en zijn partijgenoot Vredeling doen dat beurtelings.

Zo zal het kunnen gebeuren, dat Den Uyl op een zeker moment als een uitgeknepen citroen door een of andere oude of jonge Van Riel wordt weggeworpen, of op een andere manier van een andere zijde wordt 'ge-Kruisingeerd'.

Wie wordt daar nou wijzer van? Is dat onvermijdelijk? We moeten die vraag stellen. Wij kunnen niet blijven toezien of leedvermaak koesteren want dat raakt de belangen van ons volk.

We zijn geen bewonderaars van Den Uyl. Misschien verlangt hij dat ook niet. Hij wil wel veel bewonderaars hebben, maar precies òns niet.

Hij spreekt zich tamelijk duidelijk uit. Hij heeft gezegd: 'Ik ben een reformist'. Was het maar waar! Onze partij streeft naar fundamentele verandering van de maatschappijstructuur. Dat houdt ook in dat wij hervormingen niet versmaden en nooit versmaad hebben als die de werkers meer rechten, betere levensvoorwaarden, beter leefmilieu enzovoort geven. Waar is het reformisme van Den Uyl dan?

Welke hervormingen heeft hij dan tot stand gebracht? Helaas: er is vrijwel nog niets van te bemerken. Het enige dat uit de bus is gekomen zijn hervormde nota's. Het is heel gemakkelijk daarover te spotten en te lachen, maar wij dragen een grote verantwoordelijkheid. Onze partij beseft dit zeer ernstig, zeer diep.

Wat onze partij thans nodig heeft is *staats*politiek te voeren. Wij moeten optreden als voorhoede van het volk. Wij moeten optreden als gids van het hele Nederlandse volk, de grote kapitalisten natuurlijk uitgezonderd, en wij moeten een staatspolitiek voeren die vrij is van kleingeestige effectjagerij, die alleen maar op ontmaskeren uit is, die alleen maar op aanklagen uit is, die alleen maar onvruchtbare hakketakke inhoudt.

De historie is een leermeester. Wij moeten oppassen dat wij er niet toe afzakken de socialistische leiders bij alle kritiek die we op ze hebben te gaan beschouwen als vijand nummer één. En het grote kapitaal vergeten! De historie heeft ons een les gegeven en een zeer zware, pijnlijke les, toen het Duitse sectarisme in de dertiger jaren — ook onder de communisten — een dergelijke politiek inhield. Vele Duitse sociaal-democratische leiders waren schoften maar ze waren niet vijand nummer één. Vijand nummer één was Hitler, vijand nummer één was het oorlogsgevaar, vijand nummer één was het militarisme, vijand nummer één was het monopoliekapitalisme. Dat dit toen niet beseft is heeft ons een wereldoorlog gekost! Er is geen andere definitieve oplossing voor de werkloosheid, voor de crisis, voor de oorlog, voor het fascisme, geen andere garantie voor de vrijheid, voor de

democratie: de structuur van de maatschappij moet veranderen. Maar hoe, wat zijn de stappen daarnaar toe?

De jongste ervaring heeft een paar voorbeelden te zien gegeven, Chili en Portugal. Wat in Chili gebeurd is is bekend. In Portugal hebben de strijdkrachten hun fascistische generaals verwijderd van hun posten en zijn overgegaan naar de kant van het volk. De strijdkrachten hebben geweigerd nog langer voor Amerika koloniale oorlogen te voeren. Ze hebben geproclameerd het alleen als hun vaderlandse plicht te beschouwen om hun eigen land, Portugal, te verdedigen en de vrijheid van het volk te waarborgen nadat het fascistische, door Amerika in stand gehouden, regime werd weggevaagd.

Ziedaar twee wegen. Nu zegt de PvdA de Portugese weg is niet democratisch. Is Chili dan soms democratisch? Chili waar de strijdkrachten precies het omgekeerde hebben gedaan, zich onder het commando van de CIA hebben geplaatst, een fascistische dictatuur hebben gevestigd waar eerst een parlementaire en progressieve regering was. De keuze tussen Chili en Portugal is toch niet moeilijk!

Communistisch/socialistische eenheid

Dat is de achtergrond en de inhoud van de strijd van onze partij voor de eenheid, voor de samenwerking van socialist en communisten. We hebben geconstateerd op dit congres, dat onze partij in verschillende plaatsen opmerkelijke successen bij het verwezenlijken van die eenheid heeft bereikt. Dat betreft successen in Groningen, in Enschede, voor een deel ook in Amsterdam en in Zaandam. Deze voorbeelden moeten onze hele partij inspireren. Wij moeten er ook van leren hoe de kameraden in deze plaatsen het voor elkaar hebben gekregen. Onze kameraden in Groningen en Enschede hebben de eenheid met de socialist niet opgevat als een koehandel of als een verdeling van baantjes onder elkaar of als een in elkaar knutselen van programs. Zij hebben hun succes bereikt door strijd tegen de tegenstanders van de eenheid. Strijd voor de eenheid is strijd tegen de tegenstanders van de eenheid en ze zijn erin geslaagd de meerderheid van hun socialistische kameraden aan hun kant te krijgen, en de tegenstanders van de eenheid uit de arbeidersbeweging te isoleren.

Zij hebben de weg gewezen en methoden uitgewerkt om de socialistisch-communistische eenheid te bereiken, die de allereerste voorwaarde is om tot een democratische, sociale en vrede-

lievende regeringspolitiek te komen. De socialistisch-communistische eenheid moet worden afgedwongen door strijd. Zij moet worden afgedwongen door voortdurende, niet aflatende offervaardigheid, door kameraadschappelijke overtuiging en door een beroep op de massa te doen bij elke wending in de toestand, bij elke gebeurtenis en voor alle doelstellingen die onze partij voor ogen heeft.

Nadat Henk Hoekstra de inleiding had uitgesproken, volgde een uitgebreide discussie. In de loop daarvan voerde drieëndertig gedelegeerden het woord. Van deze discussies publiceren we hier een samenvatting.

Een dertigtal gedelegeerden leverden een schriftelijke bijdrage in. Ook daarvan volgt hieronder een samenvatting.

Het eerste werd het woord gevoerd door *Arend Wieringa* (Friesland). Hij zei dat de partij in Friesland tot voor kort een stagnatie vertoonde, zowel wat betreft de uitbouw als wat betreft de activiteiten. Hij beklemtoonde dat deze stabiliteit in deze crisistijd achteruitgang betekende. Het komt er op aan de partij te wapen te maken, zo stelde hij.

Hij gaf talloze voorbeelden waar uit bleek dat daar waar activiteiten werden ontplooid en daar waar de standpunten van de partij verkondigd en verdedigd worden er progressieve mensen naar de partij konden worden gehaald.

Hij hekelde de rechtse PvdA-bestuurders die o.a. door provinciaal chauvinisme te prediken de eenheid probeerden te breken. De partij heeft in Friesland, aldus Arend Wieringa, een aantal oprechte en strijdbare mensen, die met de PSP op dood spoor waren, voor de CPN gewonnen. Ook jongeren, afkomstig uit de PvdA, traden toe.

Vooral wat betreft die jongeren pleitte hij ervoor dat daar waar de partij haar vleugels uitslaat ook de perspectieven moesten worden aangegeven.

Leo Molenaar (Delft) merkte op dat de organisatie zich dient aan te passen aan de groei. Hij zei dat in de maalstroom van politieke activiteiten de dreiging bestaat dat soms wezenlijke taken verloren gaan.

Hij noemde als voorbeeld het huisbezoek. Hij benadrukte dat het bezoeken van leden de band met de partij verstevigt en dat zo'n bezoek soms meningen en een schat aan onbekende activiteiten aan het daglicht brengt die tot verhoging van hun inzet kan leiden.

Contact met de lezers slaat een brug tussen hen en de partij en kan de partij een schat van informaties en ervaringen opleveren, zo betoogde hij.

Hij pleitte voor het instellen van werkgroepen die zich speciaal

met deze taken bezighouden, maar zei dat tegelijkertijd een Delftse stadsleiding, met name nu de partij in Delft zo'n grote groei doormaakt, onontbeerlijk is. De hoofdmoot van de politieke vraagstukken in de afdeling vraagt om een centrale aanpak, zo stelde hij.

Leo Molenaar stelde tenslotte dat Politiek en Cultuur dat sinds '73 tweemaandelijks verschijnt, op het gebied van de theorie en de geschiedenis van de arbeidersbeweging en de cultuur een grotere bijdrage zou leveren bij een weer frequentere verschijning.

Harde strijd rond gezondheidszorg

Cilia Galesloot (Amsterdam) stelde dat zeer harde strijd nodig is om de sociale voorzieningen zoals die in de loop der tijd door de arbeidersklasse bevochten zijn te beschermen.

Als meest schrijnend voorbeeld van genadeloze afbraakpolitiek voerde zij het beleid van KVP-staatssecretaris Hendriks ten tonele, die de bejaarden wenst af te voeren naar verpleegtehuizen omdat behandeling in een ziekenhuis in de toekomst 'te duur' zou worden.

Den Uyl, Vorrink en andere leidende figuren in de PvdA reiken nu de helpende hand bij de afbraak van voorzieningen die de sociaal-democratie in het verleden zelf heeft helpen opbouwen. Spreekster herinnerde aan de grote sociale ellende waaronder de arbeidersklasse in de vorige eeuw moest leven, en wees erop dat het een illusie zou zijn te menen dat zulke toestanden onmogelijk terug zouden kunnen keren; KVP, VVD en andere rechtse krachten sturen daar wel degelijk op aan. En de PvdA- en PPR-leidingen doen alsof hun neus bloedt.

Dit falen van de reformistische politiek betekent dat van de communistische partij zeer veel afhangt. De mensen zitten te wachten op initiatieven van de communisten, dat is wel gebleken bij de acties van de gezondheidswerkers, o.l.v. het LAK. Gebleken is daarbij ook dat resultaten bereikt kunnen worden; Hendriks heeft een paar stappen terug moeten doen, aldus Cilia Galensloot.

Amsterdam, het politieke hart van de arbeidersbeweging

De situatie waar de partij in Amsterdam onder moet werken is

die van een stad met een sterk afnemend bevolkingstal, een verandering van de samenstelling van de bevolking, een hoog percentage bejaarden, een sterke toeloop van studerende jongeren en een teruglopend aantal produktiearbeiders, aldus begon *Roel Walraven* (Amsterdam) zijn discussiebijdrage.

De stad staat voor een aantal gigantische problemen, waaronder dat van de stadsvernieuwing, die in de komende jaren een grote ingreep zal gaan betekenen in een aantal arbeidersbuurten waar de partij traditioneel een belangrijk deel van haar invloed heeft. De partij in Amsterdam zal haar optreden en invloed moeten uitbreiden en versterken onder nieuwe lagen van de bevolking om haar positie te handhaven en te versterken. Het gaat om de positie van de partij in het politieke hart van de arbeidersbeweging waarvanuit de arbeidersklasse belangrijke voor het hele land inspirerende initiatieven heeft kunnen nemen.

De aan de bevolking vijandige EEG-politiek komt in het bijzonder in Amsterdam tot uitdrukking. Het percentage werklozen is hoger dan elders in de Randstad, er zijn nijpende financiële tekorten, het aantal woningzoekenden ligt boven de 20.000. De stad en haar bevolking hebben te maken met aanvallen van reactionairen, van VVD tot allerlei splintergroepen, die gebruik pogen te maken van de grote problemen waarmee wordt geworsteld, die de sfeer in de stad vergiftigen en de mensen voor rechtse politieke doeleinden trachten te misbruiken. Het gaat hun daarbij om de aantasting van de positie van de arbeidersklasse, d.w.z. de positie en het vertrouwen van de CPN. De reactie, aldus Roel Walraven, beoogt een wig te drijven in de vormen van politieke samenwerking zoals die tussen CPN en PvdA van onderop tot stand zijn gekomen. De provocaties rond de Nieuwmarkt hadden ten doel die samenwerking te breken, om een wijziging in het college van B. en W. tot stand te brengen, om belangenorganisaties van studenten en kunstenaars en strijd in buurten te scheuren.

Het ging erom in Amsterdam een politiek platform te ontwikkelen die een zekere invloed moest geven aan nieuw op te richten partijen, als nieuwe politieke anti-communistische krachten.

De CPN heeft in het afgelopen jaar een reeks van aanvallen afgeslagen.

De opzet om een 'programcollege' op te zetten met als doel de CPN buiten het college van B. en W. te houden werd gepareerd. Op basis van een bindend werkprogram kwam een college tot stand waarin de partij met twee wethouders zitting heeft. Voor de verwezenlijking van de hoofdvraagstukken

moeten in en buiten de gemeenteraden strijdvormen worden ontwikkeld om de mensen ervoor in beweging te brengen en te activeren. De PvdA in Amsterdam heeft dit niet gewild. Zij bond zich aan zich noemende linkse partijtjes zonder massabasis onder de bevolking.

De PvdA ervaart nu de kwalijke gevolgen van een op basis van compromissen gedetailleerd uitgewerkt program in haar eigen rijen en de rol van de in de PvdA stokende splintergroepen. Deze kwaadaardige ontwikkeling brengt schade toe aan de belangenbehartiging van de bevolking. Onze partij moet die ontwikkeling ernstig onder ogen zien. Wij mogen ons niet op sleeptouw laten nemen, zoals een aantal rechtsen in de PvdA zich dat voor ogen hebben. De partij heeft werkersbelangen te verdedigen en kan niet toestaan dat de belangen van de werkende bevolking worden opgeofferd aan een eindeloos gekrakeel, aan politieke tegenstellingen, aan carrièremakers, kwasi-links en aan anti-communisten. Die positie heeft de partij ook ingenomen in het Nieuwmarkt-conflict. Wij wijzen, zo zei Roel Walraven, elke verantwoordelijkheid van de hand voor het politieapparaat met zijn screening op vooruitstrevende mensen en zijn verbindingen, ook met figuren die binnen actiegroepen optreden. Wij weigeren de verantwoording te nemen voor een politieoefening van het machtsapparaat van onze tegenstanders omdat met name de PvdA geen orde op zaken heeft weten te krijgen of willen stellen. Wij zijn voorstander van politieke oplossingen. Dat geldt ook voor de andere problemen en dat vereist een actieve propaganda om het politiek bewustzijn te verhogen en een zelfbewuster optreden van de partij, die zich bewust is van de politieke positie die zij inneemt.

Grote concerns aanpakken

Fred Bloem (Haarlem) sprak over de noodzaak van de strijd tegen de grote concerns, waarvan er vele in Kennemerland gevestigd zijn. Hij bestreed de opvatting van de reformisten in de PvdA en in de vakbeweging, dat men deze concerns niet plaatselijk en zelfs niet nationaal kan bestrijden.

Eerst zou er iets 'internationaal' tot stand moeten komen, zoals een vakbond in EEG-verband. In de praktijk betekent het, dat er dan niets gebeurt.

De invloed van de partij bij verschillende grote bedrijven in Kennemerland is niet uit te vlakken, maar toch is de invloed —

zoals bij de Hoogovens — volstrekt onvoldoende, wat niet in overeenstemming is met de mogelijkheden. Spreker benadrukte de belangrijkheid van het werk van de vakbeweging.

Al ligt, zo zei hij, het opheffen van de anti-communistenclausule in de vakbeweging al weer enige tijd achter ons, de schade die daardoor is ontstaan is nog steeds niet hersteld. Vakbondsbestuurders matigen zich vaak een houding aan of de vakbond onbetwist eigendom is van de PvdA. Aan de historische rol en de invloed van de communisten wordt volkomen voorbij gegaan. Hij herinnerde er aan dat dit ook weer tot uitdrukking kwam op het congres van de Industriebond NVV, waarbij de bond, de PvdA, de VARA en Het Vrije Volk als verlengstukken van elkaar voorgesteld werden. Het kan natuurlijk niet zo zijn, dat de vakbond een exclusief terrein voor de PvdA zou zijn.

Het is in het belang van de werkers dat alle geledingen van de vakbeweging voor communisten openstaan.

Acties grondslag van eenheid Groningse bevolking

Thewis Wits (Groningen) voerde het Groningse Volkscongres aan als een voorbeeld voor machtsvorming van bevolkingsgroepen die in strijd komen voor de eigen eisen en belangen en waarin de communisten inspirerend en verenigend optreden. Het zijn de arbeiders in de strokartonindustrie die met hun strijdleidingen — de actiecomités — bij het tot-stand-brengen van de machtsvorming aan de basis een leidende rol spelen. De inhoud van het Volkscongres wordt bepaald door de eisen van de verschillende bevolkingsgroepen die eraan deelnemen.

In de acties daarvoor ligt de organisatorische basis.

Wat betreft de partijpolitieke samenwerking gaat het er niet om de PvdA-leiders emmers water in onze wijn te laten gooien, maar de PvdA moet evenals de CPN actieve ondersteuning geven aan de eisen van de bevolking.

Bij het Volkscongres zijn vele PvdA-leden actief, er zijn eveneens mensen uit confessionele kring bij betrokken en ook, wat de Groninger boeren betreft, groepen die zich in ieder geval tot voor kort oriënteerden op de VVD.

De rol van de communisten is duidelijk: in de acties nemen zij een vooraanstaande plaats in en daarmee is ook de rol van onze partij in het Volkscongres in overeenstemming.

Uitvoerig ging Wits in op de eisen van het Volkscongres inzake de bodemschatten die niet de concerns maar het Noorden ten goede dienen te komen.

Hij wees erop, dat het in Groningen bewezen is de strijd tegen bedrijfssluitingen met succes te voeren; de activiteit van de partij onder de werkloze arbeiders in Oost-Groningen schiet echter tekort.

De betekenis van het verbinden van de strijd van de arbeidersklasse met de bescherming van de middengroepen ligt ook hierin, dat ultra-rechtse stromingen de pas bij voorbaat afgesneden moet worden en door acties als het Volkscongres in hun bestaan bedreigde middengroepen zich oriënteren op de arbeidersbeweging.

Partij in Rotterdam bleef achter bij ontwikkelingen

K. Verweijmeren (Rotterdam) ging in op de kritiek die Henk Hoekstra in zijn openingsrede had gebracht op het district Rotterdam.

Hij zei dat de partijgenoten in de Rotterdamse haven en de leiding van het district onvoldoende de eigen standpunten hebben gesteld tegenover de matigingspropaganda en het gepraat over onvermijdelijkheid van de werkloosheid.

'We moeten duidelijker en scherper de houding van de rechtse vakbondsbestuurders kritiseren', zei hij. Hij hekelde de pogingen van deze bestuurders om de acties van de Rotterdamse havenarbeiders terug te draaien. 'Maar wij moeten ook de hand in eigen boezem steken', zo zei hij.

Hij stelde dat de partijorganisatie in Rotterdam achterblijft bij de ontwikkelingen die plaatshebben. Met name noemde hij het bedrijfswerk en ook de coördinatie van diverse andere partijactiviteiten.

Hij sprak er zijn voldoening over uit dat de partij in Rotterdam uitgebreid is met veel nieuwe leden, met name met studenten van de economische hogeschool. 'Laten we juist deze studenten inschakelen om de OR-leden en de vakbondsvertegenwoordigers te steunen met hun kennis', adus Verweijmeren.

Uitvoerig ging hij in op de acties van de Rotterdamse havenarbeiders met name van de sleepbootdienst, die hun eis van 50 gulden per maand méér op de onderhandelingstafel hebben gedeponeerd.

Zijn conclusie was dat er in Rotterdam kader genoeg is voor herstel en om stappen vooruit te maken.

Peter van Opbergen (Gelderland) wees op de omvangrijke werkloosheid in deze provincie, en noemde het een ernstige tekort-

koming van het partijdistrict dat nauwelijks opgetreden is tegen bedrijfssluitingen. Alleen de actie bij Singer vormde daarop een uitzondering. Wel constateerde hij een toegenomen invloed van de CPN-politiek onder de studenten aan de universiteit van Nijmegen, waar groepen als SUN en SP bestreden worden.

Meer aandacht bij de scholing voor de bestrijding van rechtse en linkse afwijking zou gewenst zijn; tegelijk moet gekritiseerd worden dat binnen het district zelf soms verzuimd is scholings-bijeenkomsten te houden over door de partijleiding aangegeven onderwerpen.

't Allerbelangrijkste is het initiatief te nemen

Bob Vrans (Amsterdam) noemde het de belangrijkste vraag bij het ontwikkelen van de loonstrijd of wij communisten op de bedrijven het initiatief kunnen en durven nemen. In de stellingen wordt gewezen op de aanslag die de ondernemers op het levenspeil ondernemen. De kapitalisten pogen met alle krachten waarover zij beschikken de crisisverschijnselen af te wentelen op de rugen van de arbeiders.

Zij trachten ten koste van alles de nullijn te handhaven. Daartegenover staat dan ons initiatief.

Wij dienen de strijd aan te binden. Passiviteit is in het belang van de ondernemers, een afwachtende houding is altijd in het nadeel van de werkers.

Er zijn tegenkrachten aan de gang die proberen in allerlei vormen de boot af te houden. Tot die krachten behoren rechtse vakbondsbestuurders die soms met veel aandacht luisteren en zeggen standpunten, die op de vergaderingen naar voren komen te delen, maar die, als het er op aan komt, de politieke lijn van het kabinet-Den Uyl aanhouden, dat wil zeggen de lijn van de matiging.

Die tegenkrachten zullen niet in hun opzet slagen als wij met onze collega's en alle andere strijdbare arbeiders de strijd zelf gaan organiseren.

Bob Vrans noemde de actie van vorig jaar bij het GVB en nu op dit moment bij de Haagse PTT een voorbeeld van strijd waarbij de werkers zelf het initiatief in de handen hebben genomen. Zo'n initiatief is ook de onder het Amsterdamse overheidspersoneel op gang gekomen en reeds door honderden gesteunde actie voor een compensatie van de enorme stijging van de aardgastarieven.

Vrans maakte melding van de poging van de als wethouder van

personeelszaken fungerende R. van Duyn om onder deze eis uit te komen toen hij hem in een brief aan de initiatiefnemers 'een zaak van Den Haag' noemde. Er is op gereageerd met een open brief waarin dit antwoord scherp wordt afgewezen.

Een wethouder die meent ons zo met een kluitje in het riet te kunnen sturen, dient duidelijk gemaakt te worden dat belangen verdedigen van de ambtenaren wel iets anders is dan het aanleggen van een tuintje in de Jordaan.

In de open brief werd aangekondigd dat delegaties van overheids-bedrijven naar het stadhuis zullen gaan om daar te vertellen dat met zo'n antwoord geen genoegen wordt genomen.

Dit heeft er inmiddels toe geleid, dat de sinds enkele weken als nieuwe wethouder voor personeelszaken optredende Treumann de initiatiefnemers heeft uitgenodigd voor een gesprek. Niemand van ons denkt dat hij met geld zit te wachten. Maar ook niemand van ons denkt eraan het daar dan bij te laten. Vrins besloot met erop te wijzen dat bij het ontwikkelen van zulke acties en initiatieven beslissend is de strijdbaarheid van de communisten. Dat stelt aan de orde: hoe opereert de partij in een bedrijf. Onze ervaring als overheidsgroep is dat je je gezicht moet laten zien. Door te discussiëren, door uitgifte van bedrijfskranten en uiteraard met onze krant, de trots van onze partij!

De Waarheid belichaming van de werkelijke persvrijheid

'Minister Van Doorn heeft de Amsterdamse stadsomroep in oprichting meegedeeld dat hij pas toestemming voor uitzending geeft als De Waarheid uit het bestuur gezet is. Nou, Van Doorn kan lang wachten voor hij ons eruit heeft!' Aldus *Joop Wolff*, onder luid applaus in zijn discussierede op het partijcongres waarin hij de plaats van De Waarheid in de politieke strijd centraal stelde en op polemische wijze de toestand in de pers en wat tegenwoordig het 'media-beleid' heet, behandelde.

Het is in onze communistische pers dat zich de vrijheid van drukpers verwerkelijk maakt. De gelijkheid is schijn: voor persvrijheid zijn kostbare apparatuur en veel geld nodig. Beter dan wie weten wij Nederlandse communisten wat daarvoor nodig is. Het is dáár om dat wij recht van spreken hebben.

Joop Wolff besloot zijn toespraak met een indringende oproep de krachtsinspanning voor de communistische pers niet alleen voort te zetten maar deze in de komende tijd te verdubbelen.

Joop Wolff knoopte in zijn rede allereerst aan bij de ontwikkelingen rond de geplande Amsterdamse stadsomroep. Eerst was blijkens het gedoe om een hoofdredacteur — een derderangs journalist, anti-communist en promotor van anti-sowjetisme — de bedoeling om De Waarheid af te drijven en de oorspronkelijke gemeentelijke opzet te ruïneren.

Toen dat niet lukte heeft Van Doorn als voorwaarde voor de zendtijd gesteld: De Waarheid eruit en de Amro-Bank erin. Het Ban-de-Bank geldt dus niet voor de plaatselijke omroep, merkte Wolff spottend op. Het zal echter niet meevallen. Wie de Amsterdamse omroep wil als een provocatiestation, als een Nieuwmarktzender (gesubsidieerd door CRM) kan dat wel vergeten. In de hoofdstad zullen arbeiders, studenten, welzijns werkers en kunstenaars dat niet nemen. Van Doorn kan zo ludiek wezen als zijn plaatselijke tuinkabouter Roel van Duyn, van de hoofdstad als politiek centrum van de arbeidersbeweging heeft hij geen kaas gegeten.

Onze krant, de krant van de arbeidersklasse, van degenen die zich verantwoordelijk weten en voelen voor Amsterdam, eist zijn posities op. De vraag is of de actie tegen De Waarheid de eerste feitelijke uitleg is van de medianota van de regering. Als dat zo is, weten we waaraan we toe zijn.

Wolff onderstreepte dat De Waarheid een onvervangbaar instrument is. De strijdbare leninistische autonomie die gericht is op praktische en principiële hereniging van de communistische krachten in de wereld wordt mede gedragen door ons dagblad. De gebeurtenissen rond de stadsomroep laten zien hoe ons dagblad gehaat wordt door diegenen die langs glibberpaden hun gang willen gaan.

Voor mensen in actie

Joop Wolff wees erop dat de regering naar aanleiding van debatten die door de CPN-Kamerfractie werden gevoerd, in een brief heeft laten weten dat de boycot van De Waarheid wat betreft officiële advertenties e.d. door de regering is ingetrokken. Tot deze boycot werd in 1948 besloten en het besluit tot intrekking van dat besluit werd op dezelfde datum genomen. Alleen twintig jaar later. Wat er nu moet komen zijn overtuigende bewijzen van de opheffing.

De hele communistische partij en alle sympatisanten hebben tot taak de persvrijheid werkelijk wáár te maken.

Wolff beschreef aan het congres hoe de mensen van het

technisch bedrijf letterlijk dag en nacht werken om de overschakeling op nieuwe systemen mogelijk te maken. Onze mensen zijn het kapitaal waartegen de kapitalisten niet op kunnen, riep hij uit.

Joop Wolff zei voorts dat de redactie, gesteund door de hele partij, tracht de partijpolitiek te verwoorden. Haar geschrijf heeft zin omdat onze krant wordt gelezen door mensen die dagelijks in de beweging en in de actie staan. Daartegenover is het gedoe rond een z.g. redactiestatuut, zoals Van Doorn dat wil invoeren, zinledig en inmenging. Communistische journalisten zijn per definitie de meest vrije journalisten, schrijvend vanuit een echte en niet vanuit een gehuurde of gehuichelde overtuiging.

Wolff wees erop dat het partijbestuur sinds het vorige congres veel heeft gedaan om de redactie te helpen bij de oriëntatie van de krant en meer nadruk te leggen op de communistische visie. In dat spoor zijn met vallen en opstaan een aantal zaken ter hand genomen. De redactie buitenland is begonnen de socialistische wereld te herontdekken. Dit is niet meer dan een begin. Op dat gebied moeten we consequenter verder gaan, stelling nemend tegen revisionisme en dogmatisme in de internationale beweging en vooral door feiten te brengen, zonder idealisering, de feiten vooral, die de machtsverhoudingen in de wereld tussen kapitalistische en socialistische landen belichten. Wolff stond uitvoerig stil bij de eisen die gesteld worden door de noodzakelijke technische vernieuwingen in het bedrijf van De Waarheid en de experimenten waarmee dit noodzakelijkerwijze gepaard gaat.

In het algemeen is het werk van de redactie er een van vallen en opstaan.

Het interview met Paul de Groot in het Bevrijdingsnummer van De Waarheid was bijvoorbeeld een aansporing om nog preciezer en principiëler op de dingen in te gaan; de redactie en iedereen in de partij kan zich aan dit niveau van benadering optrekken.

De identiteit van de VARA

Joop Wolff constateerde dat om de vraagstukken van omroep en televisie een grote strijd zich ontwikkelt. Hij herinnerde daarbij aan de verklaring van het partijbestuur van juli vorig jaar. Daarin werd gezegd dat de CPN vastbesloten is haar politiek van eenheid van communisten en socialisten door te zetten en alles te doen om organisaties waarvan communisten en socialisten

deel uitmaken te versterken. Hieraan werd toegevoegd: Dit zou ook kunnen gelden voor een organisatie als de VARA, wanneer deze omroep een rechtmatige plaats zou inruimen voor de CPN en haar politieke, wetenschappelijke en culturele inbreng.

Kloos heeft daar indertijd op geantwoord. Hij zei dat de VARA niemand als lid de deur zal wijzen, maar dat haal je in deze tijd van strijd om ledentallen de donder. Kloos zei ook dat als het om meer ging dan individuele lidmaatschappen, 'dan hart en nieren van de CPN door de Verenigingsraad (van de VARA) nog eens zullen worden beproefd'.

Een soort anatomische les dus, aldus Wolff. En inderdaad is er een proeven van hart en nieren gaande maar dan wel van de VARA zelf!

Bij de identiteitsdiscussie van de VARA wordt gebekvecht over Vogel Vrij, over Rooie Haan, Rooie Cirkel enz. Dat alles is echter niet het belangrijkste.

De werkelijke vraag is: moet de VARA doorgaan met minachting voor de massa, met volgehouden anti-communisme, met het presenteren van schijncultuur en zichzelf zo de grond in boren?

De enige uitweg die ik zie, aldus Wolff is dat de VARA zijn identiteit vindt in de massa, in een vestigen van de eenheid. D.w.z. een pluriformiteit die ook kritiek op de huidige regering mogelijkheden geeft en open staat voor wetenschappelijk-socialistische opvattingen.

Massale beïnvloeding

Joop Wolff betrok ook enkele uitlatingen van Groenevelt van de Industriebond NVV in zijn discussierede. Deze erkende eertijds dat De Waarheid een positieve rol speelt maar wil toch nog een 'links dagblad'. Als dit betekent dat wij gevraagd worden onze belastingcenten aan het Rotterdamse Vrije Volk te geven is dat echter wel te veel gevraagd. Is dat een 'links dagblad'? Overigens, aldus Wolff, zou ik niet willen beweren dat er naast De Waarheid geen plaats zou kunnen zijn voor een links dagblad.

Daar zou dan eerlijk over moeten worden gedacht.

De Waarheid wil geen subsidie zolang de eis is dat zij zich 'commercieel' gedraagt en adressen van haar abonnees verstrekt. Een links dagblad zou dat ook moeten weigeren. Een 'links dagblad', met daarin confrontatie van de opvattingen aan de linkerzijde, zou best een discussie waard zijn, maar daarvoor

moet de zaak anders benaderd worden.

Aan het slot van zijn rede wees Joop Wolff op de geweldige omvang van de middelen die de bourgeoisie gebruikt voor zijn beïnvloeding van de mensen. Zo wordt dagelijks door de Nederlandse bevolking ongeveer 17 miljoen uren aan de televisie besteed, aldus heeft de media-nota verkondigd.

De positie en de rol van De Waarheid zijn daardoor des te belangrijker, zo toonde Joop Wolff aan.

Actieleiding en solidariteit

Gerrit Hoogenberg (Utrecht): Het optreden van de communisten in de bedrijven en als leden van de vakbeweging vereist voor alles dat zij de kop nemen tegen alle intriges, tegen alle dreigementen en moeilijkheden in, of die nu van de bedrijfsleiding of van anderen komen. Dat werk vereist dus initiatief, maar ook grote hardnekkigheid. De Bronswerkstaking in Utrecht van mei 1974 was niet — zoals sommigen probeerden te beweren — een spontane actie. Ze was grondig voorbereid binnen het bedrijf, met het hele personeel waren de eisen doorgesproken. Iedereen was het erover eens dat er aan de onrechtmatige loonverschillen binnen de VMF een einde gemaakt moest worden.

Bij die discussies werden de nivelleringspraatjes, zoals die door sommige rechtse vakbondsbestuurders werden verkondigd, omgebogen en in de juiste opvatting uitgedrukt, dat de onderste lonen naar boven getrokken moesten worden. Bij de voorbereiding van de actie werden bij VMF-Bronswerk actieleidingen gevormd, die een belangrijke rol speelden bij het doorvoeren van de actie en die na de eerste resultaten die daarbij zijn bereikt verder ook de actie zullen moeten doorzetten. Namens de actieleiding van het bedrijf wil ik hier ook de dank overbrengen aan de communistische partij, waarvan leden het initiatief tot de actie namen en deze mee organiseerden en die tevens meehielp de solidariteit met de actie onder alle werkers in het land te organiseren.

Als een van de tekortkomingen in het bedrijfswerk van de partij signaleerde spreker het feit dat er na een actie vaak geen analyse van de gevoerde strijd wordt gemaakt, de conclusies eruit worden getrokken en op basis daarvan de partij politiek en organisatorisch wordt versterkt.

Gerrit Hoogenberg wees op het gevaar voor de vakbeweging dat schuilt in het streven van de rechtse bestuurders om een nog

nauwere binding tot stand te brengen met de PvdA, vooral na de vorming van het kabinet-Den Uyl.

Hoogenberg bepleitte een nader onderzoek van gegevens die er zijn over de rol van de banken bij de sluiting van bedrijven, zoals b.v. bij de Gero in Zeist, waar de Algemene Bank Nederland door het dichtdraaien van de kredietkraan de sluiting doordreef. Vaak moeten de werkers in de bedrijven met een verscherpte uitbuiting boeten voor de hoge rente (12%) die de banken voor hun kapitaal ontvangen, dat als zg. 'vreemd kapitaal' in de bedrijven is gestoken. Ook daarover zou meer onderzocht moeten worden en gepubliceerd.

Actie van de vrouw onmisbaar in klassenstrijd

Trijnie Ahlers—Luppens (Finsterwolde): Om de vrouwen in Oost-Groningen in actie te brengen was het nodig een aantal stofnesten op te ruimen die zich genesteld hadden in sommige hoofden. Het ging hier om mensen in zowel de Nederlandse Vrouwenbeweging als in de partij. Teveel werd tegen de vrouwenbeweging aangekeken als een soort koffiekraansje; alsof de klassenstrijd maar met de helft van de arbeidersklasse zou kunnen worden uitgevochten!

Het heeft inspanning gekost, maar er zijn een aantal belangrijke acties van de grond gebracht. In de strijd voor gelijke beloning, die door de vrouwen van Optilon en Champs Clarc is gevoerd, moest ook worden opgetornd tegen die vakbondsbestuurders, die de acties wilden beëindigen, omdat volgens hen de ondernemers geen gelijk loon voor vrouwen zouden kunnen betalen. Kok kwam vervolgens met het argument dat er ook zo weinig vrouwen lid zijn van de vakbond. Maar dat zou juist een reden moeten zijn om keihard te vechten voor de belangen van de vrouwen.

Trijnie Ahlers—Luppens wees op de belangrijke rol die de communistische vrouwen in Groningen hebben gespeeld in de abortus-acties.

Op dit moment is bovendien strijd aan de gang tegen de, vanuit Den Haag verordonneerde, afbraak van de bejaardenhulp.

Bejaarden en verzorgsters hebben samen een actiecomité opgericht. Ze zullen niet accepteren dat oudere arbeiders, die zich hun leven lang hebben kromgewerkt op het land, door Van Doorn beroofd worden van de paar ochtenden hulp in de week

die ze hard nodig hebben. En de bejaarden zijn mans genoeg om voor hun rechten te vechten!

Frans Aarts (Noord-Holland-Noord) onderstreepte de noodzaak de solidariteit met het Indonesische volk tegen het bloedregiem van Suharto te vergroten.

Die solidariteit leeft bij ons sterk, aldus Aarts, op vele viaducten zijn er sporen van te zien.

Voorts besprak hij ervaringen rond de manifestatie die op initiatief van de partij onlangs in Noord-Holland-Noord over de problemen van de bevolking werd gehouden.

Deze manifestatie heeft de politieke blik verruimd, de mogelijkheid voor bundeling van krachten — vooral van socialisten en communisten — duidelijk gemaakt en ook gebreken en fouten in de partij aan het licht gebracht. Er is een goed uitgangspunt geschapen voor de actie. Voor het vormen van een bondgenootschap van links in de belangenstrijd in dorpen, buurten en bedrijven.

Sierd Lamsma (Zwolle) signaleerde grote groei van de partij in district Vecht-IJsseldelta. Zelf was hij in de periode sinds het vorige partijcongres toegetreten tot de partij. Voordien was hij lid van de PvdA. De weg die Den Uyl insloeg met het congres van de PvdA in '72 en het regeringsbeleid, dat daaruit voortvloeide, deed hem besluiten lid te worden van de CPN.

Spreeker merkte op dat de partij in district Vecht-IJsseldelta sinds het vorige congres in ledental is verdubbeld, hetgeen bewijst dat er grote mogelijkheden zijn.

Die groei is gebaseerd op een reeks van initiatieven van de partij op het terrein van de strijd voor de vrede en van de dagelijkse belangen.

Lamsma ging voorts in op de gebeurtenissen rond het ontslag van godsdienstleraar Gert Los. Het ontslag dat gegeven werd om zijn lidmaatschap van de CPN stuitte in brede kring op protesten. In de ondersteuning die Gert Los kreeg, zowel van zijn collega's als van zijn leerlingen, de steun die dit ontmoette in verschillende politieke partijen en kerkelijke organisaties, tekent zich volgens hem het groeiend verzet af tegen de pogingen van confessionele notabelen om 'christelijke bolwerken' te organiseren, met name in het onderwijs en in het vormingswerk. Aan de andere kant laat het zien, aldus Lamsma dat steeds meer progressieve mensen in de kerk van mening zijn dat de stap naar de CPN gedaan kan worden.

Henk Clerx (Amsterdam): De discussie in het Amsterdamse partijdistrict heeft zich in de voorbereiding op het congres toegespitst op de vraag hoe de partij meer kan bijdragen aan het ontwikkelen van massa-actie en het totstandbrengen van de machtsvorming op de bedrijven. Onderstreept werd de noodzaak de partij te versterken en een fel offensief te voeren in de partij en met de partij onder de massa ter bestrijding van reformistische standpunten.

Die strijd moet gevoerd worden in een periode van diepe recessie. Voor vele nieuwe leden die tot de partij zijn toegetreden zijn crisisverschijnselen van het kapitalisme een nieuwe ervaring. Het verbeteren van de studie, die vereist is tegen reformistische beïnvloeding, is één kant van de zaak; het gaat vooral ook om het beter ontwikkelen van het politieke leven in de partij. Dat is een voorwaarde voor het ontwikkelen van een brede en aansprekbare politieke propaganda naar buiten onder de massa.

Op een middelgroot bedrijf heeft een aantal arbeiders een gesprek gevraagd met de partij. De conclusie van dat gesprek was dat het noodzakelijk was een actieleiding te vormen voor het voeren van strijd tegen verslechtingen op het bedrijf.

Loonstrijd, aldus Henk Clerx, is het voeren van klassenstrijd, is het versterken van het klassebewustzijn, ze is de hefboom voor politieke strijd van de arbeidersklasse voor reeksen andere vraagstukken. Loonstrijd is een taak en een zaak voor de gehele partij. De reformisten vinden de loonstrijd een zaak van uitsluitend de vakbeweging.

Het is noodzakelijk dat afgerekend moet worden met de gedachte dat er afgewacht kan worden. De partij zal zelf de actie moeten organiseren en daartoe initiatieven nemen. Bij acties van het GVB-personeel, de arbeiders van het Amsterdams Havenbedrijf, de ADM en bij de woonkostenactie van het gemeentepersoneel gingen de communisten aan de kop. Alleen daardoor was het mogelijk een gemeenschappelijk front te vormen.

Ella Vogelaar (Utrecht) wees op de pogingen van minister Van Kemenade om verschillende delen van het onderwijs tegen elkaar op te zetten en noemde het een belangrijke ontwikkeling dat het congres van de onderwijsvakbond (ABOP) nu voor het eerst een veroordeling over de studentenstops heeft uitgesproken.

Over het 'participatie-onderwijs' dat Van Kemenade wil

invoeren zei ze: we weten best wat dat 'participeren in het maatschappelijk leven' betekent: dat betekent iedere dag opnieuw uitgebuit worden door de kapitalisten. In plaats daarvan eist de CPN volwaardig dagonderwijs voor werkende jongeren. Dit in tegenstelling tot zowel de zogenaamde radicalen van het 'SOF' als allerlei reformisten, die het beleid van Van Kemenade steunen.

NAVO-kwartier Schnell over de grens

Frits Dragstra (Heerlen) ging in op de gevolgen van de mijnsluitingen en de strijd hiertegen. De sluitingen, waarmee Den Uyl de mensen uit de 'ondergrondse hel' wilde verlossen, waren niets anders dan het inruilen van werkgelegenheid voor de belangen van NAVO en grote concerns.

Limburg is voor de NAVO-bonzen — vooral voor Westduitse — van grote betekenis. Terwijl, zoals werd beloofd, door mijnsluitingen een einde zou worden gemaakt aan zwaar en schadelijk werk en dat er gedifferentieerd, vervangend en beter werk zou komen, veroorzaakten de sluitingen massale werkloosheid. In het zuidelijk deel van Limburg hebben 71.000 mensen hun arbeidsplaats verloren.

Voor velen is de weg naar de mijn vervangen door de weg naar de dokter; anderen zijn in de bijstand terechtgekomen; grote aantallen lopen in de WWV; een groep pendelt naar West-Duitsland. Limburg ondervindt wel de meest schrijnende gevolgen van de kapitalistische wanorde. Ter verdediging van deze wanorde werd de NAVO naar Brunssum gehaald, die thans onder leiding van generaal Schnell staat. We zullen alles doen, aldus spreker, om hem snel te laten verdwijnen.

De CPN is de toestand in Limburg lange tijd te passief tegemoet getreden en er werd aanvankelijk te weinig van onze eisen en juiste argumenten tegenover die van de tegenstanders geplaatst, zoals thans wel in de beweging tegen Afcent — voor werk en koopkrachtverhoging — tot uiting komt.

De actie 'Afcent eruit, de kompels erin' is de binding van de strijd voor de dagelijkse belangen aan die van vrede en veiligheid.

Dragstra wees op de demonstratie dit jaar voor betere mijnpensioenen. Door de actie heeft de vakbeweging nu de eis gesteld van een pensioen, gelijk aan 70 pct. van het loon. Hij noemde dit een stap vooruit.

Strijd tegen Haagse centralisatie is verdediging democratie

Harry Verheij (Amsterdam): Hoe staat het met de gemeentepolitiek, hoe kunnen we de leuzen van dit congres op dit terrein toepassen? Ik geloof dat we dan in de eerste plaats eens moeten kijken hoe het staat met die zogenaamde spreiding van de macht, waarmee de PvdA voor de verkiezingen zoveel propaganda maakte. We zien geen spreiding, maar in snel tempo een centralisatie van de macht, niet alleen in allerlei praktische maatregelen, maar ook vastgelegd in allerlei wetgevende maatregelen.

Spreker noemde een hele reeks van gebieden waarop dit tot uitdrukking komt: het openbaar vervoer (waarbij de regering tot in details voorschrijft wat er moet gebeuren), de gezondheidszorg (waarbij centraal een beddennorm voor de ziekenhuizen van 4 promille wordt voorgeschreven), de stadsvernieuwing (waar eveneens in reeksen voorschriften precies wordt vastgelegd wat wel en niet kan), het onderwijs, de bijstand en dan vooral ook de uitvoering daarvan die per gemeente wordt voorgeschreven; de milieuwetgeving, waarbij de verantwoordelijkheid die de gemeente had aan haar is ontnomen en naar Ged. Staten is overgeheveld; het CRM-beleid dat steeds meer beïnvloed wordt door de zogenaamde koppelsubsidies die inhouden dat het rijk 50% van de subsidie betaalt, maar waarbij de vaststelling wat belangrijk is en gesubsidieerd moet worden niet meer bij de gemeente berust, maar bij het ministerie van CRM.

Waarom deze centralisatie? De PvdA zegt omdat het doeltreffender en sneller werkt, maar in wezen gaat het er om dat op deze manier sneller en doeltreffender de monopoliebelangen gediend kunnen worden. Dat wordt ook duidelijk uit een tweede argument dat men voor deze centralisatie en de vermindering van de gemeentelijke zelfstandigheid aanvoert, n.l. dat de gemeentebesturen veel directer kunnen worden beïnvloed door de bevolking. Zo gezien betekent de centralisatie dus een aantasting van de democratie. De strijd tegen de centralisatie moeten we daarom voeren als een strijd tegen de aantasting van en voor uitbreiding van de democratie. De centralisatie betekent een gelijkschakeling naar beneden en richt zich daarmee vooral tegen de invloed van progressieve krachten, van ons communisten. De strijd voor de verdediging en uitbreiding van de democratie is geen moreel vraagstuk, het is een vraagstuk met een materiële inhoud, een belangenvraagstuk en kan zich in het

licht van de strijd tegen die centralisatie ook ontwikkelen op basis van concrete belangenbehartiging. Ook en juist op dit terrein moeten we er naar streven de eenheid van actie tot stand te brengen in het raam van een nationale democratische beweging, die nodig is in de strijd voor vrede, democratie en verdediging van het levenspeil. Daar ligt dan ook de verbinding tussen de parlementaire strijd.

Harry Verheij stelde vast dat het niet voldoende is, dat de communisten de meest ijverige, meest vindingrijke gemeente-bestuurders zijn, zoals ook anderen vaak moeten erkennen.

Zij zijn daarnaast de dragers van de vernieuwing, zij bieden een nieuw perspectief. Zij nemen niet alleen stelling tegen de bezuinigingspolitiek die in de vorm van centralisatie wordt gevoerd, maar maken ook duidelijk dat er nieuwe behoeften groeien onder de bevolking en dat daartoe strekkende voorzieningen moeten worden getroffen. Langs die weg, door daarvoor op te treden moet het raadswerk een onderdeel gemaakt worden van de algemene politieke strijd.

Boeren en arbeiders hebben dezelfde belangen

Bart van Maurik (Zeeland): Vorig jaar gingen de boeren massaal tot actie over. Ook in Zeeland trokken duizenden boeren met tractoren de straat op. Hun protest was een protest tegen de uitroeingspolitiek van de EEG en voor behoud van hun bestaan. Daarom eisen de boeren dit jaar nog duidelijker dan toen nationale steunmaatregelen voor de landbouw.

Spreker noemt het een taak voor de communisten om een duurzaam bondgenootschap tussen arbeiders en boeren tot stand te brengen, omdat boeren en arbeiders dezelfde belangen hebben in de strijd voor verdediging van de koopkracht en tegen werkloosheid. De CPN in Zeeland trad vorig jaar bij deze boeren-acties actief op en bracht haar solidariteit met hun acties tot uiting. Gebleken is dat van de kant van een aantal actieleiders belangstelling en sympathie voor de standpunten van de CPN bestaan en onze solidariteit gunstig beoordeeld is.

De communisten in Zeeland zijn van mening dat zij voor de taak staan om samen met de boeren de actie te ontwikkelen.

In Zeeland zet de industrialisatie zich sterk door en daarmee komen ook problemen als werkgelegenheid en vervuiling van het milieu sterker op de voorgrond. Het is nodig de strijd te ontwikkelen tegen pogingen om de milieukosten op de bevolking af te wentelen. Grote ongerustheid heerst er in

Zeeland over de tweede kerncentrale, die in Borssele zal komen (de eerste lekt als een mandje, maar dan van radioactief-afvalwater) en kan niet losgemaakt worden van vraagstukken als heropening van de mijnen in Limburg. Spreker benadrukt de noodzaak om de ledenwerving, die tot dusver beneden de mogelijkheden is gebleven, krachtig in Zeeland aan te pakken.

Slagvaardig optreden geeft perspectief

Dirk-Jan Harmsen (Amsterdam) sprak over de grote mogelijkheden die de strijd voor behoud van werkgelegenheid heeft als de partij slagvaardig optreedt en haar schouders er volledig onder zet.

Dat zien we bij de Bofa, waar de Engelse concern-directie ten behoeve van haar multi-nationale belangen het bedrijf op slot wil doen. Wij legden contacten met de werkers van het bedrijf wat leidde tot de vorming van een actieleiding. Op het bedrijf heeft de beroering inmiddels al tot enkele resultaten geleid, zoals de veiligstelling van het vakantiegeld.

Je komt overigens heel wat tegen als je aan de slag gaat, aldus Harmsen. Directiepogingen verdeeldheid te zaaien. Vakbondsbestuurders die een laffe houding innemen — wat terecht de woede opwekt — en daarmee verwarring veroorzaken. Dat vergt van ons veel, geduldig werken, tactisch optreden. Je merkt overigens dat het vertrouwen in de partij dan snel toeneemt, wat aan de acties een steviger basis verschaft. Er heerst een strijdbare stemming onder het personeel, men is vastbesloten om keihard voor behoud van het bedrijf te vechten. Donderdag zijn er opnieuw onderhandelingen. Voor die tijd zal de concerndirectie nog eens duidelijk te verstaan worden gegeven, dat BOFA open moet blijven.

Dirk-Jan Harmsen ging in zijn discussiebijdrage ook in op de positie van de partij ten opzichte van de boeren. Onder hen groeit de interesse voor onze standpunten. Een bedrijfskrant voor de boeren die wij sinds enige tijd verspreiden vindt veel weerklank.

Vreemd is dat niet. Bij de rechtsen en ook de sociaal-democraten vinden boeren en tuinders geen perspectief. Die voeren een politiek die er op neerkomt, dat de helft van de boeren moet verdwijnen. Een standpunt dat door de boeren vierkant van de hand wordt gewezen.

Het is van ons geen opportunisme als wij ons meer en intensiever bezighouden met het boerenvraagstuk. De enige die

namelijk een perspectief heeft is onze partij. Het is evenwel niet genoeg dat alleen te zeggen. We zullen het perspectief uit moeten werken en op dit terrein de kop nemen. We moeten de fiets en de boer op.

Anti-communisten moesten terug

Teun Stuivenberg (Twente) ging in op de situatie in Enschede waar in een rechtse campagne gepoogd werd de CPN uit het college van B. en W. te wippen.

De hele plaatselijke pers stortte zich erop. Er werd in enkele maanden tijd zoveel over ons geschreven als in 20 jaar daarvoor niet was gebeurd. Wij zouden ondemocratisch zijn, ons niet houden aan afspraken, alle bekende rimram werd bij de mensen in de bus geslingerd. De indruk werd gewekt als ging het om het feit dat wij ons keerden tegen de verhoging van de aardgas-prijs.

Maar dat werd door de rechtsen slechts gehanteerd als handvat. Het ging duidelijk om een anti-communistische campagne, met de bedoeling niet alleen het college van B. en W. op te blazen, maar ook onze posities aan te tasten.

Die pogingen zijn mislukt. Ze konden door onze sterke organisatie, onze hechte banden met de werkende bevolking niet heen breken. De rechtse sociaal-democraten die met de VVD en CDA dit spelletje wilden spelen moesten terug. De beweging in Enschede dwong ze er toe. De situatie is nu zo geworden, dat de meest rechtse figuur uit de PvdA-fractie op grote tegenstand stuit in zijn eigen partij.

Aanvallen op rechten van de jeugd

Johan Bosma (Amsterdam) stelde zich achter de uitspraak in het verslag over de werkzaamheden van het partijbestuur waarin gezegd wordt dat er in de afgelopen periode in te geringe mate een beroep op de jongeren is gedaan.

Sprekende over het werk van de jeugdbeweging, noemde hij de op zich belangrijke initiatieven die het ANJV genomen heeft, zoals de acties tegen de aanschaf van de atoomstraaljager en de demonstraties voor erkenning van de VRR, volstrekt onvolgende tegenover de enorme aanvallen die zijn ingezet op de posities van de jongeren in ons land.

Bijvoorbeeld:

— Het uitblijven van maatregelen tegen de enorme werkloosheid die er onder de jongeren bestaat. Dit ondanks het feit dat uit officiële cijfers blijkt dat het vorig jaar één op de vier jongeren voor korte of langere tijd in aanraking zijn gekomen met de werkloosheid.

— De manipulaties van Boersma inzake het minimumloon voor 22-jarigen. Alhoewel de praatjes over nivellering niet van de lucht zijn, is het verschil in beloning tussen 23- en 16-jarigen alsmáar groter geworden.

— De toenemende militarisering. Er worden grote werfcampagnes door reactionaire kringen op touw gezet met het doel om jonge werklozen en studenten, die de dupe worden van de studentenstops het leger binnen te slepen. De pogingen om te komen tot oprichting van een vrijwilligersleger moeten keihard worden teruggeslagen. Wij zijn ook niet gediend met vergroting van het leger.

Intussen solt Vredeling als dienaar van de NAVO en hun trawanten in het leger op onbeschaamde wijze met de wedde van de dienstplichtigen. De recente massale demonstraties tegen het opnieuw loskoppelen van het minimumloon en de wedde, tegen het uitblijven van compensatiemaatregelen en diensttijdverkortíng en tegen de beroerde eet- en woonomstandigheden bewijzen dat voor de dienstplichtigen de maat vol is, aldus Johan Bosma.

Waakzaamheid is nodig tegen de toenemende repressie tegen actieve soldaten en de VVDM en tegen de pogingen die door allerlei sectaristische groepjes van binnen de VVDM worden gedaan om deze soldatenorganisatie uit te hollen.

Actiecomités blokkeerden sanering en volcontinu

Fred Bommexijn (Delfzijl) Met succes hebben de actiecomités in oostelijk Groníngen actie gevoerd tegen de plannen tot 'sanering' van de bedrijven via bedrijfssluitingen. Duizenden arbeidsplaatsen zouden die plannen gekost hebben.

De ondernemers voerden de afgelopen tijd ook een campagne voor invoering van de vijfpløegendienst. Zij deden het daarbij voorkomen of de arbeiders te kiezen zouden hebben tussen bedrijfssluitingen of volcontinu. Het is intussen wel duidelijk geworden dat dit soort praatjes nergens op gebaseerd zijn. De actiecomités hebben de rapporten van de ondernemers weerlegd. De volcontinu ging niet door.

Daarop zijn de ondernemers nu weer met een rapport gekomen tot het opheffen van de kleinere bedrijven. De actiescomités hebben gereageerd met een tegenrapport dat werd samengesteld in samenwerking met studenten van de Groningse universiteit. Overal werd dit rapport verspreid hetgeen in de vakbond leidde tot een uitgebreide discussie waarbij het ondernemersrapport van de tafel werd geveegd. Thans heeft ook de bondsleiding zich er tegen gekeerd.

Duidelijk is opnieuw komen vast te staan dat eigen strijdleidingen op de bedrijven van georganiseerden en ongeorganiseerden onmisbaar zijn als het gaat om de verdediging van de belangen van de arbeiders, zo zei Fred Bommezijn.

Aangespoord door het succes dat de actiescomités behaalden, is ook elders in de Groningse bedrijven de strijd gestart voor het terugwijzen of verlichten van de volcontinu, zoals bij Silenka in Hoogezand. Bij AKZO in Delfzijl werd door vrijwel alle volcontinu-arbeiders een petitie ondertekend voor verbetering van de volcontinu.

De bedrijven met de grootste winsten zijn volcontinubedrijven, zoals Hoogovens, Shell, Philips, AKZO en Unilever. De winsten van deze bedrijven moeten direct gebruikt worden ter verbetering van de positie van de continu-arbeider, b.v. door invoering van de vijfploegendienst.

Strijd voor het levenspeil geeft perspectief tegen de kapitalistische crisis

Het is dringend noodzakelijk dat de Nederlandse communisten hun activiteiten in de strijd voor de dagelijkse belangen van de werkers in ons land aanzienlijk versterken. Aldus *Jaap Wolff* in een discussierede op het partijcongres waarin hij inging op de steeds dieper gaande crisisverschijnselen van het kapitalisme.

Het kapitalisme toont thans zijn ware aard. Ook wij moeten in deze nieuwe situatie onze weg nog nader vinden: hoe moeilijk moet dat dan niet zijn voor de mensen die zich jarenlang hebben laten misleiden door het verhaal dat het kapitalisme 'van aard veranderd' zou zijn!

Prof. Tinbergen schreef in een in 1969 verschenen boek (*De les van Vijftig Jaar*): 'Praktisch gesproken heeft de conjunctuurbeweging opgehouden te bestaan'. Dat toonde wel een heel diep inzicht in de kapitalistische economie! Tinbergen kreeg dan ook de Nobelprijs.

Op basis van redeneringen als van Tinbergen werd echter het beginselprogramma van de PvdA geschreven met als centrale opvatting dat het kapitalisme eigenlijk niet meer bestond maar al haast in socialisme was overgegaan.

Tegenover de jarenlang verkondigde bewering dat de economie niets meer kon overkomen staat nu een uitspraak van prof. Dreesmann, dat we in een impasse zijn geraakt en niet meer zullen meemaken dat de samenleving uit deze impasse komt. Van de wonderen van de leer van Keynes naar het bankroet van theorie en praktijk.

Nieuwe geluiden van economen

De economie is altijd rijk geweest aan theorieën die dienstbaar aan het grote kapitaal waren. Men ziet dat nu aan de economen die de werkloosheid er aan toeschrijven dat de lonen gestegen zouden zijn en die loonsverlaging als de oplossing prediken. Ook het Centraal Planbureau doet alsof dat het nieuwste van het nieuwste is. In feite is het echter een theorie die ook in de grote crisis van de dertiger jaren al werd verkondigd. Toen al werd in de praktijk bewezen hoe falikant deze theorie uitwerkte en hoe zij de crisis slechts verdiepte en verlengde.

Jaap Wolff onderstreepte het belang van het feit dat thans ook uit de kringen van de economen, die aan de universiteit werken, tegenvuur tegen deze opvattingen komt. Deze economen tonen aan dat de modellen van het planbureau niet deugen en dat ook op basis van de gegevens van het planbureau andere conclusies kunnen worden getrokken.

Zij gebruiken de wetenschappelijke kennis niet om goed te praten maar om kritisch op te treden. Zij gaan ervan uit dat de wetenschappelijke werker zijn werk niet moet aanpassen aan belangen van het grote kapitaal. Dit laat zien hoe wetenschappelijke werkers die gevormd zijn in de periode van de studentenbeweging die met het Maagdenhuis begon, de lijn doorzetten. Dat is zeer belangrijk.

Militarisering

In de vorige eeuw, aldus Jaap Wolff, werd er wel gesproken over een ijzeren loonwet — een door Marx bestreden opvatting dat de lonen altijd laag zouden blijven. Nu lijkt het wel alsof er een ijzeren winstwet is! De winsten moeten steeds hoog zijn, het

monopoliekapitalisme is daar helemaal op gericht.

Het gebruikt voor het opjagen van de winsten o.m. de prijsstijgingen als middel. Maar ook hier ziet men hoe het eigen product over hen heerst. De prijsstijgingen die de monopolies opleggen worden tot inflatiegolven, die over de wereld slaan.

Jaap Wolff noemde cijfers die aantoonde hoe de imperialisten op de toenemende crisis met verhoging van de bewapeningsuitgaven reageren. Alleen in 1974 werd in de NAVO-landen 130 miljard dollar aan militaire uitgaven besteed, waarvan 44 miljard in de Westeuropese NAVO-landen. Ford en Schlesinger eisen nu nog verder gaande verhoging en Vredeling doet inderdaad zijn best, aldus Jaap Wolff, die onderstreepte dat de strijd tegen steeds hogere bewapening steeds urgenter wordt.

In zijn discussiebijdrage beklemtoonde hij voorts de noodzaak de economische ontwikkeling in Nederland gedetailleerd te bestuderen. Hij wees op de ontwikkeling in bedrijfstakken als de woningbouw, de textiel-, de schoenen-, de voedsel- en de metaalindustrie en ook de chemie. Er gaat bijna geen dag voorbij of er komen berichten over crisisverschijnselen binnen.

Hij stelde vast dat in sommige bedrijfstakken de export werd opgevoerd door prijsverlagingen. Tegelijk werd echter in het binnenland de prijs verhoogd; soms zozeer dat de ondernemers zich uit de markt prijsden en buitenlandse ondernemingen versterkt kunnen doordringen op de Nederlandse markt.

Machtsvorming als alternatief

Wolff citeerde een beschouwing in de Monde: 'In de Verenigde Staten zowel als in Europa schijnt de kapitalistische wereld langzamerhand in een depressie terecht te komen waarvan men het einde niet ziet'.

Dat is hùn perspectief. Een crisis waarvan het einde niet te zien is. Het alternatief is niet te vinden bij Den Uyl, die op het congres van de Industriebond uitroept dat hij een reformist is maar zelfs geen hervorming die zoden aan de dijk zet kan verwezenlijken. Den Uyl geeft toe aan de ondernemers, aan de eisen van NAVO en EEG.

Ons perspectief is het perspectief van strijd. Strijd om te verhinderen dat het levenspeil afkalft, strijd voor de belangen van alle lagen van de werkende bevolking.

De CPN moet in deze strijd voorop gaan en deze laten samengaan met de versterking van de macht van de arbeidersklasse. Het kapitalisme moge dan ontredderd zijn, de communisten

laten zien dat wij werkelijk, zoals Lenin eens zei, 'eer en geweten van ons tijdperk' zijn.

Verbetering van WW-uitkeringen is dringend nodig

Albert van der Lugt (Amsterdam) acht het een van de belangrijkste taken van de partij om de werklozen in actie te brengen tegen de pogingen om de gevolgen van de crisis op hun rug af te wentelen.

Op het gebied van de werklozenactie hebben we een eerste stap gezet. De communisten hebben de kop genomen in het oprichten van strijdorganen van ongeorganiseerde en georganiseerde werklozen — de werklozencomités.

Met deze comités zijn, zij het nog onvoldoende, een aantal resultaten behaald, in het bijzonder op het gebied van de werkloosheidswetten. Even belangrijk is dat de comités door hun strijd demoralisatie-verschijnselen te lijf zijn gegaan. De NVV-leiding besloot in navolging van de actie in februari een demonstratie te organiseren en de comités hebben ervoor gezorgd dat deze massaal werd.

Van der Lugt behandelt de houding van de top van de vakbeweging, waarbij hij wijst op de funeste werkgelegenheidspolitiek van de regering. Van die kant beperkt men zich tot de vage toezegging dat de deur op een kier staat. Die deur moet open! Voorop moet staan verbetering van de WW-uitkeringen. Van belang is dat de werklozencomités de eenheid aan de basis vergroten. De communisten moeten initiatieven nemen om de beweging te verbreden. Het werkgelegenheidsprogram van de CPN geeft aan hoe de actie verder te organiseren.

Strijd tegen de politiek van bewapening is noodzakelijk, de comités treden op tegen de straaljagersaankoop.

Een gevaarlijke tendens in ultra-rechtse kringen is de poging de schuld van de werkloosheid bij buitenlandse en Surinaamse arbeiders te leggen. Hier is de grootste waakzaamheid geboden. Spreker kritiseert het optreden van de PPR en haar theorie, dat de werkloosheid onvermijdelijk is en het enige dat te doen zou zijn is de werkloosheid over zoveel mogelijk mensen te spreiden.

Miel Wouters (Breda) constateerde dat het nieuwe districtsbestuur in Brabant een aantal voorheen verwaarloosde taken goed heeft aangepakt.

Hij noemde het feit dat de CPN leiding heeft gegeven aan de bedrijfsbezetting bij Crossland in Den Bosch die leidde tot behoud en zelfs uitbreiding van de werkgelegenheid.

Een ander voorbeeld was het optreden van de partij bij de staking bij Meeus, die was opgezet als een provocatie tegen de 100-guldenactie, en waartegen toen de CPN de eis van onverkort stakingsrecht en de noodzaak voor eenheid van actie en de solidariteit tussen stakers en niet-stakers zette.

Miel Wouters constateerde dat ondanks de forse verliezen die de KVP in Brabant lijdt deze partij toch nog beschikt over machtsposities in provinciale en gemeentelijke besturen en dat zij pogingen doet om deze invloed te verstevigen. In dit verband wees hij op de loyaliteitsverklaring die de confessionele notabelen eisen op de katholieke leergangen. Hij wees verder op de nauwe relaties die zij hebben met de textiel-baronnen die op dit ogenblik proberen hun bedrijven naar Noord-Afrika over te plaatsen.

Partij met 620 nieuwe leden versterkt

Cees Ijmkers (Den Haag) vertelde, dat in dit district sinds het vorige congres 620 nieuwe leden tot de CPN zijn toegetreten. Vooral onder jonge mensen is de belangstelling voor onze partij groot. De groei van de CPN heeft de mogelijkheden om meer politieke activiteit te ontplooien vergroot, die de leiding van het district niet altijd aan kon. Daardoor kon het gebeuren dat de afdelingen besluiten namen die niet juist waren en waarover de districtsleiding niet of niet voldoende was ingelicht.

Het is voortdurend nodig leidingen van de partij, zowel van de afdelingen als de districten, met nieuwe in de actie beproefde mensen te versterken.

Sprekende over het bedrijfswerk herinnerde hij er aan dat bij Gist Brocades in Delft mede naar aanleiding van de noodzakelijke opheldering van de partij over de lonen, de ploegenwerkers zich hebben uitgesproken voor de verlichting van de volcontinu met behoud van loon. Een gevolg van de beweging bij het bedrijf is dat de invoering van de vijfploegendienst in het eisenpakket voor de nieuwe cao is opgenomen, aldus Cees Ijmkers.

In de strijd tegen de ontmanteling van de Kabelfabrieken in Delft, waar de partij actief optrad, heeft de vakbond stelling genomen tegen elke taakverzwaring van de arbeiders bij dit bedrijf. Bij de PTT in Den Haag en de Topografische Dienst in

Delft heeft de partij door haar optreden tegen het spreidingsbeleid van de regering een groot vertrouwen onder het personeel verworven.

Siem van den Berg (Zaanstad) gaf een aantal voorbeelden van activiteiten voor internationale solidariteit die in de Zaanstreek hebben plaatsgehad. Ter gelegenheid van de herdenking van de vierde mei en de viering van de dertigste verjaardag van de bevrijding werd door het district Zaanstreek een boekwerkje uitgegeven over de rol van de partij voor en in de oorlog.

Spreker onderstreepte de noodzaak van optreden voor de dagelijkse belangen. Dat optreden is nog onvoldoende. Een van de oorzaken is de vorming van Zaanstad waarbij acht gemeenten zijn opgeheven. Door deze opheffing is b.v. de binding van de raadsfractie met de afdelingen verslechterd. De contacten in de partij werden onvoldoende verbeterd.

Gebleken is, dat vooral in de kleinere gemeenten het verbinden van acties met het optreden van de raadsfractie van Zaanstad geen sprake is. Waar dit vraagstuk aan de orde wordt gesteld is echter verbetering van het partijwerk het gevolg.

Jeugd strijdt tegen oorlog en fascisme

Simon Korper (Amsterdam) Hoe belangrijk het is dat wij ons hebben ingezet voor een grootse viering van de dertigste verjaardag van de bevrijding bleek nog eens uit het optreden van de Franse president Giscard, die verklaarde dat de overwinning op het Duitse fascisme vanaf heden niet meer gevierd zou mogen worden. Ook in ons land zijn vanaf het begin van de vijftiger jaren figuren aan het werk geweest die alles geprobeerd hebben om de viering van de bevrijding en de herdenking van de vierde mei ongedaan te maken. Maar dat is ze niet gelukt.

De tentoonstelling, die door Verenigd Verzet is samengesteld in het kader van de dertigste verjaardag van de bevrijding, heeft duizenden en duizenden bezoekers getrokken, voor een zeer groot deel jonge mensen. In verschillende plaatsen hebben ook gemeentebesturen meegewerkt aan de verspreiding van de tentoonstelling.

In Leiden vond een zeer breed opgezette Vijf Mei-viering plaats (waaraan alleen de PSP zich onttrok). In Langedijk bestelde het gemeentebestuur exemplaren van de tentoonstelling ten behoeve van het onderwijs.

In Gouda werd ze gebruikt op een vormingscentrum.

Hieruit sprak wel een heel andere geest dan uit het optreden van de regenten van de Stichting 40-45, die een loterij hielden onder de verzetsgepensioneerden en oorlogsslachtoffers, en bovendien hun namen uitleverde aan een 'organisatiecomité'!

In de dertiger jaren, zei Simon Korper, voerden wij de leus: fascisme is oorlog, fascisme is moord. We hebben op een verschrikkelijke manier gelijk gekregen. Hoe nodig het is om ook vandaag tot het uiterste waakzaam te zijn blijkt in Chili, in Zuid-Afrika, in Indonesië, en in ons eigen land uit de poging tot uitgave van Mein Kampf, en uit het optreden van de racist Glimmerveen.

Daarom, zo besloot Simon Korper onder langdurig en enthousiast applaus, is het zo verheugend dat deze herdenking van de bevrijding aantoonde, dat de nieuwe generaties in ons land de geest die ons tijdens de oorlog bezielde hebben overgenomen en omgezet in strijd, vandaag, tegen oorlog en fascisme!

Overplaatsing overheidsdiensten levert geen arbeidsplaatsen meer op

Het overplaatsen naar het Noorden van rijksdiensten, wordt door de regering gepresenteerd als bestrijding van de werkloosheid, maar het heeft daar niets mee te maken, aldus *Aiko Platje* uit Drente.

Er worden geen nieuwe industrieën gevestigd, laat staan economische crisisverschijnselen opgelost. In feite is die spreiding niets anders dan een spreiding en concentratie van militaire objecten in ons gebied. In de defensienota van Vredeling wordt dat onderstreept. Wij zitten er dan ook zeker niet om verlegen, al staat ons gebied dan ook bekend als een met grote werkloosheid.

Deze dreigt nog groter te worden, omdat de maatregelen van de regering geen zoden aan de dijk zetten. Extra miljarden, die werden toegezegd hebben ondanks dat de werken besteksklaar zijn en zo kunnen worden uitgevoerd niets opgeleverd. Wat gebeurt is dat de gemeenten bijna niet meer in staat zijn een eigen beleid op het terrein van openbare werken te voeren. Wat het inkomen betreft zijn de werklozen het doelwit van Boersma en Den Uyl die de chaos van het kapitalisme op hen willen afwentelen.

Aiko Platje vertelde over nieuwe initiatieven in de werklozenbeweging.

Een achttal maatschappelijke instellingen heeft de werklozen-

comités in onze streek erkend en zich bereid verklaard mee op te treden voor verbetering van de positie van de werklozen.

Samenwerking met socialisten

Niet in praatcolleges, maar in bedrijf en buurt

Arie van Kooten (Rotterdam): Ik wil mij beperken tot de situatie in ons eigen district en de kritiek die daarop is gebracht in de stellingen van het partijbestuur. Direct na de publikatie van die kritiek kwamen er allerlei opmerkingen los, zo van: heb ik dat niet altijd gezegd? Maar de vraag die daarop volgt nl. waarom is er dan gewacht met iets te veranderen, die wordt dan niet beantwoord.

Ingaand op het optreden van de communisten voor de eenheid, allereerst met de socialistische werkers stelde Van Kooten dat we, in Rotterdam een radicaal andere koers moeten volgen. Want wat is de situatie? Te veel en te lang heeft de toenadering tot de sociaal-democratie zich afgespeeld op bestuurlijk niveau. En er bestaan al zoveel praat-colleges! Het sprekendst kwam dit tot uiting in het zitting nemen in een overlegorgaan met PvdA, PPR en PSP. Dit zou ten doel hebben om gezamenlijk een actie voor te bereiden 'als dat aan de orde was'.

Maar als er één van de vier niet akkoord ging, dan zou het hele feest niet doorgaan. Maar wie organiseerde de demonstraties van solidariteit met het Chileense volk, met Cyprus, met Zuid-Vietnam, tegen de aanschaf van de straaljagers? Om welke partij het daarbij gaat wordt helemaal duidelijk als je nog hoort dat de PvdA eiste dat bij zulke gezamenlijke demonstraties niet met De Waarheid gecolporteerd zou mogen worden. Het is duidelijk dat je in zo'n praat-college geen stap verder komt. We moeten ons richten op de werkelijke basis van de socialisten, dat zijn de mensen in buurten en bedrijven, in de afdelingen van de PvdA. Opmerkelijk is echter, zo stelde spreker vast, dat deze zaak in Rotterdam niet werkelijk is uitgediscussieerd in de hele partij. Toch zal dat moeten gebeuren om te voorkomen dat we aan de leiband van de PvdA gaan lopen, voor zover dat nog niet gebeurd is.

In de strijd tegen de pseudo-linksen, die alleen in de actie kunnen worden opgerold, kunnen we tal van eerlijke mensen naar ons toehalen. Ook in die richting moeten snel initiatieven worden genomen. Daarnaast moeten de discussies grondiger en

in de hele partij-organisatie worden gevoerd. Politieke zaken moeten tot de bodem toe worden uitgespit.

Op het gebied van bedrijfswerk en de organisatie zijn wel genoeg besluiten genomen, maar daarvan is te weinig uitgevoerd. De hele leiding zal moeten worden ingeschakeld bij het laten functioneren van de afdelingen t.a.v. buurtwerk, huuracties e.d. Ongetwijfeld zal daarbij de interne partijstrijd nodig zijn om af te komen van een afwachterende en dus slechte houding. Bij die interne strijd moet kritiek en zelfkritiek het belangrijkste wapen zijn. Echter, zonder dat het uitgelegd gaat worden, alsof het om personen zou gaan.

Dit gebeurt nu ook en daar moet een einde aan komen. Het gaat tenslotte om de partij en wie daar niet aan wil, kan het beste op tijd de juiste conclusies trekken! De kritiek was juist en het was goed dat die gebracht werd omdat nu niemand er meer omheen kan.

Arie van Kooten wees op een aantal acties waarin communisten leidinggevend optreden: bij de sleepboten, schippers, de chemische industrie en v. d. Bergh en Jurgens, en met name ook de actie voor de vijfplaoendienst, die in het hele land is aangeslagen en waarbij de gevormde actiegroep groot vertrouwen blijkt te hebben verworven.

Tot slot verklaarde spreker dat er met alle kracht aan gewerkt moet worden om bij de acties ook de partij te versterken. Ook met de velen die uit de PvdA zijn weggelopen omdat ze teleurgesteld waren.

Studenten moeten politiek van versobering en verschraling doorbreken

De studentenbeweging zal voortgestuwd moeten worden naar een doorbreking van het regeringsbeleid van verschraling en versobering. Deze beweging is mogelijk als de student-partijgenoten zich volledig op de noodzakelijke acties instellen, gesteund door de enige daadwerkelijke actiepartij, de CPN, aldus *Erny Kahle* (Amsterdam).

Hij ging in op een aantal acties die sinds het vorige congres door de studentenbeweging is gevoerd, w.o. de 1000 gulden-actie die mede leidde tot de val van het kabinet-Biesheuvel. Hoe die acties aankwamen bleek uit de herhaalde pogingen de studentenbeweging afbreuk te doen. In dit verband besprak hij de Nieuwmarkt-kwestie. Diverse groeperingen, van reactionair tot ultra-links probeerden de samenwerking tussen communisten en socialisten te verbreken en de bestaande studentenorganisatie te

scheuren.

Door een snel en eensgezind optreden van de partij en de progressieve studenten werd dit voorkomen. Na de Nieuwmarkt-kwestie zijn in Amsterdam vele tientallen studenten toegetrokken tot de CPN.

Dit jaar vonden de anti-herstructureringsacties plaats. Aan de anti-Posthumus-demonstratie werd door 7000 studenten deelgenomen. Het wetsontwerp werd door de Academische Raad afgewezen.

Dit was een duidelijke nederlaag voor het kabinet-Den Uyl. De mensen komen wel degelijk in beweging indien er aanslagen op het levenspeil en het voorzieningenniveau worden gepleegd. Van Kemenade heeft zich moeten neerleggen bij een vijfjarige cursusduur, maar er zal nog strijd voor gevoerd moeten worden dat de bepaling van de cursuslengte een zaak van de universiteit zelf is. Daarvoor zal een hernieuwde democratiseringsstrijd op gang moeten komen.

Ab van Praag (Rotterdam): Een aantal acties in Rotterdam hebben bewezen, dat er perspectieven zijn, die in de chemie, bij het slachthuis, de RET, de sleepboten en v. d. Bergh en Jurgens zijn er voorbeelden van.

Het zal van ons afhangen of er looneisen gesteld worden.

De nullijn van de VAD moet afgewezen worden. Van de VAD zegt Den Uyl dat het de ondernemers niets kost, maar ons wel! Het geeft de ondernemers de gelegenheid van ons geld te automatiseren en te mechaniseren, zo kom je op straat te staan van je eigen geld.

We zullen er van nu af aan moeten werken dat er geen nullijn doorgevoerd kan worden. Door nu initiatieven te nemen voor loonsverhoging.

Van Praag besloot met de opmerking dat er in het Rotterdamse district nog wat harde noten gekraakt moeten worden, maar als de discussies zoals op het congres zal worden doorgezet, zal dit moeten leiden tot grote successen en versterking van het Rotterdamse district.

Groeiende beweging onder hoger overheidspersoneel

Marijke Spies (Amsterdam) spreekt over de groeiende beweging onder het hoger overheidspersoneel, met name op de universiteiten. Deze beweging laat niet na ook invloed uit te oefenen op de gang van zaken in de Centrale van Hogere

Ambtenaren, een overkoepelende categorale bond van het grote aantal categorale bonden die er in de sector van het overheids-personeel bestaan, zo zei ze.

De CHA heeft goede banden met de ambtenarenbonden van het NVV, NKV en CNV. Uitte zich dat tot voor kort in passiviteit in het kwadraat, omdat de bestuurders van deze bonden aan de leiband van de regering-Den Uyl lopen, nu, als gevolg van de bezuinigingen die in deze sector worden doorgevoerd, zoeken de leden van de CHA contact met de basis van met name de ABVA (NVV), zo zei ze. Daardoor komt er een beweging tot stand van progressieve mensen die het zat zijn dat de bestuurders van de bonden alle acties van de leden in de grond pogen te boren en ontstaat er een steeds grotere actie-bereidheid.

Als voorbeeld van deze ontwikkeling noemde zij de actie van de PTT-ambtenaren. Zij zei dat deze ontwikkeling veroorzaakt wordt door de steeds grotere rol die de staat gaat spelen op de universiteiten en andere overheidsbedrijven als dienaar van de grote kapitaal-belangen. Steeds duidelijker wordt het, zo zei ze, dat de staat ingeschakeld wordt om de superwinsten van de grote bedrijven veilig te stellen en te vergroten.

Ideologische strijd tegen prietpraterige theorieën

Dat uit zich o.a. door de bezuinigingen die in verschillende takken van de overheidsbedrijven worden doorgevoerd en door overheveling van kapitaal naar afdelingen van die bedrijven die interessanter zijn voor de winstmakers van de grote ondernemingen. Aan de andere kant uit zich dat door pogingen om tot een steeds groter wordende centralisatie over te gaan en om de dirigistische greep op die bedrijven te verhogen, zo zei Marijke Spies.

Door deze ontwikkelingen ziet het personeel zich steeds meer geplaatst tegenover een groter wordende loondruk, waarbij het stokpaardje van de nivellering van stal wordt gehaald, gepaard gaande met taakverzwaring en een steeds groter wordende willekeur in het aannemen en ontslaan van werknemers.

Zij zei dat in de beweging onder het hoger overheidspersoneel een specifieke taak was weggelegd voor de wetenschappelijke ambtenaren. Vooral wat betreft de ideologische strijd tegen de prietpraterige theorieën die vooral uit West-Duitsland komen overwaaien en tegen de reactionaire elementen in de burgerlijke wetenschap.

Propaganda moet in dienst staan van de actie

Marcus Bakker besprak in zijn discussiebijdrage o.a. de propaganda van de partij. Het is onze diepste overtuiging, zei hij, het is onze bestaansreden, dat alleen de beweging, de strijd van de arbeidersklasse, haar betekenis als beslissende kracht in de maatschappij tot gelding kan brengen.

Die actie kan alleen ten volle effect hebben als zij doelgericht is, als zij gedragen wordt door het duidelijke bewustzijn van de arbeiders. En voor dat bewustzijn is de propaganda nodig. Of, om het anders te zeggen: Het Communistisch Manifest zegt al dat het kapitaal zijn eigen doodgravers voortbrengt, maar het is teveel gevraagd van de kapitalisten, dat het hen nog leert spitten ook. Dat zullen de arbeiders zelf moeten doen, daar is de partij voor.

Nadrukkelijk stelde Marcus Bakker vast, dat de propaganda van de partij in dienst staat van de actie, ten doel heeft het bewustzijn te vergroten en te richten op strijd. Dat betekent dat de propaganda strijdvaardig moet zijn, het hart van de zaak moet raken, actueel moet zijn. In dit verband maakte Bakker melding van de grote aantallen redevoeringen, artikelen, standpunten enz. die door middel van brochures en manifesten onder de bevolking zijn verspreid.

'Er was er niet één bij die we niet hadden moeten uitgeven.'

Als tekortkoming op dit punt noemde hij, dat nog onvoldoende wordt ingespeeld op actuele vraagstukken, met argumenten die direct aanspreken. Buiten de krant om zijn noch het schandaal van de nul-lijnpolitiek, die bij de cao-vernieuwingen aan de orde was, noch de kwestie van het VAD en eigenlijk ook die van de F-16, op die wijze in de propaganda betrokken.

Marcus Bakker noemde dit een tekortkoming die zijn weerspiegeling vindt in de hele propaganda. Met name geldt dat voor de organisatie van grote openbare vergaderingen, die ook op andere data dan de Eerste Mei mogelijk zijn. Dat dit niet gebeurt komt omdat het organiseren van openbare vergaderingen een soort routinewerk is, dat geen levend onderdeel vormt van de propaganda. Het is nodig om gespannen te zijn op mogelijkheden die zich voordoen om door middel van openbare vergaderingen die informatie, helderheid en inzicht te geven waar de arbeiders om vragen.

Marcus Bakker besprak ook wat hij de propaganda naar binnen noemde. Het is nodig vooral de jonge mensen die naar ons toegekomen zijn te stalen in onze beginselen, te scholen in de klasse-beginselen van onze partij.

In de afgelopen tijd zijn nieuwe mogelijkheden geschapen om daaraan te voldoen, o.a. via de uitgaven van het IPSO, die op grote schaal als studiemateriaal in de partij zijn gebruikt. Daarbij zijn gevarieerde ervaringen opgedaan, maar het totale effect is dat de scholingsactiviteiten een grotere omvang hebben gekregen en ook langer zijn doorgegaan.

Dat is een enorme winst voor de partij, omdat op deze wijze eigentijds materiaal een eigen verwerking van politieke, sociale en economische vraagstukken vanuit de marxistisch-leninistische beginselen mogelijk maakte.

Bij de pogingen om op deze voet verder te gaan en de activiteiten uit te breiden zal ook P en C een rol gaan spelen. Als hoofdtak voor P en C noemde Marcus Bakker in dit verband het uitwerken van vraagstukken van binnen- en buitenlandse politiek, om daarmee te helpen de inzichten van de partij in de hoofdvraagstukken van deze tijd te verdiepen. De in de scholing opgedane ervaringen dienen daarbij volledig te worden benut, en wel zodanig dat de scholing in alle opzichten dienstbaar wordt aan de te voeren strijd, aan de versterking van de samenhang en de politieke kracht van de partij.

Arm van de partij

Marcus Bakker sprak vervolgens over het verband tussen de massastrijd en het parlementaire werk.

Het is persé niet zo, zei hij, dat de partij onder de massa de parlementaire bedrijvigheid moet vertegenwoordigen. Dat is een opvatting van burgerlijke politici en van reformisten, die voortdurend zendboden naar de massa sturen om uit te leggen waarom *hun* kniebuigingen zo goed zijn voor *onze* spijsvertering.

Voor ons als arbeiderspartij is er geen maatschappelijke ontwikkeling denkbaar zonder massastrijd, zonder activiteit van de partij daarin. De eerste taak van communisten in openbare organen is daar een arm van te zijn. Die arm is niet beperkt, zoals burgerlijke en sociaaldemocratische carrièrejagers denken. *Hun* arm is beperkt, omdat zij met zilveren boeien aan het

gloeilampen- en oliekapitaal vast zitten.

Onze arm heeft de kracht van het lichaam waartoe zij behoort en kan soms heel wat verrichten.

In dit verband gaf Marcus Bakker enkele punten aan waarop de communistische kamerfractie in staat is geweest een aantal zaken af te dwingen.

Zij hebben o.a. betrekking op de overwinning op het nazidom, zoals de materiële positie van de verzetsmensen, de strijd tegen de vrijlating van de drie van Breda, het verbod van de uitgave van Mein Kampf, het behoud en herstel van het oorlogsmonument Hotel De Wereld en de uitgave van het Geuzenliedboek met verzetsliederen.

Ook op materieel en sociaal terrein zijn door de fractie een aantal successen geboekt, o.a. bij het optreden van de fractie inzake de sociale wetgeving, de arbeidsvoorwaarden voor de zeelieden, de gehuwde werkende vrouwen. We konden de eisen van de werklozen vertolken, de belangen van Groningen en Limburg verdedigen, en hebben — zij het ondergeschikte — resultaten behaald op het punt van het woningvraagstuk. We slaagden er in de personeelsstop in de ziekenhuizen ongedaan te maken, we hebben klemmende milieuvraagstukken aan de orde gesteld, zoals de Rijnvervuiling en de militarisatie van het Waddengebied, en hebben druk uitgeoefend met betrekking tot de standpunten van de regering inzake Vietnam.

Onze fractie, aldus Marcus Bakker, heeft ook gebruik gemaakt van de tegenstellingen binnen het parlement en de regeringscoalitie bij het optreden voor de verdediging van fundamentele rechten, waardoor én de voorgenomen grondwet- en kieswetverandering én de anti-stakingswetgeving teruggedrongen konden worden.

Dat laat zien, dat als je in parlementaire organen opereert als een arm van de partij en van de massabeweging, dat je wat kunt doen, dat je gewicht hebt in de politiek en dat je dat op zijn beurt weer kunt gebruiken om perspectief te bieden aan de massastrijd.

Ons zelf inzetten

Marcus Bakker sprak ook over de escalatie van crisisverschijnselen in Den Haag. Er gaat geen dag voorbij zei hij, of Aantjes en Andriessen stellen nieuwe rechtse eisen aan het kabinet. En onze kritiek op de PvdA is dat ze dat slikt. Dat ze de machtsposities die ze heeft niet gebruikt. Want wij herhalen dat het niet vanuit

een positie van kracht is dat Aantjes en Andriessen op een dergelijke manier optreden. In hun eigen rijen heerst de meest verwoede fractiestrijd. De F-16, de Mirages en de Cobra's in de KVP en ARP gaan elkaar dagelijks in gierende vlucht te lijf.

Dát is toch het beeld uit deze kring. De strijd rondom de F-16 is toch in werkelijkheid een weerspiegeling van de kapitalistische wedijver waar die partijen in horen en waar ze een plaats in hebben. Een strijd tussen vliegtuig- en wapenfabrikanten. Een strijd tussen zg. Europeanen en zg. Atlantici. Een strijd om de macht, die door de grote nederlagen van de Amerikaanse imperialistische politiek versterkt is. Het enige wat hen werkelijk verenigt, dat is hun wens om die strijd uit te vechten op leven en dood, maar dan op *ons* leven, op *onze* dood.

Het meest fatale zou zijn, zo waarschuwde Marcus Bakker, als wij, als de gewone mensen als gehypnotiseerde konijntjes er naar gaan zitten kijken. Wij moeten een eigen antwoord geven. Wij moeten het antwoord geven dat de massa zich voor dit soort imperialistische strijd niet laat gebruiken. De mensen moeten ingrijpen in die strijd. Door hun actie, door hun actieve optreden. Omdat ze anders in sneltreinvaart achteruit zouden worden gebracht en omdat ze anders door de oorlogsavonturiers bedreigd zullen worden. Het is onze taak onszelf in te zetten, onze daadkracht en ons elan te geven voor de strijd van het Nederlandse volk voor vrede, democratie en sociale rechten.

Schriftelijke discussies

Optreden op bedrijf te passief

Jan Berghuis (Kennemerland) stelt het zogenaamde sociale beleid van de Hoogovens-directie aan de kaak, dat je zo langzamerhand beter a-sociaal kunt noemen. Dat bleek wel bij de laatste cao-onderhandelingen waar men een werktijdverkortening aankondigde. Toen de cao was aanvaard, met slechts geringe verbeteringen daarin, ging die werktijdverkortening plotseling niet door.

We moeten constateren dat door de communisten op het bedrijf te passief wordt opgetreden. De Hoogovens-directie probeert intussen verdeeldheid te zaaien. Zij werpt zich op als verdediger van de middengroepen en heeft zelfs een categoriaal bondje in het leven geroepen dat nota bene vetorecht heeft bij het afsluiten van cao's. Berghuis bepleitte een aantal maatregelen

om verbetering aan te brengen in het werken van de communisten op het bedrijf.

D. Boer (Amsterdam) wijst op de groeiende beweging onder de christenen, die afrekenen met de anti-communistische praatjes van de confessionele notabelen, en aansluiting zoeken bij de arbeidersbeweging en bij de CPN. Hij pleit ervoor dat de CPN ook ideologisch actiever op de discussies die in deze kringen gevoerd worden in moet gaan.

Saskia Breebaart (Den Haag) onderstreept de bijzondere plicht die op de democratische en anti-koloniale Nederlanders rust inzake de solidariteit met het Indonesische volk, waarop in de stellingen wordt gewezen. Zij onthult dat er in Leiden al jaren wordt geknutseld aan een nieuwe grondwet die het Suharto-regime een steviger basis zou moeten geven. Dat zijn de koloniale banden van bepaalde figuren met het Suharto-bewind. Onze partij heeft banden met het Indonesische volk die al dateren van voor de tweede wereldoorlog en deze banden van solidariteit zullen uiteindelijk sterker zijn.

W. Buitelaar (Groningen) zegt dat nu zich steeds meer nieuwe groepen op de partij oriënteren het noodzakelijker is dat de scholing systematischer ter hand wordt genomen. Vooral op de universiteiten, waar de CPN door haar consequente steun die ze heeft gegeven aan de acties van de studenten groot vertrouwen heeft gekregen.

E. Camstra (Purmerend) noemt de samenwerking tussen het actiecomité van gezondheidswerkers en de ABVA zoals die in Purmerend bestaat een resultaat van het optreden van communisten.

Die hebben er doelbewust op aangestuurd dat de gezondheidswerkers lid dienen te zijn van de vakbond en optreden voor daadwerkelijke actie tegen de bezuinigingsmaatregelen van Hendriks. Door het vertrouwen dat de communisten onder de gezondheidswerkers konden winnen werd ook de partij in belangrijke mate versterkt.

H. Crijns (Maastricht) zegt dat het gezien de steeds grotere problemen waarmee de land- en tuinbouwers geconfronteerd worden, noodzakelijk is dat er opgetreden wordt tegen de prijzenpolitiek van de EEG, tegen elke onteigening van grond door de banken en de staat, voor boerenland in boerenhand,

voor landbouwkrediet tegen lage bankrente, voor het behoud van werkgelegenheid in de landbouw, voor een prijsstop op kunstmest, bedrijfsmiddelen en veevoer en voor hogere prijzen voor landbouwprodukten. Daarbij moeten we ook een actieve ideologische strijd voeren, zo betoogt hij.

Cora Dekker (Noord-Holland-Noord) wijst erop dat bezuinigingen in de gezondheidszorg zich richten tegen de belangen van het personeel, zowel als tegen die van de bevolking. Daarom moet er gezamenlijk actie tegen gevoerd worden, zoals bij de petitionnementsactie tegen de personeelsstop ook gebeurd is. Er liggen mogelijkheden om ook op dit terrein de actie verder te verbreden en de invloed van de partij te versterken, ook in Noord-Holland-Noord.

Voor verdediging belangen der bijstandstrekkers

A. van Dijk—Stol (Amsterdam): bij de vele herdenkingen dit jaar in ons land hoort ook het tienjarig bestaan van de A.B.W., de Algemene Bijstands Wet, die in 1965 een einde maakte aan de Armenwet van 1922. Het voornaamste kenmerk van die wet is dat de rechtsplicht van de overheid wordt vastgelegd om ondersteuning te geven aan hen, die niet in staat zijn zelf in hun onderhoud te voorzien. Uitgangspunt daarbij was dat de bijstand afgestemd moet zijn op de mogelijkheden van de betrokken persoon, van zijn of haar gezin.

Honderdduizenden zijn gedrukt op een minimum-inkomen en de ABW is daar niet los van te zien, want het is een zgn. complementaire voorziening, een aanvulling tot datgene wat nodig is.

Alie van Dijk wijst erop dat vele bejaarden praktisch geen pensioenopbouw gekend hebben en dat kleine bedrijfspensioentjes worden weggespoeld door belastingmaatregelen waardoor veelal een inkomen overblijft dat onder het minimumloon ligt. De honderdduizenden WAO-ers worden voor hun ziekte of handicap gestraft met een inkomstenverlaging en moeten rondkomen van 80% of minder van hun laatstverdiende loon. Al diegenen zullen aangewezen blijven op de bijstand, zeker voor voorzieningen van duurzame aard.

Ook de gezinnen van langdurig werklozen behoren daartoe. Met klem moet stelling genomen worden tegen alle pogingen om de

mogelijkheden van de gemeenten in hun positie van autonome uitvoerders van de wet te beknotten door landelijk beperkende maatregelen. Die zijn vooral gericht tegen datgene wat communistische gemeentebestuurders voor de mensen wisten te bereiken. We moeten opkomen voor al diegenen die door de kapitalistische chaos tussen wal en schip dreigen te geraken.

T. Divendal (Amsterdam) zegt dat het niet van belang is of de man en de vrouw samen de afwas doen, zoals dat door vrouwen van het damesachtige type beweerd wordt, maar dat het van belang is of man en vrouw optreden voor verhoging van het levenspeil, voor internationale solidariteit en voor de vrede. Zij hekelt de prietpraat waarmee de beschermheiligen van het jaar van de vrouw zich plotseling menen op te werpen als kampioenen van de vrouwenemancipatie. Dat heeft niets met de werkelijkheid te maken en dat is ook een ontkenning van de historische verworvenheden. Het gaat niet alleen om de vrouw, het gaat om hun gezinnen en om de hele positie van de arbeidersklasse, waar zij deel van uitmaakt.

Hans van Drunen (Amsterdam): Het is duidelijk dat de hele rimram van berustingsideeën hun uitwerking niet hebben gemist bij grote groepen bouwvakkers waarvan vele duizenden werkloos zijn, terwijl er nog honderdduizenden woningzoekenden zijn. De bouwondernemers proberen van de situatie gebruik te maken om de lonen te drukken. Klinkklaar staat vast dat er voor de communisten in de bouw een enorm bestemmingsplan klaar ligt. Optreden op de bouwobjecten is van doorslaggevend belang. Het formeren van strijdbare objectcommissies is één van de belangrijkste taken waarvoor we staan. Met meer elan zal dit moeten gebeuren.

P. Elbers (Haarlem) zet uiteen dat ook de strijd in de wijken en buurten een belangrijk stuk klassenstrijd is. Die acties wil men aan banden leggen door allerlei inspraakorganen neer te zetten, waarvan je, als je je behoefte aan inspraak hebt verdedigd, getroost naar huis mag gaan met niks in je hand.

Er lopen heel wat lieden rond, die denken dat met al die insprekerij de kapitalistische maatschappij zal veranderen. In werkelijkheid gaat het erom dat met dit soort organen de gemeenten hun door het rijk opgelegde armoede proberen door de mensen zelf te laten verdelen en de heffingen die op de mensen worden gelegd goed te praten.

Wij vinden dit soort organen fopneuzen, maar als je het als plat-

form kunt gebruiken om actie te organiseren, dan moet je er toch gebruik van maken. Hij noemt een reeks successen die daarmee met name in Schalkwijk in Haarlem zijn behaald door samenwerking van communisten, actieve sociaal-democraten en andere progressieve mensen.

F. van Gaal (Den Bosch) pleit ervoor dat meer materiaal uitgegeven zou moeten worden over de geschiedenis van de arbeidersbeweging en met analyses van de achtergronden van actuele politieke gebeurtenissen.

Ook moet volgens hem de verspreiding van het bestaande materiaal krachtiger aangepakt worden, zowel binnen de partij als naar buiten.

Onderwijs en Gijsen

Hans Geleynse (Brabant): De onder Westduitse invloed staande Gijsenkliek uit het episcopaat poogt een greep te krijgen op het onderwijs in Brabant.

Tekenen van dit rechtse drijven zijn op verschillende punten waarneembaar.

Dit gaat samen met pogingen uitbreiding van onderwijsvoorzieningen tegen te houden en zelfs het peil terug te draaien. Men probeert gebruik te maken van het feit dat de studentenbeweging hier niet sterk is mede door links-radicalistisch gedoe. Onze partij zal hiertegen moeten optreden en initiatieven moeten nemen om de studentenbeweging te versterken.

T. van Gemeren (Zaanstreek) zegt dat daar waar je initiatieven voor het voeren van actie neemt je de mensen bereikt. Als voorbeeld noemt ze de actie die in de Zaanstreek gevoerd wordt tegen de pogingen van Hendriks om het kraamcentrum in Wormerveer te sluiten.

Door het optreden van de communisten is deze actie uitgegroeid tot een brede protestbeweging tegen het bezuinigingsbeleid in de gezondheidszorg.

A. Haks (Amsterdam) gaat in op de steeds verdergaande concentratie in de grafische industrie, met aan de ene kant groeiende winsten voor de concerns en aan de andere kant loonmatiging en de dreiging van werkloosheid voor het personeel. Ook in de grafische bedrijven worden echter initiatieven genomen om de strijd voor hoger loon te organiseren en hij noemt

als voorbeeld de petitie die bij De Telegraaf wordt georganiseerd voor *f* 200,— per maand meer.

Ton van Hoek (Amsterdam) wijst erop, dat geprobeerd wordt een zogenaamd 'Surinamersvraagstuk' te creëren. Met name in kranten als Het Parool, De Telegraaf, de Volkskrant wordt gesuggereerd dat in de Bijlmermeer een of andere uitbarsting te wachten staat. Het is duidelijk dat de bedoeling van dit geschrijf is de werkende mensen tegen elkaar op te zetten. Het is zeker niet vreemd, dat deze kranten hierover ellenlange verhalen schrijven op een moment dat in de Bijlmer zich een eendrachtige actie ontwikkelt tegen de hoge woonkosten. Maar daarover vind je in deze persorganen vrijwel niets terug.

D. Holvast (Twente) zegt dat de enige manier om een progressief beleid in Nederland af te dwingen de actieve eenheid aan de basis van communisten, socialisten en andere progressieve mensen in Nederland is.

Als voorbeeld van deze samenwerking noemt hij het initiatief dat in Enschede is genomen voor de demonstratie op 28 juni onder de hoofdleuze 'Twente maakt een vuist voor werk en hogere uitkeringen'. Hij noemt deze demonstratie, die georganiseerd is op basis van de samenwerking, het enige antwoord op de pogingen van de rechtse vakbondsbestuurders om de acties voor werk en voor hoger inkomen te breken.

Juist in de voorbereiding van die demonstratie blijkt wie de opportunisten zijn en wie zich daadwerkelijk wil inzetten voor verbetering van de omstandigheden van de arbeidersklasse, zo zegt hij.

Jaap Janissen (Amsterdam) stelt, dat ook op kleinere en middelgrote bedrijven door de communisten moet worden opgetreden. Veel van die bedrijven zijn niet meer dan een soort filialen van grote concerns. De successen die op deze bedrijven behaald worden zijn meestal niet zo spectaculair als op grote bedrijven, maar mogen daarom nog niet veronachtzaamd worden. De strijd is niet slechts een kwestie van getal, het gaat om het uitdragen van onze inzichten overal waar dat mogelijk is, juist nu in deze ingewikkelde politieke situatie.

Landbouw verdedigen tegen EEG-politiek

Wim Kremer (Drente) gaat in zijn discussiebijdrage in op de

grote en ernstige problemen waarmee duizenden boeren en tuinders in ons land geconfronteerd worden. In het bijzonder noemt hij het onttrekken van steeds meer grond aan de landbouw.

Veertig procent van de oppervlakte van ons land bestaat uit cultuurgrond; in de hele wereld is dat acht procent. Wim Kremer wijst dan ook op de grote betekenis van dit cijfer voor een dichtbevolkt land als het onze, mede gezien de ernstige voedseltekorten in de wereld en de werkgelegenheid.

Niettemin had de EEG-politiek tot gevolg dat er in 10 jaar 180.000 ha grond in Nederland aan de landbouw onttrokken werd. Daar tegenover staat een doelbewust streven steeds meer grond te reserveren voor militair gebruik waarbij, aldus Wim Kremer opnieuw blijkt dat EEG- en NAVO-politiek samengaan. Het is bovendien vooral het Noorden dat steeds meer aandacht van defensie krijgt (Lauwersmeer) aangezien deze streek aansluit op de militair belangrijke Noordduitse laagvlakte.

Het afwijzen van de EEG- en NAVO-politiek is daarom, zo benadrukt hij, niet alleen in het belang van de boeren, maar ook in het belang van vrede en veiligheid.

G. Lameris (Groningen) gaat in op het verlies van de Groninger Studentenbond bij de recente verkiezingen. Dit betekent dat de strijd op de universiteit krachtiger en hardnekkiger moet worden doorgezet. Dat is de enige manier om de reformisten in de studentenbeweging de wind uit de zeilen te nemen.

Fr. v. Liempt (Amsterdam) gaat in op de ontwikkelingen in de Nieuwmarktbuurt. Er was een juiste oriëntering van de partij, die door het zelfbewuste en krachtige optreden van de communisten in de buurt, vooral ook steunend op het vertrouwen dat oudere partijgenoten in de buurt genoten en op hun ervaring, ertoe leidde dat steeds meer mensen gingen inzien dat een politieke oplossing van de situatie nodig en mogelijk was. Hij brengt kritiek op de rechtse krachten en de rechtsen in de PvdA die een dergelijke oplossing niet wilden en in feite provoceeden door het niet aanbieden van vervangende woonruimte. De partij in de buurt is door het juiste optreden van de communisten en het succes dat daardoor werd bereikt, versterkt uit deze gebeurtenissen te voorschijn gekomen.

J. Mos (Amsterdam) hekelt de zinsnede in de brochure van de Industriebond-NVV waarin gezegd wordt 'werkloosheid is onmenselijk', terwijl de vakbonden in feite niets anders doen dan

zgn. afvloeiingsregelingen te ontwerpen. Zo'n regeling lost niets op, zo zegt hij. Het gaat om het fundamentele recht op werk. Wij kunnen niet toestaan dat de bondsonderhandelaars optreden als gediplomeerde loodgieters, zo zegt hij. Waar het om gaat is dat het wapen van de strijd gehanteerd moet worden voor werk en voor hogere inkomens.

Tegen cultuur-nivellering van CRM

Rudie Musters (Amsterdam) roept op om daadwerkelijk stelling te nemen tegen de cultuur-nivellering van CRM en om de bestaande verworvenheden op cultureel gebied te verdedigen en uit te breiden.

Hij hekelt de zogeheten radicalen in het apparaat van Van Doorn die met hun paternalisme en hun moraal-theorieën hun culturessimisme proberen te slijten aan de arbeidersklasse. Terwijl zij allerlei prietpraat slaken over 'proletarische cultuur' pogen zij de elementen in de kunst, die er door de arbeidersbeweging zelf zijn ingebracht te verguizen en weg te werpen. Zij hebben onvermoeid de mond vol over kapitalistische uitbuiting en vooral de misère van de werkende massa, maar in feite laat hen die massa volkomen koud en pogen zij de arbeidersbeweging alleen maar te gebruiken voor het verstevigen van hun eigen posities en om de leuze van de aanpassing te propageren, aldus Musters.

Het initiatief van de communisten beslist

Wim Nieuwenhuys (Zaandam) onderstreepte in zijn bijdrage de kritiek welke in de stellingen voor het congres door het partijbestuur werden geuit ten aanzien van het bedrijfswerk van de partij. Die kritiek is terecht omdat vervlakking in het werk is getreden samenhangende met de door de reformisten gewekte illusies over de politiek van het kabinet-Den Uyl.

Deze illusies werden onvoldoende bestreden. Hier wreekte zich de onjuiste mening, dat de belangenstrijd exclusief een zaak is van de vakbeweging.

De partij heeft echter in de belangenstrijd een leidende rol te spelen en dient initiatieven te ontwikkelen voor het op gang brengen van de strijd in de bedrijven.

Aan de hand van de ervaringen uit de afgelopen tijd noemde

Nieuwenhuyse deze initiatieven doorslaggevend voor de vraag of de massa's in strijd gaan. Alleen zó zijn de remmen te overwinnen die door sommigen in de leiding van de vakbeweging worden opgeworpen tegen de actie.

Hij ging daarbij in op de nivelleringspraatjes van de afgelopen tijd, die er op neerkwamen dat zo er verbeteringen in de lonen van een groep van werkers tot stand kwamen, die door een andere groep zouden worden opgebracht. Niet meer de klassepositie maar de vraag of je boven de 17.000 gulden verdiende werd het uitgangspunt zoals dat door de reformisten werd verdedigd.

Dat belemmerde het tot stand komen van de eenheid en liet de ondernemers buiten schot, aldus Wim Nieuwenhuyse.

Daar waar de communisten deze opvattingen bestreden en opklaring brachten bleken de 'argumenten' van de voorstanders van nivellering en matiging echter geen hout te snijden en gingen de werkers in actie voor een werkelijke verbetering van de lonen. Het is het initiatief van de communisten dat beslist.

H. Pasman (Limburg) gaat in op het feit dat in Limburg de partij een krachtige groei doormaakt en een belangrijke factor wordt. Die groei moet worden benut om in de afdelingen en districten organisatorisch orde op zaken te stellen en alle remmen op de verdere groei weg te nemen.

Egbert van der Poel (Rotterdam) maakt een aantal opmerkingen over het karakter van het onderwijsbeleid en de strijd op de universiteiten toegespitst op de situatie in Rotterdam.

In Rotterdam merken we altijd net iets eerder dan elders in het land wat de uitwerking is van het rechtse onderwijsbeleid, dat ook door déze regering wordt gevoerd. In onze stad zette het kapitaal voor het gemak — omdat het in zijn opbouw geen kritiek wenste — een eigen hogeschool op en het onderwijs werd al bij voorbaat geherstructureerd. Alle loondrukkers uit het kabinet-Den Uyl en talloze adviseurs daarvan en van de Nederlandse werkgevers — vaak zijn dat dezelfde — zijn in Rotterdam opgeleid, je kunt beter zeggen afgericht.

Tegenover het rechtse beleid op alle fronten van het Rotterdamse leven moeten wij linkse opheldering en linkse actie plaatsen. In het verleden heeft het daaraan wel eens op een aantal terreinen ontbroken, maar waar partijgenoten optreden en consequent optreden kunnen en worden resultaten geboekt. Dat moet en zal versterkt worden en de districtsconferentie in voorbereiding van het congres heeft daarin al een stap betekend.

Paul Schaper (Amsterdam) gaat nader in op de tekortkomingen op de bereikte resultaten bij de ledenwerving voor de partij. Het moet een ieder duidelijk zijn, dat een versterking van de partij op de bedrijven van uitzonderlijke grote betekenis is. Het zal daarom noodzakelijk zijn het werk op dit punt te verbeteren. Ondanks tekortkomingen heeft het Amsterdamse district zijn taak — 250 leden vanaf de districtsconferentie tot aan het congres kunnen vervullen. De afdeling Nieuwmarkt is er ondanks de hetze-campagnes niet alleen in geslaagd haar taak te vervullen, maar ook te overschrijden. Dat is het resultaat van haar strijd bare optreden.

'Partij moet reageren als een bokser'

Joop Schepers (Twente) constateerde een verbetering in zijn district. Kort samengevat: we zijn met zeuren gestopt. We hebben ter harte genomen dat wij als communisten alle krachten moeten inspannen om een andere politiek af te dwingen. We hebben de kop genomen in de belangenstrijd en een reeks van zeer nuttige ervaringen opgedaan. Er is een versterking met nieuwe leden, maar ook ideologisch. We hebben geleerd de tactiek en methoden van anderen te doorzien. We zijn geconfronteerd met grof-anti-communisme en tegelijk met links-radicalisme. Daarbij is onze partij recht overeind blijven staan. Als zich tegelijkertijd een verjonging aftekent, oudere kameraden opnieuw worden geïnspireerd en er daardoor ook een juiste combinatie gemaakt wordt tussen jong en oud dan kun je inderdaad van een versterking spreken.

Allereerst ervoeren we dat als je de kop neemt, de mensen dat als vanzelfsprekend aanvaarden, dat ze vertrouwen hebben in de politiek en tactiek van de communisten. Schepers constateerde voorts dat het directere contact tussen de leiding van de partij en de districten in Twente een heilzame uitwerking had gehad.

Wij zullen er in de toekomst nog harder aan werken om als partij te reageren als een bokser, op bepaalde momenten flitsend, dan weer meegaand en vertragend, maar op het beslissende moment met een vernietigende stootkracht.

Hans Stuve (Gooi en Eemland) stelt voor een diepgaande studie te maken over de situatie in het voortgezet onderwijs. Daaraan bestaat behoefte. Er is een enorme onvrede over de situatie in het onderwijs, zowel bij de leerlingen als bij het onderwijzend personeel. Voor de scholieren is er geen enkele zekerheid meer dat ze

iets aan hun diploma hebben. De aanslagen die op het onderwijs worden gepleegd versterken die in hoge mate. Dit kan leiden tot defaitisme, anderzijds tot machteloze woede, die een voedingsbodem kunnen zijn voor het opereren van allerlei duistere groepen.

Dick Verhaar (Amsterdam) stelt dat de bourgeoisie de richting inslaat van afbraak van de wetenschap, van het wetenschappelijk onderzoek, voor zover dat niet direct de kapitalisten ten goede komt. De communisten komen op voor de wetenschappelijke vrijheid en voor een verhoging van het niveau van de wetenschap. Onze groeiende invloed onder de wetenschappelijke werkers is daarom van groot belang.

Hij gaat verder in op enkele aspecten van het propagandawerk, dat zich vooral moet keren tegen de demoraliserende en pessimistische invloed van de massamedia en dat de werkers moet inspireren. Dat moet gebeuren door meer en geregelder openbare vergaderingen te organiseren, door breder werk met brochures en ander propaganda-materiaal.

J. Visser (Enschede) stelt het feit aan de kaak dat een werker wiens vrouw overleden is bij de bijstand moet aankloppen om de opvoeding en verzorging van zijn kinderen veilig te stellen. Hij stelt dat ook optrekking van de uitkeringen krachtens de weduwen- en wezenwet in het actieprogramma moet worden opgenomen.

T. Visser (Amsterdam) wijst op het belang van actiecomités van welzijnswerkers. Door de strijd in de Anti-CRM-Bezuinigingsfront-comités door te zetten wisten wij de illusies die aanvankelijk door de regering-Den Uyl gewekt waren door te prikken. Bovendien nam de organisatiegraad van de welzijnswerkers aanzienlijk toe en traden veel van hen toe tot de CPN door het vertrouwen dat zij in de acties hadden gekregen in communisten. Als resultaat van de acties noemt ze o.a. de massale demonstratie van 16 december j.l., tegen de herstructureringsmaatregelen van CRM.

Theo Willemsen (Amsterdam) wijst op de pogingen van de AKZO directie in Amsterdam een gas te laten produceren, dat grote gevaren met zich brengt voor de werkers in het bedrijf en voor de bevolking. Wat voorop staat voor de heren is dat zij nog meer winst willen maken. Dat de mensen aan grote gevaren worden blootgesteld, dat interesseert ze niet. Hij deelt mee, dat

in Amsterdam in navolging van de actie in het Rijnmondgebied een comité is gevormd dat de strijd gaat aanbinden voor het verwkelijken van de 5-ploegendienst in de chemische industrie. In dat comité zitten werkers van Borg-Warner, Mobil Oil, Philips-Duphar en AKZO.

Het nieuwe partijbestuur

Het congres koos de volgende kameraden tot lid van het nieuwe partijbestuur:

F. Aarts, Noord-Scharwoude
M. Bakker, Zaanstad
H. Clerx, Amsterdam
C. van Dillen, Amsterdam
F. Dragstra, Heerlerheide
A. van Dijk—Stol, Amsterdam
J. Geerligs, Amersfoort
R. Haks, Amsterdam
D. J. Harmsen, Amsterdam
W. Hartog, Zaanstad
Th. Hendriks, Arnhem
H. Hoekstra, Amsterdam
G. Hoogenberg, Utrecht
K. Hoogkamp, Amsterdam
H. Kleuver, Amsterdam
A. van Kooten, Spijkenisse
A. de Leeuw, Amsterdam
H. de Leeuw, Amsterdam
F. Meis, Groningen
W. Nieuwenhuyse, Zaanstad
A. van Ommeren—Averink, Haarlem
W. van het Schip, Amsterdam
G. Schreuders, Amsterdam
K. Stek, Beerta
J. Stout, Amsterdam
T. Stuivenberg, Glanerbrug
R. v. d. Velde, Amsterdam
H. Verheij, Amsterdam
R. Visser, Lemmer
B. Vrins, Amsterdam
R. Walraven, Amsterdam
Jaap Wolff, Haarlem
Joop Wolff, Amsterdam
J. IJisberg, Amsterdam
C. IJmkers, Den Haag
C. v. d. Zanden, Rotterdam

Tot plaatsvervangende leden werden gekozen:

A. Hendriks, Deventer

J. Schepers, Almelo

Aiko Platje, Emmer-Compascuum

De volgende kameraden, die zitting hadden in het vorige partijbestuur, maken geen deel meer uit van het nieuwe partijbestuur: L. Bosch, W. Kremer, G. v. d. Laan—Woudenberg, G. Maas, C. Meijer, H. Niemeijer, A. Platje, A. van Turnhout, H. de Vos—Krul, W. Heil en W. v. d. Veen (de beide laatsten waren plaatsvervangende leden).

Partijbestuur CPN was bijeen

In Amsterdam is op woensdag 2 juli het op het 25ste congres gekozen partijbestuur van de CPN bijeengewees, ter bespreking van de actuele politieke toestand en de werkzaamheden van de partij.

Het partijbestuur koos een dagelijks bestuur, bestaande uit de kameraden: M. Bakker, R. Haks, H. Hoekstra, G. Hoogenberg, K. Hoogkamp, H. Kleuver, F. Meis, G. Schreuders, R. Walraven, Jaap Wolff, Joop Wolff, J. IJisberg.

Tot voorzitter van het partijbestuur werd H. Hoekstra gekozen. Tijdens deze zitting werd tevens verslag uitgebracht door de delegatie die namens het dagelijks bestuur op 30 en 31 mei informele besprekingen voerde met een delegatie van het Centraal Comité van de CPSU.

Samenstelling van het congres

De mandatencommissie stelde vast, dat er op het congres 545 afgevaardigden waren, onder wie 455 mannen en 90 vrouwen.

De leeftijdsindeling was als volgt:

Leeftijd:	Aantal afgevaardigden
18 tot en met 25 jaar	105
Van 26 tot en met 35 jaar	199
Van 36 tot en met 45 jaar	79
Van 46 tot en met 55 jaar	94
Van 56 tot en met 65 jaar	42
Boven 65 jaar	8

De oudste afgevaardigde was 73 jaar. Er waren drie afgevaardigden van 18 jaar.

Naar beroepen ingedeeld waren onder meer aanwezig:

Bouwvakarbeiders	66
Metaalarbeiders	69
Studenten	69
Kantoorbedienden	64
Onderwijskrachten	53
Journalisten	25
Dienstverlenende bedrijven	20
Fabrieksarbeiders en overige handarbeiders	19
Artsen, chemici, economen, juristen, socioloog	20
Welzijnswerkers	17
Grafici	15
Verpleegkundigen	11
Ambtenaren	9
Kunstenaars	7
Agrarische sector	4
Zelfstandigen	3
Vakbondsbestuurder	1
Geen beroep	62
Vrijgestelden	9

Er waren 379 afgevaardigden lid van een vakorganisatie, van wie 302 van het NVV en 77 van een andere vakorganisatie.

Wat de duur van het lidmaatschap van de CPN betreft, was de indeling der afgevaardigden als volgt:

Lid geworden na het 24ste congres	107
2—5 jaar lid	156
6—10 jaar lid	55
11—15 jaar lid	40
16—20 jaar lid	35
21—30 jaar lid	105
Sinds, voor of tijdens de oorlog	32

Vijftien afgevaardigden waren langer dan 40 jaar lid. Het langst één van hen en wel 54 jaar. Eén afgevaardigde was lid sinds 26 dagen.

Telegram van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie

Het congres van de CPN ontving onder meer een begroeting van het Centraal Comité van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie.

Dit telegram, dat door het congres met applaus werd begroet, luidt:

Aan het 25ste congres van de Communistische Partij van Nederland,

Het Centraal Comité van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie zendt u, gedelegeerden van het 25ste congres van de Communistische Partij van Nederland, en in uw persoon aan alle Nederlandse communisten zijn kameraadschappelijke groeten.

Uw congres heeft plaats in het jaar van een belangrijke gebeurtenis — de dertigste verjaardag van de overwinning op het fascisme, het jaar waarin de communisten en alle progressieve krachten hun strijd om het proces van de internationale ontspanning een onherroepelijk karakter te doen krijgen, hun strijd voor versterking van de veiligheid, voor democratie en sociale vooruitgang versterken.

De Sowjet-communisten hebben waardering voor de bijdrage van de Communistische Partij van Nederland in de strijd tegen fascisme en imperialisme. Zij verklaren zich solidair met de door de Nederlandse communisten tot uitdrukking gebrachte wil om te strijden voor het veranderen van het Europese continent in een vast steunpunt van vreedzame ontwikkeling van staten met verschillende maatschappelijke stelsels.

Wij wensen de Communistische Partij van Nederland en haar partijbestuur succes bij het aaneensluiten van de rijen der partij op grondslag van de beproefde principes van het marxisme-leninisme en het proletarisch internationalisme, in de strijd voor het verwerkelijken van de vitale sociale en politieke eisen van de arbeidersklasse, van alle Nederlandse werkers, voor de vrede en voor de veiligheid der volkeren.

Het Centraal Comité van de Communistische
Partij van de Sowjet-Unie

Actie- en eisenprogram

25ste congres CPN

Voor werk en hoger levenspeil

De CPN verwerpt en bestrijdt ieder streven om de gevolgen van de kapitalistische crisisverschijnselen af te wentelen op de werkers, ontvangers van sociale uitkeringen en studerenden. Bescherming en vergroting van de koopkracht is noodzakelijk door verhoging van lonen, salarissen en uitkeringen. De achteruitgang van het inkomen der werklozen moet worden tegengegaan door verlenging en verhoging van WW- en WWV-uitkeringen en door extra uitkeringen. De CPN bepleit hiertoe oprichting van een speciaal fonds, mede te financieren uit de superwinsten van de grote ondernemingen. De uitkeringen moeten gebaseerd zijn op het werkelijk verdiende loon. Ze moeten volledig gelden voor werkende gehuwde vrouwen, parttimers en schoolverlaters.

Aanspraken op huursubsidie moeten onmiddellijk ingaan.

Bij grote concerns dienen werktijdverkortingen niet uit de door de premies bijeengebrachte fondsen maar door deze ondernemingen betaald te worden.

De CPN treedt op tegen bedrijfssluitingen en voor een verbod van massa-ontslagen, eventueel doordat de staat zulke ondernemingen overneemt. In plaats van de zogenaamde spreiding van rijksdiensten, die door de CPN wordt verworpen, is in gebieden met grote werkloosheid vestiging van nieuwe staatsbedrijven geboden, waarbij volledig gebruik wordt gemaakt van de aanwezige bodemschatten als aardgas, kolen en magnesium.

Inflatiebestrijding

Ter bescherming van het inkomen der werkers en van het bezit der spaarders is een krachtige inflatiebestrijding geboden.

De belangrijkste eis is daarbij de vermindering van de bewapeningsuitgaven, die gepaard dient te gaan met snelle inkrimping van de uitgaven voor de NAVO. Urgente anti-inflatoire maatregelen zijn verder: drastische vermindering van de honderden miljoenen verslindende EEG-uitgaven en stopzetting van 'ontwikkelingshulp' die terecht komt bij landen

waar de bevolking onderdrukt wordt, zoals Indonesië.

In Nederland dient de geldverslindende PBO te worden afgeschaft.

Er moet een streng prijzenregime komen voor de grote en rijke ondernemingen, de belastingen voor deze bedrijven en banken, alsmede voor de rijke particulieren moeten worden verhoogd.

Er moet een eind komen aan de verhoging van de aardgasprijs en van andere ingrijpende tariefsverhogingen door de staat.

De bodemschatten moeten worden genationaliseerd.

Rechten en inkomens der werkers

Het is het recht van de arbeidersklasse en haar vakbonden dat zij beschikken over volle onderhandelingsvrijheid over lonen en andere arbeidsvoorwaarden, zonder regeringsingrijpen en regeringdikaten. Per bedrijf moet het recht bestaan om aanvullende overeenkomsten af te sluiten, met de CAO's als minimum.

De CPN treedt op voor verhoging van de lonen, verkorting van de werkweek, verlenging der vakanties en voor de door de werkers naar voren gebrachte eisen tot verlaging van de pensioengerechtigde leeftijd, in het bijzonder in slijtende beroepen.

Jongeren en vrouwen hebben recht op gelijk loon voor gelijkwaardige arbeid. Buitenlandse arbeiders moeten dezelfde rechten hebben als hun Nederlandse collega's.

Het stakingsrecht dient onverkort te gelden voor alle loon- en salaristrekkers, zowel in het particuliere bedrijf als bij de overheid. Inmenging van de justitie in stakingen moet onmogelijk worden gemaakt. Daartoe dienen beide ontwerpen van een anti-stakingswet te worden ingetrokken. De huidige wet op de ondernemingsraden dient te verdwijnen, personeelsvertegenwoordigingen op het bedrijf dienen het recht te krijgen op te treden voor verbetering van loon- en arbeidsvoorwaarden en tegen ontslagen.

Voor de lage en middeninkomens is belastingverlaging nodig, onder meer door verhoging van de belastingvrije voet voor de werkende vrouwen en door opheffing van de zgn. schandaalbelasting.

AOW-ers met geen of geringe neveninkomsten dienen buiten de belastingheffing te vallen.

Verbetering sociale wetgeving

De toenemende inflatie tast ook de inkomens der AOW-ers steeds meer aan. De staat dient zoveel aan het AOW-fonds bij te dragen, dat de bejaarden een bestaan zonder zorg gegarandeerd wordt.

Krachtige uitbreiding van verzorgingstehuizen, woningen en ook van de huisverzorging voor bejaarden is noodzakelijk. Bij toepassing van de bijstandswet moeten de gemeenten het recht terugkrijgen, om met de landelijke normen als basisvoorziening een eigen aanvullend beleid te voeren.

Zeer urgent zijn verbetering van de lonen en werktijden in de sociale werkplaatsen. Dwang bij de plaatsing van WAO- en WWV-trekkenden in deze werkplaatsen wordt verworpen. Bij de ziekenfondsverzekering wordt invoering van een eigen risico van de hand gewezen. De ziekenfondspremie voor bejaarden met een gering inkomen dient te worden verlaagd. Bestaande bijbetalingen moeten worden verminderd en uiteindelijk afgeschaft. Er mag niet langer meer gewacht worden met het optrekken van de uitkeringen der zgn. interimtrekkers tot het peil van de WAO-uitkeringen.

Verbetering en onbureaucratische toepassing van de wettelijke voorzieningen voor invalide deelnemers aan het verzet, alsmede voor noodlijdende oorlogsslachtoffers, wordt als een ereplicht beschouwd.

Bestaansrecht voor zelfstandigen

De CPN eist dat een eind gemaakt wordt aan de voortdurende aantasting van het bestaansrecht van middenstanders, ambachtslieden, boeren, tuinders en vissers. Belastingverlaging, een goede en betaalbare ziekenfonds- en arbeidsongeschiktheidsverzekering, gelijktrekking van de kinderbijslag, goedkope kredietverschaffing alsook bevredigende saneringsregelingen zijn hier van dringend belang, evenals het ongedaan maken van de huurliberalisatie voor middenstandspanden. Ter bescherming van boer en tuinder is een aantal maatregelen nodig, waartoe behoren een krachtige prijsbeheersing van de produktiemiddelen, garantie van een minimum-inkomen dat met het loon van een vakarbeider overeenkomt, regelmatige prijsaanpassing, verruiming van investeringsaftrek en afschrijvingsmogelijkheden. De CPN wijst opheffing van de evenredige vrachtverdeling voor schippers van de hand.

Voor vrede, veiligheid en internationale solidariteit

In de strijd voor de vrede is verdediging van de ontspanning tussen Oost en West tegen iedere aanslag of ondermijning een eerste vereiste; de vreedzame co-existentie moet worden afgedwongen, allereerst in Europa. Hiervoor is vermindering van de bewapening noodzakelijk en het terugdringen van de atoombewapening tot aan de uitbanning toe.

Nederland moet daartoe een eigen bijdrage leveren door het verwijderen van atoomwapens van zijn grondgebied en uit zijn strijdkrachten, en door een drastische vermindering der bewapeningsuitgaven. De CPN verlangt verkorting van de diensttijd tot twaalf maanden en verwijdering van AFCENT uit Limburg. Er mogen geen nieuwe oefenterreinen worden ingericht, noch in het noorden, noch elders. Het besluit tot aanschaffing van de F-16 ter vervanging van de Starfighter-atoomvliegtuigen moet ongedaan worden gemaakt.

Tevens moet worden opgetreden tegen iedere poging om te komen tot een Europese kernmacht en tegen alles wat Duitse atoombewapening dichterbij kan brengen (Kalkar, het ultracentrifuge-project). De Nederlandse buitenlandse politiek, die op staatkundige neutraliteit gericht dient te zijn, mag niet langer ondergeschikt worden gemaakt aan Amerikaanse en Westduitse NAVO-dictaten en voor ons land en de bevolking schadelijke EEG-voorschriften.

De CPN treedt op tegen iedere vorm van neo-kolonialisme en voor solidariteit met de tegen het imperialisme strijdende volkeren. Zij bestrijdt de neo-koloniale ontwikkelingshulp, zoals die gegeven wordt aan het door de CIA geïnstalleerde schrikbewind van Soeharto in Indonesië.

De anti-fascistische strijd van de volkeren, in het bijzonder die van Spanje, Chili en Zuid-Afrika, moet op de steun van het Nederlandse volk kunnen rekenen. Dat geldt ook voor het volk van Portugal in zijn optreden tegen NAVO- en EEG-inmenging en voor de definitieve uitroeiing van het fascisme.

Aan Vietnam, Laos en Cambodja moet zonder inmenging en zonder het stellen van voorwaarden hulp worden geboden bij het herstel in die landen van de schade die het Amerikaanse imperialisme er heeft aangericht.

Suriname en Antillen

De CPN eist volledige vrijheid en onafhankelijkheid van

Suriname en de Antillen. Het koloniaal statuut moet in zijn geheel worden opgeheven en het koloniale en militaire apparaat moet uit deze landen worden teruggetrokken. De CPN treedt op voor solidariteit met de strijd van Surinamers en Antillianen tegen elke vorm van Nederlands en Amerikaans neo-kolonialisme en voor zelfstandige opbouw van hun landen.

Surinamers en Antillianen die in Nederland wonen hebben recht op een gelijkwaardige behandeling, zonder discriminatie.

Voor de democratie

De CPN treedt op tegen iedere aantasting van de democratische rechten van het volk en de daarbij behorende 'orde- en gezag-politiek', voor de uitbreiding van de rechtspositie van de arbeiders en andere werkers.

Wijzigingen in het kiesstelsel, die zich keren tegen de arbeiders-vertegenwoordiging en die gericht zijn op invoering van een 'sterke man', wijst zij af.

Rassendiscriminatie, anti-semitisme en discriminatie naar politieke overtuiging moet met kracht worden bestreden. De BVD en andere inlichtingendiensten dienen te verdwijnen.

Onze partij verlangt democratisering van het politie-apparaat. De eerste stap daartoe is zuivering van ultra-rechtse elementen. De zgn. oproer-politie dient te verdwijnen. Ook in de krijgsmacht worde een grondige democratisering doorgevoerd. In vredetijd behoort er geen plaats te zijn voor een aparte militaire rechtspraak. Vrijheid van meningsuiting moet gegarandeerd zijn tegen de willekeur van reactionaire officieren; vakbondswerkzaamheden, het recht op petitie, demonstratie en organisatie moeten beschermd worden. Militaire eenheden die afgericht worden op optreden tegen de burgerbevolking dienen te worden ontbonden.

Gemeenten

Verdediging en uitbreiding van de gemeentelijke autonomie is voor de verzorging van de belangen der plaatselijke bevolking noodzakelijk.

Ze vereist uitbreiding van de financiële middelen der gemeenten. Instelling van gewesten, die de gemeentelijke zelfstandigheid nog verder aan banden zouden leggen, wordt door de CPN afgewezen. Ook is verzet nodig tegen het voortdurende

streven om de gemeenten te dwingen, voor noodzakelijke voorzieningen steeds hogere lasten op de bevolking te leggen. De gemeentelijke autonomie moet worden bevestigd doordat de burgemeesters door de gemeenteraden worden gekozen.

Voor woningbouw, tegen hoge woonkosten

De nog steeds aanwezige woningnood, de noodzakelijke krot-opruiming, de schrijnende woningbehoefte van jongeren en bejaarden maakt opvoering van de onder het kabinet-Den Uyl ingezakte woningbouw met tienduizenden volkswoningen per jaar een dringend gebod. Daarnaast moet het program van ingrijpende verbetering van oude woningen krachtig worden opgevoerd. Er is behoefte aan een snelle wettelijke voorziening, waardoor stadsvernieuwing bespoedigd en grondspeculatie verhinderd wordt. Verwerkelijking van deze eisen betekent tevens bestrijding van werkloosheid onder bouwvakarbeiders — waarvoor ook bouw en verbetering van scholen, ziekenhuizen en andere werken voor sociale en culturele doeleinden nodig is.

Verlaging van de kosten van volkswoningbouw en dus van de huren moet plaatsvinden door vermindering van de BTW op deze bouw, beschikbaarstelling van gelden tegen lage rente, druk op de aannemerswinsten en vermindering van de grondkosten. Huurharmonisatie en -liberalisatie dienen te verdwijnen, terwijl aan het proces van jaarlijkse huurverhoging een einde moet komen. De huidige milieu- en onroerend goedbelastingen moeten worden opgeheven.

Een veilig en leefbaar milieu

De CPN eist bestrijding van de milieu-vervuiling aan de bron, door het afdwingen bij de ondernemingen van schone productie, op kosten van die ondernemingen.

Strengere voorschriften met betrekking tot afvalverwerking zijn noodzakelijk, openbaarheid van de controle dient gegarandeerd te zijn. Krachtig optreden tegen de Rijnvervuiling is geboden. De Wadden en andere natuurgebieden mogen niet aan de militarisering en aan de winsthonger der olieconcerns worden prijsgegeven. Nodig is dat op de bedrijven onafhankelijke, met de vereiste bevoegdheden toegeruste veiligheidscommissies van het personeel waken tegen milieuvervuiling en toezien op de bedrijfsveiligheid. Opwekking en toepassing van kernenergie

moet een overheidstaak zijn, die omgeven is met maximale en controleerbare veiligheidsgaranties.

Onderwijs en wetenschap

Als partij van de arbeidersklasse streeft de Communistische Partij naar algemene culturele ontwikkeling en een hoogwaardige opleiding voor de jeugd van de arbeidersklasse en daarmee gelijk te stellen groepen.

Zij verzet zich tegen iedere aantasting, vervlakking of nivellering van het onderwijspeil, en tegen alle afbraakpogingen vanuit de EEG en de directiekantoren der grote ondernemers. Zij treedt op voor grondige vernieuwing van het onderwijs, die de best mogelijke ontplooiing van alle jonge mensen ten doel heeft en voor uitbreiding en verbetering op alle niveaus. Daarvoor zijn nodig verlaging van het klassegemiddelde, voortvarende scholenbouw, een goede sociale en materiële positie van onderwijzend personeel en verdere verlenging van de leerplicht. Ingevoerde beperkingen zoals opleidingenstops en vermindering van lesuren dienen ongedaan te worden gemaakt. Vorming van werkende jongeren moet gericht zijn op culturele ontwikkeling en kennisverrijking, los van de invloed van ondernemers. Er mag geen enkele belemmering bestaan bij de doorstroming naar hoger onderwijs en hoger beroepsonderwijs. Iedere afbraak van het niveau daarvan is verwerpelijk. De uitbreiding van dit onderwijs moet gelijke tred houden met de behoefte aan deelname daaraan. De CPN is voorstandster van beëindiging van het systeem van school- en cursusgelden en invoering van een systeem van studiefinanciering dat uitgaat van de reële behoefte der studerenden. De CPN treedt op voor de vrijheid en volle ontplooiingsmogelijkheid van de wetenschap, tegen de ondergeschiktmaking daarvan aan de monopolies en aan EEG- en NAVO-richtlijnen. Van groot belang acht zij daarbij de verdediging en stimulering van het onderzoek aan de universiteiten.

Gezondheidszorg

De communisten treden met kracht op voor de bescherming van de lichamelijke en geestelijke gezondheid van de werkers, tegen de aanslagen die het kapitaal daarop in zijn niets ontziende winsthonger richt via produktiviteitsopvoering, continudiensten,

overwerk, jaagmethodes alsook door afbraak van bestaande voorzieningen.

Iedere aantasting van de gezondheidszorg richt zich in de eerste plaats tegen de werkers en trekkers van uitkeringen. De kwaliteit en omvang moet daarom niet beperkt, maar uitgebreid worden. Dat geldt zowel de verzorging aan huis als de ziekenhuisvoorzieningen.

Stops aan medische studierichtingen moeten ongedaan worden gemaakt, het medisch wetenschappelijk onderzoek vereist uitbreiding. Strafrechtelijke bepalingen met betrekking tot de medische abortus moeten verdwijnen. Zowel de opleidingen, lonen, arbeidsvoorwaarden als de werkomstandigheden van de verpleegkundigen vragen verbetering.

Hun inspraak in het beleid is een dringende eis.

Welzijnswerk

De CPN is van mening dat het welzijnswerk, zonder bevoogding van regeringszijde, gericht dient te zijn op de behoeften van de werkende mensen en dat daartoe verbetering en uitbreiding van accommodaties en personeelsbezetting nodig is. Zij treedt op tegen reorganisatie (herstructurering) op basis van bestuurlijke herindeling (gewestvorming, wijkraden). Een duidelijke wettelijke basis kan niet langer ontbeerd worden. Terzelfder tijd moeten betrokkenen volledig worden ingeschakeld bij welzijnswerk en -beleid in alle fases. Verbetering van de rechtspositie der welzijnswerkers is dringend noodzakelijk.

Vernieuwing en democratisering van het cultuurbeleid

De CPN streeft er naar dat de nationale tradities op het gebied van de kunst ontwikkeld worden en dat zij verbonden worden met de activiteiten van hen, die in hun creatieve en uitvoerende werk stelling nemen tegen oorlog en fascisme, voor vrijheid en maatschappijverandering. Iedere nivellering en bureaucratisch dirigisme van overheidswege wordt daarbij afgewezen.

De massa van de bevolking mag noch door financiële barrières, noch door enigerlei vorm van bevoogding in de toegang tot kunstuitingen en informatiebronnen op cultureel gebied belemmerd worden. Dit veronderstelt onder meer: geen bezuinigingen, maar méér geld voor scheppende en uitvoerende kunst; vrijheid van experiment op artistiek gebied, zonder

politieke voorwaarden, maar met financiële steun van de overheid onder werkelijk democratische controle; materiële steun voor amateuristische kunstbeoefening; uitbreiding van de beeldende kunstenaarsregeling tot een volwaardige culturele regeling — waarin sociale garanties gehandhaafd blijven; wettelijke registratie en een uitvoerverbod van kunstschaten, die onvervangbaar zijn en typisch voor de maatschappelijke en culturele ontwikkeling van het land; maximale mogelijkheden voor de individuele kunstenaar.

Naast dit actie- en eisenprogram van het 25ste Congres wordt door het partijbestuur van de CPN nog een urgentieprogram uitgewerkt, zoals dat door H. Hoekstra in zijn Congresrede reeds werd aangegeven.

Verslag van de werkzaamheden van de CPN

Uitgebracht door Henk Hoekstra in de voorbereiding van het partijcongres

In verband met de voorbereiding van het 25ste congres van de CPN, dat van 6 tot 8 juni in Amsterdam zal plaatshebben, heeft Henk Hoekstra in het Dagelijks Bestuur een verslag uitgebracht over de werkzaamheden van de partij sinds het vorige congres. Dit verslag, dat door het Dagelijks Bestuur werd goedgekeurd, wordt hieronder weergegeven.

In de voorbereiding van het congres moet de partij zich beraden over de perspectieven voor de toekomst en de taken die haar wachten. Het is daarom van gewicht op kritische en zelfkritische wijze de afgelopen periode na te gaan.

Het congres zal een visie moeten geven op de internationale toestand, waartoe Paul de Groot in zijn rede op de laatst gehouden partijbestuurszitting reeds een aantal grote thema's heeft ontwikkeld. Het zal wat Nederland betreft vooral een antwoord dienen te geven op de vraag welk alternatief er bestaat voor de koers van Den Uyl c.s.

De vorming van het kabinet-Den Uyl ging gepaard met alle mogelijke beloften. De uitkomst van zijn coalitie met KVP en AR is echter dat er van de beloften niets terecht kwam. Steeds duidelijker tekenden zich de verslechtingen af die in de praktijk zijn doorgevoerd.

De militaire uitgaven gaan niet omlaag, zoals was voorgespiegeld, maar gaan omhoog. De regering gaat voort op de weg van de atoombewapening. Er zijn zware aanslagen gepleegd op het levenspeil, terwijl de winsten van de grote concerns stegen. De werkloosheid, die het kabinet volgens zijn belofte terug zou dringen, is gegroeid tot meer dan 200.000. En op het gebied van het onderwijs zijn met name de universiteiten het object van een reactionaire aanval.

Dat zijn vraagstukken die de mensen bezighouden.

Nieuwe perspectieven kunnen uitsluitend geopend worden door versterking van de eenheid van actie, door nieuwe formaties vooral aan de basis. Dáár zijn juist de afgelopen maanden op een aantal

punten verreikende initiatieven genomen, tot woede van de reactie en ook van rechtse figuren in de PvdA. Denken we aan zulke gebeurtenissen als de demonstraties in Kalkar en tegen de aanschaf van atoomstraaljagers.

Dat is een ervaring van in eenheid gevoerde actie, na een zeker 'inzakken', een achterblijven, door objectieve omstandigheden, maar ook door fouten van onze kant. Een ervaring, die ook tot stand kon komen door de groei van onze partij onder nieuwe lagen van de werkende bevolking, hoewel de ledenwerving nog veel te aarzelend is. Het is buitengewoon verhelderend de feiten, zowel de negatieve als de positieve, die zich sinds het vorige congres hebben voorgedaan, de revue te laten passeren. Het 24ste congres werd eind mei 1972 gehouden, in een periode die nog geheel in het teken stond van de strijd tegen het kabinet-Biesheuvel.

In de actie en in het parlement heeft onze partij in die strijd een grote rol gespeeld. De regering-Biesheuvel werd als het ware weggespoeld door een golf van massa-acties.

Conclusie uit de acties tegen het Biesheuvel-bewind

Wie de gebeurtenissen uit die tijd op een rij zet, ziet allereerst een buitengewoon groot aantal loonacties zich ontplooiën bijvoorbeeld in de Amsterdamse havens, in Rotterdam, in Winschoten en de stad Groningen, in Utrecht. Naast stakingen, demonstraties en petitieën werd voor het eerst met succes bij Enka in Breda het wapen van de bedrijfsbezetting gehanteerd in de strijd tegen de macht van de multinationals.

In die acties en op vakbondsvergaderingen vonden herhaaldelijk confrontaties met bepaalde rechtse vakbondsbestuurders plaats; eind oktober 1972 verdween in het gewoel NVV-voorzitter Ter Heide naar het proffesoraat en het bankwezen.

Van zeer grote betekenis bleek ook de belangenstrijd op het gebied van het onderwijs. Ongekend massaal waren de betogingen van de studenten tegen de duizend gulden collegegeld (vijftienduizend demonstranten in Den Haag) en de gemeenschappelijke acties tegen aanslagen op het onderwijs, waarin ouders, onderwijzers, studenten, wetenschappelijk personeel enz. zich verenigden.

Toen in juni '72 de kabinetscrisis uitbrak door het verdwijnen van de DS'70-ministers Drees en De Brauw, trok onze partij de conclusie uit de massa-acties. Zij toonde aan welke energie en macht tot gelding waren gebracht en riep op tot aaneensluiting van de positieve krachten voor een betere regering ter vervanging van het Biesheuvel-bewind.

Onze leuzen gaven aan wat een dergelijke regering zou moeten doen: geen loondictatuur, bezuiniging op militaire uitgaven, prijsstop aan de bron, verlaging van de belastingdruk, aanpakken van de

winsten, intrekking van de duizend-guldenwet, bestrijding van de werkloosheid, verbetering van de Oost-West-betrekkingen, oriëntering op Europese veiligheid en zelfstandigheid ten aanzien van de NAVO en de EEG. Voor deze eisen voerde de partij een felle campagne. We lichtten onze positie toe, ingaande op uitspraken van Den Uyl, die in de Nieuwe Linie (28 juni '72) moest erkennen dat de CPN hechte banden heeft met de arbeidersklasse maar in dit interview samenwerking afwees, en in een radio-debat met Van der Louw, die zich toen eveneens tegen een gemeenschappelijk optreden richtte. Van onze kant werd in een manifest ('Voor een beter bestaan!') gewezen op de noodzaak van de vorming van een nieuwe regeringsmacht. We vestigden tevens de aandacht op de betekenis van het gemeenschappelijk program dat in Frankrijk tussen de communistische en socialistische partijen gesloten werd als een gezamenlijke stormloop tegen het bewind van Pompidou; wij onderstreepten, dat zo'n ontwikkeling een reëel en positief alternatief geeft, vooropgesteld dat aan de basis de eenheid van actie tot stand komt. Ons pleidooi gold een progressieve en democratische regering van en voor het gehele werkende volk. In dit teken geplaatst groeide het Waarheid-festival tot een massa-meeting, waar de communisten hun wekroep tot het volk richtten: 'Er is maar één weg — naar links!' Maar in de PvdA werkte Den Uyl op een congres de voorstellen van de basis onder de tafel; kleine stappen vooruit in de stellingname van de PvdA over vrede en veiligheid werden ontkracht door het vasthouden aan de NAVO-bewapening. Verwezenlijking van de positieve voorstellen die op dit PvdA-congres werden gedaan zou alleen door versterking van onze partij mogelijk gemaakt kunnen worden, concludeerde het Dagelijks Bestuur. Dit was de leidraad voor het optreden in de verkiezingscampagne die volgde op de Kamerontbinding door het kabinet-Biesheuvel.

De resultaten van de parlementsverkiezingen van 29 november 1972 betekenden een duidelijke nederlaag voor het Biesheuvel-bewind. De confessionelen leden zwaar verlies. De CPN won 83.000 stemmen. Er was een matige winst voor de PvdA terwijl D'66 terugging.

Eisen van de massastrijd op de voorgrond

Onze partij waarschuwde onmiddellijk nu geen afwachtende houding aan te nemen bij het eindeloos gesjacher over kabinetszetels. Tot inzet van de kabinetsformatie moest de inwilliging van de eisen van de brede massa, de veiligheid en onafhankelijkheid van ons land en de noodzaak van loonsverhoging gemaakt worden. Daarbij diende het ook te gaan over het verzekeren van volledige werkgelegenheid, het verdedigen van de democratie en het opkomen voor de belangen van de jonge generatie, die wil vechten voor een menswaardige toekomst en in de strijd tegen de Amerikaanse agressie in Vietnam zo'n schit-

terende rol speelde.

Wij moeten vaststellen, dat onze partij dit beroep op de jonge generatie, dat grote weerklink vond, nadien teveel uit het gezicht heeft verloren.

Terwijl in Den Haag de palavers van de kabinetsformatie gaande waren, ontplooidde zich een enorme beweging tegen de barbarij van het Amerikaanse imperialisme tegen het volk van Vietnam. In de voorafgaande zomer had onze partij opgeroepen de door de jeugd- en studentenorganisaties geformeerde eenheid uit te bouwen tot een alle progressieve en vredelievende krachten omvattende beweging voor solidariteit met Vietnam en voor stopzetting van de Amerikaanse bombardementen. Toen in december '72 Nixon zijn beruchte woordbreuk pleegde en de bommen in ongekende hoeveelheden op Noord-Vietnam liet neerregenen, herhaalde het partijbestuur deze oproep, eiste de Kamerfractie stappen van de regering, en kwam het in Amsterdam tot een grote betoging op initiatief van de jeugdorganisaties en de plaatselijke afdelingen van PvdA, CPN, PPR en PSP. Van hen ging eveneens het initiatief uit tot de Nationale Demonstratie die op 6 januari 1973 in Utrecht zou volgen — een demonstratie waarvoor de communisten zich tot het uiterste hebben ingespannen en die tot een werkelijk nationaal en historisch gebeuren werd.

Bij de onderhandelingen over de kabinetsformatie bleek, dat de rechtse partijen ondanks hun nederlaag zware druk uitoefenden om de Biesheuvel-lijn door te zetten. Daarom wees onze partij de PvdA op haar verantwoordelijkheid. Zij plaatste duidelijk de eisen van de massa-actie op de voorgrond en verklaarde, dat een regering die deze eisen als richtsnoer zou nemen, de steun van de CPN zou verwerven. Dit was onze stellingname naar aanleiding van speculaties over een zogenaamde 'progressieve minderheidsregering'.

In de laatste fase van de formatie verscherpten de rechtsen hun toon met de CHU als koploper. De communisten stelden daar tegenover dat de enige kracht die het perspectief kon geven voor een werkelijk progressief kabinet, te vinden was in de eenheid van actie die daarvoor het fundament zou kunnen leggen. Dit manifesteerde zich in de kolossale betoging van het overheidspersoneel, de stakingen bij de Hoogovens voor de inwilliging van CAO-eisen, bij Wilton-Gusto, op de Amsterdamse scheepswerven en daarna tot in de burchten van de monopolies, bij Philips. Al deze gebeurtenissen voltrokken zich tijdens de formatieperiode, waarin ook de studenten zich niet onbetuigd lieten en met volle kracht hun offensief tegen de duizend-guldenwet voortzetten.

Maar het kabinet-Den Uyl dat na vijf maanden tevoorschijn trad uit de Haagse binnenkamers, sterk geïnspireerd vanuit West-Duitsland en met Brandt als voorbeeld, weerspiegelde niet wat er in de talrijke acties gegroeid was.

Vandaar dat onze partij verklaarde, dat de CPN het haar taak acht tegenover dit kabinet binnen en buiten het parlement op te komen

voor de belangen van de werkers. Uitgaande van haar verkiezings-program zal zij constructieve oppositie voeren — haar hele optreden zal er op gericht zijn dat dit kabinet vervangen zal worden door een werkelijk progressieve regering.

Klinisch bekeken namen na het tot stand komen van het kabinet de loonacties af; in ieder geval kregen de acties op de bedrijven enige tijd een ander, meer verdedigend karakter, waarbij scherp tegen een aantal bedrijfssluitingen is gestreden en zich ook geheel nieuwe groepen in de strijd mengden, zoals de werkers in de gezondheidszorg.

Bij de activiteit van onze partij naar buiten uit, verlegde het accent zich naar de propaganda en het optreden in het parlement, waar onze fractie zich intensief heeft ingezet rond een aantal kwesties van de buitenlandse politiek, tegen de aanschaf van atoomraketten, voor de bescherming van de dienstplichtige militairen en hun rechten, in het abortusvraagstuk. Doch hoewel de economische belangenstrijd stakte, ontwikkelde zich grote activiteit rondom een reeks internationale vraagstukken.

Er waren de eerste aanzetten tot de Kalkar-actie, straatcollectes voor Vietnam, solidariteitsacties met het Griekse verzet tegen het kolonels-regiem. Maar bovenal was het geboden uitdrukking te geven aan de diepe verontwaardiging en het vlamvend protest van de Nederlandse bevolking tegen de misdadige door Washington beraamde overval op de Unidad Popular in Chili. Tijdens de protestbetogingen tegen de militaire staatsgreep in Chili — voltrokken naar het voorbeeld van de Suharto-putsch in Indonesië — bleek voor het eerst duidelijk, dat de eenheid aan de basis zich verder ontwikkelde onder de regering-Den Uyl.

Dit was half september 1973. Geen maand later ontbrandde in het Midden-Oosten de oktober-oorlog. Op de grote nationale manifestatie die onze partij in de Amsterdamse RAI hield hief zij de leuze aan 'Stop de oorlog in het Midden-Oosten' en brandmerkte zij het conflict als een strijd tussen imperialistische machtsgroepen om de olie. De gebeurtenissen rond de oliecrisis bevestigden ten volle onze analyse.

In hetzelfde tijdvak namen wij deel aan de consultatieve bijeenkomst van communistische partijen uit de kapitalistische landen van Europa te Stockholm (september '73).

Onze partij zette daar haar ideeën over de relaties tussen de communistische partijen en haar houding ten aanzien van bijeenkomsten van partijen uiteen. Consequent heeft onze partij zich gehouden aan deze opvattingen, aan haar politiek van leninistische autonomie alsmede aan haar streven naar hereniging van de internationale communistische beweging op grondslag van het marxisme-leninisme, hetgeen slechts het resultaat kan zijn van een onverzoenlijke ideologische strijd tegen revisionisme en dogmatisme.

Bestrijding van de loonmatiging

Heel de werkzaamheid van onze partij concentreerde zich in de maanden van de oliehyserie op de noodzaak om de werkers te beschermen tegen de pogingen hen voor de gevolgen te laten opdraaien en om ons land buiten de intriges te houden.

Wij eisten dat de invoer en uitvoer van olie zich op de Nederlandse behoeften zou richten; wij eisten regeringsmaatregelen tegen prijsopdrijving, stopzetting van de mijnsluitingen en van het verkwanselen van het aardgas; en we eisten een ontslagverbod voor werknemers die onder het voorwendsel van de oliecrisis op straat dreigden te worden gejaagd. Met grote kracht traden wij op tegen de huichelachtigheid van de ondernemers- en regeringcampagnes. Niet de werkers maar de bezitters, niet wij maar zij zijn aansprakelijk.

Daarvan uitgaande bestreed de CPN de machtigingswet, doch voornamelijk parlementair en in de propaganda. De nationale conferentie van 22 en 23 december 1973 gaf een oriëntatie in deze vraagstukken, maar zij had onvoldoende uitwerking. De verkiezingscampagne voor staten en raden voltrok zich in omstandigheden, die beheerst werden door het onophoudelijke propaganda-offensief voor matiging en bestedingsbeperking, met een vals beroep op het energieprobleem. Tijdens de verkiezingscampagne bleken strijdbare PvdA-leden zich door de politiek van onze partij aangesproken te voelen. Hier en daar, het eerst in Zuid-Limburg, trok een aantal hieruit de conclusie door zich aan te sluiten bij de CPN.

De partij bleef echter te passief tegenover de aanvallen op het levenspeil, verzuimde het initiatief te nemen tot de actie en tot de vorming van actiecomités. Zij voerde op de bedrijven een te oppervlakkige en onvoldoende slagvaardige propaganda. De conclusies uit de teruggang bij de statenverkiezingen en het onvoldoende herstel bij de raadsverkiezingen zijn neergelegd in de verklaringen van het Partijbestuur van 7 april en 4 juli 1974.

Ondanks de juiste analyses die in deze verklaringen werden gegeven, moeten we vaststellen dat de weg naar een actiever optreden en naar het doorbreken van de afwachtende houding onder de massa's, en ook in de partij zelf, niet werd ingeslagen. Voornamelijk kwam dit door de te passieve houding van de partijleiding. Er bestond een scheiding tussen de politieke leiding en het organisatorische werk, die een remmende invloed bleek uit te oefenen. We kunnen ons niet alleen beroepen op objectieve moeilijkheden, hoewel die er zeker waren.

Directe aanpak

Een zekere verandering in deze toestand is pas ingetreden, toen de

partijleiding in de herfst van 1974 haar werkwijze veranderde en zelf meer direct in de afdelingen en districten ging optreden.

Deze maatregelen zijn besproken op de partijbestuurszitting van 5 en 6 oktober '74, toen we ons beraadden op de strijd tegen de kapitalistische crisisverschijnselen en constateerden dat de regering een politiek voert van aanpassing bij de recessie-verschijnselen, waarvoor zij de werkers de rekening presenteert.

In de voorbereiding van het congres zal het nodig zijn om de economische toestand diepgaand te bestuderen en ook nader te onderzoeken hoe de verscherping van de imperialistische tegenstellingen uitwerkt op de verhoudingen in ons land en op de positie van het kabinet-Den Uyl.

Er vallen reeds enkele conclusies te trekken uit de werkwijze die we de afgelopen maanden hebben gevolgd en die tot verbeteringen heeft geleid, al staan we hiermee nog aan het begin en mogen we de resultaten niet overdrijven. Maar het is toch een tijdlang zo geweest dat wat we zeiden, schreven en propageerden wel juist was, maar steriel bleef wat betreft de uitwerking.

Een voorbeeld daarvan is dat we na onze stellingname en onze oproepen aan andere partijen naar aanleiding van de schokkende gebeurtenissen rond Cyprus te lang bleven afwachten wat er zou volgen op ons initiatief. Er viel een stilte tot we de afwachtende houding door ingrijpen van de leiding doorbraken en in Amsterdam samen met anderen een demonstratie op de been brachten. Een ander voorbeeld. Dat de manifestatie tegen het Kalkar-project tot zo'n massale gebeurtenis is geworden met grote betekenis voor de verdere strijd tegen het atoomgevaar en voor de nationale zelfstandigheid, liet zich enkele weken tevoren nog in het geheel niet zo aanzien.

Terwijl de PvdA door innerlijke verdeeldheid en onder druk van rechtse elementen geen kracht kon ontwikkelen, bleef ook de partij te passief. Eerst nadat krachtige maatregelen getroffen waren om de partijdistricten en afdelingen te stimuleren, bleek welke weerklank het initiatief van het Amsterdamse anti-Kalkar-comité onder de massa van de bevolking kon krijgen.

Sinds de zomer heeft de partij actiever gehandeld dan in de daaraan voorafgaande tijd. De CPN trad op voor de belangen van de boeren en verdedigde hun strijd tegen de woedende reacties van rechts en van de EEG-politici. Dit heeft o.a. tot gevolg gehad, dat uit deze kring strijdbare mensen hun weg vonden naar de CPN, die daardoor in wezen voor het eerst daadwerkelijk — niet van buitenaf — een rol van betekenis in de vraagstukken van de agrarische bevolking kan spelen.

Hetzelfde geldt — maar op veel kleinere schaal — ten aanzien van de middenstand, waarbij onze activiteit in feite tot Amsterdam en de Zaanstreek beperkt bleef.

Communisten hebben in de voorste gelederen gestaan in de meest uiteenlopende bewegingen en acties, zoals van de vrachtwagenchauf-

feurs, het Amsterdamse openbaar vervoer enz.

Een van de belangrijkste activiteiten van de partij in de afgelopen maanden vloeide voort uit haar plicht de arbeidersklasse te wapenen tegen iedere berusting in en aanvaarding van de kapitalistische recessieverschijnselen.

Er is een beweging voor de belangen van de werklozen op gang gekomen. Dit is van grote invloed geweest op de houding van de vakbeweging, waar door toedoen van rechtse bestuurders een sfeer van passiviteit wordt gekweekt.

Op een reeks van bedrijven stelden de arbeiders en employés — leden en kaders van de vakbeweging en ongeorganiseerden — de eis van een reële loonsverhoging en werd de instemming met de loonmatiging door sommige bestuurders van de hand gewezen.

Onze werkwijze moet zich kenmerken door een directe benadering die het mogelijk maakt om onder alle omstandigheden het initiatief te nemen tot massa-actie. De protestdemonstraties en meetings tegen de plannen tot aanschaf van atoomstraaljagers hebben dat de laatste weken uitgewezen. Rechtse elementen in de sociaal-democratie voelen zich onzeker en opgejaagd en komen met tegenaanvallen.

Verdediging van de democratie

De partij heeft zich in de periode na het 24ste congres intensief moeten bezighouden met de strijd voor de verdediging van de democratische rechten. Op alle mogelijke manieren heeft zij argumenten aangedragen en krachten verzameld ter verhinderende van de invoering van een districtenstelsel en gekozen formateur.

De verwerping van de autoritaire plannen die het kabinet-Den Uyl hiervoor in een nota had ingediend, betekenen dan ook een grote overwinning voor de democratie in het algemeen en voor de CPN als partij van de arbeidersklasse, waartegen de speerpunt van de plannen tot afschaffing van de evenredige vertegenwoordiging gericht is, in het bijzonder. Deze nederlaag kwam mede tot stand als gevolg van scherpe, onoverbrugbare tegenstellingen tussen de rechtse partijen onderling en tussen de confessionelen en rechtse sociaal-democraten, die beide een kieswetzwendel voorstonden, maar terzelfder tijd elkaar het licht in de ogen niet gunden.

Het blijft nodig waakzaam te zijn tegen het door de EEG en de grote monopolies geïnspireerde streven naar uitholling en aantasting van de parlementaire democratie en de volksrechten. Onze partij is vastbesloten haar strijd voor onbelemmerde handhaving van het stakingsrecht verder te voeren en de intrekking van het ontwerp-anti-stakingswet af te dwingen.

Enkele verschijnselen, die we in de partij tegenkomen en die bestreden moesten worden om tot een nieuwe werkwijze te kunnen overgaan, zijn: — de frase d.w.z. het alsmaar roepen dat 'het goed gaat', 'de sfeer uitstekend is', 'de zaken aan de orde gesteld zijn'; — sectarische opvattingen, die neerkomen op een gebrek aan vertrouwen in de massa's. In de propaganda uit zich dit in een stijl die niet aansluit bij de vraagstukken die de werkers bezighouden en die niet de argumenten brengt welke de mensen nodig hebben;

— rechtse opportunistische opvattingen, die er op neer komen dat berust moet worden in de houding van rechtse vakbondsleiders en rechtse PvdA-figuren die elk actief optreden van de massa willen smoren;

— slordigheid en onverschilligheid bij het behandelen van de vraagstukken van de actie en van de partij-organisatie; het ontlopen van verantwoordelijkheid, genoeg nemen met 'dode plekken' in de partij en het niet willen ingrijpen om daarin verandering te brengen; hiervan is ook sprake als partijgenoten op verantwoordelijke posten niet daadwerkelijk handelen voor het uitvoeren van de partijpolitiek; — de neiging zoveel mogelijk taken toe te vertrouwen aan vrijgestelde krachten, waarbij dus partijgenoten uit het bedrijf, de universiteit, enz. als het ware uitgeschakeld worden van het leidinggevende werk. Dit kan slechts leiden tot verschraling en bureaucratie.

Dit alles is nog lang niet overwonnen en zal in de voorbereiding van het congres verder bestreden moeten worden. Het betreft hier natuurlijk niet alleen een taak van de centrale leiding; ook in de districten moet tegen nieuwe verslapping worden opgetreden.

De discussies in de congresvoorbereiding moeten zich vanzelfsprekend ook uitstrekken tot tekortkomingen in de ledenwerving en de werving van abonnees, in de propaganda, waarbij naar nieuwe methoden gezocht moet worden, en in het ideologische werk. Wat dit laatste betreft levert het IPSO een belangrijke positieve bijdrage met zijn studies en materialen tot verheffing van het ideologische peil.

Eenheid aan de basis

Dat we de laatste maanden een andere aanpak van het werk hebben toegepast, is op de districtsconferenties die in het hele land gehouden zijn in de discussie volledig onderschreven. Deze conferenties hebben een zeer wisselend beeld van de districten getoond, variërend van sterke groei tot stilstand en zelfs hier en daar een geheel achterblijven.

Uit de samenstelling van de conferenties kwam naar voren dat er een nieuwe lichting in de partij is opgenomen. Nemen we als voorbeeld de Limburgse districtsconferentie. Onder de 75 door de afdelingen gedelegeerde partijgenoten waren er 44 bedrijfsarbeiders, 9 studenten,

10 welzijns- en vormingswerkers, 3 onderwijzers en 4 werkers op het terrein van de gezondheidszorg.

In Amsterdam waren van de 308 gedelegeerden 168 sinds 1966 tot de partij toegetreden. Een greep uit de diverse werkkringen: 39 metaalarbeiders, 38 bouwvakarbeiders, 25 kantooremployés, 60 studenten, 10 wetenschappelijke werkers, 16 onderwijzers en leraren, 11 maatschappelijk werkers en 10 artsen en verpleegkundigen. De conferentie in Groningen gaf een soortgelijk beeld wat de samenstelling betreft.

Het zal volstrekt nodig zijn nieuwe kameraden in te schakelen. De districtsconferenties hebben getoond dat dit al gebeurt, ook in de afdelingen, maar nog in onvoldoende mate. Het is niet alleen geboden hiervoor de wegen vrij te maken, maar ook te verhinderen dat nieuwe mensen in sleurpatronen worden opgenomen en in een verkeerde werkwijze worden ingekapseld.

De discussie op de conferenties had een uiteenlopend karakter. In Groningen bijvoorbeeld kwam een zeer breed scala van politieke vraagstukken en acties flitsend aan de orde. In Amsterdam droeg de discussie veelal het karakter van een verslag van de afzonderlijke afdelingen of sectoren. Toch is het geboden de invloed van de veelheid van activiteiten in buurt of bedrijf op het algemene politieke beeld na te gaan. Wie de zaken niet in een breed politiek perspectief stelt, loopt het gevaar zich verkrampd te gedragen. Het optreden van de afdelingen van onze partij krijgt juist reliëf door haar standpunt in de grote politieke kwesties, in vraagstukken van oorlog en vrede, in haar bouwen aan de eenheid, in de kritiek op het kapitalisme. Dit plaatst onze partij ver boven scheurmakersgroepen of infiltraties in de arbeidersbeweging zoals 'SP' of wat daar onder gerekend wordt, die met steun van het publiciteitsapparaat van de reactie op enkele engbeperkte en van de grote politieke vraagstukken losgemaakte punten zogenaamd 'actievoeren'.

Onze partij heeft consequent haar politiek voortgezet van eenheid aan de basis, eenheid van actie met socialisten en andere progressieve mensen. Natuurlijk kan dit niet schematisch bezien worden. Afdelingsbesturen van de PvdA vallen niet altijd gelijk te stellen met 'de basis' van de PvdA, omdat soms kunstmatig van bovenaf in hun samenstelling is ingegrepen en er veel carriërisme heerst. Eenheid aan de basis wil zeggen eenheid met socialistisch denkende mensen; soms zijn dat bestuurders, soms leden, of alleen stemmers, mensen met wie wij reeds samen hebben opgetreden in acties en met wie wij de samenwerking willen handhaven en uitbreiden, daarbij inbegrepen mensen die nu nog passief zijn of die passief gemaakt zijn door teleurstelling over de politiek van de regering-Den Uyl.

Zo zijn er vele vraagstukken en ervaringen op het gebied van de organisatie van de strijd en het formeren van de eenheid, die steeds weer kritisch aan de hand van de zich ontwikkelende werkelijkheid moeten worden onderzocht. Hetzelfde geldt voor de problemen betreffende de toepassing van de partijpolitiek in haar geheel.

Dit onderzoek is vanzelfsprekend een deel van onze congresvoorbereiding, waartoe over enige weken het partijbestuur materialen zal publiceren. Uit dit overzicht vloeit tenslotte al voort dat het van het allergrootste belang is hoe de besturen in onze partij functioneren; als het er om gaat zich te oriënteren in de politieke vraagstukken; als het gaat om de daadkracht bij het uitvoeren van de besluiten en de overtuigingsarbeid daartoe binnen de partij.

Stellingen van het partijbestuur voor het 25ste congres van de CPN

I

De economische toestand in Nederland wordt in sterke mate beïnvloed door de ontwikkeling van het wereldkapitalisme. Tijdens het, in het in het begin van deze eeuw ingetreden, stadium van het monopolie-kapitalisme hebben twee wereldoorlogen plaatsgevonden. Het herstel van de, door de eerste wereldoorlog veroorzaakte, verwoestingen aan mensenlevens en goederen veroorzaakte een hoogconjunctuur van ongeveer tien jaar, die vanaf 1929 overging in de diepe crisis van de dertiger jaren.

De tweede wereldoorlog richtte een veelvoud aan van de verwoestingen die de eerste wereldoorlog had veroorzaakt. De hoogconjunctuur na de tweede wereldoorlog duurde langer. Die hoogconjunctuur werd onderbroken door een aantal recessies. De tot dusver ernstigste, die in 1973 begonnen is, beleven we thans. Nieuwe verschijnselen in het kapitalisme na de tweede wereldoorlog waren:

- de vergaande internationale concentratie van het kapitaal in de vorm van de multi-nationals;

- de ongelijke ontwikkelingen binnen het wereldkapitalisme: trage groei tot stagnatie en achteruitgang in Engeland, Italië en meer recent ook Amerika, snelle groei in West-Duitsland, Nederland, Japan en andere landen, catastrofale crisis in voormalige koloniën.

- de ontwikkeling van nieuwe produkties, mogelijk gemaakt door de vindingen van chemie, natuur- en wiskunde, door nieuwe transporttechnieken en door aanwezigheid van een overvloed aan goedkope energie en grondstof (olie).

De scherpe terugval in de kapitalistische conjunctuur die thans optreedt leidt tot massale gehele en gedeeltelijke werkloosheid. Ze gaat gepaard met versnelde geldontwaarding, feitelijk zowel als officieel (inflatie, devaluaties), resulterend in een algemene verlaging van het levenspeil. De koopkracht van loon- en salaristrekken verminderd, hun reserves (spaargelden e.d.) worden aangevreten en uitgehold. Zelfstandigen en kleine ondernemers worden geruïneerd, niet-monopolistische bedrijven worden door de multi-nationals opgeslokt. De conclusie waartoe deze ontwikkeling leidt is dat de hoogconjunctuur voorbij is, dat aan de zogenaamde welvaart van de kapitalistische economie een einde is gekomen. De afbraak van het levenspeil en van sociale voorzieningen is volop aan de gang.

II

In de ontwikkeling van de internationale politieke toestand is de ontspanning tussen Oost en West het voornaamste element.

De betekenis daarvan is dat de Verenigde Staten en de door haar overheerste imperialistische staten hun koers op een openlijke confrontatie, een algemene oorlog tegen de Sowjet-Unie en tegen de in de tweede wereldoorlog ontstane nieuwe socialistische landen, hebben moeten opgeven. Zij hebben zich moeten neerleggen bij de feitelijke toestand, zoals deze ontstaan is door de overwinning op Duitsland en Japan, met name bij de bestaande grenzen in Europa. Dit is het resultaat van jarenlange hardnekkige strijd:

- het standvastig vasthouden aan de politiek van vrede en coëxistentie door de Sowjet-Unie en de andere socialistische staten in Europa;
- het doorbreken van het Amerikaanse atoomwapenmonopolie door de socialistische landen en de groei van hun verdedigingskracht;
- de versterking van de Chinese Volksrepubliek;
- de overwinning van de Noordvietnamese Volksrepubliek en van het volk van Vietnam op de Amerikaanse interventionisten, alsmede die van de volkeren van Laos en Cambodja en de versterking van de Koreaanse Volksrepubliek;
- de over de hele wereld door de arbeidersklasse en de volksmassa's onder aanvoering van de communistische partijen met steeds groter felheid gevoerde strijd tegen de Amerikaanse koude-oorlogspolitiek, tegen de bewapeningswedloop en de NAVO.

De ontspanning tussen Oost en West wordt echter bedreigd doordat de Verenigde Staten en haar NAVO-satellieten hun militaire potentieel op oorlogsvoet handhaven.

Zij weigeren om door het afsluiten van akkoorden tot bevestiging en gelijkwaardige vermindering van de bewapening — voor alles de atoomwapens — een eind te maken aan de bewapeningswedloop, zij weigeren bovendien af te zien van de mogelijkheid om als eersten het atoomwapen te gebruiken.

De ontspanning wordt verder in gevaar gebracht door de concurrentie tussen de kapitalistische staten, die onder invloed van de recessie scherp toeneemt, alsmede door de wedijver tussen de onder Amerikaanse invloed staande staten — NAVO-leden en andere — in hun jacht op invloedssferen en afzetgebieden, die reeds tot de oorlogen in het Midden-Oosten en op Cyprus hebben geleid. De dreiging dat opnieuw dergelijke lokale oorlogen, die het gevaar inhouden dat daarbij meerdere andere landen betrokken worden, zullen uitbreken neemt voortdurend toe.

Steeds vaker ook zullen oorlogszuchtige elementen in de Verenigde Staten en in andere imperialistische landen trachten zulke conflicten te gebruiken voor een confrontatie met de socialistische landen en voor het doen oplaaien van de spanningen in de wereld, zoals het beruchte Nixon-alarm in 1973 heeft aangetoond.

De taak van de CPN, en van alle vredelievende Nederlanders, in de strijd voor behoud van de wereldvrede is vóór alles:

- het verdedigen van de behaalde resultaten;
- het verdedigen van de ontspanning tussen Oost en West tegen elke aanslag of ondermijning;
- het bestendig en onherroepelijk maken daarvan door het afdwingen van vermindering der bewapening, de beperking — tot de uitbanning toe — van alle atoomwapens;
- het verwijderen van atoomwapens van Nederlands grondgebied;
- het afdwingen van vreedzame coëxistentie tussen alle landen, in de eerste plaats in Europa.

De voornaamste bedreiging van de vrede in Europa komt van de revanchisten in West-Duitsland. Tegen hen moet, samen met de democratische en vredelievende krachten in de Bondsrepubliek, de krachtigst mogelijke weerstand worden georganiseerd.

Het einde van de hoogconjunctuur en het begin van de neergang der kapitalistische economie wakkert bij de kapitaal-monopolies de wens aan, de acties van arbeiders en andere slachtoffers van de crisis voor de verdediging van hun bestaansmogelijkheid met geweld neer te slaan en opnieuw naar de een of andere vorm van fascisme te grijpen. Daarbij wordt gegrepen naar de middelen van de politiestaat en verkapt dan wel openlijke afschaffing van de parlementaire democratie en de democratische volksrechten.

Ondertussen is echter de fascistische dictatuur in Portugal ineengestort. Dit was het gevolg van de vrijheidstrijd van de volkeren in de koloniën en de ondersteuning ervan in Portugal zelf en gebeurde mede onder invloed van de internationale kapitalistische recessie en de machtsstrijd tussen de imperialisten. Ook in Griekenland kwam de dictatuur ten val en Spanje staat aan de vooravond van een democratische revolutie tegen de Franco-dictatuur.

In Portugal is de nederlaag van het fascisme gevolgd door ingrijpende democratische hervormingen als gevolg van een snelle toeneming van de bewustwording en de organisatie van de werkers, vooral door de groei van de communistische partij.

De gebeurtenissen in Portugal, Griekenland en Spanje bewijzen dat de imperialisten, als zij hun toevlucht tot het fascisme zoeken, vroeg of laat de rekening met rente gepresenteerd krijgen. Dit moet een aansporing zijn om het op aanstichten van de Verenigde Staten door een fascistische dictatuur geknechte volk van Chili alle mogelijke steun te bieden en om overal de anti-facistische eenheid te smeden teneinde de duistere machten die de volksrechten bedreigen, in de kiem te smoren.

Een bijzondere plicht rust op de democratische en anti-koloniale Nederlanders, allereerst op de communisten, om met nieuwe kracht op te treden tegen de neo-koloniale terreur in Indonesië. Bijna tien jaar zijn verlopen sinds het aan de USA en Japan onderhorige generaalsbewind het Indonesische volk vertrapt en aan grenzeloze uitbuiting door vreemde imperialisten en hun Indonesische knechten

heeft overgeleverd. Het Indonesische volk hongert en is gekneveld. Veel van zijn beste zonen, communisten, zijn vermoord, anderen kwijnen weg in concentratiekampen. De terreur wordt steeds wreder. De Nederlandse neo-kolonialisten met hun zogenaamde ontwikkelingshulp dragen daarvoor mede de verantwoordelijkheid. De PvdA-leiders en ministers die deze hulp aan het generaalsbewind terwille van de winsten van de kapitaalmonopolies verstrekken, dragen mede een zware verantwoordelijkheid voor de toestand in Indonesië, die slechter is dan ooit, zelfs slechter dan in Bangla Desh of enige andere voormalige kolonie. Een grootscheepse, aanhoudende, actie van solidariteit met het onderdrukte Indonesische volk en met hen die ondergronds de strijd voeren, is thans dringend geboden.

III

Beschouwingen en verklaringen over gebeurtenissen in de wereld hebben slechts dan reële betekenis, als in eigen land de krachten worden ingespannen teneinde een politiek af te dwingen die een eind maakt aan de koude oorlog en de bewapeningswedloop en die, ook op het gebied van handel en cultuur, de vreedzame coëxistentie in praktijk brengt. Evenzeer hebben beschouwingen over de economische crisis slechts dan waarde, als zij gepaard gaan met de organisatie in eigen land van de strijd tegen de kapitaalmonopolies en hun dienstknechten, voor de levensbelangen van de werkende en werkloze mensen.

Op grond van deze overtuiging zoekt de CPN haar internationale en binnenlandse doeleinden voornamelijk te verwezenlijken door haar activiteit in eigen land.

Daarbij is het haar plicht de toestand waarin de werkende mensen verkeren scherp te belichten en zo het bewustzijn van de arbeidersklasse te versterken met betrekking tot de verdediging van haar brood, haar vrijheid, van vrede en veiligheid. Omvang en doeltreffendheid van deze strijd zijn afhankelijk van de kracht van dit bewustzijn, waartoe een grootscheepse, aanhoudende, levendige en begrijpelijke propagandistische activiteit nodig is. Zowel de propaganda als de strijd vereisen een krachtige organisatie, een sterke, politiek verderziende, strijdvaardige communistische partij.

In de huidige situatie in Nederland is het ernstigste verschijnsel de massale werkloosheid. De 'welvaart' takelt af en de werkers worden gedwongen de rekening op te maken. Wat hebben zij gehad aan de hoogconjunctuur? Een van de voornaamste elementen daarin is geweest dat zij te lang en te intensief hebben moeten werken. Door overwerk, uitputting van de arbeidskracht, veelal het werken van man én vrouw, door veel nacht- en continu-arbeid konden groepen werkers in de afgelopen jaren een verbetering van hun levenspeil bereiken. Nu is in toenemende mate massa-ontslag en bedrijfs-

sluiting, verkorte werkweek met de bijbehorende inkomstendaling hun deel.

Voor al aan steeds meer jeugdigen en mensen van middelbare leeftijd, hoofd- zowel als handarbeiders, biedt het Nederlandse kapitalisme geen ander vooruitzicht dan een modern soort pauperachtig bestaan, waarin men leven moet van gehele of gedeeltelijke steun met alle daaraan verbonden betutteling en inmenging in het persoonlijke leven, waarbij de uitzichtloosheid van gedwongen lediggang zowel het zelfrespect als de verworven vakkenis steeds verder dreigt aan te vreten.

De bezittende klasse en haar politieke knechten, die de leiding hebben van de confessionele en liberale partijen, maar ook de reformisten in de PvdA en de vakverenigingen, hebben weer alle oude redeneringen van stal gehaald waarvan het bedrogkarakter al in de dertiger jaren bewezen is. Onder het voorwendsel van het scheppen van werkgelegenheid eisen de burgerlijke partijen 'steun' aan de grote, steenrijke ondernemingen met overheidsmiddelen, d.w.z. uit de staatskas, die bijna uitsluitend door de werkende massa gevuld wordt. Terwijl de prijsopdrijving voortgaat eisen zij een 'nullijn' voor de lonen en salarissen, waarbij de inflatie pas lang naderhand en in onvoldoende mate gecompenseerd wordt. Zij lopen met plannen rond om de arbeiders een deel van hun loon te onthouden, teneinde daarmee de investeringen te financieren.

Ook de sociaal-democratische reformisten in PvdA en NVV prijzen allerlei kwakzalverij aan, zoals het pompen van miljarden uit de belastingopbrengst in de brandkasten van de ondernemers.

De CPN valt de taak toe al deze drogredenen grondig te ontzenuwen en op de uitwerking van al dit soort maatregelen in de praktijk te wijzen.

Ontdaan van alle franje en huichelarij komt het erop neer dat ondernemers en regering geen effectieve maatregelen treffen om de werkloosheid te beperken. Hun enige doel blijkt te zijn: misbruik te maken van de werkloosheid om tijdens de recessie het rendement van het kapitaal te behouden en zelfs nog te vergroten. Het doel van de werkers moet echter zijn, de levende mensen te behouden, de eigen kracht en vakkenis te behoeden en daartoe de ondernemers te dwingen ofwel het personeel aan het werk te houden, ook als dit geen kapitaalwinst oplevert, ofwel mee te betalen aan hun levensonderhoud als er tijdelijk geen werk is.

De ondernemers en hun politieke knechten beweren, dat de 'hoge lonen', dat wil zeggen de werkers, de schuld zouden dragen van de werkloosheid — en dat zij er dus door 'matiging' maar wat aan moeten doen. De arbeidersklasse moet dit soort bedrog, moet elke poging van de kapitalisten om haar verantwoordelijk te stellen voor de economische neergang en ontreding, vierkant van de hand te wijzen.

De grofste demagogie komt van de zijde van de VVD. Na eerst een

hetze-campagne te hebben gevoerd tegen de mensen die aangewezen zijn op sociale uitkeringen, werpen Wiegel c.s. zich nu met luid geschreeuw op als sociaal bewogen bestrijders van de werkloosheid. Terwijl de grote bezitters van de VVD via werktijdverkortung e.d. het geld van de massa in eigen zak steken, propageren zij nog meer voordelen voor de grote ondernemers met de drogreden dat dit de werkloosheid zou tegengaan. Op de achtergrond van deze VVD-manoeuvres staat de drang naar het herstel van een onverhuld rechts bewind. Een andere truc is, dat nu weer de 'solidariteit' van arbeider en ondernemer gepredikt wordt, om zodoende de noodtoestand meester te worden. Vooral de partijleiders van KVP en protestant-christelijke partijen, alsmede de tot hun kring behorende vakbondsbestuurders komen met dit soort 'solidarisme' aanzetten. Het eens door Romme en v.d. Brink geliefde slagwoord wordt nu herhaald door Lubbers en Boersma, die de leus aanheffen:

'Met z'n allen op de bres voor de werkgelegenheid'. De arbeidersklasse moet het bedrog van hen die uitsluitend oog hebben voor eigenbelang en winsten voorzien en beseffen dat slechts harde, onverzoenlijke, in de grootst mogelijke eenheid gevoerde klassenstrijd in staat is de werkgelegenheid te bevechten.

Het is nodig en ook mogelijk door harde strijd ook tijdens de recessie het levenspeil van de werkers te verdedigen. Bovenal echter laat de huidige toestand zien dat het kapitalisme historisch ten dode is opgeschreven en de toekomst is aan het socialisme.

IV

Bij de verkiezingen van november 1972 leden de partijen van het kabinet-Biesheuvel als geheel een nederlaag. Na een lange kabinet-crisis werd tenslotte Den Uyl minister-president. Hij werd hiertoe in staat gesteld door de rechtse leidingen van KVP en AR, na via Burger, aan een reeks van hun eisen te hebben voldaan en beloofd te hebben het Amerikaanse dictaat in de NAVO te zullen volgen.

Dat is wat sedertdien gebeurd is.

Machtigingswet en loonbeperking bevoordeelden de rijken, de 'nivellering' verbeterde niet de positie der laagstbetaalden, maar wat overbleef was dat velen uit de middengroepen waartegen zij zich richtte, thans moeten vechten voor het naakte bestaan. De huuropdrijving ging voort terwijl de bouw van volkswoningen in het slop raakte. Het onderwijs, vooral de universitaire en hogere beroepsopleidingen werden aan zware beperkingen onderworpen. Maar de bewapeningsuitgaven werden verder opgejaagd met miljarden per jaar. De gehoorzaamheid aan de Amerikaanse opperheerschappij in de NAVO, waarvan deze smijterij met aan de verzorging van de bevolking onttrokken geld het uitvloeisel is, werd bekrachtigd door Vredelings doorzetten, tegen groeiende protesten in, van de

miljardenorder voor Amerikaanse atoomvliegtuigen.

Tegenover deze politiek organiseert de CPN massa-actie tegen bewapening en voor verdediging van het levenspeil. Zij streeft daarbij de voortzetting, verdieping en verbreding van de eenheid van actie na, steunend op samengaan van communisten en socialisten, die tegen de politiek van de kabinetten van De Jong en Biesheuvel gegroeid was.

Dat gaat regelrecht in tegen de voortdurende bezweringen vanuit de PvdA-leiding en de regering, waarin de bevolking wordt gezegd dat ze passief moet blijven en verslechtering en versoberingen als onvermijdelijk moet slikken.

Van die zijde, en ook van de kant van regeringsgetrouwe vakbondsbestuurders, wordt daarbij gesuggereerd dat acties van de bevolking voor haar loon en werk en tegen de bewapening 'Wiegel in de kaart zouden spelen'.

Het omgekeerde is het geval. Zulke acties zijn het enige middel om de destructieve druk van rechts in en buiten het kabinet te beantwoorden.

Hoe schandelijk de gepredikte passiviteit is, bleek overduidelijk bij de jongste cao-besprekingen, waar de ondernemers van de houding der rechtse vakbondsbestuurders gebruik maakten om hun aanmatigende eisen tot loondruk steeds nadrukkelijker te stellen. Bij het optreden van deze reformistische leiders tegen de actie is in toenemende mate sprake van een terugval op de anti-communistische methodes en redeneringen, zoals die in het diepst van de koude oorlog gebruikelijk waren.

Dat was ook de kern van de poging tot verkrachting van grond- en kieswet die door het kabinet-Den Uyl werd gedaan, waarbij gestreefd werd naar vervanging van het stelsel van evenredige vertegenwoordiging door een districtenstelsel met een 'sterke man' in de vorm van een gekozen regeringsleider. Het schipbreuk lijden van deze poging, waartegen de CPN jarenlang met grote hardnekkigheid is opgetreden, is een belangrijke overwinning in de strijd tegen aantasting van de democratische rechten van de arbeidersklasse en de volksmassa's.

Ze vormt een aanmoediging om ook de antistakingswetgeving die destijds door de regering-De Jong is uitgebreed en door Van Agt en Boersma nog steeds niet is ingetrokken, van de baan te vegen.

V

Naarmate crisis en onderlinge tegenstellingen binnen het kapitalisme toenemen, groeit de vrees van de reactie voor de acties van de arbeiders en de massabeweging en grijpt zij naar grovere middelen om die acties de kop in te drukken.

Onder die omstandigheden is meer dan ooit nodig dat de socialistische krachten in de PvdA beseffen dat onderlinge verdeeldheid aan

de kant van de werkers het grootste gevaar oplevert. Aanvallen van de reactie richten zich het eerst tegen de communisten en hun politiek, maar daarna worden ook de socialistten het doelwit. Meer en eendrachtiger samenwerken tussen socialistten en communisten is noodzakelijk voor het behoud van de democratische volksrechten. Terwijl het oogmerk van de reactie is, rechtse sociaal-democraten te gebruiken voor aanvallen op de posities van het volk, ziet ze met lede ogen dit verzet en deze eenheid van actie groeien.

Daarom wordt de pressie tot verrechtsing van de regeringspolitiek vergroot — met gebruikmaking van de onderlinge twisten en demoralisatie-verschijnselen in de toppen van de z.g. progressieve regeringspartijen — en wordt het geroep om 'orde en gezag' sterker.

De rechtse krachten in Nederland putten daarbij duidelijk inspiratie uit de jongste ontwikkelingen in West-Duitsland. Zij volgen de Strauss-politiek op het gebied van de bewapening en imiteren de voortschrijdende reactionaire dwingelandij in West-Duitsland, zoals op het punt van het abortusverbod en het drijven naar de politie-staat.

Daarbij wordt tevens gegrepen naar het middel van de provocatie, dat zowel ten doel heeft 'orde en gezag'-exercities een schijn van bestaansrecht te geven, als de aandacht van de bevolking af te leiden van de strijd voor haar belangen, in verband met de economische teruggang en de werkloosheid. De Nieuwmarkt-affaire in Amsterdam, waarin ultra-rechtse VVD-ers en hun pers zij aan zij met duistere, als links gecamoufleerde elementen aanspoorden tot gewelddadigheden en het uitlokken van rellen, is hiervan een onthullend voorbeeld geweest. Het heeft ook aangetoond welk doel de reactie met deze provocaties nastreeft. Met alle middelen van bedrog en misleiding, waarvoor in het bijzonder schijnlinkse spreekbuizen van de Amerikaanse en Westduitse propaganda als Vrij Nederland en Haagse Post worden gebruikt, wordt getracht de anti-communistische hysterie opnieuw aan te stoken, zich aan de koude oorlog vast te klampen en zodoende de door de crisis bedreigde werkers te verdelen en aan de reactionaire onderdrukking te onderwerpen. Amsterdam als politiek centrum is daarbij het mikpunt. Steeds opnieuw blijkt ook, hoe in zulke provocaties wordt opgetreden door elementen die al eerder wegens hun vernielingswerk uit de CPN zijn verwijderd en daarom gekoesterd worden als de lievelingen van al wat reactionair is.

De communisten stellen zich ten doel, met grote koelbloedigheid dergelijke provocaties en dergelijk aanstoken tot anti-communistische hysterie te onregelen en die te beantwoorden met de strijdmiddelen van de massa, meetings en demonstraties en grootscheepse propagandistische activiteit onder politiek onontwikkelde mensen, die tijdelijk onder de invloed van de reactionaire inblazingen zijn gekomen.

Veel van zulke inblazingen worden in een kwasi-linkse vorm gegoten. Dat is een oude methode van de reactie, die daarmee tracht de bundeling van de progressieve krachten te verhinderen. Met schijn-radicalen leuzen die inhaken bij de massa-acties welke, vrijwel altijd op

initiatief en aanvuren van de CPN, onder de bevolking groeien, wordt getracht die acties te splitsen en de ene groep uit de bevolking tegen de andere op te zetten. Tijdelijk kunnen daartoe opstandige, politiek onervaren mensen worden aangetrokken, vooral jongeren, meestal afkomstig uit de onder zware druk staande middengroepen. Van de taaië, hardnekkige en opofferende strijd die zo typerend is voor de hele geschiedenis van de revolutionaire arbeidersbeweging willen de 'ultra-radicalen' leiders van zulke groepjes niets weten. Zij schuwen het geduldige werk onder de massa en voor de massa dat niet in de schijnwerpers van radio en tv valt, omdat zij die massa in werkelijkheid verachten. Daarom ook zijn zij vooral gebeten op de partij die zich geheel op deze massa-arbeid heeft ingesteld, de Communistische Partij, en zijn zij bruikbare instrumenten voor het anti-communisme dat door de leidingen der grote concerns en de Amerikaanse NAVO-bazen wordt gehanteerd.

Zulke kwasi-linkse elementen spelen ook een rol in de PvdA, waar ze door hun anti-communisme de directe handlangers zijn van de rechtse reformisten als Van der Stoep, Vredeling en Den Uyl, die de koude-oorlogsgeest hanteren voor de voortzetting van hun capitulatie-politiek voor de multi-nationals en de Amerikaans-Duitse NAVO-dictaten.

De strijd tegen deze kwasi-linkse vorm van anti-communisme vraagt van de communisten een vasthoudend en principieel optreden, dat erop gericht is een duidelijk onderscheid te maken tussen kwaadwillige elementen aan de ene kant en de echte progressieve mensen, die tijdelijk in hun ban zijn geraakt.

Die laatsten moeten door krachtige overtuigingsarbeid gewonnen worden om aan de eensgezinde strijd van de democratische en vooruitstrevende krachten deel te nemen.

De laatste jaren hebben belangrijke resultaten opgeleverd bij dit optreden van de partij. Grote groepen, vooral jongeren, uit kringen waar de kwasi-radicalen hun werkterrein zoeken, hebben hun schadelijke optreden doorzien en hebben zich, voor het voeren van effectieve strijd, aangesloten bij de Communistische Partij.

VI

De groeiende werkloosheid en de aanslagen op het levenspeil bij een toenemende bewapening zoals die onder het kabinet-Den Uyl plaatsvinden hebben bij een steeds groter aantal progressieve mensen de illusies over dit kabinet en over de samenwerking met KVP- en AR-leidingen wreed verstoord.

Bovendien gaan velen zich realiseren, welk een kat men in de zak heeft gekocht met de z.g. progressieve samenwerking.

Daardoor sluiten steeds meer mensen uit de PvdA en andere partijen zich aan bij massa-acties die vanuit de basis een andere Nederlandse

politiek verlangen. Zij gaan ervan uit dat progressieve politiek alleen kan worden gevoerd op grondslag van en in overeenstemming met het actieve optreden van de arbeidersklasse en andere vooruitstrevende lagen van de bevolking.

Daardoor groeit ook het inzicht dat alleen samenwerking van socialist en andere progressieve mensen met de CPN tot een andere regeringspolitiek kan leiden.

De CPN staat op het standpunt dat zo'n andere regeringspolitiek slechts gebaseerd kan zijn op de eigen machtsvorming van de werkers, op hun eensgezinde optreden met uitbanning van elke passiviteit en onderdanigheid.

Die machtsvorming moet beginnen in de bedrijven doordat de arbeiders bevoegdheden veroveren die nodig zijn voor hun belangen. Verandering van wetten om de rechten der werkers te beschermen kan het meest effectief en het snelst worden afgedwongen doordat de arbeiders die bescherming in eigen hand nemen en daarvoor ook hun vakbeweging gebruiken. Reeds nu, met de ondernemingsraden zoals ze zijn, moeten de werkers in het bedrijf ze hanteren om massaoantslagen te verhinderen, eventueel door staking en bedrijfsbezetting, om werktijdverkorting met behoud van het volle loon af te dwingen, om verhoging van het inkomen af te dwingen in de vorm die op het bedrijf het meest geëigend is.

In tal van bedrijven (AKZO, VMF-Bronswerk) is bewezen dat de ondernemingsraden deze rol kunnen vervullen.

Daar waar dat nog niet het geval is moeten strijdleidingen gevormd worden en moeten alle strijdmiddelen worden aangewend, om de ondernemers te dwingen aan de eisen van de arbeiders toe te geven. Soortgelijke machtsvorming van onderop moet ook elders worden nagestreefd, zoals in de gemeenten, onderwijsinstellingen, door de actiecomités van boeren die de EEG-dictaten doorbreken, door uitbreiding en verankering van de democratische rechten der militairen.

De opzet van het kabinet-Den Uyl, als coalitie van de PvdA met de KVP en AR, heeft gefaald. Aan de ene kant ging D'66 als voorname partner van de PvdA verloren. Aan de andere kant begon een leegloop van de KVP die tot een uitslaande partijcrisis heeft geleid.

Daarnaast is DS'70 ontploft en is daardoor een honderd procent rechts alternatief nog verder naar de achtergrond geraakt. Niet alleen de mogelijkheid, maar ook de dringende noodzakelijkheid van een echte progressieve regering is groter dan ooit. De voorwaarde daartoe is machtsvorming van de werkers aan de basis. Eerst als zulke machtsvorming aan de basis bestaat is er een duurzame grondslag voor een progressieve regering — eerst als er een grote massabeweging in het land bestaat die zich vastberaden op deze machtsvorming richt kan bij nieuwe verkiezingen een progressieve regering tot stand komen.

In een wereld die enerzijds gekenmerkt wordt door de recessie van het kapitalisme en de daaruit voortvloeiende afbraak van het levenspeil, imperialistisch avonturisme en dreigen met de knoet, waarin anderzijds blijkt welke overwinningen behaald kunnen worden bij actief optreden van de volksmassa's, is de politieke stellingname van de communistische partij en de kracht van haar optreden onder de massa daarvoor van beslissend belang.

Tal van nieuwe leden zijn tot de partij toegetreden: arbeiders, boeren, studenten, mensen uit de administratieve en verzorgingsberoepen, uit het onderwijs, uit de wereld van wetenschap en kunst. Voor het eerst treden ook voormalige leden van andere politieke partijen anders dan incidenteel tot de partij toe. Voor de juiste oriëntatie van de partij moesten in de afgelopen periode schadelijke opvattingen worden overwonnen, die ook in de partijleiding doorwerkten.

Bij het optreden van het kabinet-Den Uyl zijn de reformisten in het NVV er tijdelijk in geslaagd bij veel arbeiders illusies te wekken en hen tot een afwachtende houding te verleiden.

De partijleiding van de CPN heeft hieraan in de praktijk te veel toegegeven, in elk geval is ze er niet beslist tegen opgetreden.

Zo kon de mening postvatten dat de 'eenheid tot elke prijs' met de bestuurders die het NVV voor de regeringskar wilden spannen, moest worden bewaard en bleven initiatieven tot actie uit.

Na twee jaar wachten op wat de 'progressieve heilsbrengers' in de regering zouden opleveren, worden de arbeiders nu geconfronteerd met crisis, werkloosheid en afbraak van het levenspeil.

De partij heeft noodzakelijke en succesvolle initiatieven genomen op een aantal punten, zoals het protest tegen de onderdrukking van het Chileense volk en de actie tegen het Kalkar-project. Daarbij kwam het in sommige gevallen tot samenwerking met topfiguren van de PvdA.

Dat gebeurde, terwijl de capitulatie voor rechts in economische en sociale vraagstukken door Den Uyl reeds duidelijk was en ook de onderworpenheid aan de USA in de NAVO al zeer tastbaar was geworden.

Het PvdA-bestuur nam met betrekking tot Chili een tot niets verplichtende houding aan en liet het bij protesten; het liet na van de aanstichters van de contra-revolutie, de Amerikaanse imperialisten, te eisen dat zij hun steun aan de fascistische junta stopzetten.

En ondanks tegemoetkomende gebaren aan de massabeweging tegen het Kalkar-project, gaat de regering-Den Uyl onveranderd verder met de deelname aan dit atoomproject. De PvdA-leiding schiep op deze manier dubbelzinnigheid om haar schadelijke houding te maskeren — evenals zij dat op andere gebieden deed (Vietnam, de atoomvliegtuigen).

Hoewel de demonstraties voor Chili en tegen Kalkar succes hadden door de activiteiten van de CPN, werd te weinig de dubbelzinnigheid van de PvdA-leiding en haar Pontius Pilatus-houding aan de kaak gesteld, hetgeen onmisbaar is om de voortzetting van deze acties te stimuleren en tastbare resultaten te bereiken.

De partij moet streven naar een zo breed mogelijke samenwerking, ook met de toppen van regeringspartijen. Maar zij mag daarbij nimmer haar eigen gezicht verbergen of door een kritiekloze houding de partij door hen op sleeptouw laten nemen. Daarvan kunnen alleen kwasi-linkse provocateurs zoals die in de SP optreden profiteren.

Voor het volledig benutten van de nieuwe krachten die tot de partij zijn toegetroten en dat in de komende tijd nog zullen doen, en die een belangrijke rol kunnen spelen bij het ontplooiën van nieuwe of verdere initiatieven op een groot aantal terreinen, is het noodzakelijk dat zij ten volle worden ingezet in alle partijwerkzaamheden en functies. Terzelfder tijd moet de aanwas van nieuwe leden gepaard gaan met een grote inspanning voor hun politieke opvoeding en theoretische scholing. Zij moeten volop vertrouwd worden gemaakt met de marxistisch-leninistische beginselen en met de organisatie-beginselen van de partij, die enerzijds inhouden het eensgezind optreden voor de uitvoering van de door de partij genomen besluiten, anderzijds het recht en de plicht van iedere communist om in de partij zijn opvatting naar voren te brengen, teneinde de besluitvorming te doen geschieden in een geest van kameraadschappelijke kritiek en zelfkritiek.

Vooraf moeten de nieuw tot de partij toegetroten leden gewapend worden met de kennis die nodig is voor de strijd in de partij tegen de burgerlijke beïnvloeding, tegen insluipers en ook inmenging van buitenaf, ambassades van andere landen daarbij inbegrepen. Zij moeten deelnemen aan de ideologische strijd voor het zuiver houden van de marxistisch-leninistische theorie en voor de creatieve ontwikkeling daarvan, zowel als voor het hooghouden van de klassenstrijd-tradities van de partij.

Vanuit die geest dient met grote kracht gewerkt te worden aan de verdere uitbouw van de partij met nieuwe leden, maar ook met nieuwe afdelingen, waarvoor grote mogelijkheden blijken te bestaan. Juist nu in tal van delen van het land een duidelijke uitbreiding en versterking van de partij plaatsvindt, valt des te scherper op dat dit in het district Rotterdam niet het geval is. Het nieuwe partijbestuur zal ingrijpende maatregelen moeten nemen, om de partij in dit belangrijke proletarische centrum te versterken.

In haar internationale optreden heeft de partij consequent vastgehouden aan de standpunten die op de afgelopen congressen daarover zijn ingenomen. Die opvatting is in het algemeen uiteengezet op de consultatieve bijeenkomst van communistische partijen uit de kapitalistische landen van Europa, welke in september 1973 in Stockholm werd gehouden. De CPN, zo werd daar namens de partij verklaard, bepaalt haar politiek in binnenlandse en internationale vraagstukken

In een wereld die enerzijds gekenmerkt wordt door de recessie van het kapitalisme en de daaruit voortvloeiende afbraak van het levenspeil, imperialistisch avonturisme en dreigen met de knoet, waarin anderzijds blijkt welke overwinningen behaald kunnen worden bij actief optreden van de volksmassa's, is de politieke stellingname van de communistische partij en de kracht van haar optreden onder de massa daarvoor van beslissend belang.

Tal van nieuwe leden zijn tot de partij toegetreden: arbeiders, boeren, studenten, mensen uit de administratieve en verzorgingsberoepen, uit het onderwijs, uit de wereld van wetenschap en kunst. Voor het eerst treden ook voormalige leden van andere politieke partijen anders dan incidenteel tot de partij toe. Voor de juiste oriëntatie van de partij moesten in de afgelopen periode schadelijke opvattingen worden overwonnen, die ook in de partijleiding doorwerkten.

Bij het optreden van het kabinet-Den Uyl zijn de reformisten in het NVV er tijdelijk in geslaagd bij veel arbeiders illusies te wekken en hen tot een afwachtende houding te verleiden.

De partijleiding van de CPN heeft hieraan in de praktijk te veel toegegeven, in elk geval is ze er niet beslist tegen opgetreden.

Zo kon de mening postvatten dat de 'eenheid tot elke prijs' met de bestuurders die het NVV voor de regeringskar wilden spannen, moest worden bewaard en bleven initiatieven tot actie uit.

Na twee jaar wachten op wat de 'progressieve heilsbrengers' in de regering zouden opleveren, worden de arbeiders nu geconfronteerd met crisis, werkloosheid en afbraak van het levenspeil.

De partij heeft noodzakelijke en succesvolle initiatieven genomen op een aantal punten, zoals het protest tegen de onderdrukking van het Chileense volk en de actie tegen het Kalkar-project. Daarbij kwam het in sommige gevallen tot samenwerking met topfiguren van de PvdA.

Dat gebeurde, terwijl de capitulatie voor rechts in economische en sociale vraagstukken door Den Uyl reeds duidelijk was en ook de onderworpenheid aan de USA in de NAVO al zeer tastbaar was geworden.

Het PvdA-bestuur nam met betrekking tot Chili een tot niets verplichtende houding aan en liet het bij protesten; het liet na van de aanstichters van de contra-revolutie, de Amerikaanse imperialisten, te eisen dat zij hun steun aan de fascistische junta stopzetten.

En ondanks tegemoetkomende gebaren aan de massabeweging tegen het Kalkar-project, gaat de regering-Den Uyl onveranderd verder met de deelname aan dit atoomproject. De PvdA-leiding schiep op deze manier dubbelzinnigheid om haar schadelijke houding te maskeren — evenals zij dat op andere gebieden deed (Vietnam, de atoomvliegtuigen).

Hoewel de demonstraties voor Chili en tegen Kalkar succes hadden door de activiteiten van de CPN, werd te weinig de dubbelzinnigheid van de PvdA-leiding en haar Pontius Pilatus-houding aan de kaak gesteld, hetgeen onmisbaar is om de voortzetting van deze acties te stimuleren en tastbare resultaten te bereiken.

De partij moet streven naar een zo breed mogelijke samenwerking, ook met de toppen van regeringspartijen. Maar zij mag daarbij nimmer haar eigen gezicht verbergen of door een kritiekloze houding de partij door hen op sleeptouw laten nemen. Daarvan kunnen alleen kwasi-linkse provocateurs zoals die in de SP optreden profiteren.

Voor het volledig benutten van de nieuwe krachten die tot de partij zijn toetreden en dat in de komende tijd nog zullen doen, en die een belangrijke rol kunnen spelen bij het ontplooiën van nieuwe of verdere initiatieven op een groot aantal terreinen, is het noodzakelijk dat zij ten volle worden ingezet in alle partijwerkzaamheden en functies. Terzelfder tijd moet de aanwas van nieuwe leden gepaard gaan met een grote inspanning voor hun politieke opvoeding en theoretische scholing. Zij moeten volop vertrouwd worden gemaakt met de marxistisch-leninistische beginselen en met de organisatie-beginselen van de partij, die enerzijds inhouden het eensgezind optreden voor de uitvoering van de door de partij genomen besluiten, anderzijds het recht en de plicht van iedere communist om in de partij zijn opvatting naar voren te brengen, teneinde de besluitvorming te doen geschieden in een geest van kameraadschappelijke kritiek en zelfkritiek.

Vooraf moeten de nieuw tot de partij toetredende leden gewapend worden met de kennis die nodig is voor de strijd in de partij tegen de burgerlijke beïnvloeding, tegen insluipers en ook inmenging van buitenaf, ambassades van andere landen daarbij inbegrepen. Zij moeten deelnemen aan de ideologische strijd voor het zuiver houden van de marxistisch-leninistische theorie en voor de creatieve ontwikkeling daarvan, zowel als voor het hooghouden van de klassenstrijd-tradities van de partij.

Vanuit die geest dient met grote kracht gewerkt te worden aan de verdere uitbouw van de partij met nieuwe leden, maar ook met nieuwe afdelingen, waarvoor grote mogelijkheden blijken te bestaan. Juist nu in tal van delen van het land een duidelijke uitbreiding en versterking van de partij plaatsvindt, valt des te scherper op dat dit in het district Rotterdam niet het geval is. Het nieuwe partijbestuur zal ingrijpende maatregelen moeten nemen, om de partij in dit belangrijke proletarische centrum te versterken.

In haar internationale optreden heeft de partij consequent vastgehouden aan de standpunten die op de afgelopen congressen daarover zijn ingenomen. Die opvatting is in het algemeen uiteengezet op de consultatieve bijeenkomst van communistische partijen uit de kapitalistische landen van Europa, welke in september 1973 in Stockholm werd gehouden. De CPN, zo werd daar namens de partij verklaard, bepaalt haar politiek in binnenlandse en internationale vraagstukken

geheel zelfstandig en is hiervoor alleen verantwoording schuldig aan de arbeidersklasse en de progressieve krachten in Nederland.

Zij gaat uit van de realiteit in Nederland, van de internationale strijd tegen het oorlogsgevaar en van de solidariteit met onderdrukte volken. Zij weigert mee te werken aan de 'excommunicatie' van de Chinese en de Indonesische communistische partijen en ze neemt geen deel aan beginselloze campagnes of aan bijeenkomsten die boycot van en inmenging in andere partijen beogen.

De CPN erkent en waardeert de rol van de socialistische landen in de internationale strijd, maar dat betekent niet dat zij zich verplicht acht elke handeling van hen onvoorwaardelijk goed te keuren en te verdedigen.

Onze partij is van mening dat onverzoenlijke ideologische strijd nodig is tegen revisionisme en dogmatisme, voor de hereniging van de internationale communistische beweging op de grondslag van het marxisme-leninisme. Intussen is gemeenschappelijke actie voor concrete en positieve doeleinden onontbeerlijk.

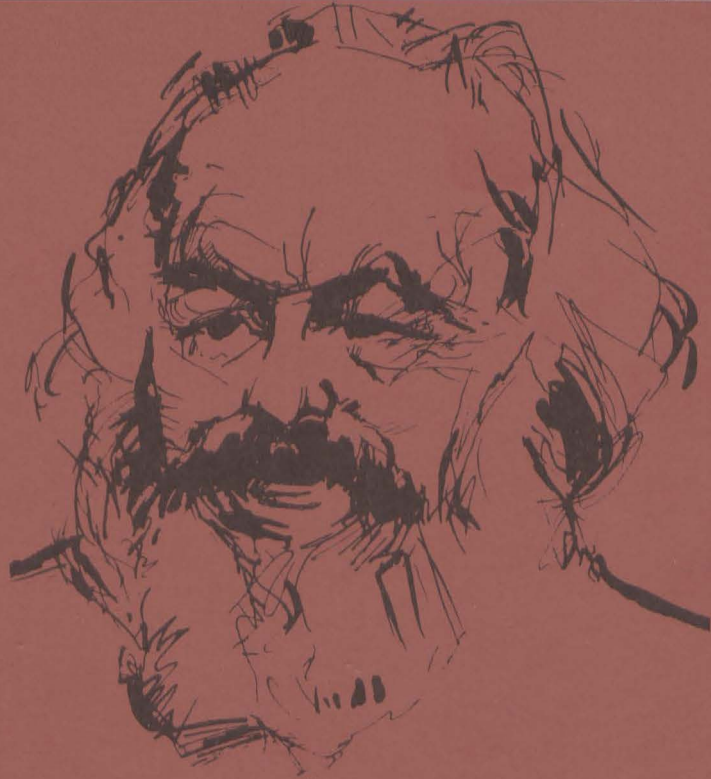
Dit in Stockholm vertolkte standpunt blijft leidraad van de partij bij haar betrekkingen met andere communistische partijen. De CPN is van mening dat dit de enige weg is om de beletselen, die gecoördineerd optreden internationaal in de weg staan te overwinnen. Met het oog op de wending in de toestand van het kapitalisme is dit thans meer dan ooit een gebiedende noodzaak.

Het komende partijcongres zal van grote betekenis zijn voor de strijd die de partij te voeren heeft. Het moet haar toerusten met een politieke oriëntatie en met een partijbestuur, dat in staat is eensgezind de besluiten ten uitvoer te leggen.

Daartoe is de voorbereiding van het congres van beslissende betekenis. In voorbereiding is een ontwerp-actieprogram, dat voor het congres gepubliceerd en ter discussie gesteld zal worden.

Het partijbestuur roept de hele partij en alle communisten op tot een actieve, kritische discussie voor het congres in leden- en districtsvergaderingen en in de rubriek in De Waarheid die hiervoor geopend zal worden.

Laat die discussie een strijdvaardig en opbouwend karakter hebben, zodat ze reeds voor het congres leidt tot verbeteringen in het werk, groeiende massa-activiteit en verdere versterking van de partij en De Waarheid.

**Een keuze uit de marxistisch-leninistische
reeks van Uitgeverij Pegasus.**

K. Marx - Loonarbeid en Kapitaal
80 blz., paperback, f 4,75

K. Marx - Loon, prijs en winst
84 blz., paperback, f 4,75

Fr. Engels - De rol van het geweld in de
geschiedenis
160 blz., paperback, f 7,25

Fr. Engels - Revolutie en contrarevolutie in
Duitsland
181 blz., paperback f 7,25

W. I. Lenin - Het imperialisme als hoogste
stadium van het kapitalisme
174 blz., paperback f 7,15

W. I. Lenin - De 'Linkse stroming' een kinder-
ziekte van het communisme
136 blz., paperback f 6,—

Verkrijgbaar bij de boekhandel en bij Pegasus,
Leidsestraat 25, Amsterdam en
Hoogstraat 143, Rotterdam.

NIEUW BIJ UITGEVERIJ PEGASUS

*** K. MARX**

Over godsdienst, staat en het joodse vraagstuk

Artikelen uit de Deutsch-Französische Jahrbücher

Het boek wordt ingeleid met een belangrijke bijdrage van Joop Wolff: 'De kritiek die niet vrezen mag, maar moet bevrijden'.

114 blz., paperback, f 6,—

*** K. MARX/FR. ENGELS**

Over het anarchisme

Een vlijmscherpe veroordeling van anarchistische opvattingen, o.a. van Bakoenin.

ong. 120 blz., paperback, ca f 7,—

POLITIEK & CULTUUR

TEGEN AFBRAAK VAN HET
LEVENSPEIL / SURINAME
HANDENAF VAN PORTUGAL
CONTOURENNOTA /

CDA

35ste jaargang 5/1975

Het verweer tegen de afbraak van het levenspeil	F. Meis	277
Na drie eeuwen kolonialisme Suriname's staatkundige onafhankelijkheid	A. de Leeuw	284
Kissinger en de Strauss-Internationale tegen Portugal	A. Roelofs	295
Gespleten Contourennota	M. Milikowski	306
Spoed en tegenspoed rond CDA	J. IJisberg	314
PARTIJDOCUMENT:		
Oproep van het dagelijks bestuur van de CPN Eenheid in de strijd voor loon en werk, tegen de ondernemersaanvallen		322

POLITIEK EN CULTUUR

verschijnt twee-maandelijks bij uitgeverij Pegasus
Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 23.11.38
De abonnementsprijs is f 10,— per jaar,
losse nummers f 2,—
Studentenabonnement f 6,25 per jaar

Ons gironummer is 447416, Gem.giro: P 1527
Correspondentie over betaling en verkoop s.v.p.
zenden aan de administratie p/a Pegasus.
Alle correspondentie over de inhoud aan de
redactie van P. en C., Prinsengracht 473,
Amsterdam-C., tel. 62565

POLITIEK EN CULTUUR

tijdschrift, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Het verweer tegen de afbraak van het levenspeil

Niemand ontkent het meer, het kapitalistische deel van de wereld wordt geteisterd door een diep ingrijpende crisis.

Niet één kapitalistisch land ontkomt daarbij aan de snel stijgende werkloosheid. In Amerika is het aantal werklozen tot negen miljoen gestegen. Dat zijn dan de geregistreerden; de niet meer geregistreerde werklozen zijn in aantal nog eens enkele miljoenen.

In West-Duitsland is het Wirtschaftswunder geen wonder meer, maar kraakt het in al zijn voegen.

In Engeland, Frankrijk en Italië is het van hetzelfde laken een pak, namelijk toenemende werkloosheid, dreigende bedrijfs-sluitingen en werktijdverkorting. Ook in ons land neemt de economische crisis, waarin het kapitalistische systeem verkeert, steeds ernstiger vormen aan.

De verwachtingen voor de komende winter 1975/1976 zijn dat het aantal werklozen om en nabij de 350.000 zal zijn, hetgeen zal betekenen, dat het landelijk percentage werklozen waarschijnlijk de zeven procent van de beroepsbevolking zal overschrijden.

Dit zijn de verwachtingen; het moet echter niet uitgesloten worden geacht dat de toestand slechter zal uitpakken dan voorspeld.

Van 1 januari tot eind augustus van dit jaar, waren er bij 160 bedrijven in ons land ontslagaanvragen aan de orde. Van deze bedrijven waren er 53, die plannen hadden om definitief te sluiten.

Intussen is bekend geworden dat een aantal grote concerns, onder andere ENKA, DAF en Philips, via rigoureuze saneringsplannen massale ontslagen voorbereiden. De totale ontslagplannen bij een groot aantal bedrijven dreigen duizenden werknemers te treffen.

Volgens het Financieele Dagblad van 7 mei 1975 was het aantal ontslagaanvragen in de eerste drie maanden van 1975 met 33 procent gestegen ten opzichte van het aantal in dezelfde periode van 1974.

De aanvragen stegen namelijk van 18.750 in 1974 tot 32.750 in 1975. Van de aanvragen kwam 98% van werkgeverszijde.

Niet alleen is er het vraagstuk van de ontslagaanvragen, maar ook is het zo dat er nog plus minus 50.000 arbeiders en beambten in een reeks van bedrijven met werktijdverkorting te kampen hebben. Het is dan ook geen wonder, dat er alleen maar van **v e r w a c h t i n g e n** voor de komende periode kan worden gesproken. De regering en de burgerlijke economen kunnen alleen maar gissen, weten doen zij niets over de ontwikkeling.

Koopkracht moet worden verhoogd!

Wanneer wij het hebben over het gemiddeld percentage werklozen van zeven over het gehele land, dan moet men ook de toestand in een aantal regio's in het oog houden. In een aantal provincies gaat de werkloosheid een catastrofale vorm aannemen. In augustus jl., de maand dus waarin normaliter de vraag naar personeel het hoogst is, bedroeg het werklozenpercentage 11,3 in Drente, 8 in Friesland, 9,5 in Limburg, 7,8 in Noord-Brabant en 7,1 in Groningen.

Het is aan geen twijfel onderhevig, dat in een reeks gebieden in deze provincies inderdaad het aantal werklozen dat van de jaren dertig dreigt te benaderen.

In sommige gebieden van Drente, Oost-Groningen en delen van Brabant en Limburg kan, indien de ontwikkeling zo door gaat, het werklozenpercentage naar de 20 à 25 procent gaan. De mooi-praters van het kapitalisme staan naar de crisis te kijken als kinderen, waarvan het vliegtouw is gebroken en die hun vlieger weg zien drijven zonder hem te kunnen bereiken.

Vergelijkingen gaan natuurlijk mank, maar in elk geval is duidelijk dat de ijzeren wetten van het kapitalisme zich doorzetten en zich niet storen aan de illusietheorieën, die tientallen jaren lang vooral ook door de rechtse sociaal-democraten ten beste zijn gegeven.

We kunnen en mogen de crisis dan ook niet tegemoet treden zoals Boersma en Den Uyl dat doen, in navolging van de VVD. Zij doen het namelijk voorkomen, alsof de crisis een soort natuurramp is. Een ramp, die het gehele volk treft en die ook offers vraagt van de bevolking in zijn geheel.

Deze stellingname berust op bedrog, op de prediking van klassenvrede of zelfs het niet-bestaan van klassen.

De werkenden zowel als de werklozen zullen echter, nu meer dan ooit, met volle inzet van al hun krachten moeten optreden tegen de aanslagen op hun levenspeil.

Dat wil zeggen dat er op de allereerste plaats maatregelen moeten worden afgedwongen, die de koopkracht van de grote massa van ons volk verhogen. Dit zou althans op de binnenlandse markt leiden tot een vergrote afzet.

Deze maatregelen zijn vertolkt door de CPN in haar eisen-program.

Het uitvoeren van dit program zou inderdaad de gevolgen van de crisis voor de werkers aanzienlijk verlichten.

Het hoofdthema van de ondernemers is, dat de lonen te hoog zouden zijn. Daarom wordt er een enorme campagne gevoerd voor het omlaag drukken van de loonkosten. Dit is echter een redenering die tegengesteld is aan wat de werkelijke toestand vereist.

Het kapitaal in de bedrijven bestaat uit het constante en variabele kapitaal. Bij de ontwikkeling van de automatisering en de mechanisering van de laatste decennia is dat deel wat als constant kapitaal (gebouwen, machines, computers, enz.) wordt aangemerkt, zeer sterk toegenomen.

Het maakt verreweg het grootste deel van de uitgaven uit. De ondernemers kunnen hun kosten op het vaste kapitaal niet of althans nauwelijks drukken.

Het is daarom dat zij hun aanvallen richten op het variabele deel, d.w.z. op dat deel van het kapitaal, dat lonen en loonkosten betreft, om zodoende de kosten te drukken.

Deze campagne van de ondernemers heeft geen ander doel dan het verlagen van de totale inkomsten van de werkende bevolking. Dit wordt op een reeks van gebieden merkbaar. Bij het toenemen van de werkloosheid vindt reeds een drastische daling van de inkomsten plaats. Wanneer een arbeider in-

komsten uit de WW krijgt, ontvangt hij nl. 20% en uit de WWV 25% minder dan zijn loon.

Het wegvallen van de overuren is een andere factor. Tijdens de hoogconjunctuur werden deze overuren veel, zeer vaak gedwongen, gemaakt. Het wegvallen hiervan drukt eveneens de totale inkomsten van de arbeidersklasse. Juist omdat het overwerk slechts een schijn-niveau van het levenspeil aangaf, vol onzekerheid, en bereikt door een lichamelijke en geestelijke overbelasting van de werkers, hebben de communisten zich altijd tegen de hantering van dit systeem verzet.

Aanvallen op CAO-lonen

Niet alleen deze factoren drukken de inkomsten. Reeds een aantal jaren worden er aanvallen gedaan op de CAO-lonen. Dit is begonnen met het Centraal Akkoord, onder het kabinet-Biesheuvel. Niet minder was dit het geval met de zgn. machtigingswet van het kabinet-Den Uyl. Deze wet had geen ander doel dan de inkomsten van de werkende bevolking te drukken, onder het mom van de oliecrisis. Hiermede begon de campagne voor de zogenaamde nullijn, die in wezen een achteruitgang betekende, wanneer men het beziet in het kader van de inflatie, prijsstijgingen en de achteraf-compensaties.

In de afgelopen maanden zijn de ondernemers nog een stap verder gegaan. Zij weigeren, zoals bij de DSM is gebeurd, in de nieuwe CAO's bepalingen om de prijsstijgingen volledig te compenseren, terwijl het CBS is ingeschakeld om een vervalste prijsindex te publiceren, die de kosten van levensonderhoud mooier voorstelt dan zij zijn, o.a. door het achterwege laten van BTW-, accijns- en tariefsverhogingen. Hiermee hebben de ondernemers dan de directe aanval op het werkelijke loon ingezet. Maar zij en de overheid hebben nog meer pijlen op hun boog om de inkomsten aan te tasten.

Nemen wij als voorbeeld de bouwvakkers; in de laatste twee decennia hebben zij aanmerkelijke verbeteringen in hun loon weten af te dwingen. Het loon in deze bedrijfstak bestaat echter uit grondloon plus premie. De ondernemers gaan nu als volgt te werk:

wanneer de arbeiders 50% premie ontvangen op een bepaald stuk werk tot aan hun werkloosheid, worden zij bij een nieuwe aannemer te werk gesteld voor bijv. 20% premie. Dit betekent voor een aantal een inkomstendaling van 60 tot 80 gulden per week.

Ook op nog een andere wijze worden de lonen gedrukt.

De ondernemers, maar ook de overheid, nemen personeel aan, dat tewerk wordt gesteld voor lagere aanvangssalarissen.

Ook op andere gebieden wordt de aanval ingezet.

De kinderbijslag voor het eerste kind is al bevroren. Het geld dat dit opleverde is gegaan naar een fonds waaruit t.z.t. nog eens pensioen zou worden betaald. Als compensatie voor het bevroren, zouden er voor dat geld goedkope woningen worden gebouwd, maar dat is niet gebeurd en in het fonds zit nu ruim een miljard gulden. Nu zijn er plannen om ook de kinderbijslag voor het tweede kind te bevroren.

Dan wordt een grootscheepse campagne gevoerd om het begrip en de betekenis van de 'passende arbeid' te veranderen. Wanneer de ondernemers en de VVD (trouwens Boersma en Mertens doen er volop aan mee) hun zin krijgen dan zullen de arbeiders en beampten, wanneer zij werkloos worden, alle hen aangeboden werk moeten aanvaarden, ook al is het nog zo in strijd met hun vak. En dat niet alleen, ook wordt er van die zijde op gekoerst om de werklozen te pressen voor een aanzienlijk minder loon in een andere werkkring te gaan werken.

Een voorloper hiervan is de loonsuppletierегeling.

Arbeiders, die in de WW of de WWV lopen, kunnen volgens die regeling voor een veel lager loon gaan werken, bijvoorbeeld voor f 50,— minder per week. Hun inkomsten worden dan tijdelijk aangevuld door de WWV tot 90% van hun vroegere loon. Deze toeslag wordt voor arbeiders boven de 45 jaar in 4 jaar en voor arbeiders beneden de 45 jaar in 2 jaar afgebouwd. Dit is om hen langzaam aan het lagere loon te laten wennen. Het is duidelijk dat men hier niet alleen de werkgever subsidieert, maar ook de werkloze uit door hem betaalde premies als loondrukker wil laten optreden.

Om de werklozen te dwingen hieraan mee te werken worden hen dreigbrieven thuis gestuurd. Als een WWV-trekker onvolgende solliciteert wordt er gedreigd met stopzetting van zijn uitkering. Levensgroot is er het vraagstuk van de langdurig werklozen. Wanneer mannen tweeënehalf jaar werkloos zijn, komen zij terecht bij de bijstand. Dit betekent, dat, wanneer de vrouw werkt en er minderjarige, werkende kinderen thuis zijn, hun inkomsten voor een groot deel in mindering worden gebracht op die van de man. Het kan betekenen dat de man niets krijgt.

Wanneer vrouwen werkloos worden, kunnen zij in aanmerking komen voor de WW. Na 26 weken echter worden zij uitgesloten van verdere uitkeringen uit de WWV wanneer zij niet

2/3 van het loon van de man verdienen. Het behoeft geen betoog wat dit voor de inkomsten betekent.

Tegelijkertijd worden er grove aanvallen gedaan op de bijstand. Sinds deze gekoppeld is, althans voor echtparen, aan het minimumloon, zijn direct alle bijzondere voorzieningen, zoals hulp bij de aanschaf van vloerbedekking, dekens enz. afgeschaft.

Staatssecretaris Meijer schrijft voor, dat alle grote stukken voortaan aangeschaft kunnen worden van het minimumloon.

Thans bestaan er plannen om de bijstandsuitkeringen los te koppelen van het minimumloon, d.w.z. deze te verlagen.

Op een breed front worden ook de pogingen voortgezet om de voorzieningen van de gezondheidszorg aan te tasten. Er worden plannen beraamd om de werkers te laten betalen voor de dokter en de medicijnen. Grote bezuinigingen vinden plaats op het jeugd- en clubhuiswerk, waartegen inmiddels fel verzet is gerezen. De voorzieningen op het onderwijsgebied worden evenmin met rust gelaten.

Nivellering in voordeel grote concerns

Een vraagstuk apart is hierbij de propaganda voor de zogenaamde nivellering. Deze zou ten doel hebben de laagstbetaalden meer inkomsten te verstrekken ten koste van de zogenaamde hoogste salarissen. Onze partij heeft dit onmiddellijk bestreden. Daar de rechtse leiding van PvdA en vakbeweging er vanuit ging dat een hoog salaris begon bij $\pm f$ 20.000,— bruto is de praktijk van de nivellering geweest dat de geschoolde vakman met minder loon genoegen moest nemen, maar dat ook de laagstbetaalde er geen cent beter van is geworden.

De nivellering heeft gewerkt in het voordeel van de grote concerns. Het heeft gewerkt tegen de kleine en middelgrote, arbeidsintensieve bedrijven. Dit wordt nog eens bevestigd door minister Lubbers in een rede die hij heeft gehouden voor de Brabantse en Zeeuwse werkgevers op 21 augustus 1975. Hij zegt bijvoorbeeld, als hij het heeft over de arbeidskosten: 'Daarmede heeft zich de paradoxale toestand voorgedaan dat dezelfde sterke sectoren, die in de jaren '60 de sterke arbeidskostenstijging uitlokten, in de jaren '70 profiteerden van het feit dat een poging tot arbeidskosten-matiging, hand-in-hand ging met een nivellering in de vorm van een extra optrekking van de voet van de loonschaal, in bepaalde achtergebleven

categorieën.

Hij bevestigt dus dat de nivellering werkt in het voordeel van de grote concerns en de kleine en middenbedrijven bedreigt.

Trouwens, de grote concerns hebben meer pijlen op hun boog om de winsten veilig te stellen of te verhogen.

Zij verplaatsen bedrijven naar vroegere koloniale landen, waar armoede heerst en de loonkosten laag zijn.

Tegelijkertijd worden de middenstandsbedrijven bij duizenden weg-geconcentreerd. In de laatste jaren is het aantal faillissementen enorm gestegen. Werden er in 1970 2625 faillissementen uitgesproken, in 1974 waren dat er 3155, een stijging van ruim 20 percent. In totaal werden er in de periode 1970 t/m 1974 13.684 faillissementen uitgesproken. Een groot deel hiervan heeft betrekking op de groep van boeren en tuinders. In het kader van de EEG-landbouwpolitiek is een groot gedeelte van deze bedrijven geliquideerd.

Men wilde de schippers op de binnenvaart overleveren aan de grote concerns door de evenredige vrachtverdeling af te schaffen, waardoor ongeveer de helft van hen gedwongen zou worden te stoppen met varen. Men weet dat deze poging door de massa-actie van de schippers ongedaan is gemaakt.

De vissers worden direct in hun bestaan aangetast door de zogenaamde vangstbeperkingen.

Zodoende dreigen duizenden middenstanders in de arbeidersklasse te worden gestoten zonder dat er ook daar werk voor hen is. Door deze middengroepen wordt thans een verhevigde strijd gevoerd en zij komen daarmee aan de zijde van de arbeidersklasse te staan.

In dit artikel is meer in het bijzonder aangegeven op welke wijze de aanvallen op het bestaan, op het levenspeil en de sociale voorzieningen plaatsvinden. Het kan daardoor een hulp zijn voor het organiseren van strijd tegen iedere concrete aanval. Want het is duidelijk, dat de krachten voorhanden zijn voor een strijdbaar verweer. De CPN wijst een andere weg dan die van de concerns en van de regering.

Zij heeft dat gedaan op haar congres in juni jongstleden en in de oproep van het dagelijks bestuur, in dit nummer opgenomen, om strijd te voeren tegen verslechtingen.

De CPN zal haar mobiliserende rol vervullen en verder gaan op het uitstippelen van de weg, die werkelijke veranderingen in het belang van de werkers brengt.

F. MEIS

Suriname's staatkundige onafhankelijkheid

Driehonderd jaar heeft de koloniale Nederlandse heerschappij over Suriname geduurd.

Roof, dwangarbeid, parasitaire verwaarlozing vormen de hoofdkarakteristieken van deze periode.

Er zijn weinig tropische landen waar de koloniale uitzuiging destructiever heeft uitgewerkt.

In de tweede helft van de zeventiende eeuw wisten de plaatselijke vertegenwoordigers van het Zeeuwse en Hollandse handelskapitaal hun Engelse concurrenten en het tientallen jaren volgehouden heldhaftige verzet van de inheemse indiaanse bevolking door de superioriteit van hun bewapening te overwinnen. Deze bevolking die nog in het stenen tijdperk leefde werd daarop rechtstreeks uitgeroeid of bezweek bij de slavenarbeid op de in die periode zeer winstgevende suikerplantages. Dus werd de slavenjacht geopend in Afrika. De Zeeuwse Staten hadden Suriname inmiddels overgedaan aan de West Indische Compagnie die zich op de slavenhandel ging toelekken. De voorouders van de huidige creoolse bevolkingsgroep en van veel van de negers in Noord-Amerika werden onder onbeschrijflijke omstandigheden naar 'de west' verscheept. In een gemiddeld slavenschip zaten in een ruimte van slechts 8 bij 8 meter en 1,5 meter hoog — zodat er niet rechtop gestaan kon worden — 200 slaven aaneen geketend.

De godvruchtige bankiers en kooplui in ons land oefenden slechts bedenkingen over de grote sterfte van hun levende handelswaar tijdens de overtocht. Men had er geen moeite mee dit weerzinwekkende bedrijf te rechtvaardigen.

In een verhandeling uit die tijd valt te lezen:

'... dat er vele bedrijven plaatshebben, welke ongeoorloofd zouden schijnen, indien er geen byzonder voordeel in te vinden was. Getuige zij hier van de slavenhandel dien men alleen door het voordeel, 't welk dezelve aan de kooplieden toebrengt, van onwettigheid kan vrijspreken.'

Een redenering die in feite nog steeds gehanteerd wordt.

Het laatste kwart van de zeventiende eeuw en een belangrijk deel van de achttiende eeuw was er een periode van 'bloei' in de kolonie.

Dat wil zeggen de kolonisten leefden op grote voet, de vruchtbare grond leverde een weelde aan tropische landbouwgewassen als koffie, suiker, cacao, tabak, die in zeer grote hoeveelheden naar Holland werden verscheept. Maar het was een 'bloei' die werd gerealiseerd over de lijken van de negerslaven.

Veelzeggend is, wat een rechts historicus als Geyl daarover in de 'Geschiedenis van de Nederlandse Stam' meedeelt:

'Nergens heeft de slavernij gruwelijker voorkomen gehad dan in Suriname. Dat kwam door de geografische gesteldheid van de kolonie. De bossen vlak achter de plantages verstrekten een toevluchtsoord aan gevluchte slaven, aan 'weglopers'. Hele stammen vormden zich daar allengs, een eeuwigdurende verlokking voor de plantageslaven. De harde behandeling, de grillen, de wreedheden van hun meesters konden daar ontvlucht worden, maar om hun de lust tot vluchten te ontnemen wisten die meesters niets dan nog grotere strengheid, nog erger verdrukking . . . Bij alle vergripen de verschrikkelijke lijfstraffen. Onderschepte weglopers werd een voet afgehakt. Doodstraffen gingen vaak met uitgezochte martelingen gepaard. Waren het te Batavia spiesingen, hier kende men de ijzeren baken, die door de ribben geslagen werden en waaraan het slachtoffer dagenlang hing te sterven.'

Het verweer tegen deze onderdrukking, de soms omvangrijke en voor de blanke kolonisten zeer gevaarlijke opstanden van ontvluchte slaven, vormen illustere hoogtepunten in de geschiedenis van de vrijheidstrijd van het Surinaamse volk.

Na 1773 was het grotendeels met de 'bloei' van de kolonie gedaan. Wisselvalligheden van de Amsterdamse beurs deden de plantage-landbouw afnemen. Stagnatie en achteruitgang trad op, de blanke kolonisten verdwenen. Suriname werd meer en meer een achterlijke uithoek van het 'imperium'.

Een verziekte achterlijkheid. Waar de slavernij dertig jaar na dat dit in de Engelse koloniën geschiedde, in 1863 pas, werd afgeschaft. Tot vijf maal toe moest in de Nederlandse Tweede Kamer een wetsontwerp over de afschaffing van de slavernij worden ingediend, voor dat het eindelijk zo ver kwam. Onder het voorbehoud van een forse premie voor de slavenbezitters en de verplichting voor de slaven nog tien jaar hun meesters te blijven dienen!

Deze gang van zaken werpt niet alleen een schril licht op de geestesadel van de bourgeois-parlementariërs op het Binnenhof ruim een eeuw terug.

Alleen al getalsmatig is de balans van de slaventijd barbaars. In twee eeuwen zijn alleen in Suriname meer dan 350.000

slaven uit Afrika binnengebracht. Bij de afschaffing van de slavernij leefden er nog slechts 40.000.

Nu werd overgegaan op het ronselen van hindoestaanse 'contractarbeiders' uit de Britse kolonie India. Een meer eigentijdse vorm van dwangarbeid, die evenzeer verschrikkelijk was en tot moedige — in bloed gesmoorde — historische opstanden van deze arbeiders leidde.

Nadat deze mensenhandel in India steeds meer op verzet stuitte, werden van 1892 tot aan het begin van de tweede wereldoorlog Javaanse en Sumatraanse contractkoelies, op last van Den Haag, naar Suriname getransporteerd.

Het sociaal-democratische Kamerlid Van Kol, die voorstander was van een 'ethisch' kolonialisme d.w.z. betere verzorging van de koelies, wees erop, dat van de exportwinst van Suriname tussen 1887 en 1900 slechts 0,6% in de koloniale kas was gevloeid, hij klaagde bitter: 'de gehele winst wordt klakkeloos weggegeven'.

Ellendig was de toestand tijdens de crisis van de dertiger jaren. De Nederlandse Handelsmaatschappij had loonsverlagingen bevolen met als gevolg het ontstaan van ernstige hongersnood onder de bevolking.

Dit leidde tot het ontstaan van arbeidersorganisaties, massastakingen en felle protestbetogingen waarbij de revolutionaire nationalist Anton de Kom een grote rol speelde. Hij werd door het koloniale bewind in de kerker geworpen en later naar Nederland gebracht.

In Nederland trad de communistische partij op voor verbetering van de toestand van de bevolking.

David Wijnkoop en Louis de Visser dienden moties in, waarin verlangd werd dat 'oogenblikkelijk maatregelen moeten worden getroffen om in de nood van de bevolking van Suriname te voorzien' en later dat 'A. de Kom en andere politieke gevangenen in Suriname onverwijld in vrijheid moeten worden gesteld'. Door het ontbreken van steun van alle andere partijen konden deze moties zelfs niet formeel in behandeling worden genomen.

De bittere armoede die toen in Suriname heerste, kan echter niet teruggevoerd worden op de improductieve plantagelandbouw waar door nalatige zorg plantenziekten de gewassen teisterden.

De gehele positie van het land is immers in de twintigste eeuw drastisch veranderd toen daar in 1915 rijke lagen makkelijk winbaar *bauxiet* werden gevonden. Bauxiet is de delfstof die door zuivering het metaal aluminium oplevert, waarvan het

gebruik in deze eeuw zeer snel is toegenomen. Al in 1916 streek de overmachtige *Aluminium Company of America* in Suriname neer in de gedaante van haar dochter SURALCO.

Voor een appel en een ei werd een lang lopende concessie verleend. Suriname werd een van 's werelds meest belangrijke bauxietlanden.

De winning steeg snel, totdat Suriname — waar de honger in de dertiger jaren zo huisgehouden heeft — bij het begin van de tweede wereldoorlog 25% (!) van de wereldproduktie voor zijn rekening nam.

Zo was in de positie van Suriname een beslissende verandering gekomen.

Niet langer een opzettelijk verwaarloosde wegwijnende en verdorrende plantage-kolonie in een 'uithoek' van de wereld, maar een eerste rangs delfstoffenleverancier niet ver verwijderd van de Amerikaanse aluminiumsmeltovens.

Bij het uitbreken van de tweede wereldoorlog werd het land dan ook gezien deze strategische betekenis hals over kop door Amerika bezet.

Het Statuut

Na de oorlog, toen een onstuimige vrijheidsstrijd en dekolonisatiebeweging in Azië en Afrika het *oude* kolonialisme vernietigde, veranderde er in het Caraïbische gebied aanvankelijk maar weinig. De Franse, Engelse en Nederlandse bezittingen bleven aan de 'moederlanden' gekluisterd.

Frans Guyana werd met enkele eilanden een 'departement over zee'.

De staatkundige onafhankelijkheid van 'Brits' Guyana werd pas in 1966 afgedwongen.

Voor de Nederlandse koloniën in dat gebied werd de zogenaamde 'nieuwe rechtsorde van het koninkrijk' uitgevonden — het Statuut. Suriname en de Antillen werden voor de vorm gedeeltelijk autonome gebieden met binnenlands 'zelfbestuur'. Een met veel schijnheiligheid rond zelfbeschikking voorgedragen, in werkelijkheid zeer geslepen regeling, die een groot-scheepse intensivering van de uitbuitingen mogelijk maakte, en voor de koloniale belangen letterlijk goud heeft opgeleverd. De Verenigde Staten accepteerden tijdelijk tenminste het 'koninkrijk nieuwe stijl', omdat de ongestoorde groei van het keizerrijk oude stijl zoals tot dan toe van SURALCO gegarandeerd bleef.

De toestand in Suriname was dan ook geheel anders dan in b.v. Indonesië met zijn sterke vrijheidsbeweging. In Suriname ontbreekt een dergelijke onafhankelijkheidsbeweging na de oorlog en het Statuut had als doel de ontwikkeling daarvan zolang mogelijk te bevriezen.

De bevolking was verdeeld gebleven in sterk gescheiden levende etnische groepen, zoals uit de beschreven wordings-geschiedenis van het land voortvloeit. De oorspronkelijke bevolking was vrijwel gedecimeerd, Creolen, Hindoustanen, Javanen, Chinezen zijn alle als aparte groepen het land ingesleept en van de aanvang af in gescheiden gebieden gelocaliseerd. Het koloniale gezag heeft zich altijd toegelegd op het gescheiden houden van deze etnische groepen. De kerken, d.w.z. missie en zending hebben daar het hunne toe bijgedragen. Er zijn aparte protestante zowel als katholieke kerken voor Creolen, Hindoustanen en Javanen.

De politieke partijvorming die na de tweede wereldoorlog opgang kwam heeft zich voltrokken evenzeer langs de lijnen van de etnische onderscheiding, en de Nederlandse regeringen hebben zich toegelegd op het inspelen op deze tegenstellingen. Het Statuut heeft in feite een overgangsvorm geschapen van de koloniale fase naar de neo-koloniale en had als hoofddoel rust te garanderen bij schijnzelfbestemming en feitelijke en beslissende besturing op afstand.

De Nederlandse koloniale ondernemingen vonden gunstige voorwaarden zich op het Zuidamerikaanse continent een basis te verschaffen op voorwaarde van het erkennen van de oppermacht van de Amerikaanse belangen.

Het Statuut kwam in 1954 onder het gezag van het kabinet Drees-Beel tot stand. Bij de behandeling in de Tweede Kamer haalde de KVP-leider Romme 'met grote instemming' de zalvende verklaring van deze regering aan:

'dat zij zal doen wat in haar vermogen is ter positieve bevordering van de koninkrijksgedachte. In het bijzonder zal haar beleid erop gericht zijn, de bepalingen inzake de samenwerking en onderlinge bijstand in zodanige geest toe te passen, dat zij strekken tot bloei der landen en tot versterking van de vrijwillig gesmede banden'.

Voor de PvdA-fractie sprak het koude-oorlogs-factotum De Kadet, die pralend uitriep 'er is geen koloniale status' en vooral de CPN telijf ging die in en buiten het parlement het volstrekt bedriegelijke karakter van de zogenaamde autonomie aan de kaak had gesteld. 'Ik kan dus vaststellen', aldus De Kadet, 'dat thans op economisch en financieel gebied, de Antillen en

Suriname eigenlijk volkomen onafhankelijke staten zijn. Voor de aanhangers van de historisch-materialistische beschouwingswijze moet dit voldoende zijn om te erkennen, dat waar de economische politiek vrij is, de vrijheid eigenlijk verkregen is'. Het is thans mogelijk de balans op te maken.

Jarenlang is gepoogd het Nederlandse volk te bedriegen met slijmerige verhalen over ontwikkelingshulp en gekunstelde vertoningen en festiviteiten rond de 'eenheid' van het koninkrijk. Leden van de koninklijke familie werden met veel pronk en praal naar de West op excursie gezonden. In propaganda-films werd een beeld te voorschijn getoverd van een aanhankelijk en exotisch tropenvolkje dat in zijn paradijs bij de evenaar met zang en dans de dagen vulde.

Deze sprookjes zijn voorbij. Voor de werkelijkheid kunnen zij geen standhouden. Trouwens de massa-immigratie van mensen uit Suriname naar ons land is een voor ieder zichtbaar teken van de ontwrichting en de ellende die de uitkomst vormen van de Statuut-periode.

Wat is er terecht gekomen van de door Drees en Beel beloofde 'bloei'? Wat van de historisch-materialistisch onderbouwde 'vrijheid' van De Kadt?

Suriname is een rijk land. Het heeft honderden plantages geteld waarop de cultuur van zeer uiteenlopende gewassen plaatsgevonden heeft en voor een klein deel nog vindt.) Er zijn zeer grote tropische wouden die bij bezonnen exploitatie d.w.z. niet door Bruynzeel, een rijke en dus kostbare hout opbrengst garanderen. Bovenal, de bodem gaat zwanger van het rode goud dat bauxiet heet, waarvan Suriname een van de grootste leveranciers ter wereld blijft. Ook andere delfstoffen zijn aangetroffen, ijzer en nikkel in exploiteerbare hoeveelheden, zelfs goud en misschien ook diamanten. De loop der rivieren leent zich uitstekend voor het opwekken van grote hoeveelheden electriciteit. Shell boort begerig voor de kust naar olie.

Kortom wie op de natuurlijke omstandigheden afgaat moet vaststellen dat Suriname zonder meer een relatief welvarend land zou kunnen zijn.

Er is geen overbevolking, er zijn geen regelmatig weerkerende natuurlijke catastrofes, droogte of overstroming.

Tenslotte heeft Suriname in de Statuut-periode de hoogste 'ontwikkelingshulp' gehad ter wereld per hoofd van de bevolking.

.) De bodem is geschikt voor teelt van rijst, suiker, koffie, cacao, citrusvruchten, bananen, mais maar ook tarwe en groenten.

Nederland waar deze fondsen, die in totaal 1,3 miljard bedroegen, door de belastingbetalers werden opgebracht, beschikt ook over een zeer uitgebreide kennis van de tropische landbouw, gezondheidszorg e.d. Bovendien telt het onder zijn illustere zonen een van de allerbelangrijkste en wereldberoemde strategen van de zogenaamde ontwikkelingshulp, Prof. J. Tinbergen, drager van de orde van het vernuft, die zich hoogst persoonlijk als adviseur inzette tijdens de eerste tienjarige planperiode.

Hoe is nu op de drempel van de onafhankelijkheid de toestand van de bevolking?

Drie kwart van de bevolking leeft onder de zogenoemde armoedegrens met een inkomen van onder tweehonderd gulden per maand.

Een kwart verdient minder dan 600 Sf. per jaar.

Zij leven in krotten. In Paramaribo waar een groot deel van de totale bevolking samengepakt leeft heeft de helft van deze krotten geen electriciteit; de helft geen water wat vaak ver weg gehaald of gekocht moet worden.

Op het platteland is de toestand nog veel slechter. De Nederlandse parlementaire missie die deze zomer het land bezocht en de berucht geworden suikerplantage Mariënborg bezichtigde, stelt in haar verslag 'Vlak tegenover de dienstwoningen van de staf van Mariënborg, die er redelijk uitzien, staan barakken en losse houten huisjes die meer op varkenshokken lijken dan op een menselijk onderkomen.'

De werkloosheidcijfers in Suriname worden boven de dertig procent geraamd. Slechts een klein deel van de werklozen wordt op minimale wijze geholpen via werkverschaffing of sociale zaken.

Ondervoedingsziekten komen algemeen voor, medische zorg is voor de armen moeilijk te krijgen. De kindersterfte is 33%, dat wil zeggen een derde van de kinderen sterft bij of vlak na de geboorte.

Het onderwijs is zeer slecht. De helft van de kinderen maakt daardoor de lagere school niet af. Slechts 10% bereikt het niveau van de mulo, slechts 1% het eindexamen lyceum.

De grote betekenis van onderwijsverbetering blijkt uit de omstandigheid dat Suriname een zeer jeugdige bevolking heeft. De helft van de bewoners van het land is onder de 15 jaar, 70% onder de 25 jaar. Toch is uit de z.g. ontwikkelingspot in de afgelopen twintig jaar in totaal niet meer dan 15 miljoen Sf voor onderwijs uitgetrokken.

Suriname dat een landbouwland bij uitstek zou kunnen zijn,

kan als gevolg van de ontwikkeling in de afgelopen periode zijn eigen bevolking niet meer voeden en moet voedsel importeren. Terwijl slechts een derde van de landbouwgrond in gebruik is en de helft van de landbouwers over een stuk grond beschikt dat kleiner is dan 2 hectare. Omdat daar niet meer van te leven is, trekt de plattelandsbevolking in grote getale naar de stad. In Paramaribo zijn het vooral de geschoolden die wegtrekken naar Nederland.

Wat hier geschilderd is, vormt een beeld van maatschappelijke ontwrichting en ontbinding.

Maar het is slechts de ene zijde van de 'ontwikkelingshulp'-medaille.

De andere kant wordt duidelijk als men de wassende winststroom beschouwt die jaarlijks het land verlaat. De geldstroom die ontwikkelingshulp werd genoemd is via Suriname terecht gekomen bij de Amerikaanse en Nederlandse bedrijven die in het land geïnvesteerd hebben. Dat is zo'n notoir feit dat zelfs minister Pronk - leerling van Tinbergen en thans de grote held van de ontwikkelings samenwerking het eenvoudig niet ontkennen kan:

'Het is schandelijk wat er gebeurd is. De Nederlandse ontwikkelingshulp heeft niet anders gedaan dan het financieren van Amerikaanse en Nederlandse ondernemingen in Suriname.' De feiten zijn nog veel schandelijker. Via deze financiering werd in 1969 een punt bereikt dat de netto-winstovermakingen van de buitenlandse bedrijven uit Suriname, volgens berekeningen van het interkerkelijk vredesberaad, twee maal zo hoog waren als de binnenkomende 'ontwikkelingshulp' en de instromende particuliere investeringen.

'Wie verdient er eigenlijk aan Suriname?' De partijkrant van de PvdA van april 1975 maakte netjes de boekhouding op; aan de bauxiet: de aluminiummaatschappijen het genoemde Amerikaanse concern en Billiton een dochter van Shell; aan de suiker verdiende de Amsterdam Rubber; aan de rijst Wessanen en de KNSM (zij handelen met de uit Nederlands 'ontwikkelingsgeld' gefinancierde en door Den Uyl recent zeer geprezen Stichting Machinale Landbouw, een gemechaniseerd rijstbedrijf, waarvan de activiteiten zoals de PvdA-krant terecht schrijft, geleid hebben tot een daling van de rijstproduktie in het geheel van Suriname en rijstschaarste op de binnenlandse markt — de eigen boeren zijn weggeconcentreerd); aan de bananen de befaamde Amerikaanse United Fruit Company, aan het hout Bruynzeel; vergeten is nog de Algemene Bank Nederland een lucratief centrum van het geldverkeer en de

OGEM, een bedrijf waar Biesheuvel en Udink in de top zitten en dat in gas en electra handelt.

'Een achterhaalde zaak'

De loop van de ontwikkeling, zoals die hier in hoofdlijnen is geschetst vormt een historisch vonnis van het Statuut en de daarop gebouwde politiek van de afgelopen twintig jaar.

Pronk heeft dan ook volstrekt ongelijk als hij stelt dat 'het Statuut, hoe progressief het ook was ten tijde van de totstand-koming, inmiddels een achterhaalde zaak geworden is'.

Het Statuut was van af de aanvang een reactionaire, op koloniale plundering gerichte zaak. Desastreus voor Suriname en dus ook zeer schadelijk voor Nederland. Dit is niet alleen wijsheid achteraf, maar werd door de Nederlandse communisten *vooraf* met grote ernst aan de orde gesteld.

De neo-koloniale conceptie zoals in het Statuut vastgelegd is inderdaad — zoals van onze zijde voorspeld werd — op een bankroet uitgelopen.

Wat bedoelt was als paternalistische opium heeft juist in de loop der jaren de vlam van het volksverzet aangewakkerd.

Met geweldige kracht heeft zich jaar op jaar, in '69, '71, '73 een inspirerende opstandigheidsbeweging van arbeiders en beambten gemanifesteerd. Grootscheepse stakingsacties vonden plaats waarbij vaak de kop genomen werd door geschoolde groepen als onderwijzers, douaniers e.d. Opeenvolgende regeringscoalities zijn daardoor opgeblazen. Wat zich daarbij aftekende is een scherpe klassenstrijd, waarbij de werkers en hun vakbonden aan de kop gingen van het gehele arme en uitgeplunderde volk tegen de buitenlandse kapitaalmachten en bloedzuigers en hun lokale belangenvertegenwoordigers.

Voor een ware nationale zelfbestemming.

Deze massabeweging heeft het, van de aanvang af reeds gedoemde Statuut, de nekslag gegeven. Dáárdoor is nu de staatkundige onafhankelijkheid van Suriname onvermijdelijk. Staatkundige onafhankelijkheid is natuurlijk een absolute voorwaarde voor het kunnen bepalen van een, op het eigen nationale belang afgestemde politiek. De enige basis waarop tot een vruchtbare samenwerking kan worden gekomen tussen de verschillende geknechte bevolkingsgroepen — die door de buitenlandse beïnvloeding tegen elkaar opgezet zijn — ligt in de gezamenlijke strijd voor nationale ontplooiing. Deze bevolkingsgroepen zijn weliswaar oorspronkelijk van verschillende

continenten afkomstig, hebben een verschillende huidskleur maar delen hier al generaties lang het zelfde lot. Een dergelijke gezamenlijke strijd smeedt bevolkingsgroepen aaneen, doet een nationaal bewustzijn groeien, bepaalt het proces dat tot de vorming van een nieuwe natie leidt.

Om het lot van het volk te verbeteren, om voortgaande pogingen de nationale rijkdommen naar het buitenland te doen wegvloeien effectief te kunnen bevechten, is het bundelen van krachten en dus het neerhalen van etnische omheiningen een eerste voorwaarde.

De totstandkoming van de staatkundige onafhankelijkheid van koloniaal bestuurde landen laat zien dat de neo-koloniale machten etnische tegenstellingen aanwakkeren om zich te mengen in binnenlandse aangelegenheden, tot aan het provoceren van burgeroorlogen toe. Angola is daarvan een recent voorbeeld. De wijze waarop zich de staatkundige onafhankelijkheid in Suriname's evenzeer bauxiet-rijke buurland Guyana voltrokken heeft, houdt een belangrijke les in. Daar zijn de creoolse en hindoestaanse bevolkingsgroepen op weerzinwekkende wijze tegen elkaar opgezet, het handwerk van de CIA. Bloedige botsingen hebben geleid tot de vestiging van een door rassenonderdrukking gekenmerkte politiestaat, overgeleverd aan neo-koloniale overheersing.

Ook in Suriname blijkt de kwestie van de onafhankelijkheid en het vaststellen van de datum daarvoor, gebruikt te worden voor het aanscherpen van tegenstellingen tussen de bevolkingsgroepen. Suriname gaat zijn staatkundige onafhankelijkheid immers verwerven op een moment dat het neo-koloniale systeem tot volle wasdom gekomen is.

De 'ontwikkelingshulp' is daarbij een favoriet middel om nieuwe naties te onderdrukken. De doelstelling is de nationale economie open te wrikken om multinationale ondernemingen vrij baan te geven, waarmee nieuwe afhankelijkheidssituaties worden geschapen die voor het lot van de betrokken volkeren een funeste uitwerking kunnen hebben.

Zo heeft de Nederlandse regering Den Uyl een omvangrijk en kostbaar 'hulpprogramma' op stapel gezet voor het onafhankelijke Suriname. Het is tot stand gekomen in intiem beraad met de vertegenwoordigers van het buitenlandse kapitaal in Suriname, o.a. de directeur van Shell-Billiton.

Natuurlijk wordt dit 'hulpprogramma' voorgesteld — zoals dat ook met bijna dezelfde woorden gebeurde met de reeds in de afgelopen twintig jaar gerealiseerde plannen — als zou het gaan om het 'weerbaar' maken van de Surinaamse economie,

om de werkgelegenheid, om het verbeteren van de levensomstandigheden van de allerarmsten.

Het is echter gebleken dat de Surinaamse economie op deze wijze niet weerbaar maar weerloos gemaakt wordt omdat vrijbaan gegeven wordt aan de Amerikaanse bauxiet-industrie en de Nederlandse en Amerikaanse neo-koloniale belangen. Het schept geen werk maar werkloosheid.

Een dergelijke poging de zaken toch op oude voet voort te zetten, met het negeren van de nederlagen die deze politiek geleden heeft, moet met alle kracht bestreden worden. Wij verlangen dat Nederland Suriname onafhankelijkheid verleent, dat betekent niet alleen opheffing van het Statuut maar ook dat de Amerikaanse bauxiet-magnaten die zich onder de Nederlandse heerschappij in Suriname hebben kunnen nestelen tot de aftocht worden gedwongen.

Alleen dat is het verlenen van werkelijke onafhankelijkheid. Hier ligt een nieuwe belangrijke impuls voor de gezamenlijke strijd in Nederland en in Suriname tegen het imperialisme. De strijd tegen het Nederlandse kolonialisme heeft de progressieve mensen in beide landen met elkaar verbonden. Nu is de inzet van de strijd: een nieuw Suriname, dat baas is over zijn eigen rijkdommen.

Daarmede ook een perspectief biedend aan de Surinaamse mensen die door de ellende uit hun land verdreven zijn en in Nederland een toevluchtsoord gezocht hebben. Velen van hen willen immers hun kennis en werkracht in dienst stellen van een Suriname dat aan zijn toekomst bouwt. Zij zullen ook moeilijk gemist kunnen worden daarbij.

Dat vereist dus een gezamenlijke strijd voor vormen van bijstand die werkelijk aan het uitgebuite volk van Suriname ten goede komt. En het betekent daarom juist bestrijding van een 'ontwikkelingsstrategie' die vooral functioneert als infiltratiekanaal voor Amerikaanse neo-koloniale hebzucht en inmenging.

A. DE LEEUW

16 september 1975

Kissinger en de Strauss- Internationale tegen Portugal

De gespannen toestand in Portugal heeft terecht ook in Nederland bij zeer velen gevoelens van solidariteit en diepe betrokkenheid opgeroepen. Solidariteit en betrokkenheid met al die mensen in het verre Portugal — communisten en anderen — die zich zo buitengewoon moedig inzetten tegen de fascistische gewelddaden en voor de verdediging van alles wat sinds de omverwerping van het fascisme op 25 april 1974 is bereikt.

Portugal verkeert bij het ter perse gaan van dit nummer van P en C nog steeds in een al maandendurende politieke crisis. Tal van, soms verwarrende, gebeurtenissen wisselen elkaar af. Inmiddels is er echter voor iedereen zichtbaar heel wat verheldering gekomen over de aard van de gebeurtenissen. En dat niet in de laatste plaats door het brutale openbare optreden van Kissinger en de verklaring van de nieuwe Strauss-Internationale die in het Oostenrijkse Salzburg vergaderde.

Op een persconferentie in Washington verklaarde Kissinger op 9 september: 'Wij (d.w.z. Ford en ik) geloven dat de ontwikkelingen in Portugal de laatste twee weken bemoedigend zijn geweest'. Overigens liet Kissinger weten dat desondanks de communisten nog steeds veel te grote invloed hebben gezien hun numerieke kracht. De Verenigde Staten wensen in Portugal een 'pluralistisch systeem' en 'aan dat probleem (!) werken wij in de nauwste samenwerking met onze Europese bondgenoten'. Tenslotte deelde Kissinger mee, dat 'het niveau van de toekomstige Amerikaanse hulp zal afhangen van de kracht van de communistische partij in de Portugese regering'. Duidelijker kan het nauwelijks! De persconferentie van Kissinger was een staaltje van de grofst denkbare pressie en inmenging. Als dit al in het openbaar verklaard wordt — mede namens Ford himself — kan iedereen op zijn vingers natellen wat de CIA in het geniep en achter de schermen uitvoert!

Salzburg

Precies op dezelfde dag dat in Washington Kissinger zijn pers-

conferentie hield, eindigde in Salzburg de bijeenkomst van de Strauss-Internationale. Het was een bijeenkomst van vertegenwoordigers van christen-democratische, conservatieve en andere reactionaire partijen uit West-Duitsland, Oostenrijk, Engeland, Italië, Frankrijk en ook Nederland (een CHU-er mede namens het CDA-in-oprichting). Zogezegd een 'Zusammenrottung' van de bloem van de Westeuropese reactionairen onder aanvoering van Franz-Joseph Strauss, eertijds al een soort Rottenführer in Hitlers Wehrmacht waar hij met de politieke vorming was belast, en thans nauw verbonden met de oorlogsindustrie in Beieren. Doel van de bijeenkomst was een beweging in gang te zetten naar een Europese 'Volksparlei' ter ondersteuning van de Europese eenmaking en in die eenmaking — hoe kan het anders — moest ook Portugal worden betrokken.

En ziet, wat is daarvoor volgens Strauss in Portugal nodig? Jawel: 'pluralisme'. Waar een toverwoord al niet goed voor is. Het gezelschap in Salzburg dat de rechtse socialistische leiders in West-Europa meedeelde dat hun tijd voorbij is omdat zij overal onmachtig zijn gebleken iets tegen de economische teruggang te doen, sommeerde deze zelfde socialistische leiders er voor te zorgen dat in Portugal het gewenste 'pluralisme' tot stand komt. In de verklaring van Salzburg wordt geëist dat de rechtse sociaal-democratische regeringsleiders in West-Europa (Schmidt, Den Uyl, Wilson etc.) de Portugese socialisten onder Soares ertoe bewegen af te zien van samenwerking met de communisten en niet samen met de communisten in een nieuwe Portugese regering te gaan zitten.

Ziedaar het pluralisme.

Kissinger en Salzburg laten zien wat de herkomst is van het grote offensief tegen Portugal waar koste wat het kost een crisis en een vacuüm geforceerd moesten worden. Een vacuüm dat het de Amerikaanse en Westeuropese imperialisten tevens vergemakkelijkte om zich — elkaar bestrijdend — als roofdieren op de vroegere Portugese koloniën te werpen.

Het imperialisme heeft zijn samenzweringen altijd verborgen achter golven van ophitsing en propaganda. Met hardnekkigheid is het echter zeer goed mogelijk de leugennetten te verscheuren. Dat is ook met Vietnam zo geweest.

Portugal mag sommigen ingewikkeld lijken, zò ingewikkeld is het wat zijn hoofdlijnen betreft niet.

Werk van Portugese volk zelf

Portugal is een betrekkelijk klein land met rond negen miljoen

inwoners, gelegen aan de uiterste Zuidwest-kant van Europa — ingeklemd als het ware tussen Franco-Spanje en de Amerikaanse vloot op de Atlantische Oceaan. 'Portugal mag geen Europees Chili worden' — is een leus temidden van vele. Inderdaad, maar daarbij mag wel bedacht worden dat Portugal 48 jaar lang een Chili is geweest!

En dat het Portugese volk daarmee over ervaringen beschikt die voor twee jaar terug in Chili niet aanwezig waren. Daaraan dient niet voorbijgegaan te worden, evenmin trouwens als aan al datgene wat in Portugal na de omverwerping van het fascisme is bereikt en eveneens beschermd dient te worden. De omverwerping van het fascisme in Portugal was het resultaat van massastrijd. Niemand kan of durft te ontkennen dat de Portugese communisten daarin het grootste aandeel hadden. Jarenlang streden zij zelfs alleen. Duizenden communisten zijn door kerkers van de Pide gegaan en hebben daar stand gehouden. De leden van het huidige partijbestuur, onder hen ook Cunhal, hebben samen meer dan honderdvijftig jaar gevangenis achter de rug. Hieraan herinneren is nodig. Niet om het aandeel en de moed van andere anti-fascisten (b.v. militairen) te kleineren, integendeel. Het is nodig omdat het laat zien dat de Portugese communisten in die schier eindeloze barbaarse nacht die het Portugese volk doormaakte, zijn opgetreden als een nationale partij, als een partij waarvan de kaders zich in het land zelf bevonden, in de diepste illegaliteit.

Het had beseft horen te worden door de armzalige broodschrijvertjes en tv-kletsers die de afgelopen maanden een grote bek opzetten over de communisten in Portugal die zo verschrikkelijk bezig waren de vrijheid te bedreigen.

Door de jarenlange massastrijd in Portugal zelf — in de bedrijven, aan de universiteiten, op het platteland, tot in de fascistische vakbonden en andere delen van het staatsapparaat toe — kon het Salazar/Caetano-bewind in het binnenland totaal worden geïsoleerd. In de jaren zestig werd het bovendien steeds meer ondermijnd door de uitzichtloze koloniale oorlogen. Tegelijkertijd ontstond binnen het leger een revolutionaire anti-fascistische beweging: de Beweging van de jonge Kapiteins, later Beweging van de Strijdkrachten (MFA).

Het is door dit, uiterst beweeglijke, eenheidsfront van Portugezen van allerlei lagen en groepen, dat het fascisme ten val werd gebracht. Wel met actieve solidariteit vanuit andere landen (o.m. van de CPN) maar van **binnenuit**. De omverwerping van het fascisme was het werk van het Portugese volk zelf. Een geheel ander proces dan in Duitsland waar Hitler

door ingrijpen van buitenaf moest worden vernietigd. De manier waarop het Portugese fascisme werd verslagen was bovendien specifiek Portugees. Uitgerekend dat was de grote kracht van de Portugese anti-fascistische en vooruitstrevende beweging. Vooral de samenwerking tussen progressieve delen van het leger en democratische organisaties — gepaard gaande aan krachtige impulsen en initiatieven van onderop — waren in het oog springende kenmerken. Zij vormden een 'model' dat met kop en schouders uitstak boven de meest verlichte variant van het hier en daar aangehangen Nasser-model waartoe sommigen de beweging in Portugal zouden willen reduceren. Waarbij kan worden opgemerkt dat niet voor niets juist de originele, authentieke kenmerken van de beweging in Portugal de laatste maanden doelwit van de reactie zijn.

Eigen karakter

In Portugal was de omverwerping van het fascisme het sein voor een grote volksbeweging voor rechten en vrijheden. Bij deze beweging, waaraan in de eerste periode ook door de socialistische partij werd deelgenomen, speelde het eerder aangeduide oorspronkelijke karakter van de Portugese omwenteling een grote rol.

De beweging manifesteerde zich ook op economisch en sociaal gebied en ging daarbij in de richting van een inperking van de macht van het grote kapitaal. Zij uitte zich in machtsvorming binnen de bedrijven en in de nationalisaties die werden afgedwongen na de vlucht van een deel van de eigenaars of om voortzetting van bedrijven (via de staat) te verzekeren.

Het buitenlandse bezit werd door de nationalisatiemaatregelen weliswaar niet aangetast maar wel tekenden zich aanzetten af — onder meer door de nationalisatie van de Portugese banken — voor een indammen van de absolute macht van de multinationalals over de economie en het gehele volksbestaan. Aanzetten ook voor een economische politiek gericht op zelfstandigheid en eigen ontwikkeling.

Op het platteland greep de strijd voor landhervorming om zich heen en werd in het zuiden de macht van de grote landeigenaars — steunpilaren van het fascisme — zwaar aangetast of zelfs gebroken. Zelfs in het achterlijke, maar dicht bevolkte, noorden werd begonnen met de vorming van coöperaties van kleine boeren.

De beweging in Portugal gaf het beeld van levendige samen-

werking, met een pluriformiteit van jewelste — kenmerkend voor een echte diepgaande beweging — vol tegenstrijdigheden, met tal van vergissingen en mogelijk fouten, maar fascinerend door haar oorspronkelijkheid, haar enthousiasme en de hoop en verwachtingen waaraan zij uitdrukking gaf.

De meeste mensen die naar Portugal gingen kwamen dan ook terug met de overtuiging dat de Portugese democraten en anti-fascisten, onderlinge geschillen ten spijt, het met hun binnenlandse vijand wel zouden klaarspelen.

Dat is ook bewezen. Sinds april 1974 zijn er één paleisrevolutie en twee regelrechte coup pogingen — de laatste in maart j.l. — mislukt. Letterlijk vastgelopen in de anti-fascistische massa's die de straat opgingen en zich samen met de vooruitstrevende militairen te weer stelden.

Nieuw offensief van buitenaf

De afgelopen zomer kwam een nieuw reactionair offensief op gang, duidelijk van buitenaf, met nieuwe middelen en tot op dit moment voortgaand. Het offensief werd voornamelijk op touw gezet — vanuit Spanje, waar rechtse terreurgroepen op de been waren gebracht, o.m. het 'Leger tot Bevrijding van Portugal' (ELP)

— vanuit de EEG, die openlijk binnenlands politieke voorwaarden stelde voor opheffing van de bestaande, feitelijke boycot,

— vanuit Angola waar de imperialisten een chaos provocerden en van waaruit de Portugese kolonisten thans met duizenden naar Portugal terug komen, voor een deel via Zuid-Afrika en sinds kort zelfs met Amerikaanse regeringsvliegtuigen en vliegtuigen van de Bundeswehr.

De eisen van de EEG werden wereldkundig gemaakt door de Monde die op 14 juni delen van een geheime nota van de EEG-commissie aan de EEG-regeringen publiceerde. Tien dagen later werd het persieplan door de EEG-ministers van buitenlandse zaken nog aangescherpt — ter voorbereiding van de EEG-top van 16 en 17 juli in Brussel.

Aan de vooravond van deze EEG-top, op 10 juli, trad Soares op advies van Brandt uit de Portugese coalitie-regering; gevolgd door de rechtse PPD. Deze zwaai naar rechts opende een regeringscrisis in Lissabon die inmiddels twee maanden geduurd heeft en een uiterst gevaarlijk vacuüm veroorzaakte.

Zoals vrijwel meteen bleek.

Soares argumenteerde het uittreden met virulent anti-communistische uitbarstingen. Binnen veertien dagen na het uittreden was in het reactionaire noorden een golf van fascistische gewelddaden losgekomen, eveneens onder de vaa van het anti-communisme. Opnieuw veertien dagen later (8 augustus) was met de publicatie van het Antunes-document ook de eenheid binnen de Beweging van de Strijdkrachten in alle openlijkheid verbroken en was ook binnen de MFA de crisis een feit. Weer drie dagen later (11 augustus) was een rede van de aartsbisschop van Braga — de man die destijds de lijkrede voor Salazar schreef — het sein voor een nieuwe golf van brandstichtingen, boekverbrandingen, mishandelingen e.d. De fascistische terreur vertoonde een uiterst georganiseerd en planmatig patroon.

De gelijkgeschakelde Nederlandse publiciteitsmedia leverden bij dit alles prestaties die tot de meest stuitende van de laatste jaren behoorden. De verontwaardiging in dat of dat stadje had zich ontladen in een aanval op een communistisch 'hoofdkwartier' (doorgaans een of ander klein kantoor). Er werd gedaan alsof de terreur alleen tegen de communisten was gericht. En natuurlijk was de terreur in de eerste plaats tegen de communisten gericht. Maar niet alleen tegen hen. Niet alleen gebouwtjes van de PCP werden aangevallen. Ook gemeentehuizen, vakbondskantoren, kantoorjes van links-katholieke groepen, winkels waar produkten werden verkocht van door de arbeiders overgenomen bedrijven, gebouwtjes van links-socialistische groepen (waaronder groepen die zich van de socialistische partij van Soares hadden afgescheiden).

Als het zo uitkomt heet in de gelijkgeschakelde propaganda plotseling alles 'communistisch' en in ieder geval 'pro-communistisch' en dat wordt er dan ingehamerd zoals destijds de Nederlandse televisie steevast en altijd sprak over de 'marxistische' president Allende. Blijkbaar mag het dan! Dan heten fascistische straatschenders en terroristen bij de NOS en Het Parool plotseling 'betogers'. Zelfs wanneer die in alle openlijkheid worden aangevoerd door vanuit Spanje gedirigeerde knokploegen.

Toestand in MFA

Niet verheeld kan worden dat met dit alles een gevaarlijke situatie ontstond. In belangrijke delen van het noorden zijn in feite fascistische terreurgroepen op straat de baas. In sommige

plaatsen werken de communisten opnieuw praktisch ondergronds.

De situatie werd des te gevaarlijker daar de reactie er in slaagde ook in de strijdkrachten — waar het NAVO-apparaat uiteraard over allerlei vertakkingen beschikt — tegenstellingen en conflicten te creëren. Ook tegenstellingen binnen het officierskorps over de te volgen politiek ten aanzien van Angola werden daarbij uitgebuit.

Het gevolg was een ontwikkeling waarbij de MFA, de revolutionaire voorhoede binnen de strijdkrachten, de leiding over de strijdkrachten begon te verliezen en steeds meer vervangen dreigde te worden door de klassieke militaire hiërarchie. Waarbij het dan de hoogste commandanten zijn die vaststellen wat hun onderdelen denken en moeten doen. Binnen de Revolutionaire Raad werd een verschuiving naar rechts geforceerd, gevolgd door een perswet die publicatie van de meningen van lagere militairen strafbaar stelt.

Opmerkelijk is dat op hetzelfde moment dat de linkse en anti-fascistische kapiteins worden teruggedrongen en de macht in de Revolutionaire Raad verschuift in de richting van de generaals, als bij toverslag in Nederland de bezorgdheid over 'de militairen die in Portugal de macht uitoefenen' verdwijnt.

Wat zich in Portugal afspeelt is een harde strijd. Communisten en andere anti-fascisten hebben zich daarbij heldhaftig te weer gesteld. Zij houden moedig en met vertrouwen in de krachten van het Portugese volk stand. Niet alleen in het Zuiden en rond Lissabon maar ook in het Noorden waar de bezittingen van de arbeidersklasse met inzet van eigen leven worden verdedigd. Nederlandse communisten die in 1956 deelnamen aan de verdediging van de eigendommen van de CPN, weten wat dat betekent. Tegelijk is een mobilisatie in de bedrijven op gang gekomen alsmede een campagne die ten doel heeft rustig en evenwichtig opklaring te verschaffen aan delen van de bevolking die in verwarring gebracht zijn.

Uit alles blijkt dat de fascistische gewelddaden in brede lagen sterke reacties hebben opgeroepen. Ook binnen de socialistische partij waar een deel van de leiding Soares verwijt dat hij door het bondgenootschap de reactie in de kaart speelt. Niet voor niets zijn zelfs leden van het partijsecretariaat door Soares c.s. geschorst. Tekenend voor de kritiek is een lang discussiestuk, opgesteld door negen leidende figuren uit de PS, onder wie twee leden van het secretariaat. Daarin werd onder meer gezegd:

De politieke lijn van het nationaal secretariaat heeft geen aansluiting op de ingewikkelde omstandigheden van de klassenstrijd. De PS heeft zich geïsoleerd van de linkse krachten die zich ten doel stellen in Portugal een socialisme op te bouwen. De houding van de PS is alarmerend en rampzalig. De terugtrekking uit de regering is zeer negatief voor de samenwerking die zo broodnodig is voor de overwinning.

En verder:

De voornaamste bedreiging van de Portugese revolutie is gelegen in de aanvallen van buitenaf die door het imperialisme worden ondernomen.

Een koers gericht op revolutionaire actie kan niet bestaan uit aanvallen op links, omdat dit de weg opent naar verdeeldheid van die krachten die voorstanders zijn van het socialisme. Dergelijke aanvallen dragen er toe bij dat een primitief anti-communisme de kop opsteekt wat de reactie begunstigt.

Als gevolg van de door de soc. partij gemaakte fouten, het niet bijdragen aan de samenwerking, ontstond om de partij heen een mobilisatie waarbij allerlei figuren naar de socialistische partij komen die voor het anti-communisme kiezen en daáárom lid van de partij worden.

Hun conclusie was:

De partij behoort zich niet te laten verstrikken in het spel van een burgerlijk kapitalistisch blok, dat wordt opgevoerd onder het mom van verdediging van de democratie op een wijze waarbij deze volkomen wordt losgerukt van de revolutionaire praktijk.

Sterke tegenkrachten tegen het uiterst-rechtse drijven zijn ook in de strijdkrachten aanwezig. Ook onder hogere officieren, die geen communist zijn — wellicht eerder met sociaal-democratische of 'derde-wereld'-filosofieën sympathiseren — maar wél willen vasthouden aan het anti-fascisme.

De Portugese communistische partij, die als een autonome partij optreedt, spant in de huidige situatie alle krachten in om de crisis op te lossen door een compromis tussen alle groepen en partijen, die anti-fascistisch zijn en de voortzetting van de Portugese revolutie willen. De PCP heeft ook aan de socialistische partij en aan alle stromingen binnen de MFA — inclusief de Antunes-groep — overleg voorgesteld over een dergelijk compromis, dat ten doel moet hebben het land uit zijn gevaarlijke toestand te halen. De PCP verklaarde zich tevens bereid mee te werken aan de totstandkoming van een nieuwe regering, met een steviger en bredere basis dan het laatste kabinet-Gonçalves (waarin zoals bekend ook de PCP

niet was vertegenwoordigd).

Helsinki

Rond Portugal gaat het om kwesties die voor heel West-Europa, voor alle democraten, anti-fascisten, socialisten en communisten van groot belang zijn.

Het gaat om het recht van ieder land en ieder volk om zelf over zijn lot te mogen beslissen. Vandaag het Portugese volk, morgen het Spaanse, overmorgen een ander. Dat recht is met de onschendbaarheid van de grenzen in Europa plechtig vastgelegd in de Verklaring van Helsinki maar wordt thans door NAVO en EEG met voeten getreden. Strijd tegen de imperialistische inmenging in Portugal is tevens strijd voor de naleving en verwerkelijking van het akkoord waartoe de kapitalistische regeringen zich in Helsinki gedwongen hebben gezien; strijd voor de veiligheid en de onafhankelijkheid van de landen in Europa.

Een tweede kwestie van fundamenteel belang is dat de laatste maanden rond Portugal een hetzecampagne is gevoerd die de grootste is van de laatste tien jaar. Pas nu treden er enkele aarzelingen op, maar maanden achtereen was er ook in Nederland een volledige gelijkschakeling van pers en omroep. Mensen die bij de VARA maar een streepje anders durfden te denken over de politieke koers van Soares werden met ontslag bedreigd.

Het grote thema van deze campagne was het anti-communisme. Maar wat is gebleken? Niet de communisten in Portugal bedreigden de vrijheid. Het gevaar kwam en komt van rechts en uiterst rechts, tot en met het fascisme in meest openlijke gedaante!

Deze functie van het anti-communisme is niet nieuw. Hitler, Franco, Salazar, de oorlog in Vietnam, de CIA-coup in Djakarta en de vervolg-editie daarvan in Chili — zij alle waren gebaseerd op het anti-communisme. Het anti-communisme is een giftige splijtzwam en een middel om de democraten en de werkers te verdelen en met machteloosheid te slaan. Aan het anti-communisme is deze maand door Den Uyl zelfs de eenheid in de anti-fascistische solidariteit met Chili opgeofferd. Het is echter geen toeval dat juist medio-1975 de reactie poogt het anti-communisme tot het leidend beginsel uit te roepen. Het verschijnsel is niet te verklaren met louter de toestand in Portugal maar hangt samen met de om zich heen grijpende

kapitalistische crisis. Deze tot dusver onstuitbare crisis, die vooral in de EEG tot miljoenen-werkloosheid leidt, brengt de grote kapitalisten tot verscherpte maatregelen om de gevolgen op de werkende mensen af te wentelen teneinde zodoende de meedogenloze internationale concurrentiestrijd met nog meer kracht te kunnen voeren. Het anti-communisme is daarbij een logisch 'toebehoren'.

West-Duitsland bakermat

De bakermat van dit anti-communisme is opnieuw Duitsland, in casu de Bondsrepubliek. Daar schreeuwde Strauss als eerste dat 'het Westen' niet mocht toestaan wat er in Portugal gebeurde. Kanselier Schmidt heeft het hem inmiddels nagezegd en wel in een interview gepubliceerd in het septembernummer van Readers Digest. Afgenomen door niemand anders dan Melvyn Laird, de vroegere Amerikaanse minister van oorlog en een van de gangmakers van de Vietnam-oorlog. In het interview verklaarde Schmidt, dat 'wij (het zgn. Westen) duidelijk moeten maken dat wij niet bereid zijn een leegte op de zuidwest-flank van het bondgenootschap te laten bestaan'. Het Westen moet 'iedere maatregel nemen die nodig is om onze vitale belangen te verdedigen'.

Een proclamatie van de leider van de Westduitse regering dus van een interventierecht in de zaken van andere Europese landen.

Rechtse sociaal-democratische leiders in West-Duitsland van het slag van Helmut Schmidt hebben weinig geleerd van de ervaringen uit de dertiger jaren toen de Duitse bourgeoisie de uitweg uit de crisis ook in de bewapening zocht en het anti-communisme eveneens tot hoogste beginsel werd verheven.

Schmidt, Brandt, Leber etc., die in de Bondsrepubliek een complete heksenjacht in McCarthy-stijl tegen links hebben laten ontstaan en de aanwezigheid van Westduitse generaals op fascistische overwinningsparades in Madrid plus de opleiding van Chileense officieren door de Bundeswehr met hun regeeringsgezag dekken, zijn wel de allerlaatste geroepen om te oordelen over vragen van democratie in Portugal. Wanneer Den Uyl als lid van het door Brandt voorgezeten 'solidariteits-comité' meegaat in het kielzog van de SPD, die de motor was van de Soares-campagne maakt hij zich mede-verantwoordelijk voor de 'adviezen' die dit comité aan Soares heeft gegeven. En aan de eventuele gevolgen van die adviezen. Waar haalt

trouwens zo'n Brandt-comité van enkele sociaal-democratische regeringsleiders uit Noord-West-Europa het recht vandaan zich te mengen in de binnenlandse zaken van Portugal en zelfs in de interne zaken van de leiding van de socialistische partij in dat land?

De solidariteit van Den Uyl lijkt trouwens hoogst selectief. Waar was de solidariteit met Labour toen deze partij zich verzette tegen de EEG? Waar is de solidariteit met de Griekse socialisten tegen Karamanlis en diens EEG-politiek? Waar de solidariteit met de Turkse sociaal-democraten die zich verzetten tegen de 'EEG-bemiddeling' rond Cyprus waarvoor Van der Stoep zich zo inspannt? Blijft de solidariteit met Soares bestaan wanneer deze zijn politiek wijzigt?

Of is er alleen maar solidariteit met Schmidt en de SPD? Zelfs wanneer die alleen maar probeert de eigen posities veilig te stellen door precies dat te doen wat het grootkapitaal, Strauss en de Bundeswehr-generaals willen dat er gedaan wordt.

Zelfs binnen de SPD bestaat tegen deze politiek groot verzet. Internationaal is dat verzet nog veel groter zoals onder meer blijkt uit hele reeksen verklaringen over Portugal van leidende figuren in b.v. de Franse socialistische partij, uit Labour en van de Italiaanse socialistische partij. Ook in Nederland is deze koers tot mislukken gedoemd.

Het Portugese volk, de Portugese anti-fascisten en democraten hebben het recht zelf over hun eigen zaken te beslissen. Zonder imperialistische interventie, zonder pressie van de EEG, zonder intriges van de CIA, zonder inmenging van Kissinger, Strauss en Franco.

Het is tegen deze imperialistische inmenging en pressie dat de CPN de vooruitstrevende en anti-fascistische mensen in Nederland aanspoort.

Handen af van Portugal!

A. ROELOFS

Gespleten Contourennota

De Contourennota, waarin minister Van Kemenade zijn plannen uitlegt voor een toekomstig nieuw onderwijssysteem, is een merkwaardig gespleten werkstuk.

Hoe langer je leest, hoe opvallender dat wordt.

Is het wel één nota?

Het lijken er eerder twee, die op het laatste nippertje aan stukken zijn geknipt en door elkaar geschud naar de drukker gestuurd.

Twee nota's. In de ene wordt het onderwijs vernieuwd en opgezet voor grote delen van de bevolking; in de andere wordt het dichtgetimmerd en afgebroken.

Het is niet de bedoeling in dit artikel een afgeronde beoordeling van de Contourennota te geven. Daarvoor zitten er ook teveel tegenstrijdigheden in het stuk. De twee gezichten die Van Kemenade hier toont doen denken aan het plaatje waar psychologen graag mee werken: de ene kijker ziet er een gemene oude heks in, de andere een aardig jong meisje. Daarom hier alleen wat opmerkingen over de belangrijkste elementen uit de nota.

Om van onderaf te beginnen: in de nota wordt de integratie aangekondigd van het kleuter- en basisonderwijs. Vanzelfsprekend is dit een goede zaak, maar dat is het al jaren. Het wachten, dat weet iedereen, is niet op wéér een uiteenzetting over de noodzaak van die integratie, maar op een wet.

Het aantal scholen en schooltjes dat zichzelf heeft samengevoegd is zo langzamerhand ontelbaar; overal in het land, vooral in steden met actieve gemeentebesturen vormen zich kleine eilandjes van geïntegreerd onderwijs voor 4 tot 12-jarigen.

Het handjevol officiële experimenten dat Van Kemenade vorig jaar heeft toegestaan is in dat licht gezien peuterwerk.

In de nota wordt nu gezegd dat het allemaal erg ingewikkeld is en dat het maken van een wet veel tijd vergt. Dat brengt ons dus weinig verder.

Krakend gevaarte

Inderdaad, ingewikkeld is de problematiek van het voortgezet onderwijs. De veranderingen die hier op stapel staan zijn

Ander stelsel

Het onderwijsstelsel dat minister Van Kemenade in de Contourennota beschrijft ziet er in grote lijnen als volgt uit.

Het basisonderwijs wordt, net als nu, bezocht door kinderen van 4 tot 12 jaar. Het verschil is dat de kleuterschool en de lagere school samengevoegd worden.

Op het basisonderwijs volgt een vierjarige middenschool, die ook door alle kinderen wordt bezocht. De groepsindeling is in beginsel naar leeftijd, maar er komen 'niveaugroepen' voor verschillende vakken.

Na afloop van de middenschool verhuist iedereen naar de 'bovenschool', die drie afdelingen moet krijgen. De 'theoretische stroom' leidt op voor het hoger onderwijs en duurt drie jaar. Daarnaast zijn er een middellange beroepsgerichte stroom (drie tot vier jaar) en een korte beroepsgerichte stroom (twee jaar). Van Kemenade wil de bepaling invoeren dat een leerling die door de middenschool wordt verwezen naar de korte beroepsstroom niet de theoretische stroom mag kiezen, wel de middellange beroepsstroom. In de bovenschool worden selectieve examens ingevoerd; het eerste, propaedeutische examen, valt al aan het eind van het eerste jaar.

buitengewoon ingrijpend en de ervaring die in Nederland zelf met de beoogde vernieuwingen is opgedaan is nog maar klein. Dat er een nieuw stelsel moet komen staat vast.

De mammoetwet, met zijn vele aparte schooltypes, zijn schotten en zijn drempels, is onderwijskundig en maatschappelijk achterhaald. Hij was dat eigenlijk al bij zijn invoering. Doel van die wet was immers niet het *ruim baan geven* aan de democratisering maar het *kanaliseren* van de leerlingenstroom. Aan de instelling van het HAVO lag vooral het arbeidsmarktargument ten grondslag: de banken vroegen erom, en voorkomen wilde ook de toenmalige regering dat alle goedlerende kinderen naar de universiteit zouden gaan.

De ambachts- en huishoudscholen werden, met een kleine hervorming, gehandhaafd, en tot op de dag van vandaag wordt de grote massa van de arbeidersjeugd die fuik ingejaagd.

De perspectieven die het MAVO-diploma biedt worden bovendien elk jaar kleiner.

De ingewikkelde opzet van de mammoetwet had nog een reden: het doortrekken van de pacificatiewet uit 1920, die de welbekende 'verzuiling' van het onderwijs heeft ingevoerd.

Cals zelf noemde dat zijn belangrijkste uitgangspunt en het vormde een obstakel van jewelste voor vernieuwing.

Het is dan ook geen wonder dat Van Kemenade in zijn nota op dit probleem stuit.

Dat binnen de mammoetwet geen van de grote onderwijskundige vraagstukken konden worden opgelost voorzagen de communisten al in 1962, toen niet alleen de confessionele partijen, maar ook de PvdA nog in aanbidding voor het grote beest van de heer Cals lagen geknield.

Nu, zeven jaar na de invoering, kraakt het gevaarte aan alle kanten en drukt het als een loden last op het basisonderwijs waar vernieuwingen vastlopen op de veel te vroege selectie die de mammoet voorschrijft.

In de nota geeft Van Kemenade een nadere uitwerking van de middenschoolplannen die hij al bij het begin van zijn ministerschap ontvouwde. Die school moet aansluiten op basisonderwijs; hij duurt vier jaar en alle kinderen gaan erheen.

Te denken geeft echter dat ook in deze Contourennota weer angstvallig vermeden wordt de inhoud van die vier jaar leren ter sprake te brengen. Van Kemenade *zegt* dat nivellering vermeden moet worden, maar zijn uiterst vlakke en vage benadering van het hele vraagstuk van de leerinhoud geeft daarvoor geen enkele garantie. Volstaan wordt met de opsomming van de bekende toverspreuken 'cognitief', 'sociaal' en 'creatief'; een driedeling waarop overigens op zichzelf al veel valt aan te merken.

Neem het vak Engels. Van Kemenade zal kennis van die taal tot de 'cognitieve vaardigheden' rekenen.

Maar is het omgaan met de Engelse en Amerikaanse literatuur dat ook? Of het zingen van Rolling Stones-liedjes met een popgroep? En Engels spreken, is dat geen sociale vaardigheid? In de nota komt overigens het hele Engels niet ter sprake; geen enkel vak wordt genoemd. Maar intussen zitten groepen heren op het departement nu al jaren aan die vakinhouden te sleutelen, en er is genoeg van hun ideeën bekend dat een *zeer* huiverige en kritische opstelling rechtvaardigt.

Afvalrace?

Voor de bovenschool geldt hetzelfde. Ook daarvan krijgen we

alleen een twee dimensionaal beeld voorgezet.

Uitvoerig wordt geschreven over de selectie voor en in de bovenschool; dat die scherp wordt is zonneklaar.

Lang niet iedereen mag naar de 'theoretische stroom', die toegang biedt tot het hoger onderwijs.

De erkenning, in de nota, dat de harde afvalrace voor de bovenschool een stempel dreigt te drukken op het onderwijs in de voorafgaande jaren voerspelt niet veel goeds.

Hier, bij de bovenschool, valt ook het breekpunt in het Contourenplan.

Vanaf het zestiende jaar, zo lijkt het, staat niet meer de ontplooiing van de leerling centraal, maar zijn het 'de beperkte financiële middelen' die de onderwijskundige dienst gaan uitmaken.

Op dat moment komt ook de 'arbeidsmarkt' in beeld; dreigend en verbiedend.

Benauwd en benepen

Wie het hoofdstuk leest dat Van Kemenade over het hoger onderwijs heeft geschreven vraagt zich af waarom die instellingen eigenlijk bestaan.

De enige reden waarom mensen gaan studeren is volgens de Contourennota de hang naar 'status', en die is slecht. Andere drijfveren, zoals bijvoorbeeld de wens om dokter te worden, de Nederlandse literatuur te bestuderen of de menselijke ontwikkeling te onderzoeken (denk aan het Herseninstituut!) erkent Van Kemenade niet.

Dat de 'status'-theorie zo overduidelijk is opgezet om de bezuinigingen te rechtvaardigen die de komende periode op het hoger onderwijs zullen worden toegepast maakt hem niet minder kwaadaardig. De reactie heeft nooit anders gedaan dan elk streven van de arbeidersbeweging als materialistisch en zelfzuchtig te bestempelen.

Dat gebeurt nu ook in de Contourennota.

Als doel van het hoger onderwijs in zijn nieuwe opzet noemt Van Kemenade 'het aantasten van inkomens-monopolies'. Kennelijk bepaalt Van Veen, nu VNO-voorzitter, nog steeds het hoger onderwijsbeleid.

Leerplicht en 'participatie'

Een positief element in de Contourennota zou het punt van de leerplicht kunnen vormen. Iedereen, meent Van Kemenade,

moet op den duur tot zijn achttiende jaar onderwijs gaan volgen.

Over de termijn waarop dit gaat gebeuren wordt echter niet veel helderheid geschapen; het lijkt erop dat de leerplichtverlenging gekoppeld wordt aan de invoering van de midden- en bovenschool, en die zal nog wel wat voeten in aarde hebben.

Maar veel ernstiger is dat de complete bovenschool volgens Van Kemenade een 'participatie'-opzet zou moeten krijgen.

Langer onderwijs voor arbeiderskinderen is een eis waarvoor veel strijd is gevoerd. En het feit dat een leerplichtverlenging tot achttien jaar als beleidsdoel wordt afgekondigd op een moment dat het hele kabinet, inclusief Van Kemenade 'crisis-politiek' voert met het bezuinigingsmes, toont ook wat een kracht er uitgaat van de idealen van de onderwijsbeweging.

Maar dan moet die leerplichtverlenging geen zwendel zijn.

Wat is dat 'participatie-onderwijs' waarover Van Kemenade zoveel spreekt en waaraan alle 16- tot 18-jarigen verplicht onderworpen zouden moeten worden?

Juist omdat er in de nota zo weinig concreets over wordt gezegd is de vrees gerechtvaardigd dat hiervoor het onderwijs-type model staat dat nu reeds her en der functioneert en dat met dezelfde naam is opgesierd.

Welnu, dit participatie-onderwijs, waarvoor groepen arbeiderskinderen momenteel als proefkonijn worden gebruikt, is bazen-onderwijs van het achterlijkste soort.

Nog niet zo lang geleden bleek, tijdens een actie aan een Nijmeegs vormingsinstituut, dat de leerlingen daar voor vijf gulden per dag aan Philips werden verhuurd: dat was 'de maatschappij-component van het participatie-onderwijs'. Lopende bandwerk.

Niet wezenlijk anders is de ervaring van veel HTS-stagiaires.

Dat hiervoor de leerplicht misbruikt zou worden is onaanvaardbaar.

Meer voor minder loon?

In de Contourennota wordt het idee geopperd om in de toekomst in CAO's bepalingen omtrent het 'leerrecht' op te nemen; dit als concrete uitwerking van de 'permanente educatie'.

De behoefte daaraan is inderdaad enorm groot. Vele honderdduizenden mensen zijn nu op de avonduren aangewezen voor

het volgen van schriftelijke cursussen, avondscholen, om-, her- en bijscholingsprogramma's.

Die behoefte is ook acuut aanwezig in het onderwijs, waar de ABOP bijscholing in werktijd voor de onderwijzers verlangt, maar dit vooralsnog niet heeft gekregen.

Van Kemenade schrijft, terecht, dat de vernieuwing van het onderwijs staat of valt met de inzet van het personeel: de onderwijzers en de leraren.

Maar de liefde kan natuurlijk niet volledig van één kant komen. Onaanvaardbaar is wanneer van de mensen niet alleen grote inzet wordt verlangd, maar ook een deel van hun salaris. In de Contourennota staat dat de loonkosten (die ruim 98 procent van de totale begroting uitmaken) gedrukt moeten worden. Verlaging van de salarissen van leraren en onderwijzers is echter geen stap in de richting van onderwijsvernieuwing, maar van onderwijsafbraak.

De conflicten over het wetsontwerp Postumus hebben ruimschoots getoond dat 'vernieuwingen' die enkel bezuiniging tot doel hebben, en die dus aan de betrokkenen moeten worden *opgelegd*, niet anders dan schade kunnen berokkenen.

De integratie van kleuter- en basisonderwijs en de invoering van een middenschool wordt, aldus de Contourennota, mede bemoeilijkt door de enorme versnippering van het onderwijs.

Het merendeel van de scholen (70 procent volgens de laatste cijfers) is 'bijzonder', dat wil zeggen van een godsdienstige richting, en staat onder eigen confessioneel bestuur. De bekende 'financiële gelijkstelling' geeft het bijzonder onderwijs in beginsel het recht om, telkens wanneer ergens een openbare school wordt opgericht, ook een christelijke en katholieke school te stichten.

De overheid moet dit alles wel financieren, maar openbare controle op het bijzonder onderwijs is er niet.

Het is zonder meer duidelijk dat dit systeem alleen al door zijn financiële consequenties een enorme rem vormt op elke vernieuwing. De voormalige staatssecretaris Schelfhout, zelf een KVP-er, verklaarde vier jaar geleden al dat een wet die de samenvoeging van het kleuter en basisonderwijs regelt alleen kans maakt wanneer openbaar en bijzonder onderwijs binnen één school samengaan. En zeker de middenschool, die toch al erg veel geld gaat kosten, zal bij de huidige verzuilende wetgeving nauwelijks van de grond kunnen komen.

Maar ook in andere opzichten vormt het bijzonder onderwijs, met zijn apartheid op grond van geloof, een verouderd instituut. Het duidelijkst toont dit wel de gezamenlijke strijd voor

vernieuwing en verbetering die in het onderwijs nu al jaren wordt gevoerd. In die strijd, waarin het belang van de kinderen centraal staat, is de scheidslijn bijzonder-openbaar al lang weggefallen.

Sterker nog: daarin trekt het bijzonder onderwijs: studenten en personeel van de VU en de katholieke universiteit van Nijmegen, onderwijzers, leidsters, leraren en ouders verbonden aan christelijke en katholieke scholen, ten strijde tegen juist het confessionele politieke blok in Den Haag. De namen van de onderwijsministers Diepenhorst (ARP), Veringa (KVP) en Van Veen (CHU) zeggen in dat verband genoeg.

De Jong: ideologisering

Ook in de Contourennota worden de belemmeringen die door de verzuiling zijn gegroeidesignaleerd.

Maar de 'oplossing' die Van Kemenade voorstelt is om, in plaats van een stap vooruit, vele stappen terug te doen en het hele onderwijs 'bijzonder' te maken.

Het bestuur van elke school zou voor de helft gevormd moeten worden door vertegenwoordigers van ouders, docenten en 'maatschappelijke organisaties', en de gemeentelijke overheid zou gedegradeerd worden tot een van de vele partners.

Dat is nog eens andere koek dan de centrale leerplan-ontwikkeling waarover het afgelopen jaar zoveel te doen is geweest!

Dat is niets minder dan de opheffing van het openbaar onderwijs, door de afschaffing van de openbare controle.

Het allereerste optreden van de nieuwe ARP-staatssecretaris, drs. K. de Jong Ozn., toont wat een gevaarlijke plannen hier, onder de dekmantel van fraaie verhalen over 'eigen identiteit' en 'bestuur door de betrokkenen' worden uitgebroed.

De Jong heeft deze 'identiteit', die bij Van Kemenade nog van alles kon inhouden, direct in het 'maatschappelijk-levensbeschouwelijke' vlak getrokken. Hij wil het openbaar onderwijs, net als het bijzonder, tot een in wezen politieke richting maken, of liever: de openbare scholen verplichten een levensbeschouwelijke kleur tot grondslag te kiezen. Een soort omroeporganisaties dus, met, aldus de staatssecretaris, de daarbijbehorende screening van de leerkrachten.

De Jong, die in deze opvatting niet alleen staat, is als staatssecretaris in het bijzonder belast met het voortgezet onderwijs, de sector waarin de grootste veranderingen op stapel staan.

Als het echter de bedoeling zou zijn de middenschool tot

hefboom te maken voor het afschaffen van het openbaar onderwijs kan Van Kemenade potentiële medestanders wel eens snel in felle bestrijders zien veranderen.

Ideologische vooringenomenheid is nu juist wat een vrije en onbevangen ontplooiing van onderwijs en wetenschap in de weg staat.

Doelwit

De Contourennota, zegt Van Kemenade, zal pas in de loop van twintig tot vijfentwintig jaar gerealiseerd worden; het jaar tweeduizend is al menigmaal gevallen als streefdatum. Intussen worden echter door de rigoureuze bezuinigingen stappen achteruit in plaats van vooruit gedaan.

De omvangrijke begroting van onderwijs vormt een doelwit van heftige aanvallen, waaraan Van Kemenade en zijn staats-secretarissen verzuimen weerstand te bieden. Het is echter duidelijk dat alleen zeer krachtig verzet tegen die bezuinigingen kan garanderen dat de zo dringend noodzakelijke vernieuwingen inderdaad ook tot stand zullen komen.

M. MILIKOWSKI

Naschrift

Na het ter perse gaan van dit artikel verscheen de onderwijsbegroting voor het jaar 1976, met enorme bezuinigingen op universiteiten, scholenbouw en groeps-grootte. De consequenties hiervan zijn ongetwijfeld zeer ingrijpend voor het hele beleid. De verschijningsdatum van dit nummer maakte het echter onmogelijk een en ander nog in bovenstaande beschouwing te betrekken.

M.M.

Spoed en tegenspoed rond CDA

Het is al weer acht jaar geleden dat de toenmalige fractieleiders van KVP, ARP en CHU, de heren Schmelzer, Biesheuvel en Mellema, in een televisie-uitzending uitriepen: 'samen uit, samen thuis'.

Achter deze theatrale kreet ging een plan schuil voor een grootscheepse operatie in de Nederlandse politiek: om voor de toekomst een sterke rechtse houdgreep veilig te stellen op de ontwikkelingen in ons land, zouden KVP, ARP en CHU bijeengeveegd moeten worden tot één reactionair-confessioneel blok naar het model van de CDU in West-Duitsland.

Sindsdien is er een aaneenschakeling geweest van moeilijkheden en tegenstellingen, maar op 23 augustus van dit jaar zou dan toch het Christen-Democratisch Appèl met een demonstratief congres van start gaan.

In plaats daarvan werd het een demonstratie van onmacht en, naar het zich laat aanzien, onverzoenlijke tegenstellingen, die werden uitgevochten tegen de achtergrond van een al jarenlange sterke achteruitgang van de aanhang.

Omgekeerd evenredig met het verloop van hun invloed blazen deze partijen zich echter op om de regeringspolitiek naar hun hand te zetten en Den Uyl verleent ze daartoe al te gewillig volop ruimte, tot aanzienlijke schade voor de levensbelangen van de bevolking van ons land.

Het allerwegen groeiende verzet tegen deze politiek treft KVP en AR, maar vooral Den Uyl en zijn medestanders in de PvdA, die op het beslissende moment bij de kabinetsformatie in 1973 weigerden de weg te gaan van een progressieve politiek, en de rechtse confessionelen voor het eerst sinds de oorlog buiten de regering te houden.

Voor zo'n positief ingrijpende stap waren immers alle mogelijkheden aanwezig door het enorme verlies dat de confessionele partijen nu al in een reeks verkiezingen hebben moeten incasseren!

In dit artikel zullen we de beginperiode analyseren om in een later nummer op de recente ontwikkelingen nader in te gaan.

KVP na oorlog in alle kabinetten

Na de oorlog maakte de KVP deel uit van alle kabinetten. De

AR en de CHU bleven enkele malen buiten de regering. Zo had de AR geen ministers van 1945 tot 1952 en de CHU niet van 1945/1948 niet in 1965/66 (de regering Cals/Vondeling) en niet in de huidige regering Den Uyl.

Deze partijen, en vooral de KVP, namen een overheersende positie in, waarbij zij van '45 tot eind '58 regeerden met de PvdA en van '59 tot '73 met de VVD, afgezien van het kortstondige kabinet Cals van confessionelen en PvdA in 1965/66. Ondanks de langdurige regeringssamenwerking tussen de confessionele partijen was er tot 1967 geen sprake geweest van een samengaan, in welke vorm ook. Integendeel, er was zelfs krachtig verzet tegen iedere gedachte daaraan binnen elk der drie partijen, waarbij in de protestants-christelijke partijen anti-papisme zeker een rol speelde.

De vraag is dus, wat dan de achtergronden waren voor de hierdoorheen brekende stap van Schmelzer, Biesheuvel en Mellema. Een belangrijke reden is ongetwijfeld te vinden in de sterke achteruitgang in hun kiezersaanhang, die zich in enkele jaren tijds aftekende. Met name trof dit de KVP, die in 1963 nog een hoogtepunt bereikte met 50 Kamerzetels, een derde van het totaal, maar in '67 daarvan liefst 8 verloor. En alles wees er op, dat dit niet een incidenteel gebeuren was, maar een duidelijk ingrijpende ontwikkeling die zich zou voortzetten.

Schmelzer gaf de schuld daarvoor aan een deconfessionalisering van de kiezers, die natuurlijk een rol speelt, maar de voornaamste oorzaak niet kan verbergen: namelijk het zich op grote schaal afkeren door de mensen van de reactionaire politiek die deze confessionele partijen voerden en voeren.

Ondanks alle pogingen om het verdergaande zetelverlies te stuiten, onder meer door afschaffing van de opkomstplicht die voor hen voordelig zou moeten uitwerken, hield de KVP in 1971 slechts 35, en in 1972 nog maar 27 Kamerleden over.

De CHU ging van 12 zetels in 1967, via 10 in 1971 naar 7 in 1972. De AR had respectievelijk 15, 13 en 14 zetels; zij steunt tot nog toe op een vrij vaste groep van vooral gereformeerde kiezers.

Wij kijken gewoonlijk niet allereerst naar de zetelaantallen, omdat de werkelijke invloed van meer belang is en het stemmental altijd nog een betere indicatie geeft.

Voor deze partijen bepaalt het aantal zetels echter in hoge mate de hoeveelheid macht die ze op een regering kunnen uitoefenen.

Een zo groot verlies is dan alle reden voor het zoeken van middelen die dát ongedaan maken, zoals afschaffing van de

opkomstplicht, sleutelen aan het kiesstelsel en het vormen van een christen-democratisch blok.

Beschouwen we echter de percentages van de 3 partijen tezamen over een langere periode bij verkiezingen, dan zien we een scherpe daling in 15 jaar tijds van 20% van het aantal stemmen:

Prov. St.	1958	—	51,3%
Prov. St.	1962	—	49,7%
Tweede K.	1963	—	49,2%
Prov. St.	1966	—	48,6%
Tweede K.	1967	—	44,6%
Prov. ST	1970	—	41,7%
Tweede K.	1971	—	36,8%
Tweede K.	1972	—	31,3%
Prov. St.	1974	—	30,8%

Het aantal stemmen dat deze partijen verloor tussen 1967 en 1972 spreekt wel het allerduidelijkst: totaal 750.524 mensen minder wensten nog KVP, AR en CHU te steunen, terwijl met de verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd in 1972 368.959 stemmen méér werden uitgebracht. Gespecificeerd zijn deze cijfers: 517.503 minder voor de KVP, 27.451 minder voor de AR en 205.570 minder voor de CHU.

De kwestie van de stemdwang

Deze ontwikkelingen hebben zoals gezegd zeker ook te maken met deconfessionalisering, in die zin, dat gelovigen steeds minder stemmen op een bepaalde partij uitsluitend omdat die partij zich op het door hem zelf aangehangen geloof beroept. Dat hangt samen met de ontwikkelingen binnen de kerken, met name binnen de Nederlandse katholieke kerk. Het is niet zo lang geleden dat de kiezers vanaf de kansel werd bevolen KVP te stemmen. In 1954 nog vaardigden de Nederlandse bisschoppen het beruchte Mandement uit, waarin de katholieken in feite worden opgedragen de KVP te steunen.

Sinds een aantal jaren echter is deze lijn verlaten en worden de gelovigen, in elk geval formeel, vrijgelaten in hun keuze, zoals bisschop Bluysen onlangs in een artikel in Trouw nog eens bevestigde — al toonde hij dan zelf zijn voorkeur voor het CDA. De ontwikkelingen maakten zo'n stemdwang ook niet langer mogelijk.

Gezaghebbende katholieke theologen als Prof. Schillebeek wijzen een confessionele grondslag voor politieke partijen geheel af.

De vernieuwing die op een reeks terreinen binnen de kerken baanbrak maakte ook hier en daar een, soms nog schuchtere, dialoog tussen marxisten en christenen mogelijk, die hielp een reëler beeld te scheppen van de maatschappelijke verhoudingen. Het isolement waarin het katholieke volksdeel beneden de Moerdijk en protestants-christenen in verschillende delen van het land werden gehouden, was al langere tijd niet meer te handhaven.

Een toenemend aantal mensen keert bovendien de kerk helemaal de rug toe.

Dat dit zijn uitwerking heeft gehad op de steun voor rechtse partijen, die die steun tot nog toe hadden afgedwongen met een beroep op het geloof, is duidelijk.

Maar het is een illusie te menen, dat ze zich dáárbij hebben neergelegd. Integendeel, er is in toenemende mate een nieuwe inmenging merkbaar van zeer conservatieve kerkelijke stromingen die wederom gewetensdwang willen toepassen.

Het sterkst komt dit tot uitdrukking in het optreden van bisschop Gijsen. Deze werd in 1972 onder sterke druk vanuit de katholieke kerk in West-Duitsland benoemd in Roermond, en is sindsdien in tal van kwesties (o.m. inzake abortus) als vertegenwoordiger opgetreden van de meest reactionaire delen van de Westduitse kerk, die nauw verbonden is met de CDU/CSU. Het is een van de vormen waarin de rechtse krachten in West-Duitsland controle proberen te krijgen op het leven in ons land, in het kader van het streven van Bonn naar hegemonie in Europa.

Nog begin september eiste Gijsen (nota bene in Düsseldorf) min of meer een terugkeer van de Nederlandse katholieke kerk naar de jaren '50, toen tucht en orde heersten.

De gelovigen moeten dus worden teruggejaagd, geen vernieuwing meer, en uiteraard geen progressiviteit. Het is dezelfde methode die hoge kerkelijke autoriteiten in West-Duitsland toepassen ten gunste van de CDU/CSU van Strauss. Hoewel bepaalde KVP-leiders er brood in zullen zien, lijkt het onwaarschijnlijk dat dit in ons land succes zal hebben. De aanhang van AR en CH zullen er allesbehalve een stimulans tot samenwerking met de KVP in zien.

Het is bepaald niet alleen langs die weg, dat Westduitse methoden en vormen geïntroduceerd worden.

Het CDA als zodanig is opgezet naar het beeld van de CDU/CSU. Schmelzer, Biesheuvel en Mellema bedachten niets oorspronkelijks.

Wat zij wilden was de vorming van een zelfde soort partij als die van Franz-Joseph Strauss, een blok dat een reactionaire politiek moet voeren, dat een blijvende macht kan uitoefenen door een sleutelpositie tussen VVD en PvdA. Daarbij hoopten ze, lerende van hun Westduitse voorbeeld, met grootscheepse rechtse demagogie kiezers te kunnen terugwinnen.

Daarop doelt trouwens Steenkamp (die in '71 het Biesheuvel-kabinet met VVD en DS'70 ontwierp) steeds als hij roept dat het CDA heel groot wordt.

Van de kant van de CDU/CSU werd steeds al aangedrongen op de vorming van een christen-democratisch blok in Nederland, met name om daarmee in EEG-verband tot gelijk-schakeling te komen.

In het EEG-parlement treedt een 'Europese christen-democratische fractie' op, waarvan KVP, AR en CHU ook deel uitmaken. Schmelzer is inmiddels voorzitter van de Nederlandse groep in het internationale overleg geworden.

Het CDA zou dan in Europees verband een aanhangsel van de CDU/CSU moeten worden en zich schikken naar Strauss' internationale politiek, zoals vooral in de KVP al tot uitdrukking wordt gebracht.

Dat zou ernstige gevaren voor de nationale onafhankelijkheid van ons land, de veiligheid en het levenspeil inhouden, waarbij we maar hoeven te denken aan de door Strauss gewenste Europese superstaat, inclusief een Europese kernmacht.

Van tijd tot tijd vinden er over de voortgang in het CDA besprekingen plaats tussen leidende figuren van KVP, AR en CHU en van de CDU/CSU, zowel in Nederland als in West-Duitsland. Op het al genoemde eerste CDA-congres in augustus was de oud-CDU-minister van oorlog Kai-Uwe von Hassel de enige buitenlandse spreker. Hij vertelde, dat het CDA tot taak heeft 'de opmars van het communisme' en de 'solidariteit van het socialisme' te breken.

Toen de christen-democratische samenwerking maar niet van de grond wilde komen, kwam er een openlijke sommatie van de Europese christen-democratische beweging, i.c. CDU en bondgenoten, dat het nu maar eens afgelopen moest zijn. Namens

hen schreef de directeur van het internationaal Christen-democratisch Studie- en Documentatiecentrum in Rome, het KVP-partijraadslid Hahn, in het KVP-blad Politiek Perspectief van december 1973 een lang artikel, waarin hij verklaarde ongeduldig en bezorgd te zijn. 'Er moet veel meer haast achter worden gezet'. 'De tijd voor voorzichtig en lankmoedig experimenteren is voorbij'. De politieke lijn is duidelijk toch: de kiezer moet beseffen dat er 'zeker wat de Europese Gemeenschap betreft, eigenlijk geen 'buitenlandse' vraagstukken in de klassieke zin meer zijn.' Er dient rekening gehouden te worden met 'de ervaringen, ontwikkelingen en perspectieven in Europees verband.'

Deze voortdurende druk om tot een Nederlandse CDU te komen heeft ongetwijfeld juist de weerstand daartegen aangescherpt in delen van de confessionele partijen.

Ze viel ook samen met een toeneming van de tegenstellingen tussen de belangrijkste imperialistische machten. De Verenigde Staten zagen hun positie aanzienlijk verzwakt door hun tot de nederlaag gedoemde barbaarse oorlog tegen het Vietnamese volk en moesten ter zelfder tijd toestaan dat West-Duitsland en Japan zich presenteerden als grote concurrenten.

Deze tegenstellingen, waarin ook het in Nederland gevestigde groot-kapitaal zijn rol speelt, vinden hun doorwerking eveneens in de confessionele partijen, waardoor het in één blok brengen beslist niet vereenvoudigd wordt.

Afscheidingen in KVP, AR en CHU

De acht jaren van moeizaam pogen een christen-democratische partij te vormen leveren vooral een kaleidoscoop van verzet daartegen op.

Hoewel dat zich in velerlei vormen manifesteerde, zijn wel enkele van de belangrijkste elementen er uit te lichten.

Van de aanvang af botste de door Schmelzer, Biesheuvel en Mellema vertegenwoordigde stroming die een rechtse CDU-politiek indien enigszins mogelijk wilde uitvoeren samen met de VVD, met de stroming die de voorkeur gaf aan regerings-samenwerking met de PvdA, inclusief minder of meer aanpassing van de rechtse politiek daaraan.

Dat leidde al begin 1968 tot uitstoting van een groep zogeheten 'radicalen' uit de KVP, die het vooral oneens was met de Nacht van Schmelzer, waarin de KVP het kabinet-Cals liet springen en de PvdA aan de kant zette. (Waarbij de verdeling

van de olie-concessies onder de olie-maatschappijen een belangrijke achtergrond rol speelde).

De uitstoting der 'radicalen' werd in die dagen terecht een abortus provocatus genoemd, omdat Schmelzer verwachtte, door snel handelen het kind te kunnen smoren en de schade voor de KVP gering te houden.

De PvdA daarentegen hoopte dat deze groep, die na enige tijd partijvorm kreeg in de PPR, veel kiezers van de KVP zou kunnen aantrekken, zodat nieuwe perspectieven op regeringsmacht zouden groeien.

Mede op grond van deze berekening, waarin ook nog D'66 werd betrokken, nam in 1969 het PvdA-congres de anti-KVP-resolutie aan waarin de KVP als regeringspartner werd afgewezen. Tegen de zin van Vondeling en Den Uyl trouwens.

Zoals bekend behaalde de PPR in 1972 7 zetels in de Tweede Kamer, maar bij de eerste verkiezingen waaraan ze deelnam (in 1970) kwam ze nauwelijks van de grond.

Het was tot dan ook vooral een groep ex-KVP-ers gebleven, met slechts incidentele versterking uit soortgelijke stromingen binnen ARP en CHU.

In de CHU was de invloed van degenen die voorkeur gaven aan samenwerking met de PvdA niet groot. Aan het laatste 'rooms-rode' kabinet had ze al niet meegewerkt.

In de Anti-Revolutionaire Partij lag het echter anders. Ook daar trad een groep 'radicalen' op, die zich vooral richtte op het verhinderen van samenwerking met de KVP en de CHU. Veel sterker dan in de beide andere partijen leefde hier ook de afkeer van een CDU naar het Duitse Strauss-model, al was dan de 'Biesheuvel-richting' daar beslist niet vies van. De AR-radicalen, gesteund door de jongerenorganisatie Arjos, hadden meer op met de Brandt-politiek die ook door de PvdA tot richtsnoer werd genomen.

Er was binnen deze groep een stroming die met name op het gebied van de kernbewapening een andere koers wilde, zij verlangden afstoting van nucleaire taken en waren — daarin ook bijgevallen door de VU-professor Verkuyl — tegen een Europese kernmacht.

Het optreden van de 'radicalen' in de ARP viel samen met de omvattende beweging in die partij, die zich verzette tegen het opgeven van de protestants-christelijke grondslag en daarom ieder samengaan met de partijen van katholieken en christelijk-historischen furieus afwees. De leden en kiezers van de ARP hebben voor een belangrijk deel nog een sterke band met de gereformeerde kerk, die men niet mag onderschatten, zoals

inmiddels vooral de KVP ondervonden heeft.

Ondanks zware druk van de Biesheuvelclan bleken de anti-revolutionairen in die eerste periode de grootste rem op snelle verwezenlijking van het 'samen-uit samen thuis'.

Het ronkte er van de uitspraken tegen samenwerking in een CDU.

De invloedrijke anti-revolutionair Bruins-Slot opponeerde in januari '69 in een hoofdartikel in Trouw tegen de onbetrouwbare KVP.

Het ARP-convent (partijraad) sprak zich eind '68 uit tegen een fusie of federatie en herhaalde dat een jaar later. In februari 1970, vlak voor de Statenverkiezingen en een daartoe gepland hernieuwd televisie-optreden van Schmelzer, Biesheuvel en Mellema, spraken 111 AR-leden zich in een brief uit tegen samenwerking met CHU en KVP. En op hetzelfde moment al liep trouwens AR-radicaal Bas de Gaay-Fortman openlijk propaganda te maken voor de PPR.

Na de Staten- en raadsverkiezingen van 1970, die verlies brachten voor de confessionele partijen, zou een aantal AR-radicalen, waaronder Bas de Gaay-Fortman, overstappen naar de PPR, na heftige botsingen over kwesties als CDU, atombewapening, en invoering van een districtenstelsel.

Het nagestreefde christen-democratische blok was met dit al nauwelijks verder gekomen. Het enig praktisch merkbare was een institutionalisering van de zogeheten groep van Achttien. In die groep waren leidende figuren van de drie partijen opgenomen en vormde als zodanig een soort overlegorgaan. Een paar jaar later werd dit omgevormd tot 'CDA-bestuur'.

KVP de grote drijfveer

De KVP was en is de grote drijver achter de blokvorming.

Toen in 1970 de zaken nog steeds niet vorderden drukte zij bij haar partners een uiterst rechts gemeenschappelijk program door, dat eind 1970 werd gepubliceerd. Tot een samengaan leidde dit bepaald nog niet en de KVP liet dan ook op datzelfde moment weten dat zij door haar grootte 'een beslissende rol spelen' moest en dat de vorming van één partij nu dringend geboden was.

Ze poogde de druk nog te vergroten door in mei 1971 bekend te maken dat ze ging onderzoeken of de KVP alvast een CDU-karakter moest krijgen, door de K van KVP te verwijderen.

De reden dáárvoor was duidelijk: De KVP-leiding was ervan

overtuigd geraakt door de grote verliezen, dat de KVP alléén geen uitzicht meer bood op behoud van een sterke positie en dat daarom veranderingen nodig waren. Niet in het politieke program — de rechtse koers daarvan stond vast — maar in het uiterlijke beeld.

Ze zou zich moeten gaan presenteren als een brede volkspartij, die open stond voor iedereen.

Er was voor de KVP geen weg terug en daarom werden alle kaarten op het forceren van samenwerking gezet. De zeer rechtse professor Steenkamp, die om onduidelijke redenen de naam 'rooie Piet' verwierf, kreeg van de KVP-leiding opdracht, een duidelijk samenwerkingsverband uit de grond te stampen en daarvan de kop te nemen. Zo werd in 1973 het Christen-Democratisch Appèl gevormd uit de vroegere 'groep van Achttien', met de verzekering dat 'het politiek profiel van het CDA zal stoelen op de NAVO'.

J. IJISBERG

PARTIJDOCUMENT

OPROEP VAN HET DAGELIJKS BESTUUR VAN DE CPN

Eenheid in de strijd voor loon en werk, tegen de ondernemersaanvallen

De kapitalistische crisis neemt nog steeds in omvang toe. Meer dan tweehonderdduizend Nederlanders zijn nu werkloos.

Op iedere twintig werkers één.

Onder hen zijn tienduizenden jongeren, die zojuist het onderwijs hebben verlaten.

In de EEG, die als de oplossing van alle economische kwalen werd aangeprezen, zijn thans meer dan vier en een half miljoen mensen zonder werk.

Deze werkloosheid is een noodtoestand.

Ze ondermijnt het bestaan van haar directe slachtoffers en bedreigt dat van vele anderen.

ZE IS ONAANVAARDBAAR.

Welk vooruitzicht biedt het grote kapitaal, de veroorzaker van de crisis, aan de massa's die daardoor getroffen worden?

Het probeert hen nu al voor te bereiden op verdere groei van de werkloosheid, tot een kwart miljoen en hoger.

De 'oplossing' die door de ondernemersbonden in hun program 'Winst, werk, welzijn' namens de grote fabrikanten en bankiers wordt aanbevolen, luidt:

— Nog verdere vermindering van de koopkracht van het loon. De 'nullijn' van de laatste jaren is nog niet genoeg, het levenspeil moet nog verder achteruit.

— terugdraaien van de sociale voorzieningen door verdere be-
vriezing van de kinderbijslag, door het op losse schroeven
zetten van de beloofde arbeidsongeschiktheidsverzekering voor
zelfstandigen, door aantasting van bijstand en AOW via los-
koppeling van het minimumloon.

Tegelijkertijd eisen de ondernemers voor zichzelf verdere be-
lastingverlagingen, zij willen vrijheid van prijsverhoging zonder
dat deze volledig in het loon wordt gecompenseerd.

Dat wil zeggen:

— handhaving en groei van de winsten enerzijds;

— loondruk, groeiende werkloosheid en afbraak van sociale
voorzieningen anderzijds.

DAT is de wijze waarop het grote kapitaal zijn chaos wil 'op-
lossen'.

DAT is het crisisprogram der kapitalisten.

Hoe reageert hierop de regering Den Uyl?

Zij is al begonnen de prijsindex te veranderen om de loon-
compensatie van de prijsstijgingen af te breken — precies zoals
de ondernemers verlangen.

Zij gaat zelf voort met het opjagen van de huren, van de
prijzen voor trein en aardgas, voor water en sigaretten.

Zij staat de ondernemers toe hun prijzen te verhogen, terwijl
de grondstoffen goedkoper worden.

Zij overweegt een aantasting van de inkomens van het over-
heidspersoneel tot een bedrag van 500 miljoen gulden.

En terwijl zij plechtig de verklaring van Helsinki heeft onder-
tekend, gaat zij voort met het opvoeren der militaire orders,
waarmee de brandkasten der oorlogswinstmakers worden ge-
spekt.

De CPN roept de arbeiders, zelfstandigen, beambten en stu-
derenden op zich aaneen te sluiten tot verzet tegen iedere aan-
tasting van hun positie door het grote kapitaal.

Daarvoor moet de actie worden georganiseerd; demonstraties
en openbare vergaderingen moeten de wil van de werkende
mensen ondubbelzinnig duidelijk maken.

De CPN zal hiertoe initiatieven nemen.

Het dagelijks bestuur van de partij roept alle afdelingen op om
daartoe direct alle voorbereidingen te treffen.

Geen bedrijfssluiting mag worden geaccepteerd.

Geen inkomensverlaging, of het nu arbeiders dan wel ambte-
naren, boeren of vissers betreft, kan geduld worden.

Een Colijnse bezuinigingspolitiek is onaanvaardbaar. Niet de werkers moeten 'offeren', maar het wapenkapitaal, de mammoetbanken, de miljardenconcerns. Zij die de verantwoordelijkheid dragen voor de crisis moeten er ook de gevolgen van dragen.

BESCHERMING VAN DE WERKERS TEGEN DE CRISIS MOET VOORRANG HEBBEN BOVEN ALLES.

Daartoe moet de koopkracht omhoog door verhoging van het loon.

De inflatie moet bedwongen worden door een prijsstop bij de grote concerns.

De kosten van de NAVO-bewapening en van de EEG-bureaucratie moeten drastisch omlaag.

De werkloosheid moet worden bestreden door een verbod tot bedrijfssluiting, door verkorting van de werkweek bij behoud van loon, door verlaging van de pensioengerechtigde leeftijd en door stichting van overheidsbedrijven.

Voor deze eisen moeten ook de vakbonden optreden. Zij mogen niet langer gebruikt worden ter dekking van een regering die voortdurend op de knieën ligt voor de bank- en concerndirecties, en dadenloos toezien hoe deze machtige kapitaalgroepen hun winsten veilig stellen door 'reorganisaties' of 'overnemingen' die ten koste gaan van het personeel en goeddeels betaald worden met ons belastinggeld.

De CPN roept alle werkers, allen die door de crisis in hun bestaan worden bedreigd, op zich aaneen te sluiten in de strijd voor loon en werk en tegen de ondernemersaanvallen.

Amsterdam, 15 augustus 1975.

(De Waarheid, vrijdag 15 augustus 1975)

Ontvangen boeken

Nic van Rossum: Sociaal-economisch jaarboek 1974—1975. Uitgeverij Agon Elsevier B.V., Amsterdam. Paperback, f 24,50.

K. Marx: Over Godsdiens, Staat en het Joodse vraagstuk. Met een voorwoord van Joop Wolff. Uitgeverij Pegasus, Amsterdam. Paperback, f 6,—.

K. Marx/F. Engels: Over het anarchisme. Uitgeverij Pegasus, Amsterdam. Paperback, f 7,75.

Michael Mann: Klassebewustzijn en revolutionair perspectief. Uitgeverij Boom, Meppel, f 10,50.

A. J. Crijnen: De Baader-Meinhofgroep. Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht, f 12,50.

De grondwetsherziening 1972. Deel III. Financiële verhouding Rijk—kerkgenootschappen, vervroeging Prinsjesdag. Staatsuitgeverij, Den Haag.

Welzijnswerk en Welzijnspolitiek. Uitgeverij Pegasus, Amsterdam, f 11,90.

Op grote schaal gegeven

Aan het verzoek aan onze abonnees en vaste lezers om door een extra financiële bijdrage tegemoet te komen in de hoge kosten voor het omvangrijke congresnummer, dat als nummer vier van P en C verscheen, is op grote schaal gevolg gegeven. Onze lezers hebben daarmee nog eens het belang van die speciale uitgave onderstreept!

BINNENKORT VERSCHIJNT:

W. I. LENIN

**MARXISME
EN
STAAT**

Voor het eerst in Nederlandse vertaling. Dit werk bevat een reeks uitspraken van Marx en Engels en eigen opmerkingen van de schrijver over de staat. Deze studie diende o.m. als grondslag voor zijn beroemde werk 'Staat en revolutie'.
124 blz., paperback f 7,75

PEGASUS/AMSTERDAM

POLITIEK & CULTUUR

ECONOMISCHE CRISIS EN
VEERSTERKENING/CDU EXIT ?/

DE CIA-SCHANDAAL

LITERATUURONDERWIJS

MEER EN MEER AUTONOME

DE

35ste jaargang 6/1975

Aanval en verdediging	M. Bakker	325
Reorganisatie binnenlands bestuur: het einde van de gemeente	C. Ijmkers	332
CDA exit?	J. IJisberg	338
De CIA — instrument van het Amerikaanse imperialisme	B. Speekenbrink	347
Literatuuronderwijs en literatuur	W. Broens	356

PARTIJDOCUMENTEN:

Partijbestuur CPN was bijeen	365
Oproep van de CPN Smeedt de eenheid Bestrijdt de crisis	
Inhoudsopgave 1975	371

POLITIEK EN CULTUUR

verschijnt twee-maandelijks bij uitgeverij Pegasus
Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 23.11.38
De abonnementsprijs is f 10,— per jaar,
losse nummers f 2,—
Studentenabonnement f 6,25 per jaar

Ons gironummer is 447416, Gem.giro: P 1527
Correspondentie over betaling en verkoop s.v.p.
zenden aan de administratie p/a Pegasus.
Alle correspondentie over de inhoud aan de
redactie van P. en C., Prinsengracht 473,
Amsterdam-C., tel. 62565

POLITIEK EN CULTUUR

tijdschrift, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Aanval en verdediging

Economisch, politiek, sociaal — in alle opzichten is het offensief van het kapitaal in de afgelopen maanden toegenomen. Er gaat werkelijk geen dag voorbij zonder dat op het een of andere terrein een aanval wordt ingezet. Men krijgt de indruk alsof er ergens boven in een Philips- of Shellkantoor een soort generale staf zit met de kaarten van het hele maatschappelijke terrein voor zich, ijverig speurend naar een plekje waar nog wat extra kanonnen kunnen worden ingezet ter verdediging, maar vooral ter uitbreiding van het Koninkrijk der Winsten.

Het strategische thema is dat van loon, werk en winst. Met ongeëvenaarde verbetering wordt bij ieder die het horen wil — en ook bij alle anderen — de stelling er in gehamerd dat 'het' bedrijfsleven door de crisis aan de rand van de afgrond is gekomen. Via de weg van de produktie is het daar, onder de huidige omstandigheden, niet bij vandaan te halen en daarom moet de redding via andere wegen worden bereikt: door het terugdraaien van het arbeidsloon, door vermindering van het pakket der sociale verzekeringen — en dus van het ondernemers aandeel daarin — en door belastingvermindering.

De meest directe inspanning wordt gericht op de lonen.

Het centrale overleg, dat gezien de opstelling van de toppen der vakorganisaties in hun ontwerp arbeidsvoorwaardenbeleid toch al niet veel dreigde op te leveren, werd begin november door de ondernemersorganisaties op provocerende wijze verbroken.

Indien niet aan hun wens tot algehele stopzetting van de prijscompensatie tegemoet zou worden gekomen, wensten ze zelfs niet te praten. Opvallend was vooral, wie en wat er ter staving van deze stelling werd bijgesleept.

Vlak voor de onderhandelingen begonnen, kwam de directeur van het zogenaamde Centrale Plan Bureau in Het Parool verkondigen, dat de economische vooruitzichten nog veel somberder waren dan zijn veel, en ten onrechte, geroemde instituut nog slechts zes weken tevoren had verkondigd. Als men nagaat dat zelfs datgene wat dit Planbureau in het voorjaar pleegt te voorspellen voor het jaar dat dan loopt, vrijwel nooit blijkt te kloppen, kan men nagaan hoe het staat met het soort 'wetenschap' die in de herfst van 1975 binnen zes weken tijds twee volkomen verschillende voorspellingen doet over de wijze waarop het volgende jaar handel en investeringen zullen verlopen. Niemand weet dat en het Planbureau, zo denkt men wel eens, het minst van allen. Maar het feit dat een regeringsinstituut zo volledig ingeschakeld blijkt te zijn in een propaganda-offensief van de grote ondernemers spreekt boekdelen.

Minder verwondert het uiteraard dat de heer Zijlstra, directeur van de Nederlandse Bank, enkele dagen later op dezelfde toer ging. Er is ooit een tijd geweest dat de heer Zijlstra zei geen 'homo politicus', geen politiek mens te zijn, en dat hij op die grond — na de regering te hebben geleid die uit de Nacht van Schmelzer geboren werd — geen lijstaanvoerderschap of verder ministerschap ambieerde. Een homo ondernemicus is de heer Zijlstra toch altijd wel gebleven.

Tenslotte wordt aan de campagne een formidabele steun gegeven door grote concerns als AKZO, Philips en Hoogovens die of via directe reorganisaties, of door dreiging met ontslagen hun steen aan de algemene intimidatiepolitiek bijdragen.

Bekend is dat noch de reorganisatieplannen van ENKA (denk aan de reeds jaren geleden ontworpen sluiting van de fabriek in Breda), noch ook die van Philips (in verband met de mislukte computer-samenwerking) een regelrecht verband hebben met de economische inzinking van het laatste jaar. Dat weerhoudt de heren er echter niet van, met hun sinistere ontslagdreigingen juist op dit ogenblik bij te dragen aan de paniek-campagne van het gezamenlijke grote ondernemerdom.

Om geld en meer

De reden waarom het offensief met zoveel geweld wordt uitgevoerd is natuurlijk in de eerste plaats dat de inzet zo groot is.

Als de ondernemersorganisaties eisen dat het komende jaar de prijsstijgingen niet in de lonen gecompenseerd zullen worden, zelfs niet volgens de toch al vervalste statistiek van de kosten van levensonderhoud waarmee voortaan gewerkt zal worden, dan komt dat naar schatting neer op een reële loonsverlaging van zeven tot tien procent. Mochten het jaar daarop de prijscompensaties dan alsnog geheel worden doorgevoerd — en dat wordt twijfelachtig als het systeem eenmaal doorbroken is — dan komen die latere compensaties op een loon waarin de aderlating van 1976 blijft doorwerken. De door de ondernemers geëiste maatregel is dus niet, om het in het vak-dieventaaltje te zeggen, incidenteel maar ze is structureel. Het hele loonpeil wordt er in één klap mee teruggeschroefd voor een lange tijd. Dat het op die manier geroofde loon vervolgens door de grote ondernemer in werkgelegenheid zou worden om gezet — dat is een belofte die nergens op steunt. De kans is minstens zo groot dat het uitgevoerd zal worden naar landen waar de lonen laag, de arbeidersorganisaties nog onontwikkeld en ook de belastingen laag zijn.

Vinden de grofheid en de verwoedheid van de aanval der ondernemers dus een duidelijke grond in de miljarden aan feitelijke loonsverlaging die zij beogen, er is nog een andere reden voor.

Voor en op het laatste congres van de CPN heeft onze partij zich bezig gehouden met het feit dat na het voorjaar van 1973 de strijdvaardigheid van de Nederlandse arbeidersklasse duidelijk een inzinking liet zien. De demagogische beloftes van Den Uyl, de oliecrisis, de economische inzinking hadden daarvoor de voorwaarden geschapen en de tegendruk van de zijde der communisten, zo heeft de partij zelfcritisch vastgesteld, was onvoldoende geweest.

Verandering in die situatie begint zich nu af te tekenen.

Er hebben bedrijfsbezettingen plaatsgevonden die gericht waren tegen bedrijfssluitingen; de denkbeelden van vakbondsbesturen over nullijn en matiging zijn in de belangrijkste arbeiderscentra door de leden van de hand gewezen. De oproep van de CPN om de crisisgevolgen tegen te gaan door verdediging van de koopkracht heeft een zeer willig oor gevonden. De massademonstratie der welzijnswerkers in september, die bij een aantal Haagse lieden een bijna bizarre schrik heeft opgeroepen, was geen geïsoleerd fenomeen maar een teken van alom groeiende strijdvaardigheid.

Het is, naast het beoogde directe gewin, deze oplevende activiteit onder de massa onder aanvoering van de CPN, die de

ondernemersbaronnen tot hun lawaaierige en met behulp van zoveel zwaargewichten gevoerde campagne heeft gebracht. Zij weten dat juist in de massabeweging en in de volkomen realistische eisen die deze op inspiratie van de CPN stelt het gevaar ligt voor mislukking van hun aanvalsplannen.

De opzet der ondernemers is om bij die plannen ook de regering als instrument te gebruiken. Dat geldt voor inperking van de sociale uitkeringen, voor overheveling van belastinggelden naar het kapitaal en zelfs voor de loonvorming. De loonwet van Roolvink, waarin de overheid voor zich het recht heeft vastgelegd om eventueel loonsverhogingen te kunnen verbieden, is onder het kabinet-Den Uyl nog steeds niet aan de kant gezet.

Maar die regering steunt nu eenmaal op de PvdA en de PvdA moet het bij verkiezingen uiteindelijk toch in hoofdzaak hebben van loon- en salaristrekken en sociaal gesteunden. De eisen die vanuit de massa naar voren komen kunnen vaak en langdurig ontlopen en verdraaid worden, op het ogenblik dat die eisen in de vorm van demonstraties, bedrijfsbezettingen en stemmingen in vakbondsvergaderingen concrete vorm krijgen, kan ook de PvdA en zelfs Den Uyl niet doen of ze niet bestaan. Het is bijvoorbeeld wel zeer opvallend geweest dat deze laatste, sprekend voor de katholieke middenstandsorganisatie, tegen de ultra-rechtse Frequin die daar het woord voerde en verlaging van het reële loon eiste, als tegenargument aanvoerde, dat de middenstanders het toch maar van de koopkracht van de arbeiders moeten hebben. Het is een redenering waarop door de CPN wordt gehamerd, maar die men juist bij de regering al te lang gemist had.

Spanningen

De economische tegenstellingen laten zich zodoende onmiddellijk vertalen in politieke verhoudingen. Daarom heeft het offensief van het kapitaal ook zijn politieke component.

De regering-Den Uyl kwam in 1973 tot stand nadat men op dat moment in de kring der betrokkenen had geconcludeerd dat er binnen het NAVO- en EEG-raam waarin men wilde opereren niets anders te bedenken viel. Van harte ging het niet en de heilsdronken bij de geboorte werden opgediend in gifbekers. Toen de zaak eenmaal draaide lukte het gedurende een zekere periode, vooral onder de invloed van de oliecrisis, de tegenstellingen naar de achtergrond te dringen. De PvdA liet eisen waarop ze stemmen had gewonnen varen (vermindering der be-

wapening bijvoorbeeld) en de confessionele partijen inden namens hun opdrachtgevers uit de ondernemerswereld het voordeel van de 'arbeidsvrede', die onder meer bereikt werd door een uitsloverige dienstbaarheid van een aantal vakbondsbestuurders jegens het kabinet.

Dat echter wat onder een zee van strubbelingen tezamen komt, voortaan lang en gelukkig samen leeft gebeurt wel altijd in sprookjes maar zelden in de politiek. Allengs namen de tegenstellingen toe, vooral toen de rechtse regeringspartijen verder gaande eisen stelden.

Naarmate Den Uyl door zijn praktische politiek via belastingen en nullijn de ondernemers hielp de mensen datgene te onthouden waarop zij recht deden gelden, moest hij compensaties gaan beloven op ander vlak: onderwijs en welzijn, democratisering van ondernemingen en grondpolitiek.

Dat was echter nooit de bedoeling van KVP en AR geweest. Zij verzwaarden hun materiële druk — op het punt van de huren bijvoorbeeld — en gingen dwars liggen bij die punten die de PvdA wenste op te voeren als 'structuurveranderingen'. Het gevolg was, in het afgelopen jaar, de ene crisissituatie na de andere — en opnieuw ligt thans de conflictstof huizenhoog opgestapeld, onderlinge spanningen worden, door de economische toestand, snel scherper.

Het kabinet-Den Uyl, bedoeld als een brug tussen PvdA en confessionelen, heeft steeds meer weg van een door de stroom meegesleept vlot waarop de opvarenden zich met toenemende moeite staande houden. We schrijven dit begin november. Het aantal potentiële conflicten dat in de komende maanden uit de weg moet worden geruimd is zo talrijk, dat het onmogelijk is te voorspelden hoe de situatie over een of twee maanden zal zijn. Zoals van verschillende kanten de laatste tijd in alle openlijkheid is toegegeven, bestaat het kabinet nog voornamelijk doordat het de arbeidersacties heeft kunnen verhinderen die bij het huidige kapitaaloffensief onder een andere regering allang zouden zijn losgebarsten. Blijkt deze functie van onder-de-duim-houder echter uitgewerkt en zet de zich nu ontwikkelende strijdvaardigheid door, dan komen in dat opzicht de kaarten anders te liggen. Dan zal ons alom duidelijk worden dat progressief regeren niet gebeurt door aan rechts toe te geven en de werkers passief te houden, maar door te steunen op de activiteit der werkers en rechts te bestrijden.

En dat nu gaat weer niet zonder de CPN.

Dit laatste punt, de verhouding tot de CPN, dient zich thans binnen de PvdA duidelijk aan als een van de hoofdpunten, zo niet als voornaamste onderwerp van de discussie. Doordat de CPN als enige een duidelijk nationaal program tegen de crisisevolgen heeft opgesteld en de middelen heeft aangegeven hoe dit program verwezenlijkt kan worden, is onvermijdelijk geworden dat die PvdA-ers die geen geloof hechten aan de 'oplossingen' welke het kapitaal biedt, met de daden en denkbeelden der communisten geconfronteerd worden en dat zij met hen tot gezamenlijke acties en standpunten komen. Aan de demonstratie tegen afbraak van de welzijnssector namen duizenden mensen deel die zichzelf tot PvdA-aanhangers rekenen of rekenden, bij de beweging tot behoud van het Seriös-bedrijf traden besturen van CPN en PvdA gezamenlijk op, in vakbondsvergaderingen verwierpen socialist en communisten gezamenlijk de capitulatie-elementen binnen het ontworpen arbeidsvoorwaardenbeleid.

De manier waarop hoogwaardigheidsbekleders binnen de PvdA op deze ontwikkeling reageerden was opmerkelijk.

Er is een groep, zetelend op ministers- en VARA-stoelen, die meent dat men het vraagstuk oplost door voortaan te doen of er geen communisten bestaan. De taktiek van de boycot dus, die men zich nog herinnert uit de NAVO tijd van Drees de Oude. Maar die taktiek stoelde op de koude oorlog en is tegenover een actieve communistische partij thans niet houdbaar.

Andere menen hun weg te moeten zoeken in ook al weer ouderwetse en vaak ronduit belachelijke scheldpartijen, waarbij de 'lijn' is dat de CPN er op zou koersen zich samen met de VVD tegen de PvdA te richten. De werkelijkheid is dat de CPN samen met de PvdA belangrijke centra in het land bestuurt met uitsluiting van de VVD, en dat het program van de CPN voor een nationale aanpak van de crisis zich juist richt tegen de rechtse krachten van VVD, CHU, KVP en AR, die de ondernemers willen helpen hun problemen op te lossen ten koste van de werkende mensen.

En dan is er tenslotte de poging om via een karikaturale benadering van de socialistische landen kunstmatige, op niets berustende tegenstellingen te suggereren tussen socialistische en communistische Nederlanders.

Het heeft er soms wel eens van weg of een aantal lieden wanhopig om beurten dit soort anti-communistische trucs zit uit te proberen, waarbij men elkaar in de haren zit over de vraag

welke de minst beroerde is.

Maar dat is allemaal vergeefs.

Want de *n o o d z a a k* om samen iets te doen dringt zich steeds sterker op. Naarmate de crisis dieper doorgreift en de grote bezitters grover en hebzuchtiger optreden, is het de harde werkelijkheid zelf die alle kunstmatige barrières uit de weg ruimt en dwingt tot gezamenlijk optreden.

M. BAKKER

Mededeling aan de lezers

De prijs van *Politiek en Cultuur* zal met ingang van 1 januari 1976 worden verhoogd.

De onaflatende stijging van de prijzen van de materialen, alsmede de aanzienlijke verhoging van de tarieven voor de verzending maken deze prijsstijging noodzakelijk.

De prijs zal met ingang van 1 januari 1976 worden:

Jaarabonnement f 11,50 (studentenab. f 7,75)

Losse nummers f 2,25

Wij verzoeken de abonnees gebruik te maken van de u toegestuurde acceptgirokaart.

Na ontvangst van uw betaling zal de toezending van P. en C. voortgezet worden.

Administratie Politiek en Cultuur,
Leidsestraat 25 te Amsterdam.

Tel. 020—231138; postgironummer 447416.

Reorganisatie binnenlands bestuur: het einde van de gemeente

Aan de grote stapels papier, die betrekking hebben op de bestuursvorm van ons land is een nieuwe hoeveelheid toegevoegd: een concept ontwerp van wet *Reorganisatie binnenlands bestuur*. De snelheid, waarmee dit is vervaardigd, heeft nogal opzien gebaard. Nu de doorvoering van een districtenstelsel schipbreuk heeft geleden komt de regering met een andere poging drastische wijziging te brengen in de tot nu toe bestaande bestuurlijke verhouding: rijk — provincie — gemeente.

Het gaat hier om een zeer diep ingrijpende reorganisatie. Niet alleen dienen de Provinciewet, de Gemeentewet en 15 andere wetten te worden gewijzigd, het zou ook een totale volksverhuizing van ambtenaren in provinciale en gemeentedienst tot gevolg hebben. Een operatie, waarbij vergeleken de spreiding van de Centrale Directie van de PTT slechts kinderspel is en die ongetwijfeld miljarden zal verslinden.

Het ontwerp is in kringen van gemeente- en provinciebesturen zeer kritisch ontvangen en heeft vele scherpe, afwijzende reacties uitgelokt.

Over het effect, dat deze ingreep op het bestuur zou hebben, maakt men zich evenmin veel illusies. Een verbetering van dienstverlening aan de bevolking valt er niet uit af te leiden, ondanks alle fraaie beweringen van De Gaay Fortman sr.

Gewestvorming

Reeds lange tijd wordt van regeringszijde het standpunt verkondigd, ondersteund door ondernemersorganisaties, dat de groei van het gemeentelijke bestuur achterblijft bij de in de economie te constateren schaalvergroting. De taken groeien over de gemeentegrenzen heen, zo zegt men. Vele gemeentebesturen zouden niet meer in staat zijn de huidige taken te vervullen.

In 1969 verscheen een *Nota bestuurlijke organisatie*, in 1971 gevolgd door een wetsontwerp *Voorschriften met betrekking tot de gewestvorming*.

Ook dit wetsontwerp ontmoette veel kritiek (zie ook P & C no. 8-1971).

Het kwam in grote lijnen neer op voorstellen die inhielden:

- gemeenten dienen zelf gewesten te vormen;
- binnen die wet stellen zij zelf vast hoe de bestuurlijke verhouding, taakverdeling, verkiezing bestuur en bevoegdheden verdeeld zullen worden;
- voor het provinciaal bestuur is nog nauwelijks plaats en dat kan tot een aantal van 4 á 5 provincies worden teruggebracht;
- kleine gemeenten zijn te zwak; ze moeten worden opgeheven en samengevoegd tot grote eenheden;
- de regering zou de bevoegdheid krijgen om van bovenaf gewesten op te leggen.

De bezwaren tegen dit wetsontwerp waren, dat gewestvorming de gemeentelijke autonomie in ernstige mate zou aantasten en dat de positie van gemeenteraad, geregeld in de artikelen 152 en 153 van de grondwet, geheel zou worden uitgehold.

Gewestvorming creëerde tevens een 4e bestuurslaag: de gemeente moet dan rekening houden met drie organen van toezicht; rijk — provincie en gewest.

De CPN heeft de plannen tot gewestvorming afgewezen, omdat deze geen verbetering maar verslechtering van het lokale bestuur tot gevolg zullen hebben.

Het kabinet-Den Uyl heeft nu geconstateerd, dat de in de gewestvorming neergelegde gedachte dat de vorming aan de gemeentebesturen kon worden overgelaten, onjuist is geweest. De regering, zegt zij, draagt de eerste verantwoording voor de bestuurlijke organisatie van het land.

Daarom heeft zij het wetsontwerp van 1971 ingetrokken en een ander ingediend.

In leidende kringen van PvdA en AR is jarenlang de gewestvorming als Haarlemmerolie aangeprezen, als *het* middel om alle gemeentelijke kwalen op te lossen. Kennelijk met hetzelfde gemak laat men deze stellingen weer los om een nieuwe te omhelzen.

De mini-provincie

De regering heeft het nieuwe ontwerp ter openbare discussie gesteld. Van een echte discussie kan echter geen sprake zijn. Op 15 juli is het stuk uitgebracht, uiterlijk 15 november moest het antwoord binnen zijn. Niemand zal verwachten dat in 4 maanden tijd, waarvan de helft nog in de vakantieperiode valt,

een werkelijke inspraak van alle betrokken gemeente- en provincialebesturen kan worden georganiseerd. Door de Kamer is er dan ook in een motie op aangedrongen de inspraaktermijn met twee maanden te verlengen. Aanvankelijk had De Gaay Fortman sr. laten weten dat hij de motie naast zich neer zou leggen. Enkele dagen later herriep hij dit standpunt en stond hij alsnog een verlenging van één maand toe. De regering heeft kennelijk haast: in het eerste kwartaal van 1976 wil zij de definitieve tekst aan het parlement voorleggen, zodat nog in deze regeerperiode van het kabinet Den Uyl de beslissing kan vallen. De regering loopt echter een grote kans opnieuw de neus te zullen stoten.

De ingrepen die in het binnenlands bestuur worden voorgesteld zijn dermate rigoreus, dat al gesproken is van de 'wet van de eeuw' op dit terrein.

Wat stelt de regering voor?

- het aantal provincies uit te breiden tot 26 met een minimum inwonertal van 200.000 à 250.000;
- die mini-provincies nemen bijna alle taken van gemeenten over;
- de gemeenten houden nog slechts enkele bevoegdheden;
- grote gemeenten worden opgesplitst in een aantal kleinere eenheden;
- kleine gemeenten worden opgeheven en samengevoegd;
- de gewesten zullen weer verdwijnen.

Deze hele operatie zal dan moeten geschieden onder de dekmantel 'het bestuur dichterbij de mensen te brengen!'

De mini-provincie zal ook nog een aantal rijkstaken overnemen alleen is verzuimd mee te delen welke dat zullen zijn.

In ieder geval krijgt de provincie z.g. grootschalige taken toegedacht, waarvan de meeste tot nu toe in handen van de gemeente zijn, zoals ruimtelijke ordening en volkshuisvesting, grote wegen, grote haven- en industrieterreinen, recreatieve- en culturele voorzieningen, vaststelling streekplannen, provinciale structuurplannen en bestemmingsplannen, openbaar vervoer, openbare gezondheid en hinderwet.

De gemeenten houden taken van zuiver plaatselijk belang: kleine wegen, parken, sport- en spel- en badvoorzieningen, welstandsvoorziening, beheer markten en kermissen en straatnaamgeving. Ook mag het gemeentebestuur nog iets doen aan welzijnsbeleid, leefmilieu, basisonderwijs en openbare orde.

Dat is werkelijk te gek. Als de zaak niet van zo diepingrijpende betekenis voor het wel en wee van miljoenen mensen zou zijn, zou het bestuur van de gemeente net zo goed aan de Raden

van Elf, die tijdens het Carnaval beneden de Moerdijk regeren, kunnen worden overgelaten. Die taken zijn nauwelijks groter dan die van een Rotterdamse Wijkraad waarvan bekend is dat zij niets voorstelt.

Als de regering haar zin krijgt, betekent het dat het al lang bestaande instituut van de gemeente wordt geliquideerd.

Het gemeentebestuur is het orgaan dat het dichtst bij de mensen staat, het beste kan beoordelen welke wensen t.a.v. het voorzieningenniveau bestaan. Zo'n bestuur is ook gevoelig voor de wensen die door de bevolking worden uitgesproken om bepaalde voorzieningen verwezenlijkt te krijgen.

Door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) is in een eerste reactie op het nieuwe wetsontwerp al ernstig bezwaar gemaakt.

Een eenzijdige versterking van de provincie ten koste van de gemeente acht de VNG een nodeloze uitbreiding van het lokale bestuur en zij spreekt dan ook het onaanvaardbaar uit. Zij meent dat bij de opstellers niet het democratisch besturen voorop heeft gestaan, maar dat de technocratie het laatste woord heeft gehad.

Niet alleen van de kant van de gemeenten ontmoet het regeringsontwerp scherpe kritiek. Ook de provinciale besturen hebben zich niet bepaald lovend uitgelaten. Dat is ook geen wonder; slechts drie noordelijke provincies blijven ongeveer gelijk, alle andere worden in min of meer willekeurige moten gehakt. Van alle historische en culturele banden trekken de opstellers zich bitter weinig aan. Een duidelijke motivering waarom tot deze verdeling is gekomen ontbreekt.

Gemeentelijke autonomie

Artikel 153 van de grondwet regelt de gemeentelijke autonomie: 'Aan de raad wordt de regeling en het bestuur van de huishouding der gemeente overgelaten'.

Naarmate de greep van de multi-nationale ondernemingen, mede dank zij de EEG, op het economische en culturele en politieke leven sterker werd, is de gemeentelijke autonomie steeds verder ondermijnd. In een in 1966 uitgekomen *Proeve van een nieuwe grondwet*, was dit artikel geheel verdwenen. De proeve is nooit verder dan het stadium van een poging gekomen. De uitholling van de gemeentelijke autonomie ging onverminderd door. Het besturen van de raad staat en valt met de beschikbare financiële middelen en de zeggenschap

daarover. Sedert de invoering van de Financiële verhoudingswet 1960, zijn de gemeenten hoofdzakelijk op de financiën die het rijk verstrekt, aangewezen. De eigen middelen zijn beperkt tot de onroerend goed belasting (die in de plaats is gekomen van personele en straatbelasting).

Inkomsten uit gemeentelijke bedrijven spelen dankzij de inflatie nog nauwelijks een rol.

Naast de algemene uitkering uit het gemeentefonds zijn door tal van ministeries regelingen, rijksbijdragen en subsidies in het leven geroepen die alleen dan geld verschaffen als aan de voorwaarden door de regering gesteld wordt voldaan.

De regering drijft hiermede de gemeenteraad in een positie, dat zij nog nauwelijks iets te beslissen kan hebben. Zij poogt haar greep op de gemeentebesturen zo te versterken, dat een eigen gemeentebeleid steeds minder mogelijk zou worden.

In vele gemeenten wordt daar door de raden en de gemeentebesturen tegen opgetreden en wordt ernaar gestreefd het eigen gemeentebeleid voor de bevolking herkenbaar te houden.

Er bestaat verzet tegen de wijze, waarop de regering de gemeentebesturen tot een soort uitvoerders van rijksmaatregelen wil maken en tegelijkertijd de verantwoordelijkheid van de schouders van de regering zelf af te schuiven.

Door het optreden van de regering dreigt steeds meer de situatie te ontstaan, dat niet meer de raad, als gekozen vertegenwoordiging de belangen van de bevolking moet uitvoeren, beslist over de voorzieningen, welke zullen worden getroffen.

De regering bepaalt, al naar behoefte van de multinationals wat er komt, hoe zal worden gewerkt en wat de prijs zal zijn. Daarmee is de gemeentelijke autonomie, die de mogelijkheid geeft binnen bepaalde grenzen een beleid te voeren dat de kiezer verlangt, voor een belangrijk deel ondergraven. Het kabinet-Den Uyl laat niet na te beweren dat zij ook de macht wil spreiden. In de praktijk echter wordt het beetje macht dat gemeenteraden nog bezitten alleen maar verder beperkt!

Door communistische raadsleden en wethouders wordt bij hun optreden in gemeenteraden steeds gewezen op de noodzaak van de handhaving van de gemeentelijke autonomie. Daardoor is het mogelijk dat tal van gemeenschapsvoorzieningen, ondanks allerlei regeringsbeschikkingen, toch tot stand komen. De verhouding tussen gemeentebesturen en rijksoverheid is in de naoorlogse jaren steeds scherper geworden.

De eisen die de multinationale ondernemers aan de regering stellen, de aanslagen die via EEG en NAVO op de schatkist

worden gedaan, beperken de mogelijkheden voor de gemeenten, die daardoor voor de regering steeds lastiger worden. En nu is het voorstel gedaan om een einde aan die lastige gemeenten te maken. Daarmee wordt de vraag: is een gemeenteraad er om de belangen van de bevolking te behartigen door de regering definitief met neen beantwoord.

In vergelijking met voorgaande plannen op het gebied van het plaatselijk bestuur, gaat het huidige het verst van alle. De bezwaren zijn echter zo groot dat deze plannen moeten worden afgewezen. Het gemeentebestuur moet in de eerste plaats de belangen van de eigen ingezetenen behartigen. Daarvoor treden communistische raadsleden op. In de gemeenteraden zullen ongetwijfeld vele bondgenoten worden gevonden die mee zullen willen helpen de aanslag op het bestaansrecht van de gemeenten af te wijzen.

Het zal zeker mogelijk zijn met socialisten en andere progressieve raadsleden hiervoor een eenheid tot stand te brengen.

C. IJMKERS

Ontvangen boeken

M. H. K. van der Graaf: De psychologische aspecten van de organisatie. Uitgeverij Samson, Alphen aan den Rijn.

Pierre Jalée: Wat is kapitalisme? Uitgeverij Van Gennep bv, Amsterdam. f 8,90.

M. P. C. M. van Schendelen: Parlementaire informatie, besluitvorming en vertegenwoordiging. Uitgeverij Universitaire Pers bv, Rotterdam. f 32,50.

David McLellan: Marx' leven en werk. Uitgeverij Van Gennep bv, Amsterdam. f 37,50.

Hasek J.: De lotgevallen van de brave soldaat Svejk, deel II. Paperback. Uitgeverij Pegasus, Amsterdam. f 18,50.

W. I. Lenin: Marxisme en Staat. Uitgeverij Pegasus, Amsterdam. f 7,75.

Ernst Utrecht: Vijf jaar strijd in de Filippijnen. Uitgeverij Van Gennep bv, Amsterdam. f 14,50.

CDA exit?

Toen in december 1974 de KVP-professor Steenkamp in het eerste CDA-bulletin hooggestemd schreef over het CDA als 'een nieuwe ster aan de Nederlandse politieke hemel' zal hij niet voorzien hebben dat nog geen jaar later het verschijnsel zich in alle duidelijkheid als een 'vallende ster' zou ontpoppen. Toch hoefde men nauwelijks een ziener te zijn om uit de voorgeschiedenis van de CDA-vorming (zie een vorig artikel in P&C nr. 5, 1975) en haar verdere ontwikkeling de nodige tegenstellingen te voorspellen.

De verkiezingen van 1972 hebben ook hierin een verstrekkende uitwerking gehad. Toen werd de rekening gepresenteerd voor het afbraakbeleid van het inmiddels door de massa-actie ten val gebrachte kabinet-Biesheuvel (dat nog door Steenkamp in elkaar was getimmerd!).

De KVP verloor ruim 4% en kwam op 27 zetels, bijna de helft minder dan 10 jaar tevoren. De CHU, openlijk vertegenwoordiger van de Nixon-politiek, kreeg een vernietigende slag en zakte tot 7 zetels.

In een resolutie van het partijbestuur van de CPN van 9 december 1972 werd hierover gezegd: 'De openlijke kampioenen van NAVO en EEG, zij die de eerst verantwoordelijken zijn voor de knechting van Nederlands nationale belangen, hebben de klappen gekregen.''Voor het eerst sinds de tweede wereldoorlog is de verstarring van de burgerlijke partijen doorbroken.'

De PvdA-leiding echter weigerde hieruit de voor een nieuwe politiek nodige conclusies te trekken en de geschapen mogelijkheden te benutten.

Tegen de duidelijke kiezersuitspraak in werden door Burger de KVP en de AR in een door Den Uyl geleide regering gemanoeuvreed. Maar het daarin opnemen van de praktisch weggevaagde en toch nog uiterst brutaal optredende CHU kon de PvdA zich niet veroorloven.

Vanzelfsprekend had dat wel gevolgen voor de christendemocratische samenwerking. De CHU nam haar beide partners de wijze, waarop die haar terwille van het regeringspluche hadden laten vallen, allerm minst in dank af. En hoewel een paar weken later het CDA formeel werd opgericht, duidelijk was, dat de CHU niet direct stond te trappelen en de boot zeker zou afhouden tot een welomschreven rechtse koers vastlag. De ultra-rechtse groep-Beernink in de CHU dreigde zelfs een

nieuwe CHU op te richten als Kruisinga te nauwe samenwerking binnen het CDA zou aangaan. Binnen de AR werden trouwens soortgelijke dreigementen geuit.

De andere kant was, dat de buiten de regering staande CHU het alibi werd door KVP en ARP voor een constante en tamelijk succesvolle rechtse pressie op Den Uyl.

Poging christendemocratische samenwerking te forceren

Het wegvallen van een rechtse meerderheid in het parlement na de verkiezingen van 1972 leidde in de KVP tot een koortsachtig beraad over de nu te volgen tactiek. Er stond nu immers levensgroot voor de nabije toekomst al het perspectief van een KVP die voor het eerst sedert de oorlog geen regeringsmacht zou uitoefenen.

De conclusies van de KVP-leiding waren, dat het CDA er nu koste wat het kost moest komen én dat direct gekoerst moest worden op snelle invoering van een districtenstelsel bij de parlementsverkiezingen. Voor dat laatste waren trouwens D'66 en de PvdA al geruime tijd in de weer.

De vervalsingen in de zetelaantallen door een districtenstelsel zouden ook AR en CHU wel dwingen tot samenwerking met de KVP. Door hun lijsten met elkaar te verbinden zou — zonder een stem erbij te winnen — een groot aantal zetels extra verkregen worden. Daarmee zou opnieuw een regeringsmeerderheid met de VVD ontstaan. (Voor een helder overzicht hiervan zie P & C nr. 1 — 1973; M. Bakker — Kiesstelsel als onderhandelingsobject.)

De smadelijke nederlaag die de districtenstelselplannen, vooral door het stelselmatige verzet van de communisten, later werd toegebracht, is bekend.

Het forceren van de christendemocratische samenwerking langs andere wegen werd voortgezet.

Onder leiding van Steenkamp werd het plan uitgebreed om in zoveel mogelijk plaatsen 'aan de basis' CDA-afdelingen op te zetten in voorbereiding van de verkiezingen voor provinciale staten en gemeenteraden.

In veel gevallen kon dat niet al te moeilijk zijn: die 'basis' bestaat voornamelijk uit wat notabelen in en rond de gemeente- en provinciale besturen en vaak is de toestand zo dat één van de drie partijen een sterk overheersende positie inneemt. De praktische samenwerking in de plaatselijke politiek is er gewoonlijk al langere tijd en de zware

nederlagen die te wachten leken maakten de zielen week genoeg voor het redden van wat er te redden viel.

Dus kwam er inderdaad een reeks CDA-lijsten, doch verdere teruggang, zij het minder spectaculair, konden die niet tegenhouden.

De gedachtengang die achter de opzet van zulke lijsten zat was wel duidelijk: door in de praktijk de lagere kaders al met het CDA vertrouwd te maken kon van onderop de druk voor één christendemocratisch blok georganiseerd worden. Toch bleek ook dit een misrekening.

Landelijk liepen de interne tegenstellingen zelfs zo hoog op, dat Steenkamp er de brui aan wilde geven. Op 7 februari 1974 beschuldigde hij in een brief zijn partners ervan, een gezamenlijke 'zelfmoord' op het CDA te plegen. Natuurlijk lekte die brief uit.

'Een deel van de boedel redden.'

Het duurde tot eind februari 1975 voor de KVP na maanden van getrek en politieke tegemoetkomingen aan de CHU eindelijk een klein succes leek te kunnen boeken. Op een conferentie in Woudschoten werd het CDA eindelijk voorzien van statuten, waarmee een federatief verband tussen de drie partijen werd geschapen.

Maar zodra ergens de regeringskwestie opdoemde kon geen overeenstemming worden bereikt. Zo werd een beslissing over een mogelijke gezamenlijke kandidatenlijst, een vurige wens van de KVP, opgeschoven tot ver in 1976.

Over de grondslag werd slechts een voor meerdere uitleg vatbaar compromis gevonden, waarbij de KVP met instemming van CH-leiders vast kon houden aan haar opvatting, dat voor het CDA weliswaar een christelijk image nuttig was, maar dat het verder een 'open' partij moest zijn om nieuwe kiezers te lokken. De ARP wilde in het CDA slechts belijders van het evangelie toelaten, en kon in het compromis ook dát lezen.

De werkelijke tegenstellingen bleven volop bestaan.

Dat de KVP desondanks jubelde over 'Woudschoten' ontlokte het anti-revolutionaire dagblad Trouw het commentaar: 'Men kan begrip hebben voor de begeerte van een partij, die de ondergang voor zich meent te zien, tenminste nog een deel van de boedel te redden in een nieuwe partijformatie.'

'Een deel van de boedel'. . . KVP-voorzitter De Zeeuw zag zelfs dat niet zitten. Hij wilde niet eens meer langer op het

CDA wachten, maar onmiddellijk de KVP zelf tot een CDA omvormen.

Dat daarmee ARP en CHU zwaar op de tenen getrapt zouden worden paste hem klaarblijkelijk. Als voorstander van samenwerking met de PvdA in het kabinet-Den Uyl mag men hem wel de wens toeschrijven, tégen die samenwerking gerichte blokvorming te bemoeilijken.

Maar De Zeeuw vertelde er gelijk ook bij om welk deel van de KVP-boedel het nog ging: Van de 300.000 leden die er enkele jaren geleden nog waren, zouden er dit jaar nog slechts 40.000 over zijn. En hoewel die leden in de KVP slechts betekenis hebben als inkomstenbron, als contributiebetalers, en ze voor de rest niets te vertellen hebben, geeft het een aardig beeld van verloren invloed.

Toen De Zeeuw kort na 'Woudschoten' om zijn optreden aan de dijk was gezet, kwam de nieuwe KVP-voorzitter Vergeer nog eens duidelijk maken, dat de KVP 'haar zelfvertrouwen en haar politieke identiteit heeft verloren'.

De KVP openhartig over haar zwakten, dat wekt wel verbazing. Op ging het er alleen maar om bij haar partners, aan de vooravond van het eerste CDA-congres, de indruk te wekken dat de KVP dus eigenlijk niet sterker was dan zijzelf, dat ze alle drie evenveel te vertellen hadden?

De Schmelzers en Biesheuvels

Temidden van de reeks van grotere en kleinere tegenstellingen en moeilijkheden (alleen al het samenbrengen op zich van gereformeerden, hervormden en katholieken in een gezamenlijke partij is een probleem van formaat) is, zoals al eerder gesteld, het vraagstuk van regeren-met-wie de centrale kwestie.

En in de laatste periode tekent zich binnen het CDA steeds scherper een machtige groep af, die wordt gevormd door vooral ministers uit de tijd van Schmelzer en Biesheuvel. Het zijn figuren als Schmelzer en Biesheuvel zelf, De Jong, Udink en Roolvink.

Deze groep laat er weinig twijfel over bestaan, dat zij met het CDA koers wil zetten op verandering van de regeringssamenstelling, d.w.z. herstel van de oude coalitie met de VVD.

Daartoe is van de drie partijen zeker de CHU hun meest complete bondgenoot en een onmisbare factor in het CDA. Kruisinga heeft die machtspositie handig uitgebuit door een zeer gunstige verdeelsleutel voor de toekomstige kandidatenlijst

af te dwingen in het CDA-bestuur.

Het komt er op neer, dat zelfs als het CDA bij verkiezingen 10 zetels zou verliezen, de CHU er toch nog altijd een bij zou krijgen. Via een oplopend CHU-aantal bij geringer verlies zouden KVP en AR pas gaan meedelen als het CDA 7 zetels wint: ieder één tegenover de CHU 5.

Zo wordt voor de toekomst al een sterke zeer rechtse steunpilaar ingebouwd.

De groep van Schmelzer deed méér. Door haar werd ook het 'advies van de Permanente Programadvies Commissie' (PPAC) voor het CDA-beleid samengesteld. Daarin wordt, zoals te verwachten, een uiterst rechtse koers voor het CDA uitgestippeld, die inmiddels op praktisch alle punten (behalve het Midden-Oosten-beleid, dat op tegenstand bij de AR stuitte) instemming van de drie partijen heeft verkregen.

Maar ook bevatte dit 'advies' de passage: 'De prijs van een toekomstige splitsing binnen het CDA t.a.v. het deelnemen aan een kabinet is te hoog'. Het moet onmogelijk zijn 'dat deze situatie zich herhaalt.'

Allerwegen is dit opgevat als een aanval op de samenwerking in het kabinet-Den Uyl en een genoegdoening aan de CHU. Vooral uit de anti-revolutionaire hoek is daarop met zwaar geschut gereageerd. In hun kring, maar daar niet alleen — zie het optreden van de groep-De Zeeuw — overheerst de gedachtengang, dat in deze tijd van grote kapitalistische tegenstellingen en een diepgaande economische crisis de belangen van de grote kapitaalsmachten in ons land het beste worden veiliggesteld door te regeren samen met een PvdA die zich erg gevoelig toont voor rechtse druk en tegelijk haar invloed via de vakbeweging kan uitoefenen om de mensen te weerhouden van loonstrijd om zich tegen de voortdurende verslechtering van het levenspeil te beschermen.

De anti-revolutionaire professor Diepenhorst zei het in Elsevier van 2 augustus zo: 'Het zittend kabinet-Den Uyl, waarvan de leden hoofd voor hoofd hun best doen, zoals ook bij andere ministeries het geval was, heeft het betrekkelijk eenvoudig. Men kan er zeker van zijn dat het zit bij de gratie van de 'arbeidsvrede'. Onder een andersoortige meerderheid zullen er in Nederland heel wat politici op stakingen aansturen of deze niet weten te verhinderen.'

Met die achtergrond keerde een groot deel van de anti-revolutionaire Kamerfractie zich tegen het KVP-doordrammen met het CDA.

Het was ook het feitelijke motief van het AR-Kamerlid

mevrouw Van Leeuwen om een post als staatssecretaris, die kortgeleden vrijkwam, te weigeren. In een interview zei ze: 'Ik groei de laatste tijd hoe langer hoe meer naar de overtuiging toe dat 't niks wordt met het CDA en dat ik er dan straks maar mee moet ophouden.' En ongetwijfeld is het hetzelfde uitgangspunt m.b.t. de regeringsmacht dat ten grondslag lag aan de redevoering van Aantjes op het CDA-congres, die alom beschouwd wordt als de kennisgeving van een feitelijke breuk in het CDA.

Zoals het in die kringen hoort verpakte Aantjes de zaak in een hooggestemd verhaal over de opgaven van het evangelie, repte hij over een reeks schanddaden van het (kapitalistische) systeem, met de brutale schijn van zelfkritiek, maar zonder te vertellen dat hij en zijn partij sinds jaar en dag volledig verantwoordelijk zijn voor het bewust in stand houden of in nieuwe vormen gieten van diezelfde schanddaden.

En uiteindelijk legde Aantjes het breukpunt ook op een evangelische' kwestie: het CDA mag van de AR alleen vertegenwoordigd worden door christelijke gelovigen, dus van de door KVP en CHU gewenste openheid kan geen sprake zijn.

Aangenomen mag worden, dat Aantjes hiermee voor zijn eigen parochie een gevoelig punt heeft geraakt. De emoties rond dit soort zaken worden opgezweept en onderdrukt naarmate dat voor de werkelijk nagestreefde doeleinden gewenst wordt. En op Aantjes' rede is dan ook een golf van anti-revolutionair sentiment losgekomen, dat hem voor het verdedigen van zijn positie, die hij zo duidelijk met deze kwestie heeft verbonden goed van pas komt.

Niettemin mag niet onderschat worden, dat godsdienstige kwesties voor gelovige mensen een rol spelen. Bovendien zijn er grote belangen mee verbonden, waar in Trouw van 26 augustus de AR-bestuurder Faber nog eens op wees: 'Het is de verdienste van Aantjes, dat hij weigert om thans op het partijpolitieke toneel een beslissing te nemen, die op den duur fnuikend kan zijn voor het hele scala van christelijke organisaties.'

CDA en CDU

De opstelling van Aantjes heeft inmiddels de steun gekregen van de bestuursorganen van de ARP. Ter ondersteuning van de zaken waar het in werkelijkheid om gaat kwam eerst op 21 september het partijbestuur van de AR met een verklaring,

zo'n combinatie verzanden in mistige en ziellose compromissen.' Maar dat geldt niet alleen de toekomst, het is wel degelijk ook de praktijk nu!

Dat niet zien betekent de gevaren accepteren die de ervaring in West-Duitsland toont: juist dankzij de voortdurend toegevoegde houding t.o.v. de CDU-CSU door de SPD-leiding boekt de partij van Strauss steeds weer verkiezingswinst. Daarop hoopt rechts ook hier.

Daarom moet er een andere koers ingeslagen worden die de rechtse confessionelen een halt toeroept en hen buiten de regeringsmacht sluit. De krachten moeten geformeerd worden voor een nationale politiek, gericht op crisisbestrijding.

De tegenstellingen binnen de confessionele partijen bieden met zulk een optreden perspectief op het winnen ook daar van krachten, die bereid zijn zo'n politiek te steunen.

Het kan tegelijkertijd de definitieve doods klok doen luiden over het reactionaire CDA.

J. IJISBERG

De CIA - instrument van het Amerikaanse imperialisme

De laatste maanden is er een stroom van onthullingen losgekomen over het doen en laten van Amerika's buitenlandse geheime dienst, de CIA. Vrijwel dagelijks worden er nieuwe bijzonderheden bekendgemaakt. Voor een Senaatscommissie die een onderzoek instelt naar de illegale praktijken van de CIA geven geheime-dienst agenten toe dat zij aan dit soort praktijken hebben meegewerkt. Geheime rapporten lekken uit en komen bij kranten terecht. President Ford wordt gedwongen tot het instellen van een onderzoekcommissie, een commissie onder leiding van Rockefeller die ondanks haar pogingen om zoveel mogelijk in de doofpot te stoppen een aantal smerige zaakjes wel toe moet geven door de vele bewijzen, die op tafel liggen.

De aaneenschakeling van af luisterschandalen, omkoopaffaires, moordkomplotten en staatsgreppogingen is nauwelijks meer te volgen. Maar wat ook precies de reden van al deze onthullingen mag zijn, duidelijk is wel dat na de Watergate-affaire en de verdwijning van Nixon ook dit weer een uitdrukking is van de strijd om de macht binnen het verrotte Amerikaanse systeem.

Dit heeft inmiddels geleid tot heftige botsingen tot in de hoogste kringen. Minister van oorlog Schlesinger en CIA—opperhoofd Colby werden de laan uitgestuurd. Ook al blijft Colby formeel nog tot eind van dit jaar aan de sfeer van intrige, geheimzinnigheid en koppensnellerij woekert voort.

De CIA wordt als een belangrijk element van politiek gehanteerd en het doel van die politiek is de wereld ondergeschikt te maken aan het Amerikaanse imperialisme.

De misdadige praktijken van de CIA zijn dan ook niet de praktijken van haar alleen, het zijn de praktijken van de Amerikaanse regering, de praktijken van het Amerikaanse imperialisme. De CIA voert haar operaties uit in opdracht van de Amerikaanse regering en hoewel deze dat herhaaldelijk probeert te ontkennen en de zaak wil voorstellen als iets dat buiten haar gezichtsveld gebeurt, zijn in een aantal gevallen de bewijzen zo overstelpend dat zij wel toe moet geven.

Zo ontkende Kissinger in het begin elke bemoeienis met de fascistische staatsgreep in Chili. Bij het bekend worden van een aantal feiten bijv. dat in de commissie van veertig, een

commissie waarin alle CIA-operaties behandeld worden en waarvan Kissinger voorzitter is, de infiltraties in Chili uitgebreid behandeld waren, kon hij dit niet meer staande houden en moest hij de CIA-inmenging wel toe geven. En dat gebeurde dan ook maar meteen op de brutaalste manier.

Hij omschreef de CIA-praktijken als pogingen 'de oppositie in leven te houden en de democratie te handhaven'. Alsof het de gewoonste zaak van de wereld was sprak Kissinger nu over de operaties in Chili, waar met intriges van de geheime dienst het openbare leven werd ontworcht, de wettige regering ten val gebracht en een terreurbewind in het zadel werd geholpen. En dit alles diende volgens de Amerikaanse minister voor de 'democratie'. Ford deed ook een duit in het zakje en verklaarde dat 'wanneer Washington van mening is dat dat in het beste belang van het betrokken land is, de CIA het recht heeft zich in de binnenlandse aangelegenheden van een ander land te mengen'.

Deze 'Ford-doctrine' over de CIA kwam ook naar aanleiding van de onthullingen over Chili en veroorzaakte zowel binnen Amerika als daar buiten grote opschudding.

De CIA vermoordde Kennedy

De Verenigde Staten beschikken over een zeer uitgebreid geheime-diensten apparaat. De CIA is slechts een van de tien diensten hoewel ze samen met de FBI de beruchtste en invloedrijkste vormt. Officieel bemoeit de FBI zich alleen met het binnenland van de Verenigde Staten en de CIA met alles wat daar buiten ligt. Maar het zouden geen geheime diensten zijn als ze zich aan deze grenzen zouden storen. Botsingen tussen FBI en CIA zijn dan ook geen zeldzaamheid en op alle mogelijke manieren probeert men elkaar de loef af te steken. Een aantal onthullingen over de CIA zijn dan ook vrijwel zeker afkomstig van de FBI. Samenwerking vooral als het gaat om het in de doofpot stoppen van een of ander vuil zaakje vindt ook wel plaats.

Zo staat het vrijwel vast dat bij de moord op president Kennedy CIA-agenten betrokken zijn geweest. De FBI was er echter als de kippen bij om te verklaren dat het het werk was van één man en dat elke gedachte aan een samenzwering verworpen moest worden. Hoewel er in de jaren na de moord op Kennedy steeds weer opnieuw met foto's, filmmateriaal en andere bewijsstukken is aangetoond dat er meer mensen betrokken waren bij de aanslag, wordt er consequent en hard-

nekkig geweigerd een nieuw onderzoek te openen.

Op 21 februari 1968, vier jaar na de moord, verklaarde procureur-generaal van New Orleans, Jim Carrison letterlijk dat Kennedy vermoord was door de CIA en dat uit zijn onderzoekingen gebleken was dat er een band bestond tussen de CIA en Lee Oswald. In een amateurfilm opgenomen vlak na de moord op Kennedy zijn twee figuren te zien, die zeer sterke gelijkenis vertonen met Howard Hunt en Frank Sturgis, twee van de Watergate-samenzweerders. Hunt gaf tijdens een verhoor toe voor de CIA gewerkt te hebben. Meters dossiers zijn aangelegd waarin wordt aangetoond dat het technisch gezien onmogelijk is geweest dat één man de moordaanslag gepleegd zou hebben.

Niettemin verklaarde de commissie-Rockefeller enige maanden geleden dat ze geen enkele reden zag om het onderzoek naar de moord te heropenen en dat vastgehouden moest worden aan de theorie dat Lee Oswald de enige dader is geweest. Alleen al de manier waarop telkens weer geweigerd wordt de zaak te openen wettigt het vermoeden dat er meer aan de hand is geweest en dat bepaalde invloedrijke kringen kost wat kost een nieuw onderzoek willen tegenhouden.

Een van de grootste luchtvlotten

Dat verslag van de commissie-Rockefeller werd uitgebracht naar aanleiding van onthullingen over activiteiten van de CIA binnen de Verenigde Staten. Die zijn zoals reeds gezegd verboden. Daar zijn andere diensten voor.

Totaal vergt het geheime diensten-apparaat van de Verenigde Staten meer dan zes miljard dollar, bijna 16 miljard gulden ... Hiervoor werken 153.250 man. Men moet bij deze getallen wel bedenken, dat dit officiële cijfers zijn en dat men te maken heeft met geheime diensten. De CIA zou zo'n 16.500 agenten in dienst hebben, officiële agenten. Mensen werkzaam op ambassades (onlangs onthulde de Washington Post dat in 1961 het diplomatieke korps meer CIA-agenten dan 'echte' diplomaten omvatte) het hoofdkantoor enzo.

Hoeveel mensen de CIA werkelijk in dienst heeft weet niemand. In de loop der jaren heeft ze zoveel mantelorganisaties opgericht dat men de tel is kwijtgeraakt. Colby, de afgezette directeur van de CIA, was echter ook nieuwsgierig naar het aantal mensen waarvan hij directeur was en maakte enige agenten vrij om hiernaar eens een onderzoek in te stellen. Zij hebben hun opdracht echter terug moeten geven. Het was onbegonnen werk.

Alleen al de luchtvaartbedrijven van de CIA hadden meer mensen in dienst dan de CIA zelf. Bedrijven als Air Asia, Air America, Civil Air Transport, Intermountain Aviation, Southern Air Transport en nog enige andere zijn allemaal eigendom van de CIA. Samen hebben zij een van de grootste luchtvloten ter wereld, zo niet de grootste.

Deze luchtvloot omvat zowel bommenwerpers als transport- en passagiersvliegtuigen. De bommenwerpers van de CIA, B-26 modellen, zijn bij vrijwel elke fascistische staatsgreep gebruikt. In 1964 tijdens de gevechten in de Kongo werden de vliegtuigen gevlogen door dezelfde piloten die drie jaar daarvoor tijdens de Cuba-invasie in de Varkensbaai al ervaring hadden opgedaan. In 1958 werd boven Indonesië een B-26 neergehaald. Er werden aanvallen mee uitgevoerd op gebied van de Volksrepubliek China en lang voor het Tonkin-incident was de CIA al op alle mogelijke manieren betrokken bij de oorlog in Vietnam en Laos.

Via de luchtvaartmaatschappijen werden embargo's tegen bepaalde landen ontdoken. Volgens een Congresbesluit was het aan de Amerikaanse regering verboden wapens te leveren aan Portugal, die in de koloniale oorlogen van dit land met Angola, Mozambique en Portugees Guinea gebruikt konden worden. Tijdens de lente en zomer van 1965 werden echter zeven B-26 bommenwerpers van Arizona naar Lissabon gevlogen. De vliegtuigen werden bestuurd door een Britse piloot, die voor dit werk gehuurd was door de firma Aero Associates. De bommenwerpers waren eigendom van de maatschappij Intermountain Aviation. Beide bedrijven behoren tot de CIA. Opdracht tot deze transactie was gegeven door de Amerikaanse regering zelf, die op deze manier elke bemoeienis met de levering kon ontkennen, wat dan ook door de Amerikaanse VN-afgevaardigde gedaan werd toen over de inmiddels uitgelekte affaire vragen werden gesteld.

Naast de beschikking die de CIA heeft over een vrijwel onuitputtelijke vloot vliegtuigen legt het commerciële gebruik van de vliegtuigen de CIA geen windeieren. Het ministerie van defensie maakte bijv. in Vietnam druk gebruik van CIA-vliegtuigen waarvoor de laatste zich goed liet betalen. De 750 miljoen dollar die op de Amerikaanse begroting voor de CIA worden uitgetrokken zeggen dan ook niet zoveel. Zij heeft de beschikking over een veelvoud van dit bedrag.

Het is geld voor het zich mengen en wroeten in de binnenlandse aangelegenheden van andere landen als de uitvoerders van het Amerikaanse kapitaal — van concerns als ITT,

Anaconda Copper, General Motors, de oliemaatschappijen — concerns die elke democratische beweging in een land met argusogen bekijken.

Staatsgreep in Chili

Over het geïntreger van het concern ITT in Chili zijn reeksen van feiten bekend. Grote sommen geld gaf zij via de CIA uit, eerst om de verkiezing van Allende tot president onmogelijk te maken en toen dat niet lukte, geld voor de bloedige staatsgreep van de generaals.

Wat precies de rol van de CIA in de staatsgreep is geweest is nog steeds niet helemaal bekend, angstvallig probeert zij en de Amerikaanse regering zoveel mogelijk over deze affaire in de doofpot te stoppen.

Bepaalde onthullingen en verklaringen, die bijv. Kissinger gedwongen was te geven tonen aan dat reeds in 1964 de CIA bezig was het Allende en zijn partij zo moeilijk mogelijk te maken. In dat jaar vonden er in Chili presidentsverkiezingen plaats. Deze verkiezing ging tussen Allende en de kandidaat van de rechtse christendemocratische partij, Frei. Frei won met steun van de CIA de verkiezingen. Hiertoe had de CIA haar hele arsenaal aan trucs en smerigheidjes te voorschijn gehaald. In september 1970 waren er weer verkiezingen in Chili. Enige maanden hiervoor, om precies te zijn op een zaterdag in juni, kwam de groep van veertig bij elkaar. Op die bewuste zaterdag stond als enige punt op de agenda: de komende presidentsverkiezingen in Chili.

Grote vrees bestond er bij de Amerikaanse regering dat Frei het dit keer tegen Allende zou afleggen. De verkiezing van Allende moest daarom kost wat kost voorkomen worden. Hoe, dat was onderwerp van bespreking binnen de groep van veertig.

Voorals Helms, toen directeur van de CIA en tegenwoordig ambassadeur voor de VS in Perzië, kon wel enige ideeën aan de hand doen. De ondermijnende acties in 1964 in Chili waren onder zijn directe leiding ondernomen en hij kon dus bogen op enige ervaring.

Het resultaat van deze bespreking was een grootse inmengingscampagne, waarbij grote sommen geld naar rechtse partijen vloeiden. Dit alles met als doel, zoals Kissinger het zo frappant zei, 'de oppositie in leven te houden en de democratie te handhaven'.

Ondanks deze CIA-campagne, waartoe ook de moord op generaal Schneider aan de vooravond van de verkiezingen

behoorde, wist de Unidad Popular de verkiezingen te winnen en werd Allende president.

En hoewel men op alle mogelijke manieren had geprobeerd dit te voorkomen, had men toch rekening met de verkiezing van Allende gehouden.

Er lag al een compleet uitgewerkt plan klaar om hem weer ten val te brengen. Doel was het veroorzaken van een economische chaos, die dan aangegrepen kon worden voor het uitvoeren van een staatsgreep. Drie jaar later was die chaos er en had het land te kampen met ernstige moeilijkheden. Op 11 september 1973 grepen een aantal generaals de macht en Allende en duizenden andere democraten werden vermoord of gevangen gezet.

Een van de eerste maatregelen van de generaals was het ongedaan maken van de nationalisaties van bedrijven van Amerikaanse concerns. Voor de hulp van deze bedrijven bij de staatsgreep moest tenslotte wat teruggedaan worden . . .

William Colby, de afgezette directeur van de CIA, sprak naderhand zijn tevredenheid uit over het verloop van de staatsgreep. Hij bestond het zelfs om voor een commissie van het Huis van Afgevaardigden te verklaren dat de moord op duizenden democraten en het gevangen zetten van nog eens duizenden 'some good', iets goeds, had gedaan. Op deze manier hadden de generaals een burgeroorlog weten te voorkomen want voor de tegenstander goed en wel iets had kunnen doen was deze al uitgeschakeld . . .

Indonesië model voor Chili

De volstrekte minachting voor het recht van een volk om zelf zijn toekomst te kunnen bepalen spreekt ook duidelijk uit de generaalscoup in Indonesië. Deze staatsgreep die als voorbeeld diende voor de generaals in Chili (in Chili werd de code-naam Operatie Djakarta gebruikt) draagt het stempel van de CIA.

In de nacht van 30 september op 1 oktober 1965 werd in Indonesië het sein gegeven tot een van de bloedigste staatsgrepen uit de geschiedenis. Een groepje generaals onder leiding van Suharto wierp de democratische regering van Sukarno omver en startte onmiddellijk een systematische uitroeiingscampagne tegen aanhangers en kaders van de Indonesische Communistische Partij (PKI) en andere democratische en nationale krachten. Honderdduizenden Indonesiërs werden vermoord en nog eens honderdduizenden in kampen gevangen gezet. Velen van hen zitten hier, tien jaar later, nog steeds.

De komplotteurs bleken over uitstekende contacten te beschikken met de Amerikaanse regering. Terwijl bijvoorbeeld de regering van Sukarno zich opstelde tegenover de machtspolitiek van de Verenigde Staten waren de rechtse generaals, vooral via bepaalde CIA-agenten, in voortdurend contact met de Amerikaanse regering. Zo verklaarde McNamara, oud-minister van oorlog, dat hoewel de relatie met de regering Sukarno niet zo best was de contacten met de legergeneraals uitstekend waren.

Er zijn trouwens vele aanwijzingen, dat de CIA al eerder pogingen gedaan had om de regering Sukarno omver te werpen. In 1958 gaf de CIA directe militaire steun aan rechtse groepen op Sumatra. B-26 bommenwerpers, eigendom van de geheime dienst, voerden zelfs bombardementen uit. Op 18 mei 1958 werd een van deze bommenwerpers door het Indonesische leger neergeschoten. De piloot was de Amerikaan Allen Pope. Onmiddellijk kwam de Amerikaanse regering met verklaringen dat deze Pope een huurling was en officieel niets met de VS te doen had. Later bleek echter dat Allen Pope in dienst was van Civil Air Transport, een luchtvaartonderneming eigendom van de CIA. Vier jaar later werd hij vrijgelaten en trad onmiddellijk in dienst van Southern Air Transport, eveneens eigendom van de CIA.

Een land dat vrijwel constant doelwit is geweest van het Amerikaanse imperialisme is Cuba. Aan de ene kant was er de officiële handelsboycot, aan de andere kant was de CIA voortdurend bezig met het smeden van complotten tegen Castro en het Cubaanse volk. Vierentwintig maal is er een poging gedaan de Cubaanse premier te vermoorden. De eerste dateren uit het jaar 1959, enige maanden nadat het Cubaanse volk de vrijheid bevochten had en het regiem van de dictator Batista omver wierp. Al deze pogingen mislukten evenals dat het geval was met de poging om in april 1961 een huurlingenleger op Cubaans grondgebied te droppen. Deze invasie in de Varkensbaai werd een van de grootste CIA-mislukkingen, de indringers kregen geen voet aan de grond en werden weer terug in zee gedreven. Na deze mislukking van de poging tot openlijke omverwerping van de regering-Castro, werd vooral de Cubaanse economie doelwit van CIA-acties.

Om bijvoorbeeld de suikerpositie van Cuba te ondermijnen werden enkele malen grote hoeveelheden suiker opgekocht die dan in één keer tegen dump prijs op de markt van een bepaald land werd gebracht. Op deze manier zakte de suikerprijs

enorm en werd aanzienlijke schade toegebracht aan de Cubaanse economie. Men schrok er zelfs niet voor terug om ladingen suiker te vergiften.

Inmenging in vakbonden

De CIA wroette niet alleen in tropische gebieden. Onmiddellijk na de tweede wereldoorlog ontplooidde zij ook grote activiteiten in Europa. Haar doel was te voorkomen dat democratische en progressieve bewegingen in West-Europa hun invloed zouden vergroten en reactionaire groepen daar weer vast in het zadel te helpen. Tegenover Oost-Europa werd een gehele propaganda-organisatie ontketend en een ondermijningsactie gevoerd.

Het Amerikaanse imperialisme was er in West-Europa op uit zijn greep te versterken. Hiertoe werden politieke partijen, invloedrijke personen en vakbonden grote sommen geld toegestopt. Vooral op de vakbonden had de CIA het voorzien en het doel was te voorkomen dat die vakbonden werkelijke klasse-organisaties zouden worden. Onthullingen over de wijze waarop de CIA dat wilde doen komen de laatste tijd vooral van de Amerikaan Thomas Braden.

Deze Thomas Braden was van 1950 tot 1954 hoofd van de afdeling International Organisations Division, een van de onderafdelingen van de sectie voor 'clandestiene activiteiten'. Verdiende hij eerst zijn geld met zijn geïntregeer, tegenwoordig doet hij dat met het schrijven over deze activiteiten . . . Onthullend is het in ieder geval wel.

Zo zegt hij onder andere 'het was mijn idee om 15.000 dollar aan Irving Brown te geven' (Irving Brown was een belangrijk figuur in de Amerikaanse vakbond AFL-CIO). 'Hij had dit geld nodig voor het omkopen van vakbondsfunctionarissen in Italië, die een boycot van havenarbeiders tegen Amerikaanse schepen moesten breken'.

Voorals ook West-Duitsland was tot een belangrijk operatieterrein van de CIA binnen Europa gemaakt. Braden zegt hier o.a. over 'op een morgen ging ik naar Detroit en gaf aan Walter Reuther 50.000 dollar in 50 dollar biljetten. Victor Reuther gaf het geld uit voor het omkopen van vakbondsmensen. In dit geval ging het geld voor een groot gedeelte naar West-Duitsland'. (Victor en Walter Reuther waren broers en invloedrijke personen in de Amerikaanse vakbeweging).

Het voorkomen van vakbondseenheid was het voornaamste doel van deze CIA-inmenging. In Frankrijk waar een sterke eenheid bestond binnen de Confédération Générale du Travail (CGT),

een vakbond die geleid werd door zowel communisten als socialisten, slaagde de CIA erin een afsplitsing van de CGT tot stand te brengen. Deze afsplitsing de 'Force Ouvriere' vormde zich in 1947, hetzelfde jaar waarin in Nederland de al twee jaar durende fusiebesprekingen tussen NVV en EVC tot de vorming van een algemeen verbond afsprongen.

Veel van de onthullingen, waarvan er slechts enkele hierboven zijn beschreven, lijken regelrecht te komen uit een James Bond-achtig verhaal. Het is echter harde realiteit, een realiteit die de noodzaak tot waakzaam zijn onderstreept. Door sommige lieden wordt deze waakzaamheid bespot en zij doen het voorkomen alsof het een vreemde trek binnen de arbeidersbeweging zou zijn, 'een jagen achter spoken'.

De scheurmakersactiviteiten waarmee de vakbeweging in tal van Westeuropese landen, ons land inbegrepen, werd geconfronteerd, tonen de noodzaak tot waakzaam zijn echter duidelijk aan. De onthullingen over deze activiteiten overtreffen al wat voor mogelijk werd gehouden en bovendien zijn er nu zelfs figuren die ronduit toegeven dat zij zich met deze praktijken — een van de methoden van de Bourgeoisie — hebben beziggehouden.

Tot die methoden behoren ook het openlijk of langs slinkse wegen aanwakkeren van het anti-communisme. Een duidelijk voorbeeld hiervan vindt men op het ogenblik ten aanzien van Portugal. De openlijke inmenging in de zaken van het Portugese volk en het aanwakkeren van het anti-communisme komen vooral van Westduitse zijde — een land, dat zoals reeds is opgemerkt, een belangrijk operatieterrein van de CIA is.

De activiteiten van de CIA, die nu zo in de openbaarheid zijn gekomen, tonen aan hoe nodig het is tegen het Amerikaanse imperialisme te strijden. Zij onderstrepen hoe bedriegelijk al die frasen over 'vrijheid' van de kant van het Amerikaanse imperialisme zijn. Niet terwille van de 'democratie' komen nu activiteiten van de CIA aan het licht, maar uit onderlinge nijd en tegenstellingen, uit overwegingen van naakt zelfbestaan. Geen van die moordenaars en geen van die staatsgreep-specialisten is in Amerika nog maar één haar gekrenkt.

De werkelijke overwinnaars op de CIA zijn echter de volkeren, die strijden tegen het Amerikaanse imperialisme. De activiteiten van de geheime diensten — hoeveel schade ze ook aanrichten — blijven een randverschijnsel tegenover de strijd van de massa's, die met hun groeiend nationale bewustzijn, de loop van de geschiedenis bepalen en van doorslaggevende betekenis zijn.

B. SPEEKENBRINK

Literatuuronderwijs en literatuur

Moet er nog wel literatuuronderwijs gegeven worden op de scholen? Dat is een vraag, die nogal eens wordt gesteld en die onmiddellijk ook leidt tot een discussie over de vraag: wat is literatuur?

Het begrip literatuur is moeilijk te omschrijven. Over afzonderlijke boeken is erg veel te zeggen met name wat betreft de structuur, het point of view, de climax en dergelijke.

Willen we iets over literatuur zeggen dan plaatsen we het begrip in het grotere geheel van de maatschappij. We zeggen dat de inhoud, de thematiek, de karakters, de gedachtengang, de gevoelswereld van literaire werken niet losgekoppeld kunnen worden van de maatschappij, nog sterker, dat stijl, structuur en literaire genres veranderen als sociale structuren veranderen.

Wat het literatuuronderwijs betreft schreef Kees Fens in de Volkskrant onlangs een artikel onder de titel: 'Literatuuronderwijs blijft Een Hollands Drama'. Hij begon dat artikel als volgt: 'Wie weet wat literatuur is, mag iets zeggen. Wie weet 'wat' een scholier is, mag iets zeggen. Wie het allebei weet, mag misschien iets zeggen over literatuuronderwijs. Aangezien we het eerste misschien nooit zullen weten, van het tweede nog bijna niets weten, geeft negentig procent van de leraren Nederlands gewoon literatuuronderwijs, daarmee de belangrijkste vraag ontlopend: wat is een leraar Nederlands?'

Fens zegt over het begrip literatuur niet veel, over literatuuronderwijs dat het 'Een Hollands Drama blijft'. Ik wil proberen aan te geven dat hij schromelijk overdrijft, met andere woorden, er is over literatuuronderwijs en literatuur wel degelijk een heleboel zinnigs te zeggen, maar dan moet je er wel van uit gaan dat literatuur en maatschappij een heleboel met elkaar te maken hebben.

Taak

In het eindexamenreglement van de instellingen van het middelbaar onderwijs staat dat de leraar zijn leerlingen een aantal Nederlandse literaire werken van verleden en heden toegankelijk moet maken. Hij moet hun iets vertellen over het werk van de schrijvers, over de persoon van de schrijver en over de periode waarin de boeken geschreven zijn. Als het goed is, wordt er iets gezegd over de historische ontwikkeling van de literatuur, en over het feit dat het enkele werk niet los gezien

kan worden van de literatuurgeschiedenis, dat het een niet zonder het ander kan.

De leraar krijgt dus een grote mate van vrijheid wat betreft didactiek, methodiek en thematiek. Deze vrijheid is op verschillende manieren te gebruiken. Docenten kunnen hun eigen voorkeur brengen en voor het overige nemen ze zo eens wat uit de literatuurgeschiedenis. Door deze vrijblijvende methode kan de leraar voorbijgaan aan enkele fundamentele zaken die o.a. de Nederlandse cultuur betreffen. In de Nederlandse literatuur zijn namelijk een aantal literaire werken die niet zijn weg te denken uit de Nederlandse cultuur.

Het mag misschien moeilijk zijn deze zogenaamde klassieken aan de leerlingen te presenteren, het neemt echter niet weg dat het geen reden is om het niet te doen. In de presentatie van literatuur kun je je allicht aanpassen aan motivatie en interesse van de leerlingen.

Jonge mensen zijn geïnteresseerd in spannende verhalen, sensatieverhalen, humor, satire, ze zijn vaak intens bij actuele zaken betrokken. Als leraren nu in staat zijn de 'klassieken' zo te presenteren dat de leerlingen er iets van hun eigen leven in ervaren dan heeft literatuuronderwijs zin. Ik moet hier opmerken dat de school alleen maar een inleiding geeft.

De inleiding, waarover ik sprak, begint in feite al in de lagere klassen.

Lagere klassen

Zowel voor de lagere klassen van het lager beroepsonderwijs als voor de lagere klassen van de middelbare school geldt, dat naast grammatica en stijl, spreken geoefend kan worden, anders gezegd kunnen taal, stem en gebaar ontwikkeld worden. Door de grote spontaniteit van de leerlingen is b.v. een rollenspel of een toneelspel zo opgezet. Dit spel kan een grondslag zijn voor het literatuuronderwijs in de hogere klassen.

In het spel kunnen de leerlingen n.l. niet alleen zichzelf zijn, en daarbij wat ze denken verwoorden, in het samenspel komt ook een stuk improvisatie voor, een stuk inleving in andermans gedachten en gevoelens dat erg belangrijk is voor het latere literatuuronderwijs. In eigen gemaakte stukjes, in teksten wordt de fantasie getest. Vooral als leerlingen zelf iets geschreven hebben, moeten ze de kans krijgen om het voor te dragen, te spelen samen met anderen of als we nog verder gaan, ze moeten iets kunnen drukken al is het maar met de meest simpele middelen. Dit alles vergroot niet alleen hun taalvaardigheid,

mits goed begeleid natuurlijk, maar ook het zelfvertrouwen. Ze leren afstand nemen van hun eigen tekst. Tevens wordt het gedrukte woord niet iets wat onaantastbaar is. Ze hebben zelf het ontstaansproces meegemaakt.
Twee voorbeelden van teksten van leerlingen.

Aan zee vrienden
is het systeem al
een eeuwenoude traditie:
de golven

Martin

Autorijders

Geharde harde rijders,
die oudere generatie
ze rijden naar een zekere dood
staan te eten
achter het stuur
vijf passen per dag
dan een hartaanval
met een dode lach.

Josje

Deze actieve methode maakt een verhaal, een gedicht *niet* tot iets vreemds. Leerlingen merken dat het opschrijven van gedachten en gevoelens een normale dagelijkse bezigheid is. Dat er mensen zijn die met dat werk hun brood verdienen wordt voor hun een normale zaak. Een gedicht of een verhaal worden herkend, of afgewezen omdat zij het anders zien of voelen.

Hogere klassen

In hogere klassen wordt het spelelement minder. In het algemeen is de interesse voor literatuur nog gering. De Biggles-boekjes, de Bob Everse serie zijn vaak nog favoriet. Bij de meisjes zijn de Ivanov boekjes erg populair. De overgang moet zo geleidelijk mogelijk verlopen. Als zogenaamde overgangsliteratuur zou ik willen noemen: Ben Borgart, de vuilnisroos; Marnix Gijsen, klaglied om Agnes; werk van Jan Wolkers;

werk van Jan de Hartog; werk van Bomans; werk van Elsschot; Theo Thijssen, Kees de jongen. Als de boeken spanning, humor en satire brengen lezen leerlingen ze graag. Een belangrijke doelstelling van het literatuuronderwijs, namelijk leerlingen leesplezier meegeven, gaat dan lukken.

Uit de praktijk blijkt dat veel leerlingen dit plezier niet zo kennen. Vooral de traditionele aanpak is hier debet aan.

In de derde of vierde klas krijgen leerlingen literatuur uit de Middeleeuwen voorgeschoteld. Men leest klassikaal al naar gelang de voorkeur van de leraar de Reinaert of de Beatrijs of Mariken van Nimweghen, soms trouwens alle drie. Na de Middeleeuwen volgt werk uit de Renaissance, werk uit de 18e en 19e eeuw, gevolgd door de periode na 1880, gewoonlijk de moderne letterkunde genoemd. De moderne letterkunde is zo'n beetje het stiefkind van de literatuur, vooral op de manier waarop het vergeten wordt in de lessen.

De literatuurgeschiedenis die bij dit alles gegeven wordt, bestaat uit feiten en anekdotes, werkelijk inzicht in de geschiedenis wordt niet gegeven.

Hoe kan het dan anders? Een voorbeeld.

Als we bij het behandelen van de Reinaert wijzen op het gangsterachtige van de vos, die in staat is om in zijn eentje politie en magistraten om de tuin te leiden en die tevens het hele leven van schijn en corruptie blootlegt, in feite een maatschappijkritiek levert die er niet om liegt en dat doet op een fel satirische wijze, als wij dan wijzen naar de huidige situatie, ik denk aan Watergate, we kunnen trouwens dichter bij huis blijven, dan is de kloof tussen Toen (de Middeleeuwen) en Nu niet zo groot. Als de leerlingen geboeid zijn, is de tekst de relatie met de levensstijl, de moraal, de filosofie en economie van toen snel en ook duidelijk te leggen.

De literatuurgeschiedenis is dan geen hoeveelheid feiten en anekdotes. Het is een leven dat achter ons ligt. Een traditie. Een cultuur van een volk. De literatuurgeschiedenis wordt dan ook niet zo gauw losgekoppeld van de geschiedenis van een volk. Het wordt leerlingen dan duidelijk dat literatuur iets te maken heeft met een maatschappij, met politiek, economie, recht en godsdienst. Literatuur en geschiedenis leven dan.

Het onderscheid wat dan nog gemaakt wordt tussen historische en moderne letterkunde, is in feite fictief. De moderne letterkunde begint niet in 1880. Het gaat in de letterkunde om de teksten die in een bepaalde tijd door mensen geschreven zijn. Deze teksten lezen en proberen te plaatsen; de teksten lezen en iets van schrijver en tijd proberen te begrijpen, dat is belangrijk.

Zijn er ook nog relaties met het heden te leggen, goed, dan wordt geschiedenis actueel. Uiteindelijk staan de leerlingen ook in een leven. Indien dit als uitgangspunt wordt genomen dan zal blijken dat literatuur casu quo poëzie niet moeilijk gevonden wordt. De zogenaamde moeilijke poëzie van de Vijftigers met name Lucebert blijkt dan niet zó moeilijk. De zogenaamd makkelijke poëzie van de Zestigers, eigenlijk toch niet zo makkelijk, eerder versluitend. Ik wil iets dieper op de poëzie van de Vijftigers ingaan.

De Vijftigers met name Lucebert

Na de oorlog leven er in Nederland een aantal jonge dichters die zich wat hun werk betreft als groep opstellen. Zij ontdekken gemeenschappelijke kenmerken in hun werk en willen dit ook naar buiten uitdragen. Tegen de tot dan toe heersende normen van schoonheid en leerstellingen van de poëtica stellen zij een heel andere poëzie. 'Er is een lyriek die wij afschaffen'. Het is belangrijk te weten dat deze dichters rond 1925 geboren zijn. In hun jeugd hebben ze oorlog en werkloosheid meegemaakt. Zij zien het ideaal van de 'Verenigde Naties' schipbreuk leiden op onder andere de sfeer van de Koude Oorlog. Voor hen zijn de beide atoombomben op Hiroshima en Nagasaki aankondigingen voor nog meer geweld. Velen voelen dat hun leven beheerst wordt door machten waar ogenschijnlijk niets tegen te doen is.

Deze generatie keert zich langzamerhand af van de gevestigde orde, de wereld van de volwassenen. Van volkeren die zelf net bevrijd zijn uit een gruwelijke oorlog, zoals Nederland zelf, weer koloniale oorlogen ontketenen.

Lucebert schrijft naar aanleiding van de politieke acties in Indonesië in 1948 het gedicht 'een minnebrief aan onze gemartelde bruid Indonesia'. Hij was toen 24 jaar. De laatste 4 regels luiden:

'ik ben de bruidegom zoete boeroeboedoer
hoeveel wrekt de bruidegom de bruid
als op Java plassen bloed zij stuiptrekt
uitbuiters hun buit haar ogen oesters inslaan en uitzuigen?'

Het is misschien begrijpelijk dat de traditionele cultuur, de traditionele waarden waarin nog over allerlei verheven functies van kunst wordt gesproken geen uitgangspunt herbergt voor

deze generatie dichters. Lucebert heeft het 't meest treffend geformuleerd in zijn in 1952 verschenen bundel Apocrief:

'In deze tijd heeft wat men altijd noemde
Schoonheid schoonheid haar gezicht verbrand
Zij troost niet meer mensen
Zij troost de larven de reptielen de ratten
Maar de mens verschrikt zij
En treft hem met het besef
Een broodkruimel te zijn op de rok van het universum'

(Uit: 'Ik tracht op poëtische wijze')
't gedicht

Veel jonge mensen laten hun verzet blijken. Ze wijzen traditionele opvoedingsmethoden af. Ze zoeken elkaar op, beluisteren muziek, vooral jazz en wijzen bijvoorbeeld in hun schilderijen, ik denk hierbij aan Karel Appel, op het 'barbaarse in barbaarse tijden'. De dichters willen de wereld niet meer versluieren achter mooie woorden.

In hun optreden naar buiten zijn de dichters ook anders dan meestal van kunstenaars wordt verwacht. De Vijftigers provoceren het publiek. Bij een poëziemanifestatie in het stedelijk museum leest Lucebert een gedicht voor met de titel 'De anal-fabeet'. Hij draagt vervolgens heel plechtig het abc voor. Een ander vers is, 'de dood van de minister-president':

'De minister-president is een kanon
piep piep piep piep'

Bij het gedicht 'herfst' keert hij een glas water om boven zijn hoofd. Naar aanleiding van de woordenboek-citaten schrijft De Telegraaf dat hier van obsceniteiten sprake is. Anderen spreken van een komische noot. Een ding is duidelijk, men weet er geen raad mee. Ook de oudere dichters zien er niets in, met name Bertus Aafjes spreekt over zoiets als poëzie uit liefdeloosheid'. Het is duidelijk dat de jonge dichters op een andere golfengete spreken dan de verdedigers van de gevestigde literatuur. De Vijftiger leeft aan de rand van de samenleving en is de opstandige. Lucebert heeft daar iets over gezegd in een open brief aan Bertus Aafjes: 'Enige jaren geleden, in de tijd dat ik Apocrief en de Analphabetische Naam schreef, was ik minder dan een lompenproletariër, eenzaam, verformfaaid en hongerig, slapend op de bankjes in het Vondelpark en op de ponten van het IJ met

alleen mijn stem als onderdak. Toen heb ik geleerd wat mijn plaats was in het moderne Babylon en wie er vrolijk en teder hun verrukkingen uit kunnen zingen en wat er in dat gezang aan de grootse woorden en namen, die de dichter en de engel ontstolen zijn, misdaan wordt. Ik prefereerde de analphabetische naam, de naam bijv. van de naamloze die met lorren om de voeten gewonden in het park op het bankje tegenover mij sliep, boven de namen die de bezeten zwijnen hebben verkracht, opgevreten en die zij voortdurend door hun mulle microfonen voor ons uitkotsen.'

De betrokkenheid met het gebeuren rondom hem blijkt ook uit het volgende gedicht:

'er is alles in de wereld het is alles
de dolle hondenglimlach van de honger
de heksenangsten van de pijn en
de grote gier en zucht de grote
oude nachtegale
het is alles in de wereld er is alles

allen die zonder licht leven
de in ijzeren longen gevangen libellen
hebben van hardstenen horloges
de kracht en de snelheid

binnen het gebroken papier van de macht
gaapt onder de verdwaalde kogel van de vrede
gaart voor de kortzichtige kogel van de oorlog
de leeggestolen schedel
de erosie

er is alles in de wereld het is alles
arm en snel en langzaam geboren
slaapwandelaars in een koud circus alles
is in de wereld het is alles
slaap'

Het vernieuwende in de poëzie van de Vijftigers met als belangrijkste vertegenwoordiger Lucebert, is, dat zij het rijm, ritme en metrum laten vallen. De beeldspraak komt los uit het enge kader van vaste betekenissen. De wereld van het onderbewustzijn wordt aangesproken, het vrije spel van associaties wordt belangrijk. De dichters hechten veel waarde aan het automatisch neerschrijven van alles wat uit het onderbewuste omhoog komt. Door middel van deze techniek proberen ze door te dringen tot het onderbewustzijn; de wereld van verdrongen wensen,

angsten en ervaringen. Door het veelvuldig gebruik van werkwoorden weet Lucebert zijn poëzie een grote activiteit mee te geven, een dramatiek die bij zijn collega's lang niet zo groot is.

'Boven mij de *rollende* ogen van de storm
en het *klappen* van zijn muil in de huizen
ik hoor mijn *huilen stromen* in de dakgoot'

Om zijn taal spanning te geven gebruikt Lucebert veelvuldig de paradox en de ambiguïteit.

De paradox is het best te omschrijven als de tegenstelling; binnen een gedicht kan de dichter ernstig, zwaarmoedig, ironisch, teder of sarcastisch zijn. Een ander woord hiervoor is 'emotionele veelheid'.

Een voorbeeld:

'vliegen en schurken slopen rond het ontbijt
zo was het hier altijd
dit dorp had steeds een dik kind dat iets kwijt was
en alle versleten moeders zochten karton tegen de tocht

in alle kelders vielen onopvallende schoten
in alle palmen versprong een apenkont'

Ambiguïteit treedt op als de dichter in de taal meer wil leggen dan er al in zit. Het niet gebruiken van interpunctie is al een voorbeeld. Vaak maakt Lucebert nieuwe woorden. Het nieuwe woord bestaat uit fragmenten van andere woorden, waarvan het meestal de betekenis blijft houden, maar het nieuwe woord krijgt door de unieke manier van samenstellen toch een extra dimensie. Een bekend voorbeeld is: gedagoochemverhalen. De samenstelling bestaat uit, pedagogie, goochelen, goochem en verhalen. Het begrip pedagogie wordt eigenlijk ontluisterd door het te zien als een goochelarij, een goochemheidje.

Het lijkt alsof Lucebert een grote mate van vrijheid heeft, dat is echter schijn. Hij is in tegendeel zeer gebonden aan allerlei stijl-middelen. De bekendste zijn: de alliteratie, bijvoorbeeld onder de *wind* van de *wonden*; de beginrijm, *vergaan* het klaarblijkelijk ook/ *verdaan* het lichamelijke gedicht; inversie, ik denk dat een god het is, inversie wordt meestal gebruikt om een bepaald woord meer nadruk te geven; samenvoeging van tweeletter-grepige woorden, beide delen hebben dan de klemtoon, met groeten aan de *oogwenk* of de *sneeuw klok*, de ritmische spankracht in de versregel wordt groter; herhalingen, bijvoorbeeld in

'er is honger naar wijsheid
er is honger naar kneedbare ruimte
er is honger naar boeken naar voedzame mummies
er is honger naar het net van wimpers der melancholie'

Als laatste nog iets over de thema's van zijn werk.

Lucebert schrijft veel over het dichten zelf. Opstandigheid komt in veel van zijn teksten tot uiting. Een mooi voorbeeld is de verzameling teksten die gebundeld is in '... en morgen de hele wereld'. Het boek is samengesteld op basis van de tentoonstelling: Geldzucht, vraatzucht, geilheid in woord en beeld, in 1972. Veel voorkomend is ook de antithese hemels-aards.

De tegenstelling eenzaamheid — gemeenschap tracht Lucebert in zijn poëzie te overbruggen. Liefde is bijna vanzelfsprekend ook een belangrijk thema.

Nog deze regels van Lucebert:

'De grootste vijanden van deze tijd zijn:

Kerels die kaartenhuizen bouwen voor wie toch niet meer
mogen spelen

kerels die het weer niet willen veranderen

kerels die alleen de lonen prijzen als ze laag zijn

kerels die dichters honoreren die ze nooit hebben aangehoord of
gelezen

kerels die denken dat hun god is de vriend van iedereen'

Leren herkennen

Het was de bedoeling een aantal zinnige kanttekeningen te maken over 'scholieren en literatuur', om aan te geven dat literatuuronderwijs geen Hollands Drama' hoeft te zijn en eigenlijk helemaal geen drama is, als je kijkt naar het enthousiasme waarmee leerlingen van de lagere klassen, trouwens ook van de hogere klassen, hun zelf geschreven teksten voorlezen of drukken.

Het zijn natuurlijk allemaal geen dichters in de dop, het gaat ook niet om het schrijven van teksten alleen; het ging erom te wijzen dat literatuuronderwijs volgens mij meer aandacht krijgt van de leerlingen als ze wat de ander schrijft herkennen als iets wat te maken heeft met gevoelens en gedachten die ze zelf ook hebben. Er is dan sprake van een stukje bewustwording, wat voor de leerling erg belangrijk is in de huidige maatschappij.

W. BROENS

Partijbestuur CPN was bijeen

Het partijbestuur van de CPN heeft op 20 en 21 september in Amsterdam de politieke toestand en het optreden van de partij besproken aan de hand van inleidingen van H. Hoekstra en R. Haks. Besloten werd dat de CPN zich tot de Nederlandse bevolking zal richten met een oproep tot strijd tegen de crisis. Hierin zullen de maatregelen zijn aangegeven voor bestrijding van de crisis op grondslag van de belangen van alle werkers en van het nationale belang van ons land. Deze oproep, die binnenkort verschijnt, zal op massale schaal worden verspreid.

(De Waarheid, maandag 22 september 1975)

OPROEP VAN DE CPN

Smeedt de eenheid Bestrijdt de crisis

De economische crisis slaat hard toe.

Massawerkloosheid, aantasting van het levenspeil en van de koopkracht treffen allen die met werken hun brood verdienen moeten. Niemand is meer zeker van de dag van morgen.

De Communistische Partij vraagt u: moet dit zo doorgaan?

Is het onvermijdelijk dat honderdduizenden werkloos zijn, dat de sociale voorzieningen worden aangetast, dat middenstanders en zelfstandigen geruïneerd worden door scherpe daling van de omzet en meedogenloze concurrentie van de grote firma's?

De Communistische Partij zegt: NEEN!

Hieraan MOET en KAN een halt toegeroepen worden!

HOE?

De regering zegt dat de werkende mensen de broekriem moeten aansnoeren en dat de kapitaalbezitters door premies uit de belastingpot aangespoord moeten worden om meer in de bedrijven te investeren. Maar dit gebeurt nu al enkele jaren!

En de crisis vreet steeds verder door.

Er zijn andere maatregelen nodig, en ook mogelijk, om de crisis voor

ons land te beperken, te verkorten en de gevolgen ervan voor de werkers en de zelfstandigen te verzachten.

Economische crises komen voort uit de kapitalistische produktiewijze en zij breken steeds opnieuw uit, zo lang de bedrijven slechts draaien terwille van de winst van de kapitalisten, en niet om de behoeften van de mensen te dienen!

De huidige crisis, die alle kapitalistische landen schokt, heeft duidelijk twee **directe** oorzaken: achteruitgang van de afzet en inflatie, de waardevermindering van het geld.

Op deze twee gebieden moeten de maatregelen gericht worden om herstel van de werkgelegenheid en beperking van de schade te bereiken, **volgens een duidelijk en realistisch plan en met kracht doorgezet.**

De wereld is het toneel van een ware slag om grondstof- en afzetmarkten en er vindt een verhevigde bewapeningswedloop plaats, die zelf weer een bron van oorlogsspanningen vormt.

Een scherpe handelsoorlog is ontbrand tussen de belangrijkste kapitalistische mogendheden. Steeds openlijker paren zij hun agressieve jacht op markten en machtsposities met een protectionistische politiek ter bescherming van het eigen belang — een recht dat zij aan anderen willen ontfeggen. Van deze concurrentiestrijd op wereldschaal dreigen de kleine en de economisch zwakke landen de eerste slachtoffers te worden.

Gelijktijdig gaat, in en ondanks de crisis, de inflatie verder die door de grote kapitaal-magnaten in hun concurrentiestrijd en vooral door de onbegrensde bewapening wordt veroorzaakt.

Als het Nederlandse volk passief blijft bij deze gang van zaken, dan dreigt de crisis steeds verder in ons land door te vreten en staat het bloot aan brute wilsoplegging vanuit andere landen, in het bijzonder West-Duitsland en Amerika.

Thans worden ook de funeste gevolgen van de EEG zichtbaar. Eerst is de werkgelegenheid afgebroken door mijnsluiting, afbraak van de textiel- en andere industrieën, door landbouwsanering en afremming van de ontwikkeling van het noorden. Thans, nu de EEG beheerst wordt door de sterkste, multi-nationale ondernemingen, wordt ze een terrein van moordende concurrentie, waarbij de sterkste firma's en monopolies profiteren van het prijsgeven van de bescherming van de belangen van de Nederlandse nationale economie.

In ons land zijn de grote internationale concerns, zoals Philips, AKZO, Unilever, Hoogovens, een geconcentreerde aanval begonnen om de gevolgen van de crisis af te wentelen op de werknemers, de zelfstandigen en de kleine spaarders.

Zij maken van de toestand gebruik om hun bedrijven te saneren en te reorganiseren, teneinde de produktie per werknemer scherp op te voeren.

Uit de miljoenennota is gebleken dat de huidige regering van PvdA, KVP, AR en andere coalitiegenoten, deze politiek van de grote ondernemers ten uitvoer legt.

Aan het volk worden zware lasten opgelegd, de winsten van de grote

concerns worden gered.

De eisen van de NAVO-top, door Amerika overheerst, tot handhaving en opvoering van de bewapening, worden slaafs ingewilligd, zoals met de F-16 is gebeurd.

Deze bewapeningspolitiek vreet als een kanker aan de Nederlandse economie.

Zij is de grootste bron van de geldontwaarding en de levensduurte. Deze politiek is een directe bedreiging geworden voor de belangen van het Nederlandse volk.

Naar de mening van de CPN is het thans onverbiddelijk geboden dat allen zich verenigen en de handen ineenslaan, die de crisis met positief gerichte maatregelen te lijf willen gaan.

Daarom roept de CPN allen: arbeiders, intellectuelen, belanghebbenden in de nationale industrie en handel, in de landbouw en het transport op tot de vorming van een brede nationale samenwerking ter bestrijding van de gesel van deze tijd, de crisis.

Berusting, het zich aan laten praten van gevoelens van machteloosheid, kunnen alleen maar grote schade aanrichten.

Want wat in tijden van crisis als gevolg van het offensief der allerrijksten wordt afgebroken, valt later moeilijk te herstellen.

Er mag geen tijd verloren gaan, er moet gehandeld worden. Als uitgegaan wordt van het Nederlandse belang, als alle krachten aangewend worden waarover ons land beschikt, dan kan de crisis verkort en haar uitwerking verminderd worden.

In deze geest zal de CPN optreden en stelt zij de volgende maatregelen voor:

1. Bescherming en verhoging van de koopkracht en van het levenspeil

Versterking van de binnenlandse markt door handhaving en verhoging van het consumptiepeil. Hiertoe is handhaving en verbetering van de koopkracht der werkers, van de sociale voorzieningen, van de werkloosheidsuitkeringen nodig.

Iedere stijging van de arbeidsproductiviteit moet in reële loonsverhoging tot uiting komen.

Bij de grote concerns moet een onverbiddelijke prijsstop worden afgekondigd.

De BTW, de loon- en inkomstenbelasting, de aardgasprijs moeten niet omhoog, maar omlaag.

De verhoging van de motorrijtuigenbelasting mag niet doorgaan. Alle *stijgingen* van de kosten van levensonderhoud moeten volledig gecompenseerd worden.

2. Verhoging van de werkgelegenheid en bestrijding van de werkloosheid

De CPN stelt voor om door verlaging van belastingen en premies te komen tot lastenverlichting van kleine en middelgrote, niet in concernverband werkende bedrijven. Nodig is een, niet door bureaucratische rompslomp belaste, steun voor ondernemingen, die door de crisis te gronde gericht dreigen te worden. Deze kan de vorm krijgen van credietgaranties, achtergestelde leningen tegen lage rente, of belastinguitstel.

Het is ontoelaatbaar dat zulke verlichtingen afwezig blijven, terwijl Shell en Esso jaarlijks anderhalf miljard aan schone verdiensten halen uit onze nationale rijkdom, het aardgas.

Om te verzekeren dat de regeringssteun aan de werkgelegenheid ten goede komt, moeten de Ondernemingsraden de bevoegdheid krijgen tot controle op de besteding.

De EEG-voorschriften die bescherming van het nationale produkt en steun aan de export verhinderen, moeten worden doorbroken, de landbouw moet krachtig worden ondersteund.

Alle belemmeringen om te komen tot een krachtige uitbreiding van de handel, in het bijzonder ook met de socialistische landen, moeten uit de weg worden geruimd.

3. Bescherming van de sociale en culturele verworvenheden

De aangekondigde aantasting van het geheel der sociale voorzieningen moet worden verworpen. Verdere afbraak van de kinderbijslag mag niet plaatsvinden.

De onderwijsvoorzieningen, vooral voor 18-24 jarigen, dienen te worden uitgebreid.

Er moet een grootscheeps bouwprogram van goedkope woningen worden aangevat, evenals een program voor stadsvernieuwing, krotopruiming en milieubescherming.

Mede hiervoor moeten de gemeentes en provincies over voldoende middelen beschikken om hun voorzieningenpeil in stand te houden en uit te breiden.

In tijd van crisis bestaat juist behoefte aan uitbreiding van gezondheids- en welzijnszorg, in plaats van aan de inkrimping die thans dreigt.

Waar het geld vandaan moet komen om de crisis te bestrijden

De CPN is van mening dat in de huidige noodsituatie een reeks van bijzondere maatregelen moet en kan worden getroffen om de noodzakelijke middelen te vinden voor het hierboven vermelde program.

— De bewapeningsuitgaven, die in 1976 naar de 8 miljard gulden dreigen te groeien moeten onmiddellijk met 2 miljard verminderd worden, waarbij begonnen wordt met het annuleren van de F-16-order.

— Stopzetting van de bijdragen aan de EEG, die het volgend jaar meer dan twee miljard zullen bedragen.

— Stopzetting van de neo-koloniale ontwikkelingshulp die in 1976 bijna drie miljard gulden zal bedragen en die geheel gericht is op de belangen der grote concerns.

— Verhoging van de aardgasinkomsten, zowel uit buitenlandse leveringen als ten koste van de miljardenwinst van Esso en Shell.

Gezien de enorme geldhoeveelheden waarover de grote banken beschikken en gezien de politiek der concerns om hun winsten naar het buitenland over te brengen is een maatregel nodig die de kapitaalexport belemmert en investering in eigen land afdwingt. Een gedwongen lening tegen lage rente om de inflatiewerking van het begrotingsstekort tegen te gaan is gewenst.

De huidige economische crisis is een zware schok voor miljoenen mensen die zulk een ramp niet meer voor mogelijk hielden.

Zij denken terug aan de dertiger jaren, toen de crisis zeven jaar nodig had om zijn dieptepunt, in 1937, te bereiken en daarna door de oorlog werd gevolgd.

Angstig vragen zij zich af waar dat heen gaat?

Maar geen angst, doch vastberadenheid, eenheid en strijdvaardigheid zijn thans geboden!

De gehele Nederlandse arbeidersbeweging moet thans de rijen sluiten, vooral de socialisten en communisten.

Thans is het tijd dat onze socialistische medearbeiders zich reenschap geven van de wrede werkelijkheid van het kapitalisme, dat zij gaan inzien hoe onwettelijk alle illusies zijn van een 'hervormd kapitalisme', waarin geen klassenstrijd meer zou bestaan, waarin economische crises voorkomen zouden worden, en andere reformistische theorieën.

Thans is het tijd om te breken met de bewapeningswoede van de NAVO die tegen de landen van Oost-Europa is gericht, tegen de socialistische landen die geen kapitalisme en geen economische crises meer kennen.

Thans is het tijd voor een grondige heroriëntering!

De communisten geïnspireerd door de wetenschappelijke leer van Marx en Lenin, zien hun maatschappij-inzicht door de harde feiten bevestigd.

De huidige crisis ontwricht de gehele kapitalistische wereld en toont de uiteindelijke onhoudbaarheid aan van het op uitbuiting van de arbeiders berustende stelsel.

Zij treft het zwaarst de zogenaamde ontwikkelingslanden, de zwakste schakels van het 'westelijke' wereldstelsel, die zij in ondraaglijke ellende dompelt. Zij zullen, de een na de andere, gedwongen zijn het voorbeeld van Vietnam te volgen om hun nationale en economische zelfstandigheid te veroveren.

De politiek van het kabinet-Den Uyl biedt geen ander perspectief voor vermindering van de crisis dan de hoop op een herstel in het buitenland en het zoeken naar 'internationale oplossingen'.

Doch die zijn er niet in een wereld waarin ieder voor zich optreedt. Een slagvaardige anti-crisis politiek is alleen reëel mogelijk door **nationale maatregelen** in het belang van de **nationale economie**.

Voor zulk een anti-crisis politiek wil de CPN strijd voeren. Zij rekent het tot haar eerste taak om de werkers in actie te brengen om de plannen van de grote ondernemers terug te slaan en elke maatregel van de regering die afbraak van het levenspeil en de democratische rechten inhoudt te blokkeren.

Terzelfder tijd roept zij allen in ons land op zich te verenigen om een massabeweging tot stand te brengen voor een nieuwe, op crisisbestrijding gerichte, regeringspolitiek. Elke hiertoe dienstige maatregel zal zij ondersteunen.

VOOR HET TERUGDRINGEN VAN DE CRISIS!

VOOR HERSTEL VAN DE WERKGELEGENHEID!

**VOOR DE VERDEDIGING VAN ONS VOLK TEGEN ARMOEDE
EN BESTAANSONZEKERHEID!**

Het Partijbestuur van de
COMMUNISTISCHE PARTIJ VAN NEDERLAND
Amsterdam, oktober 1975

(De Waarheid, vrijdag 3 oktober 1975)

Inhoudsopgave

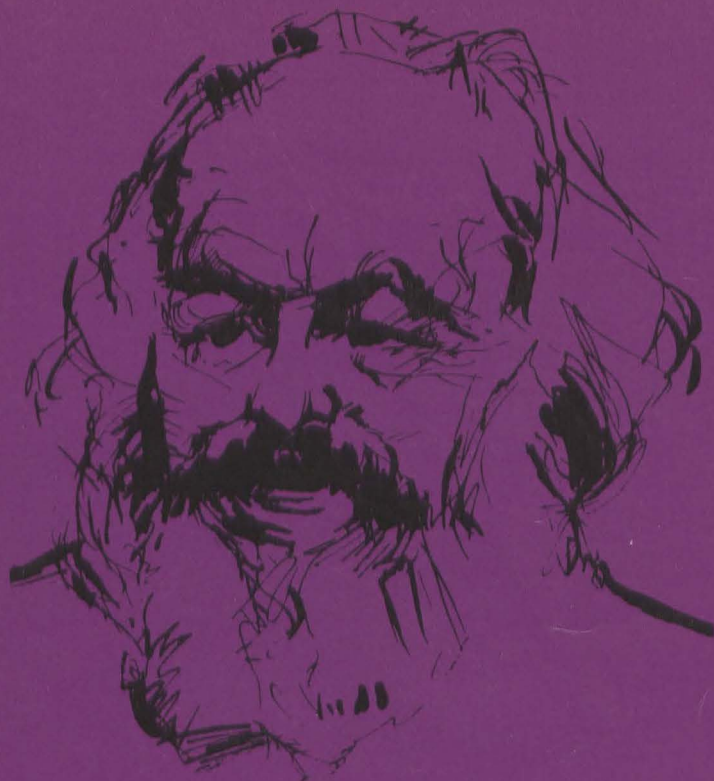
Politiek en Cultuur 1975

Onverwoestbare herinnering	<i>M. Bakker</i>	2	49
Aanval en verdediging	<i>M. Bakker</i>	6	325
Het Nederlandse leger in de Mei-Dagen van 1940	<i>G. Blees</i>	2	84
Literatuuronderwijs en literatuur	<i>W. Broens</i>	6	356
Veranderde wereld	<i>F. Dragstra</i>	3	129
Schijn en werkelijkheid van het PvdA-congres	<i>R. Haks</i>	3	105
Een week Straatsburg	<i>W. Hartog</i>	1	24
Na drie eeuwen kolonialisme			
Suriname's staatkundige onafhankelijkheid	<i>A. de Leeuw</i>	5	284
Het verweer tegen de afbraak van het levenspeil	<i>F. Meis</i>	5	277
Gespleten contourennota	<i>M. Milikowski</i>	5	306
Jan Brasser over het gewapend verzet	<i>J. Morriën</i>	2	56
Februaristaker Martin Vlaar	<i>J. Morriën</i>	2	66
Vietnam — een journaal van strijd en solidariteit	<i>J. Morriën</i>	3	140
Kissinger en de Strauss-Internationale			
tegen Portugal	<i>A. Roelofs</i>	5	295
Voor volkswoningbouw en sociaal huurbeleid	<i>W. van het Schip</i>	1	11
Multinationals in de oorlog —			
een smerig verhaal	<i>S. Schreuders-Bacchini</i>	2	74
De CIA — instrument van het			
Amerikaanse imperialisme	<i>B. Speekenbrink</i>	6	347
Kapen en gijzelen;			
misdad en provocatie	<i>R. v. d. Velde</i>	1	33
Nederlandse schrijvers en de Tweede Wereldoorlog	<i>D. Verhaar</i>	2	96
Den Uyl en het ondernemersklimaat	<i>Jaap Wolff</i>	1	1
Crisisverklaring en crisisbestrijding	<i>Jaap Wolff</i>	3	117
Spoed en tegenspoed rond CDA	<i>J. IJisberg</i>	5	314
CDA exit?	<i>J. IJisberg</i>	6	338
Reorganisatie binnenlands bestuur:			
het einde van de gemeente	<i>C. IJmker</i>	6	332
Alice in Wonderland of			
Het Jaar van de Vrouw	<i>H. Zuurt</i>	1	38

Partijdocumenten P en C 1975

25ste congres op 6, 7 en 8 juni		
Verklaring van het dagelijks bestuur van de CPN	1	45
Verdediging van belangen der werkers tegen de chaos van het kapitalisme — Voor een werkelijk progressieve regering		
Congresrede Henk Hockstra	4	1 (153)

De congresrede van Paul de Groot over de internationale toestand	4	24 (176)
Discussies	4	40 (192)
Schriftelijke discussies	4	75 (227)
Het nieuwe partijbestuur	4	87 (239)
Partijbestuur CPN was bijeen	4	88 (240)
Samenstelling van het congres	4	89 (241)
Telegram van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie	4	91 (243)
Actie- en eisenprogram 25ste congres CPN	4	92 (244)
Verslag van de werkzaamheden van de CPN Uitgebracht door Henk Hoekstra in de voorbereiding van het partijcongres	4	101 (253)
Stellingen van het Partijbestuur voor het 25ste congres van de CPN	4	112 (264)
Oproep van het dagelijks bestuur van de CPN Eenheid in de strijd voor loon en werk, tegen de ondernemersaanvallen	5	322
Partijbestuur CPN was bijeen	6	365
Oproep van de CPN Smeedt de eenheid Bestrijdt de crisis	6	365

Een keuze uit de marxistisch-leninistische reeks van Uitgeverij Pegasus.

K. Marx - Loonarbeid en Kapitaal 80 blz., paperback,	f 4,75
K. Marx - Loon, prijs en winst 84 blz., paperback, .	f 4,75
Fr. Engels - De rol van het geweld in de geschiedenis 160 blz., paperback,	f 7,25
Fr. Engels - Revolutie en contrarevolutie in Duitsland 181 blz., paperback	f 7,25
W. I. Lenin - Het imperialisme als hoogste stadium van het kapitalisme 174 blz., paperback	f 7,15
W. I. Lenin - De 'Linkse stroming' een kinder- ziekte van het communisme 136 blz., paperback	f 6,-

Verkrijgbaar bij de boekhandel en bij Pegasus,
Leidsestraat 25, Amsterdam en
Hoogstraat 143, Rotterdam.

THANS

VERKRIJGBAAR

W. I. LENIN

MARXISME EN STAAT

124 blz., paperback f 7,75

Dit werk verschijnt voor het eerst in Nederlandse vertaling. Het bevat een reeks uitspraken van Marx en Engels en eigen opmerkingen van de schrijver over de staat. Deze studie diende o.m. als grondslag voor zijn beroemde werk 'Staat en revolutie'.

Verkrijgbaar bij Boekhandel Pegasus, Leidsestraat 25 te Amsterdam en Hoogstraat 143 te Rotterdam; en bij uw boekhandelaar.